PUB.

TERENTIUS

A

M. *ANTONIO MURETO*

EMENDATUS,

Et argumentis in singulas fabulas & scenas illustratus.

Denuò ex collatione optimorum exemplarium emendatissimè excusus.

Accessit Index vocum antiquarum apud Terentium.

LONDINI,
Typis *S.G.* & *B.G.* Impensis Societatis Stationariorum. *Anno Dom.* 1669.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

PVB. TERENTII

VITA EX

ÆLIO DONATO.

PUB. TERENTIUS Afer, Carthagine natus ſervivit Romæ Terentio Lucano Senatori: à quo ob ingenium & formam, non inſtitutus modò liberaliter, ſed & mature eſt manumiſſus. Quidam captum eſſe exiſtimant: quod fieri nullo modo potuiſſe Feneſtella docet, cum in fine ſecundi belli Punici, & ante initium tertii natus ſit, & mortuus. Nec, ſi a Numidis, aut Getulis captus ſit, ad ducem Romanum pervenire potuiſſet, nullo commercio inter Italicos & Afros niſi poſt deletam Carthaginem, cœpto. Hic cum multis nobilibus familiariter vivit, ſed maximè cum Scipione Africano & cum Lælio: quibus etiam corporis gratiâ conciliatus exiſtimatur: quod & ipſum Feneſtella arguit, contendens utroque majorem natu fuiſſe: quamvis & Cornelius Nepos æquales omnes fuiſſe tradat, & Porcius ſuſpicionem de conſuetudine per hæc faciat:

Dum laſciviam nobilium, & fucoſas laudes petit,
Dum Africani voci divinæ inhiat avidis auribus,
Dum ad Furium ſe cœnitare, & Lælium pulchrum putat,
Dum ſe amari abſciſce credit, crebrò in Albanum rapi.
Ob florem ætatis ſuæ, ad ſummam inopiam redactus eſt.
Itaque é conſpectu omnium abiit Græciam in terram ultimam.
Mortuus eſt in Stymphali Arcadiæ oppido: nil Publius
Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Burius;
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimé.
Eorum ille opera nè domum quidem habuit conductitiam.
Saltem ut eſſet, quò referret obitum domini ſervulus.

Scripſit Comœdias ſex: ex quibus primam Andriam cùm ædilibus daret, juſſus ante Cæcilio recitare, ad cœnantem cùm veniſſet, dictus eſt: nam quidem fabulæ, quòd erat contemptiore veſtitu, ſubſellio juxta lectulum reſidens, legiſſe: poſt paucos verò verſus, invitatus ut accumberet, cœnâſſe una, deinde cætera percurriſſe, non ſine magna Cæcilii admiratione: & hanc autem, & quinque reliquas æqualiter populo probavit. Quamvis Volcatius de enumeratione omnium ita ſcribit;

Sumetur Hecyra ſexta ex his fabula.

Eunuchus quidem bis acta eſt, meruitque pretium, quantum nulla antea cujuſquam Comœdia, id eſt, octo millia nummûm. Propterea ſummo quoque titulo adſcribitur. Nam Adelphorum principium Var-

ro etiam præfert principio Menandri. Non obscura fama est, adjutum Terentium in scriptis a Lælio & Scipione, quibuscum familiariter vixit; Eandem ipse auxit: nunquam enim, nisi leviter, se tutari conatur; ut in Prologo Adelphorum:

Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Hunc adjutare, assiduéque unà scribere;
Quod illi maledictum vehemens existimant:
Eam laudem hic ducit maximam; cùm illis placet,
Qui vobis universis, & populo placent:
Quorum operâ in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sinè superbia.

Videtur autem se leviùs defendisse, quia sciebat, Lælio & Scipioni non ingratam esse hanc opinionem: quæ tamen magìs, & usque ad posteriora tempora valuit. Q. Memmius in oratione pro se ait: P. Africanus qui à Terentio personam mutuatus, quæ domi luserat ipse, nomine illius in scenam detulit. Nepos aurore certo comperisse se ait, C. Lælium quondam in Puteolano Calendis Martiis admonitum ab uxore, temporiùs ut discumberet, petiisse ab ea, nè interpellaretur: seriùs tandem ingressum triclinium, dixisse, non sæpe in scribendo magìs successisse sibi: deinde rogatum ut scripta illa proferret, pronuntiâsse versus qui sunt in Heauton.

Sat' pol protervè me Syri promissa huc induxerunt.

Santra Terentium existimat, si modò in scribendo adjutoribus indiguerit, non tam Scipione & Lælio uti potuisse, qui tunc adolescentuli fuêre, quàm Sulpitio Gallo, homine docto, & qui consularibus ludis initium fecerit fabularum dandarum: vel Q. Fabio Labeone, & M. Popilio, consulari utroque ac poetâ. Ideo ipsum non juvenes desiderâsse, qui se adjuvisse dicerentur: sed viros, quorum operam & in bello, & in otio & in negotio populus sit expertus. Post editas Comœdias nondum quintum atque trigesimum egressus annum, causâ evitandæ opinionis, quâ videbatur aliena pro suis edere, seu percipiendi Græcorum instituta, moresque quos perinde exprimeret in scriptis, egressus urbe est, neque ampliù rediit. De morte ejus Volcatius tradit:

Sed ut Afer sex populo edidit Comœdias,
Iter hinc in Asiam fecit: navim cùm semel
Conscendit visus nunquam est: sic vita vacat.

Q. Consetius redeuntem e Græcia periisse in mari dicit cum centum & octo fabulis conversis è Menandro. Cæteri mortuum esse in Arcadiæ Stymphalo, sive Leucadia, tradunt, Cn. Cornelio Dolabellâ, & M. Fulvio Nobiliore Consulibus, morbo implicitum acri, dolore ac tædio amissarum fabularum, quas in navi præmiserat, as simul fabularum quas novas fecerat. Fuisse dicitur mediocri staturâ, gracili corpore, colore fuseo. Reliquit filiam, quæ equiti Romano nupsit. Item hortulos viginti jugerum, viâ Appiâ, ad Martis villam: quò magìs miror Porcium scribere: ——— *Nil Publius*

Scipio profuit, nihil ei Lælius, nil Furius,
Tres per idem tempus qui agitabant nobiles facillimè.

Eorum

Eorum ille operâ ne domum quidem habuit conductitiam:
Saltem ut esset, quò referret obitum domini servulus.

Hunc Afranius quidem omnibus comicis præfert, scribens in Compitalibus: *Terentio non similem dices quempiam.*

Volcatius autem non solùm Nævio, & Plauto, & Cæcilio, sed Licinio quoquè postponit. Cicero in Limone hactenus laudat:

Tu quoquè, qui solus lecto sermone Terenti
Conversum, expressumque Latinâ voce Menandrum
In medio populi sedatis vocibus effers
Quicquid come loquens, ac omnia dulcia dicens.

Item C. Cæsar.

Tu quoquè, tu in summis, ô dimidiate Menander,
Poneris, & meritò puri sermonis amator.
Lenibus atque utinam scriptis adjuncta foret vis
Comica, ut æquato virtus polleret honore
Cum Græcis, neque in hac despecta parte jaceres!
Unum hoc maceror & doleo tibi deesse Terenti.

Hæc Suetonius Tranquillus, nam duos Terentios Poetas fuisse scribit Metius: quorum alter Fregellanus fuerit Terentius Libo; alter Libertinus Terentius, Afer patriâ, de quo nunc loquimur. Scipionis fabulas edidisse Terentium, Valgius in Actæone ait:

Hæ quæ vocantur fabulæ, cujus sunt?
Non has, qui jura populis recensens dabat
Summo honore affectus, fecit fabulas?

Duæ ab Apollidoro transtulisse dicuntur comico, Phormio & Hecyra: quatuor reliquæ à Menandro: ex quibus magno successu, & pretio stetit Eunuchus; Hecyra sæpe exclusa, vix acta est.

ANDRIÆ PERSONÆ
Earumque interpretatio.

Simo, senex, ἀπὸ τῆς σιμῆς, à simo naso.
Sosia, libertus, ἀπὸ τῆς σώζειν, à conservatione & salute.
Davus, servus, gentile nomen, à Δαῶν, gente servili.
Mysis, ancilla, etiam gentile.
Pamphilus, adolescens, ὁ πασίφιλος τὶς ὤν, ὁ πάντας φιλῶν, id est, omnibus charus, aut omnium amicus, adversus nemini.
Charinus, adolescens, gratiosum nomen, ἀπὸ τῆς χάριτος.
Byrrhia, servus, ἀπὸ τῆς πυῤῥὶς, id est, rubens, seu rubicundus, mutatio π in β.

Lesbia, obstetrix, gentile.

Glycerium, Chremetis filia, ἀπὸ τ γλυκυτῆτ, a dulcedine.

Chremes, senex, vel à χρημπλειδῆ, quod est enixè expuere, vel potius ἀπὸ τῦ χρεμετισμῦ hinnitus: studio enim alendi equos Athenienses maximè delectabantur.

Crito, hospes, ἀπὸ τῦ κρινῶ.

Dromo, lorarius, ἀπὸ τῦ δρομῦ, id est, cursu.

Atque hi fabulæ sunt interlocutores: reliquarum personarum tantùm mentio fit.

Archillis, ancilla, ἀπὸ τ ἀρχῆς, vel verius, ἄργυλις ἀπὸ τ ἀργίας, id est, segnitie, sive ut alibi reperitur, Achylis, Phrygiam significat.

Chrysis, meretrix, à χρυσῦ, id est, auro.

Niceratus, adolescens: à voto victoriæ nomen habere videtur.

Basibula, eadem Glycerium, ἀπὸ τῦ πᾶσι βελεύεσθαι, id est, omnibus consulens.

M. ANTONII MURETI IN *ANDRIAM* TERENTII ARGUMENTUM.

CHremes & Phania, fratres Athenienses fuerunt: eorum Chremes profecturus in Asiam, Pasibulam filiolam, quam tum unicam habebat, fratris fidei credidit: profecta eo, contingit ut in Græcia magni bellorum motus exsisterentur: quos fugiens Phania, cùm impositâ secum in navem puellâ, ad fratrem iter cepisset, vi tempestatis fractâ navi, apud Andrum insulam ejectus est: ibi applicat se ad Andriam quendam hominem haud magna in re, à quo tamen benignè humaniterque exceptus, non ita multò post moritur. Hospes Andrius relicta apud se puella, commutat nomen, & pro Pasibula Glycerium nominat; cumque per aliquot annos eam cum filia Chrysside, pari utramque studio educâsset, decedit ipse quoque de vita, Chrysis, quæ se & orbam & inopem videret, abrepta secum Glycerio, Athenas navigat, ubi cum aliquandiu vitam lanâ telaque toleraſſet, ad postremum adolescentûm blanditiis & pollicitationibus victa, quæstum corpore facere incepit. Ventitabat ad eam inter cæteros Pamphilus Simonis filius, probus, & liberali præditus ingenio adolescens, qui non Chrysidis ille quidem, sed ipsius Glycerii mirifico quodam amore percussus, primus solúsque cum ea rem habuit, fidémque jam gravidæ dedit, eam

eam ſibi uxorem fore. Suſceperat & poſtea Chremes aliam filiam Philume nam nomine, eámque (jam enim nubilis erat) Pamphilo, bonâ adoleſcentis impulſus famâ, collocare cupiebat. Quid multa? ultrò ad Simonem venit, cum eo negotium conficit: inſcio Pamphilo, de communi ſenum ſententiâ, faciendis nuptiis conſtituitur dies. Adhuc hæc erant, cùm Chryſis moritur: ibi primùm Simo de filii amore cognovit; nam cùm ambo unà in funus prodiiſſent, accidit, ut poſita in ignem Chryſide, Glycerium ſe, præ doloris impatientia, eôdem conjecturâ videretur. Accurrit Pamphilus, eámque mediam amplexus, ità conſolari cœpit, ut plurimas minimèque dubias totius rei ſignificationes daret: itaque venit ad Simonem poſtridie Chremes, conditionem renunciat, comperiſſe ſe Pamphilum peregrinam illam habere in uxoris loco, neſcius ex ſe natam eſſe eam, quam ità contumeliæ causâ peregrinam nominaret: gaudere eâ re intellectâ, Pamphilus; dolere contrà ac ringi Simo: advenit interea dies, qui nuptiis initio fuerat præſtitutus. Simo veteratoria quâdam calliditate, ſimulandas ſibi, ad pertentandum filii animum, nuptias ſtatuit, hoc cogitans, ſi abnueret filius, veram ſibi objurgaudi illius cauſam fore, quæ ad eum diem nulla ſatis juſta fuerat: ſin annueret, facile ſe quod vellet à Chremete impetraturum, atque ità veras nuptias, diis adjuvantibus, factum iri. Præteriens igitur apud forum ſecuro jam & nihil tale metuenti filio, Pamphile, inquit, abi domum ac deos comprecare, uxor tibi ducenda hodie eſt. Hoc dicto, velut improviſo quodam jaculo ſauciatus adoleſcens, quid ageret, aut quid conſilii caperet, neſciebat: cùm ad eum Davus, vafro admodum ac verſuto ingenio ſervus, animadverſâ ſenis aſtutiâ, accurrit. Erat tum unà cum Pamphilo Charinus, qui adoleſcens miro quodam amore Philumenæ incenſus, fruſtra ſæpe tentatis illius nuptiis, ad poſtremum audito eam eo die nuptiarum Pamphilo, in ſummam deſperationem adductus eum orabat, ſi ſe ſalvum vellet, ut vel eam nè duceret, vel ſaltem nuptiis dies aliquot produceret. Pamphilus cum ſuâ quidem causâ bono eſſe animo, atque omnia ad impediendas nuptias molirì jubebat: ſe, quantum in ſe eſſet, effecturum, ea ut nè daretur ſibi. Adveniens, ut dixi, Davus, Charinum jam ſpei plenum, abire ad ambiendos ſenis amicos jubet; deinde ſeorſum Pamphilo conjecturas ſuas aperit, perſuadétque, ut patri dicat, ſe paratum eſſe uxorem ducere: nam eo pacto, inquit, & patri omnem jurgandi occaſionem præcideris, & non erit tamen verendum, nè nuptiæ fiant: nunquam enim Chremes tibi, ſemel repudiato, filiam ſuam iterum commiſſurus eſt. Hæc ita de ſervi conſilio acta, longè aliter cecidêre, ac putabantur: exorat enim Chremetem Simo; ita res in verarum nuptiarum diſcrimen adducitur. Fortè eo ipſo die Glycerium exactis temporibus puerum peperit: eum puerum Davus, cùm aliter nuptias diſturbare non poſſet, pro foribus ædium Simonis ab ancilla collocandum curat: in eum cùm incidiſſet Chremes, & è Pamphilo natum eſſe cognôſſet, rurſum abducit animum à nuptiis. Turbæ maximæ concitantur donec advenit Crito Andrius, qui, quòd Chryſidi genere proximus fuiſſet ad cernendam illius hæreditatem Athenas venerat: ejus interventu Chremes filiam agnoſcit: ità ſummâ omnium lætitiâ, Charino Philumena, Glycerium Pamphilo nubit.

ANDRIÆ
Argumentum,
C. SULPITIO APOLLINARI
AUTORE.

SOrorem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus;
Gravidaque factâ, dat fidem uxorem sibi
Fore hanc; nam aliam pater ei desponderat,
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, suus
Quid haberet animi filius, cognoscere.
Davi suasu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, renuat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium insperatò agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

ANDRIA TERENTII.

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, M. FULVIO ET M. GLABRIONE ÆDILIBUS CURULIB. EGERUNT L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS, CLAUDII F. TIBIIS PARIB. DEXTRIS, ET SINISTRIS. ET EST TOTA GRÆCA EDITA M. MARCELLO ET C. SULPITIO COSS.

PROLOGUS.

Prologus hic relativus est, quando maledicta in adversarium regerun-tur. Exordium, cogi se ad respondendum adversario.

Iambici trimetri.

Poeta, cùm primùm animum ad scribendum appulit,
Id sibi negotî credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas.
Verùm aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur.
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poetæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animum advortite.
Menander fecit Andriam, & Perinthiam;
Qui utramvis rectè nôrit, ambas noverit:
Non ita sunt dissimili argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenêre, in Andriam ex Perinthia
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ intelligendo, ut nihil intelligant.
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium
Accusant, quos hic noster autores habet:
Quorum æmulari exoptat negligentiam,
Potiùs quàm istorum obscuram diligentiam.
Dehinc ut quiescant, porrò moneo, & desinant

Male-

Maledicere, malefacta nè noscant sua.
Favete, adeste æquo animo, & rem cognoscite,
Ut pernoscatis, ecquid reliquum sit spei,
Posthac quas faciet de integro Comœdias,
Spectandæ, an exigendæ sint vobis priùs.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Simo narrat liberto primùm honestam filii vitam, deinde amatoriam : ad postremum etiam aperit, quo consilio se daturum illi uxorem simulare statuerit.

Iambici trimetri.

Simo, Sosia.

Si. *Vos isthæc intrò auferte : abite. Sosia*
Adesdum : paucis te volo. So. *dictum puta.*
Nempe ut curentur rectè hæc. Si. *immo aliud.* So. *quid est.*
Quod tibi mea ars efficere hoc possit amplius ?
Si. *Nihil isthâc opus est arte ad hanc rem, quam paro :*
Sed ita, quas semper in te intellexi sitas,
Fide & taciturnitate. So. *expecto quid velis.*
Si. *Ego postquam te emi à parvulo, ut semper tibi*
Apud me justa & clemens fuerit servitus,
Scis : feci, è servo ut esses libertus mihi,
Propterea quòd serviebas liberaliter.
Quod habui, summum pretium, persolvi tibi.
So. *In memoria habeo.* Si. *haud muto factum.* So. *gaudeo,*
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat. Simo ; &,
Id gratum fuisse advorsum te ; habeo gratiam.
Sed mî hoc molestum est : nam isthæc COMmemoratio
Quasi exprobatio est immemoris beneficî.
Quin tu uno verbo dic, Quid est, quod me velis ?
Si. *Ità faciam. Hoc primùm in hac re prædico tibi,*
Quas credis esse has, non sunt veræ nuptiæ.
So. *Cur simulas igitur ?* Si. *rem omnem à principio audies,*
Eo pacto & gnati vitam, & consilium meum
Cognosces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is postquam excessit ex ephebis, Sosia,
Liberiùs vivendi fuit potestas : nam antea
Quî scire posses, aut ingenium noscere,

Dum

Dum ætas, metus, magiſter, prohibebant? So. *ità eſt.*
Si. *Quod plerique omnes faciunt adoleſcentuli,*
Ut animum ad aliquod ſtudium adjungant, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philoſophos:
Horum ille nihil egregiè præter cætera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter.
Gaudebam. So. *non injuriâ: nam id arbitror*
Adprime in vita eſſe utile, ut NE QUID nimis.
Si. *Sic vita erat: facilè omnes preferre, ac pati,*
Cum quibus erat cumque unà, iis ſeſe dedere,
Eorum obſequi ſtudiis, adverſus nemini,
Nunquam præponens ſe aliis: ità facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares,
So. *Sapienter vitam inſtituit: namque hoc tempore*
OBSEQUIUM *amicos, veritas odium parit.*
Si. *Interea mulier quædam abhinc triennium*
Ex Andro commigravit huc viciniæ,
Inopiâ, & cognatorum negligentiâ
Coacta, egregia formâ, atque ætate integrâ.
So. *Hei! vereor, nè quid Andria apportet mali.*
Si. *Primùm hæc pudicè vitam, parcè ac duriter*
Agebat, lanâ ac telâ victum quæritans.
Sed, poſtquam amans acceſſit precium pollicens,
*Unus, & item alter (*ITA *ut ingenium eſt omnium*
Hominum, à labore proclive ad libidinem)
Accepit conditionem, dein quæſtum occepit.
Qui tum illam amabant, fortè, ità ut fit, filium
Perduxêre illùc ſecum, ut unà eſſet, meum.
Egomet continuò mecum, Certè captus eſt,
Habet. Obſervabam manè illorum ſervulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, Heus puer,
Dic ſodes, *quis herì Chryſidem habuit? nam Andriæ*
Illi id erat nomen. So. *teneo.* Si. *Phædrum, aut Cliniam*
Dicebant, aut Nicêratum: nam hi tres tum ſimul
Amabant. Eho! quid Pamphilus? quid? ſymbolum
Dedit, cœnavit: gaudebam. Item alio die
Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum

Quie-

Quicquam attinere. enimvero ſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam, qui cum ingeniis conflictatur ejuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen:
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac famâ impulſus Chremes
Ultro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſummâ filio uxorem ut daret
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
So. *Quid obſtat, cur non veræ fiant?* Si. *Audies:*
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. So. *ô factum bene!*
Beâſti: metui à Chryſide. Sim. *ibi tum filius*
Cum illis, qui amabant Chryſidem, unà aderat frequens,
Curabat unà funus, triſtis interim,
Nonnunquam conlacrumabat: placuit tum id mihi.
Sic cogitabam: hem! hic parvæ conſuetudinis
Cauſâ mortem hujus tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingenî
Manſuetique animi officia. Quid multis moror?
Egomet quoquè ejus cauſâ in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiam mali. So. *Hem! quid eſt?* Si. *ſcies.*
Effertur: imus, interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam adſpicio adoleſcentulam.
Formâ. So. *bonâ fortaſſe.* Si. *& voltu, Soſia,*
Adeò moleſto, adeò venuſto, ut nihil ſuprà.
Quia tum mihi lamentari præter cæteras
Viſa eſt, & quia erat formâ præter cæteras
Honeſtâ, & liberali; accedo ad pediſſequas;
Quæ ſit, rogo: Sororem eſſe aiunt Chryſidis.
Percuſſit illico animum, at at, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa miſericordia.
So. *Quàm timeo, quorſum evadas!* Si. *funus interim*
Procedit: ſequimur, ad ſepulcrum venimus:

In

In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentiùs
Satìne cum periclo. Ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem, & celatum indicat:
Accurrit, mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur te is perditum?
Tum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Rejecit se in eum flens quàm familiariter.
So. *Quid ais?* Si. *redeo indè iratus, atque ægrè ferens.*
Nec satis ad objurgandum causæ. Diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi, pater?
Quæ sese voluit in ignem injicere, prohibui;
Servavi. Honesta oratio est. So. *rectè putas:*
Nam si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Si. *Vènit Chremes postridie ad me, clamitans,*
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro uxore habere hanc peregrinam. Ego illud sedulò
Negare factum? ille instat factum. Denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. So. *non tu ibi gnatum?* Si. *nè hæc quidem*
Satis vehemens causa ad objurgandum. So. *quî, cedo?*
Si. *Tute ipse his rebus finem præscripsti, pater;*
Propè adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
So. *Quis igitur relictus est objurgandi locus?*
Si. *Si propter amorem uxorem nolit ducere,*
Ea primùm ab illo animadvertenda injuria est,
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias
Vera objurgandi causa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consilî
Habet, ut consumat nunc cùm nihil obsint doli:
Quem ego credo manibus pedibúsque obnixè omnia
Facturum, magis id adeo, mihi ut incommodet.
Quàm ut obsequatur gnato. So. *quapropter?* Si. *rogas?*
MALA *mens, malus animus: quem quidem ego si sensero.*
Sed quid opus est verbis? sin eveniat, quod volo,

In

In Pamphilo ut nil ſit moræ, reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt: & ſpero confore.
Nunc tuum eſt officium, has bene ut adſimules nuptias,
Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilî captet. So. *Sat eſt:*
Curabo: eamus jam nunc intró. Si. *i præ, ſequar,*
Non dubium eſt, quin uxorem nolit filius:
Ità Davum modò timere ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. Sed ipſe exit foras.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Filii amorem explorat pater: ſimulat futuras nuptias: intermînatur Davo piſtrinum, ſi quid fallaciæ in ipſis conatus fuerit nuptiis.

Iambici ſenarii & octonarii, unus quaternarius, omnes acatalectici.

Davus. Simo.

Mirabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemper lenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquam audierat non datum iri filio uxorem ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrûm verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. *At nunc faciet: neque ut opinor, ſine tuo magno malo.*
D. *Id voluit, nos ſic opinantes duci falſo gaudio,*
Sperantes jam amoto metu, interea oſcitantes opprimi,
Ut nè eſſet ſpatium cogitandi ad diſturbandas nuptias:
Aſtutè. S. *carnifex quæ loquitur?* D. *herus eſt, neq; prævideram.*
S. *Dave.* D. *hem! quid eſt?* S. *ehodum, ad me,* D. *quid hic volt?*
S. *quid ais?* D. *qua de re?* S. *rogas?*
Meum gnatum rumor eſt amare. D. *id populus curat ſcilicet.*
S. *Hoccine agis, annon?* D. *ego verò iſthuc.* S. *ſed, nunc ea me exquirere,*
Iniqui patris eſt: nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet.
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:
Nunc hic dies aliam vitam adfert, alios mores poſtulat. Cam.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut redeat jam in vi-
D. *Hoc quid ſit?* S. *omnes qui amant, graviter ſibi dari uxorem*
ferunt. Cbum,
D. *Ità aiunt.* S. *tum ſiquis magiſtrum cepit ad eam rem impro-*
Ipſum animum ægrotum ad dexteriorem partem plerunque appli-
cat. D. *Non*

D. *Non hercle intelligo.* S. *non?* *hem!* D. *non,* DAVUS *ſum, non Oedipus.*
S. *Nempe ergò apertè vis, quæ reſtant, me loqui.* D. *ſanè quidem.*
S. *Si ſenſero hodie, quidquam in his te nuptiis*
Fallaciæ conari, quò fiant minùs,
Aut velle in ea re oſtendere, quàm ſis callidus,
Verberibus caſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſq; ad necem,
Ea lege, atque omine, ut ſi te inde exemerim, ego pro te molam.
Quid? hoc intellextin'? an nondum etiam nè hoc quidem?
D. *immo callidè:*
Ità apertè ipſam rem modò locutus': nihil circuitione uſus es.
S. *Ubivis facilius paſſus ſim, quàm in hac re, me deludier.*
D. *Bona verba, quæſo.* S. *irrides? nihil me fallis, ſed dico tibi,*
Nè temerè facias, neque tu hoc dicas tibi non prædictum, cave.

ACT. I. SCENA III.

Arg. In hac Scena deliberat Davus, velitne Pamphilo eſſe adjutor, an auſcultare ſeni.

Iambici octonarii & ſenarii.

Davus.

Enimvero, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque ſocordiæ,
Quantum intellexi modò ſenis ſententiam de nuptiis.
Quæ ſi non aſtu providentur, aut herum peſſundabunt. (*ſeni.*
Nec, quid agam, certum eſt, Pamphilúmne adjutem, an auſcultem
Si illum relinquo, ejus vitæ timeo: ſin opitulor, hujus minas:
Cui verba dare, difficile eſt: primùm jam de amore hoc comperit:
Me infenſus ſervat, nè quam faciam in nuptiis fallaciam:
Si ſenſerit, perii: aut ſi libitum fuerit, cauſam ceperit,
Quo jure, quaque injuria præcipitem me in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accidit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Pamphilo eſt:
Audireque eorum eſt operæ pretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quicquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam,
Civem Atticam eſſe hanc. Fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc ejectam, Chryſidis

Patrem

Patrem recepisse orbam, parvam. Fabulæ.
Mihi quidem non hercle fit verisimile.
Atqui ipsis commentum placet.
Sed Mysis ab ea egreditur. At ego hinc me ad forum, ut
Conveniam Pamphilum, nè de hac re pater imprudente opprimat.

ACT. I. SCENA IV.

Arg. Narrat Mysis quamobrem a Glycerio exierit & hîc docet Terentius immoderatum vini usum fugiendum esse iis, qui seriis præsunt negotiis. Nihil est enim, quod rectè gigi ab ebrio possit.

Trochaici octonarii, catalectici.

Mysis, Archillis.

AUdivi, Archillis, jamdudum: Lesbiam adduci jubes.
Sanè pol illa temulenta est mulier, & temeraria,
Nec sati' digna, cui committas primo partu mulierem:
Tamen eam adducam. importunitatem spectate anicule:
Quia compotrix ejus est. Dî date facultatem, obsecro,
Huic pariundi, atque illi in alios potiùs peccandi locum.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid siet.
Opperiar, ut sciam, num quidnam hæc turba tristitiæ adferat.

ACT. I. SCENA V.

Arg. Habet hæc scena Pamphili dolorem de nuptiis: fidem datam Glycerio servaturum pollicetur, vel invito, si res ita exigat, patre.

Iambici & trochaici octonarii, variè mixti, binarius unus, quaternarii quatuor.

Pamphilus, Mysis.

HOccine est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium
M. *Quid illud est?* (*patris?*
P. *Pro Deûm atque hominum fidem! quid est, si non hæc contumelia est?*
Uxorem decrêrat dare sese mî hodie: nónne oportuit
Præsciisse me anté? nónne priùs communicatum oportuit?
M. *Miseram me! quod verbum audio?* P. *quid? Chremes qui denegaverat.*
Se commissurum mihi gnatam suam uxorem, id mutavit.
Quoniam me immutatum videt?
Itáne obstinaté operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus. (*sum!*
Adeón' hominem invenustum esse, aut infelicem quenquam, ut ego

Pro

Nuper : ejus frater aliquantùm ad rem eſt avidior :
Is ubi hancce formâ videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. Forte, fortunâ affuit
Hic meus amicus : emit eam dono mihi,
Imprudens harum rerum ignarúſque omnium.
Is venit : poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſas, ne det, ſedulò :
Ait, ſi fidem habeat ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non ſ[illegible]metuat, ne, ubi eam acceperim,
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare :
Verùm id vereri : ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adjecit. Ph. *etiámne amplius ?*
T. *Nil : nam quæſivi : nunc ego eam, mi Phædria*
Multæ ſunt cauſæ, quamobrem cupio abducere :
Primùm, quod ſoror eſt dicta : præterea, ut ſuis
Reſtituam, ac reddam : ſola ſum : habeo hic neminem
Neque amicum, neq; cognatum : quamobrem, Phædria,
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabò adjuta me, quò id fiat facilíus.
Sine illum priores parteis hoſce aliquot dies
Apud me habere : nil reſpondes ? Ph. *peſſuma,*
Ego quicquam cum iſtis factis tibi reſpondeam ?
Pa: *Hei noſter ! laudo : tandem perdoluit : vir es.*
Ph. *At ego neſciebam quorſum tu ires : Parvola*
Hinc eſt abrepta : eduxit mater pro ſua :
Soror eſt dicta : cupio abducere, ut reddam ſuis.
Nempe omnia hæc nunc verba huc redeunt denique :
Excludor ego, ille recipitur : quâ gratiâ ?
Niſi illum plùs amas, quàm me : & iſtam nunc times,
Quæ abducta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. *Egòn' id timeo ?* Ph. *quid te ergò ſollicitat ? cedo.*
Num ſolus ille dona dat ? nuncubi meam
Benignitatem ſenſiſti in te claudier ?
Non ne ubi mihi dixti cupere te ex Æthiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi ? Eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ. Repperi :

Herì minas viginti pro ambobus dedi.
Tamen contemptus abs te. Hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te spernar. T. *quid isthuc Phædria?*
Quanquam illam cupio abducere, atq, hac re arbitror
Id fieri posse maxumè; veruntamen,
Potiùs quàm te inimicum habeam: faciam ut jusseris.
Ph. *Utinam isthuc verbum ex animo ac verè diceres,*
POTIUS quàm te inimîcum habeam: sic isthuc crederem
Sincerè dici, quidvis possem perpeti.
Pa. *Labascit, victus uno verbo, quàm citò.*
T. *Ego non ex animo misera dico? Quam jocò*
Rem voluisti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas solum. Ph. *siquidem biduum:*
Verùm nè fiant isti viginti dies.
T. *Profectò non plùs biduum, aut.* Ph. *aut? nihil moror.*
T. *Non fiet: hoc modò sine te exorem.* Ph. *scilicet*
Faciundum est, quod vis. T. *meritò amo te.* Ph. *bene facis:*
Rus ibo: ibi hoc me macerabo biduum.
Ità facere certum est: mos gerundus est Thaîdi.
Tu huc, Parmeno, fac illi adducantur. Pa. *maxumè*
Ph. *In hoc biduum, Thais vale.* T. *mi Phædria*
Et tu: nunquid vis aliud? Ph. *egóne quid velim?*
Cum milite isto præsens absens ut sies:
Vt ies noctésque ames me: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites;
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quando ego sum tuus.
T. *Me miseram! forsitan hic mihi servam habeat fidem,*
Atque ex aliarum ingeniis nunc me judicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certo scio,
Neque me finxisse falsi quicquam, neque meo
Cordi esse quemquam chariorem hoc Phædriâ:
Et quicquid hujus feci, causâ virginis
Feci: nam me ejus spero fratrem propemodum
Jam reperisse adolescentem adeò nobilem, Et
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACT.

ACT. II. SCENA I.

Arg. **Phædria rus concedit, id quod Thaidi se facturam dixerat: illius ex amore immutationem miratur Parmeno, & militis donum ita laudat, ut heri sui Eunucho præferat.**

Trochaici permixti iambicis, cùm octonarii tum senarii, unus quaternarius.

Phædria, Parmeno.

Fac ità, ut jussi: deducantur isti. Pa. *faciam.* Ph. *at diligenter.*

Pa. *Fiet.* Ph. *at maturè.* Pa. *fiet.* Ph. *satin' hoc mandatum est tibi?*

Pa. *Ah! rogitare? quasi difficile siet? utinam*
Tam aliquid facilè invenire possis, Phædria,
Hoc quàm peribit. Ph. *ego quoque unà pereo, quod mî est charius.*
Ne isthuc tam iniquo patiare animo. Pa. *minimè, quin*
Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas?
Ph. *Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &*
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. *Memini; tametsi nullus moneas,* Ph. *ego rus ibo, atque ibi manebo.*
Pa, *Censeo.* Ph. *sed heus tu!* Pa. *quid vis?* Ph. *censen' posse me obfirmare,*
Perpeti, nè redeam interea? Pa. *téne? non hercle arbitror:*
Nam aut jam revertêre, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. *Opus faciam ut defatiger usque; ingratiis ut dormiam.*
Pa. *Vigilabis lassus: hoc plus facies.* Ph. *ah! nihil dicis, Parmeno*
Ejiciunda hercle hæc mollities animi: nimis me indulgeo.
Tandem ego non illâ caream, si sit opus, vel totum triduum. Pa. *hui!*
Universum triduum? vide quid agas. Ph. *stat sententia.*
Pa. *Dii boni? quid hoc morbi est? adeón' homines immutarier*
Ex amore, ut non cognoscas eundem esse? hoc nemo fuit
Minus ineptus, magis severus quisquam, nec magis continens:
Sed quis hic est, qui huc pergit? at at, hic quidem est parasitus Gnatho
Militis: ducit virginem secum unà huic dono: papæ!

Facie honestâ : mirum, ni ego me turpiter hodie hic dabo.
Cum meo decrepito hoc eunucho. Hæc superat ipsam Thaidem.

ACT. II. SCENA II.

Arg. Quasi ambulantem Gnathonis personam inducit, sub cujus verbis corrupti hominum mores ostenduntur, maxime assentatorum qui patellam sequuntur, & ad cœnas præsto sunt.

Trochaici & iambici octonarii, catalectici, additis aliquot iambicis

Gnatho, Parmeno.

DII immortales! homini homo quid præstat! stulto intelligens
Quid interest! hoc adeò ex hac re venit in mentem mihi.
Convêni hodie adveniens quendam mei loci hinc atque ordinis.
Hominem haud impurum, itidem patria quî abligurierat bona.
Video sentum, squalidum, ægrum, pannis annísque obsitum.
Quid istuc, inquam, ornati est? Quoniam miser, quod habui, perdidi.
Hem! quò redactus sum? Omnes noti me atque amici deserunt.
Hîc ego illum contempsi præ me: Quid homo, inquam, ignavissime?
Itáne parâsti te, ut spes nulla reliqua in te siet tibi?
Simul consilium cum re amîsti? viden' me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, vestitus, quæ habitudo est corporis?
OMNIA habeo, neque quicquam habeo: nil cùm est, nil desit tamen.
At ego infelix neque ridiculus esse, neque plagas pati
Possum. Quià tu his rebus credis fieri? Tutâ erras viâ.
Olim isti fuit generi quondam quæstus apud sec'lum prius.
Hoc novum est aucupium: ego adeò hanc primus invêni viam.
Est genus hominum qui esse primos se omnium rerum volunt,
Nec sunt: hos consector: hisce ego non paro me ut rideant,
Sed his ultro arrideo, & eorum ingenia admiror simul:
Quicquid dicunt, laudo? id rursum si negant, laudo id quoque.
Negat quis, nego: ait, aio: postremo imperavi egomet mihi
Omnia assentari: is quæstus nunc est multò uberrimus.
P. Scitum hercle hominem! Hic homines prorsum ex stultis insanos facit.
G. Dum hæc loquitur, interea loci ad macellum ubi venimus.

Concurrunt

Concurrunt læti mî obviàm cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalvâ & perditâ profueram, & proſum ſæpe:
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miſer famelicus videt me eſſe in tantum honorem,
Et tam facilè victum quærere; ibi homo cœpit me obſecrare,
Ut ſibî liceret diſcere id me. Sectari juſſi:
Si pote, tanquam philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, paraſiti itidem ut Gnathonici vocentur.
P. *Vidèn' otium, & cibu' quid faciat alienus?* G. *ſed ego ceſſo*
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat?
Sed Parmenonem ante oſtium Thaidis triſtem video,
Rivalis ſervum. Salva res eſt: nimirum hîc homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. P. *hîce hoc munere arbitrantur:*
Suam Thaidem eſſe. G. *plurimâ ſalute Parmenonem*
Summum ſuum impertit Gnatho. Quid agitur? P. *ſtatur.* G. *video:*
Nunquidnam hîc, quod nolis, vides? P. *te.* G. *credo: at nunquid aliud?*
P. *Quî dum?* G. *quia triſtis es.* P. *nihil equidem.* G. *nè ſis, ſed quid videtur*
Hoc tibi mancipium? P. *non malum hercle.* G. *uro hominem.*
P. *ut falſus animi eſt.*
G. *Quam hoc munus gratum Thaidi arbitare eſſe?* P. *hoc nunc dices,*
Ejectos hinc nos. OMNIUM rerum heus viciſſitudo eſt.
G. *Sex ego te totos,* Parmeno, *hos menſes quietum reddam:*
Nè ſurſum deorſum curſites; neve uſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? P. *mèn'? papæ!* G. *ſic ſoleo amicos.* P. *laudo.*
G. *Detineo te fortaſſe: tu profecturus aliò fueras.*
P. *Nuſquam.* G. *tum tu igitur paulum da mihi operæ, fac ut admittar*
Ad illam P. *agè modo, nunc tibi patent fores hæ, quia iſtam ducis.*
G. *Num quem evocarì hinc vis foras?* P. *ſine biduum hoc prætereat:*
Qui mihi nunc uno digitulo foras aperis fortunatus,
Næ tu iſtas, faxo, calcibus ſæpe inſultabis fruſtra.

G. *Etiam nunc hîc ſtas, Parmeno? eho? numnam tu hic relictus cuſtos,*
Nè quis fortè internuncius clàm à milite ad iſtam curſitet?
P. *Facetè dictum: mira verò, militî quæ placeant.*
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror quî ex Piræeo abierit: nam ibi cuſtos publicè eſt nunc.
Non temerè eſt: & properans venit: neſcio quid circumſpectat.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Chærea laudat fortè conſpectam virginem: queritur ſubductam: Parmeno oſtendit, quî fieri poſſit, ut illa potiatur.

Iambici octonarii & ſenarii, item trochaici octonarii, & unus iambicus quaternarius.

Chærea, Parmeno.

Occidi,
Neque virgo eſt uſquam; neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo.
Ubi quæram? ubi inveſtigem? quem perconter? quam inſiſtam viâ?
Incertus ſum, una hæc ſpes eſt, ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram! deleo omnes dehinc ex animo mulieres:
Tædet quotidianarum harum formarum. P. *ecce autem alterum!*
De amore neſcio quid loquitur: ô infortunatum ſenem!
Hic verò eſt, qui ſi amare occæperit; ludum, jocúmque
Dices fuiſſe illum alterum, præut hujus rabies quæ dabit.
C. *Ut Dî illum Deæq; ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt:*
Méque adeò, qui reſtiterim, tum autem qui illum flocci fecerim.
Sed eccum Parmenonem! ſalve. P. *quid tu es triſtis? quidve es alacris?*
Unde is? C. *ego hercle neſcio neq; unde eam, neq; quorſum eam:*
Ità prorſum oblitus ſùm mei.
P. *Qui quæſo?* C. *amo.* P. *ehem!* C. *nunc Parmeno te oſtendes qui vir ſies.*
Scis te mihi ſæpe pollicitum eſſe: Chærea, aliquid inveni
Modò quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut noſcas meam:
Cùm in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
P. *Agè inepte.* C. *hoc hercle factum eſt: fac ſis, nunc promiſſa appareant.*

Sive

Sive adeò digna res eſt, ubi tu nervos intendas tuos:
Haud ſimilis virgo eſt virginum noſtrarum, quas matres ſtudent
Demiſſis humeris eſſe, vincto pectore, ut graciles ſient.
Siqua eſt habitior paulo, pugilem eſſe aiunt: deducunt cibum.
Tametſi bona eſt natura, reddunt curaturâ junceas:
Itaque ergò amantur. P. *quid tua iſthæc?* C. *nova figura oris.*
P. *papæ!*
C. *Color verus, corpus ſolidum, & ſucci plenum* P. *anni?* C. *ſedecim.*
P. *Flos ipſe.* C. *hanc tu mihi vel vî, vel clam, vel precariò*
Fac tradas: meâ nihil refert, dum potiar modo.
P. *Quid virgo? cuja eſt?* C. *neſcio hercle.* P. *unde eſt?* C. *tantundem.* P. *ubi habitat?*
C. *Ne id quidem.* P. *ubi vidiſti?* C. *in via.* P. *quâ ratione amiſiſti?*
C. *Id equidem adveniens mecum ſtomachabar modo:*
Neque quenquam eſſe ego hominem arbitror, cui magis bonæ
Felicitates omnes adverſæ ſient.
P. *Quid hoc eſt ſceleris?* C. *perii* P. *quid factum eſt?* C. *rogas?*
Patris cognatum atque equalem Archidemidem
Noſtin'? P. *quid ni?* C. *is, dum ſequar hanc, fit mihi obviám.*
P. *Incommodè hercle.* C. *immo enimvero infeliciter:*
Nam incommoda alia ſunt dicenda, Parmeno,
Illum liquet mihi dejerare his menſibus
Sex vel ſeptem prorſum non vidiſſe proxumis,
Niſi nunc, cùm minimè vellem, minimèque opus fuit.
Eho! nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais! P. *máxume.*
C. *Continuò accurrit ad me, quàm longe quidem,*
Incurvus, tremulus, labiis demiſſis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. Reſtiti.
Scin' quid ego te volebam? Dic. Cras eſt mihi
Judicium. Quid tum? ut diligenter nuncies
Patri, advocatus mane mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc dicit abiit hora: rogo nunquid velit.
Rectè, inquit: abeo. Cùm huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodùm huc advorterat
In hanc noſtram plateam. P *mirum, ni hanc dicit, modò*
Huic quæ data eſt dono. C. *huc cùm advenio, nulla erat.*
P. *Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?*

C. *Verùm parasitus cum ancilla.* P. *ipsa est, cilicet,*
Desine : jam conclamatum est. C. *alias res agis.*
P. *Isthuc ago quidem.* C. *nostin' quæ sit ? dic mihi : aut*
Vidistin' ? P *vidi, novi : scio quò abducta sit.*
C. *ho Parmeno mi, nôstin ?* P. *novi.* C. *& scis ubi siet ?*
P. *Huc deducta est ad Thaidem, ei dono data est :*
C. *Quis est tam potens cum tanto munere hoc ?* P. *miles Thraso,*
Phædriæ rivalis. C. *duras fratris partes prædicas.*
P. *Imo enim, si scias quod donum huic dono contrà comparet,*
Tum magìs dicas. C. *quodnam, quæso hercle ?* P. *eunuchum.* C. *illúmne, obsecro,*
Inhonestum hominem, quem mercatus est heri, senem, mulierem ?
P. *Isthunc ipsum.* C. *homo quatietur certè cum dono foras.*
Sed istam Thaidem non scivi nobis vicinam. P. *haud diu est.*
C. *Perii : nunquámne etiam me illam vidisse ? ehodum ? dic mihi,*
Estne, ut fertur, forma ? P. *sanè.* C. *at nihil ad nostram hanc.*
P. *alia res est.*
C. *Obsecrò te hercle, Parmeno, fac ut potiar.* P. *faciam sedulò, ac*
Dabo operam, adjutabo : nunquid me aliud vis ? C. *quò nunc is ?* P. *domum,*
Ut mancipia hæc, ità ut jussit frater, deducam ad Thaidem.
C. *O fortunatum istum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum !*
P. *Quid ità ?* C. *rogitas ? summâ formâ semper conservam domi*
Videbit, colloquetur, aderit unà in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
P. *Quid si nunc túte fortunatus fias ?* C. *quâ re, Parmeno ?*
Responde. P. *capias tu illius, vestem.* C. *vestem ? quid tum postea ?*
P. *Pro illo te ducam.* C. *audio.* P. *te esse illum dicam.* C. *intelligo.*
P. *Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò :*
Cibum unà capias, adsis, tangas, ludas, propter dormias.
Quandoquidem illarum neque quisquam te novit, neque scit qui sies :
Præterea forma, ætas ipsa est ; facilè ut te pro eunucho probes.
C. *Dixisti pulchrè nunquam vidi melius consilium dari :*
Agè, eamus intrò : nunc jam orna me, abduc, duc quantum potes.

P. *Quid*

P. *Quid agis? jocabar equidem.* C. *garris.* P. *perii: quid ego egi miser?*
Quo trudis? perculeris jam tu me? tibi equidem dico, mane.
C. *Eamus.* P. *pergin'?* C. *Certum est.* P. *vide nè nimium calidum hoc sit modo.*
C. *Non est profectò: sine.* P. *at enim isthæc in me cudetur faba: ah! Flagitium, facinus.* C. *an id flagitium est, si in domum meretriciam*
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, nostrámque adolescentiam
Habent depicatam, & quæ nos semper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atq; eas itidem fallã, ut ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? Æquam est fieri, ut à me ludatur dolis.
Quod qui rescierint, culpent? Illud meritò factum omnes putent.
P. *Quid isthuc? si certum est facere, facias: verùm nè post conferas*
Culpã in me. C. *non faciam.* P. *jubésne?* C. *jubeo, cogo, atq; impero.*
P. *Nunquam defugiam authoritatem: sequere.* C. *dii vortant bene!*

ACT. III. SCENA I.

Arg. Assentatur Gnatho, assentanti credit Thraso, seq; & facta sua immodice jactat: consulit item Gnatho, ne miles purget se Thaidi de amore Pamphilæ, imo potius augeat suspicionem, ita par pari relaturus. *Iambici senarii.*

Thraso, Gnatho, Parmeno.

Magnas verò agere gratias Thais mihi:
G. *Ingentes.* T. *ain' tu? læta est?* G. *non tam ipso quidem*
Dono, quàm abs te datam esse: id verò seriò
Triumphat P. *huc provisò, ut, ubi tempus fiet,*
Deducam: sed eccum militem! T. *est ist huc datum*
Profectò mihi, ut sint grata, quæ facio, omnia.
G. *Advorti hercle animum.* T. *vel rex semper maxumas*
Mihi agebat quidquid feceram: aliis non item.
G. *Labore alieno magno partam gloriam*
Verbis sæpe in se transmovet, qui habet salem,
Qui in te est. T. *habes.* G. *rex te ergò in oculis.* T. *scilicet.*
G. *Gestire.* T. *verum credere omnem exercitum,*
Consilia. G. *mirum.* T. *tum sic ubi eum satietas*
Hominum, aut negotî si quando odium ceperat,
Requiescere ubi volebat, quasi: nostin'? G. *scio.*
Quasi ubi illam expueret miseriam ex animo. T. *tenes.*
Tum me convivam solum abducebat sibi. G. *hui!*

Regem

Regem elegantem narras. T. *immo ſic homo eſt*
Per paucorum hóminum. G. *immo nullorum arbitror,*
Si tecum vivit. T. *invidere omnes mihi.*
Mordêre clanculum : ego nonflocci pendere :
Illi invïdere miſerè : verùm unus tamen
Impenſè, elephantis quem Indicis præfecerat,
Is ubi moleſtus magìs eſt, Quæſo, inquam, Strato,
Eòne es ferox, quia habes imperium in belluas ?
G. *Pulchrè mebercle dictum, & ſapienter : papæ !*
Jugalâras hominem : quid illo ? T. *mutus illico.*
G. *Quid ni eſſet !* Pa. *Dii voſtram fidem ? hominem perditum,*
Miſerúmque, & illum ſacrilegum ! T. *quid ? Illud Gnatho,*
Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio
Nunquid tibi dixi ? G. *nunquam : ſed narra obſecro.*
Plùs millies jam audivi. T. *unà in convivio*
Erat hic, quem dico, Rhodius adoleſcentulus.
Facetè habui ſcortum : cœpit ad id alludere,
Et me irridere. Quid ais, inquam, homo impudens ?
LEPUS tûte es, & pulpamentum quæris. G. *ha, ha, he !*
T. *Quid eſt ?* G. *facetè, lepidè, lautè, nihil ſuprà.*
Tuúmne, obſecro, hoc dictum erat ? vetu' credidi.
T. *Audieras ?* G. *ſæpe & fertur in primis.* T. *meum eſt.*
G. *Dolet dictum imprudenti adoleſcenti, & libero.*
T. *At te Dii perdant !* G. *quid ille quæſo ?* T. *perditus.*
Riſu omnes, qui aderant, emoriri : denique
Metuebant omnes jam me. G. *Non injuriâ.*
T. *Sed heus tu ! purgon' ego me de iſthac Thaidi,*
Quod eam me amare ſuſpicatur ? G. *nihil minùs.*
Immo magìs auge ſuſpicionem. T. *cur ?* G. *rogas ?*
Scin' ? ſi qaando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut ſi laudat, te ut male urat. T. *ſentio.*
G. *Id ut ne fiat, hæc res ſola eſt remedio.*
Ubi nominabit Phædriam : Tu, Pamphilam
Continuó. Si quando illa dicet, Phædriam
Commeſſatum intromittamus : Tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. Si laudabit hæc
Illius formam : Tu, hujus contrà. Denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.

T. *Siquidem*

T. *Siquidem me amaret, tum iſthuc prodeſſet, Gnatho,*
G. *Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat,*
Jamdudum amat te; jamdudum illi facile fit
Quod doleat; metuet ſemper, quem ipſa nunc capit
Fructum, nè quando iratus tu alìò conferas.
T. *Bene dixti: at mihi iſthuc non in mentem venerat.*
G. *Ridiculum; non enim cogitâras: cæterùm*
Idem hoc tùte melìùs quantò inveniſſes, Thraſo!

ACT. III. SCENA II.

Arg. Parmeno Eunuchum & Æthiopiſſam Phædriæ munera, tradit Thaidi, &, uti juſſus erat, verbis ornat: eidem Thraſo & parasitus inſultant.

Ejuſdem generis.

Thaïs. Thraſo, Parmeno, Gnatho, Pythias.

AVdire vocem viſa ſum modò militis:
Atque eccum! ſalve, mi Thraſo. Thr. *ô Thaïs mea,*
Meum ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſthac? Pa. *quàm venuſtè! quod dedit*
Principium adveniens! Tha. *plurimum merito tuo.*
G. *Eamus ergò ad cœnam: quid ſtas?* Pa. *hem alterum?*
Ex homine hunc natum dicas. Tha. *ubi vis, non moror.*
Pa. *Adibo, atque aſſimulabo, quaſi nunc exeam.*
Iturán', Thaïs, quopiàm es? Th. *ehem Parmeno,*
Bene feciſti: hodie itura. Pa. *quó?* Th. *ecquid hunc vides?*
Pa. *Video, & me tædet: ubi vis, dona adſunt tibi*
A Phædria. Thr. *quid ſtamus? cur nos imus hinc?*
Pa. *Quæſo hercle ut liceat, pace quod fiat tuâ.*
Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
Thr. *Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia:*
Pa. *Res indicabit, heus jubete iſtos foras*
Exire quos juſſi, ocyùs: procede tu huc.
Ex Æthiopia eſt uſque hæc. Thr. *hìc ſunt tres minæ.*
G, *Vix.* Pa. *ubi tu es, Doro? accede huc: hem eunuchum tibi,*
Quàm liberali facie, quàm ætate integrâ!
Tha. *Ità me dì ament, honeſtus eſt.* Pa. *quid tu ais, Gnatho?*
Nunquid habes quod contemnas? quid tu autem, Thraſo?

Tacent

Tacent : ſatis laudant, fac periculum in literis,
Fac in paleſtra, in muſicis : quæ liberum
Scîre æquum eſt adoleſcentem, ſolertem dabo.
Thr. *Ego illum eunuchum, ſi ſit opus, vel ſobrium.*
Par. *Atque hæc qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat*
Te vivere, & ſuâ cauſâ excludi cæteros :
Neque pugnas narrat, neque citatrices ſuas
Oſtentat : neque tibi obſtat, quod quidam facit.
Verùm, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Ubi tempus tibi erit, ſât habet, ſi tum recipitur.
Thr. *Apparet ſervum hunc eſſe domini pauperis,*
Miſerique. G. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, qui pararet alium hunc perpeti.
Par. *Tace tu, quem ego puto eſſe infra omnes infimos*
Homines : nam, qui huic animum aſſentari induxeris,
Eſflamma tè petere cibum poſſe arbitror.
Thr. *Jàmne imus ?* Tha. *hos priùs introducam ; & quæ volo,*
Simul imperabo : poſtea continuò exeo.
Thr. *Ego hinc abeo : tu iſtam opperire.* P. *haud convenit.*
Unà cum amica ire imperatorem in via.
Thr. *Quid tibi ego multa dicam? Domini ſimilis es.*
G. *Ha, ha, he !* Thr. *quid rides ?* G. *iſthuc, quo dixti modò,*
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. *abi : præcurre, ut ſint domi*
Parata. G. *fiat.* Tha. *diligenter, Pythias,*
Fac cures, ſi Chremes huc fortè advenerit,
Ut ores primùm ut maneat ; ſi id non commodum eſt,
Ut redeat, ſi id non poterit, ad me adducito.
Py. *Ità faciam.* Tha. *quid, quid aliud volui dicere ?*
Hem ! curate iſtam diligenter virginem,
Domi adſitis facite. Thr. *eamus.* Tha. *vos me ſequîmini.*

ACT. III. SCENA III.

Arg. Chremes probus adoleſcens amari ſe a Thaide ſuſpicatur, quem amorem effugere ſtudet.

Iambici ſenarii.

Chremes, Pythias.

PRofectò quantò magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum :

Ità

Itâ me video ab ea astutè labefactarier,
Jam tum, cum primùm jussit me ad se accersier,
(Roget quis, quid tibi cum illa? Nè nôram quidem)
Ubi veni; causam, ut ibi manerem, repperit:
Ait rem divinam fecisse, & rem seriam
Velle agere mecum. Jam tum erat suspicio
Dolo malo hæc fieri omnia: ipsa accumbere
Mecum, mihi sese dare, sermonem quærere.
Ubi friget, huc evasit, quàm pridem pater
Mihi & mater mortui essent: dico, Jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quàm longè à mari.
Credo ei placere hoc: sperat se à me avellere.
Postremó, ecqua indè parva perîsset soror,
Ecquis cum ea unâ: quid habuisset, cùm perit;
Ecquis eam posset noscere. Hæc cur quæritet?
Nisi illa fortè, quæ olím periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verùm ea si vivit, annos nata est sedecim,
Non majòr: Thais, ego quàm sum, majuscula est.
Misit porrò orare, ut venirem serió.
Aut dicat quod volt, aut molesta nè fiet.
Non hercle veniam tertió. Heus, heus! Py. *hîc quis est?*
C. *Ego sum Chremes.* Py. *ô capitulum lepidissimum!*
C. *Dico ego mî insidias fieri.* Py. *Thais maximo*
Te orabat opere, ut cras redires. C. *rus eo.*
Py. *Fac, amabo.* C. *non possum, inquam.* Py. *at apud nos hic mane,*
Dum redeat ipsa. C. *nihil minús,* Py *cur mi Chremes?*
C. *Malam rem! abis hinc?* Py. *si isthuc tè certum est tibi,*
Amabo, ut illuc transeas ubi illa est. C. *eo.*
Py. *Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem.*

ACT. II. SCENA IV.

Arg. Inducit personam cui narraturus est Chærea, quæ intus patrârit: hoc ideo fit, ut populus percipiat auribus quod honestis oculis subjici nequit.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

Heri aliquot adolescentuli coiimus in Piræeo,
In hunc diem ut de symbolis essemus. Chæream ei rei
Præfecimus

Præfecimus : dati annuli : locus : tempus conſtitutum eſt :
Preteriit tempus : quo in loco dictum eſt, parati nihil eſt.
Homo ipſe nuſquam eſt ; neq; ſcio quid dicam, aut quid conjectem,
Nunc mihi hoc negotî cæteri dedêre, ut illam quæram :
Idque adeò viſam, ſi domi eſt : quiſnam hinc à Thaide exit ?
Is eſt, an non eſt ? ipſus eſt, quid hoc hominis ; qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt ? nequeo ſatìs mirari, neque conjicere.
Niſi quicquid eſt, procul hinc libet priùs, quid ſit, ſciſcitari.

ACTUS III. SCENA V.

Arg. Chærea foras profiliens exultat, quod virgine potitus ſit : quid intus patrarit, narrat fortè obvio Antiphoni.

Trochaici & iambici octonarii acatalectici, & catalectici.

Chærea, Antipho.

NVnquis hîc eſt ? nemo eſt : nunquis hinc me ſequitur ? nemo homo eſt.
Jámne erumpere hoc licet mihi gaudium ! prô Jupiter !
Nunc eſt profectò interfici cùm perpeti me poſſum :
Nè hoc gaudium contaminet vita aliquâ ægritudine,
Sed neminémne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoque eam rogitando obtundat, enecet ?
Quid geſtiam aut quid lætus ſim, quò pergam, unde emergam ubi ſiem
Veſtitum hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim, anne inſaniam ?
A. *Adibo atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.*
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid ſibi hic veſtitus quærit ?
Quid eſt quòd lætus ſis ? quid tibi vis ? ſati' ne ſanus ? quid me
Aſpectas? quid taces ? C. *ô feſtus dies hominis ! amice*
Salve ; nemo omnium eſt quem ego magis nunc cuperem videre.
A. *Narra iſthuc, quæſo, quid ſiet.* C. *immo ego te obſecro hercle ut audias*
Noſtin, hanc quam frater amat? A. *novi, nempe opinor Thaidem.*
C. *Iſtam ipſam.* A. *ſic commemineram.* C. *quidam hodie eſt ei dono data*
Virgo quid ego ejus tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipſum me nôris, quàm elegans formarum ſpectator ſiem ?
In hoc commotus ſum. A. *ain' tu?* C. *primam dices, ſcio, ſi videris.*

Qui

Quid multa verba? amare cœpi: fortè fortunâ domi
Quidnam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi:
Neque is deductus etiam tum ad eam: ſummonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui. A. *quid id eſt?* C. *tacitus citiùs audies:*
Ut veſtem cum illo mutem, & pro illo jubeam me illuc ducier.
A. *Pro eunuchón'?* C. *ſic eſt:* A. *quid tandem ex ea re ut caperes commodi?*
C. *Rogas? viderem, audirem, eſſem unà quâ cum cupiebam, Antipho.*
Num parva cauſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta verò ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. A. *cui? tibi ne?* C. *mihi.* A. *ſatis tutò tamen.*
C. *Edicit, nè vir quiſquam ad eam adeat, & mihi, nè abſcedam, imperat:*
In interiore parte ut maneam ſolus cum ſola. Annuo. Ceo,
Terram intuens modeſtè. A. *miſer.* C. *ego, inquit, ad cœnam hinc*
Abducit ſecum ancillas: pauc[illegible], quæ circum illam eſſent, manent,
Novitiæ puellæ: continùo hæc adornant, ut lavet.
Adhortor properent: dum apparatur, virgo in conclavi ſedet,
Suſpectans tabulam quandam pictam; ubi inerat pictura hæc, Jovem
Quo pacto Danaæ miſiſſe aiunt quondam in gremium imbrem aureum.
Egomet quoque id ſpectare cœpi: & quia conſimilem luſerat
Jam olim ille ludum; impendiò magis animu' gaudebat mihi,
Deum ſeſe in hominem convertiſſe, atque per alienas tegulas
Veniſſe clanculum, per impluvium fucum factum mulieri.
At quem Deum! Qui templa cœli ſumma ſonitu concutit,
Ego homuncio hoc non facerem? ego illud verò ità feci ac lubens
Dum hæc mecum reputo, accerſitur lavatum interea virgo.
It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ collocârunt.
Sto expectans, ſi quid mihi imperent: venit, una, Heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic ſic facito, dum lavamur.
Ubi nos laverimus, ſi voles, lavate: accipio triſtis.
A. *Tum equidem iſthuc os tuum impudens videre nimium vellem*
Statim quis eſſet, flabellum tenere te aſinum tantùm.

C. *Vix*

C. Vix elocuta eſt hoc, foras ſimul omnes proruunt ſe :
Abeunt lavatum. PERSTREpunt, ità ut ſit, domini ubi abſunt.
Interea ſomnus virginem opprimit : ego limis adſpecto
Sic per flabellum clanculum, & ſimul alia circumſpecto
Satin explorata ſunt : video eſſe : peſſulum oſtio obdo.
A. Quid tum? C. quid tum, fatue! A. fateor. C. egón' occaſionem
Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, tam inſperatam
Amitterem? tum pol ego is eſſem verè qui aſſimulabar.
A. Sanè hercle, ut dicis : ſed interim de ſymbolis actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es : ubi? domin'? C. immo apud libertum Diſcum.
A. Perlongè eſt : ſed tantò ocyùs properemus; muta veſtem.
C. Ubi mutem? perii : nam domo exulo nunc : metuo fratrem,
Nè intus ſit : porrò autem, pater nè rure redierit jam.
A. Eamus ad me : ibi proxumum eſt ubi mutes C. rectè dicis.
Eamus : & de iſthac ſimul, quo pacto porrò poſſim
Potiri, conſilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACT. IV. SCENA I.

Arg. **Dorias ancilla hic narrat, quid in convivio militis actum ſit.**

Ejuſdem generis.

Dorias.

ITà me dii bene ament, quantum ego illum vidi, nonnihil timeo
Miſera, nè quam ille hodie inſanu' turbam faciat, aut vim Thaidi.
Nam poſtquam iſte advenit Chremes adoleſcens frater virginis,
Rogat illum admitti ut jubeat : ille continuo iraſci, neque
Negare audere : Thais porro inſtare, ut hominem invitet : id
Faciebat retinendi illius causâ; quia illa quæ cupiebat
De ſorore ejus indicare, ad eam rem tempus non erat.
Invitat triſtis : manſit ibi : illa cum illo ſermonem illico.
Miles verò ſibi putare adductum ante oculos æmulum.
Voluit facere contrà huic ægré : Heus, heus, inquit, puer! huc Pamphilam.
Accerſe, ut delectet hîc nos : illa exclamat, Minimè gentium,
Tún' in convivium illam? miles tendere indè ad jurgium.
Interea aurum ſibi clàm mulier demis, dat mihi ut auferam.
Hoc eſt ſignis ubi primùm poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACT.

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Secum cogitans Phædria quæ ſit intercepto amore paſſurus incommoda, ſi totum biduum ruri manſerit, vincente amore in urbem venit. *Iambici ſenarii.*

Phædria.

Dum rus eo, cæpi egomet mecum inter vias,
Ità ut fit, ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex aliâ cogitare, & ea omnia in
Pêjorem partem: quid opu'ſt verbis? dum hæc puto,
Præterii imprudens villam, longe jam abieram:
Cùm ſenſi, redeo rurſum, malè verò me habens,
Ubi ad ipſum veni diverticulum, conſtiti;
Occœpi mecum cogitare: hem! biduum hîc
Manendum eſt ſoli ſine illa? quid tum poſtea?
Nihil eſt: quid! nihil? ſi non tangendi copia eſt,
Eo! ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit: certè extremâ lineâ
Amare, haud nihil eſt: villam prætereo ſciens.
Sed quid hoc, quòd timida ſubitò egreditur Pythias.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Pamphilam abeunucho vitiatam magnopere queritur Pythias, miratur Phædria: atque ità ex illius querela, & hujus errore, multum delectationi ſpectator capit.

Iambici octonarii, quibus adſunt trochaici, iambicus ſenarius unus.

Pythias, Dorias, Phædria.

Ubi illum ego ſceleroſum miſera, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? Ph. *perii: hoc quid ſit, vereor.*
Py. *Quin inſuper etiam ſcelus, poſtquam ludificatus eſt virginem,*
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. *Hem!* Py. *Qui nunc ſi detur mihi,*
Ut ego unguibus facile illi in oculos involem venefico.
Ph. *Profectò neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi:*
Adibo: quid iſthuc? quid feſtinas? aut quem quæris, Pythias?
Py. *Hem Phædria, egón' quem quæram! abi hinc quò dignus es cum donis tuis*
Tam lepidis. Ph. *quid iſtuc eſt rei?*
Ph. *Rogas me! eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit.*

Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. *quid aïs?*
Py. *Perii.* Ph. *temulenta es.* Py. *utinam sic sient, mihi qui malè volunt!*
D. *Au obsecro, mea Pythias, quid isthucnam monstri fuit?*
Ph. *Insanis: qui isthuc facere eunuchus potuit?* Py. *ego illum nescio,*
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipsa indicat.
Virgo ipsa lacrumat; neque, cùm rogites quid sit, audet dicere.
Ille autem, bonus vir, nusquam apparet, etiam hoc misera suspicor
Aliquid domo abiuntem abstulisse. Ph. *nequeo mirari satis,*
Quò abire ignavos ille possit longius, nisi domum
Fortè ad nos rediit. Py. *Vise amabò num sit.* Ph. *jam faxo scias.*
D. *Perii: obsecro, tam infandum facinus, mea tu, nè audivi quidem.*
Py *At pol ego amatores audieram mulierum esse eos maxumos,*
Sed nihil potesse: verùm miseræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquò conclûssem, neque illi commisissem virginem.

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. **Hic ridiculo quodam & perjucundo errore spectatores oblectantur. Phædria enim credit eunuchum quæri, quem dono Thaidi dederat & hunc iratus adoritur, ut virginis stupratorem: signis tandem, & argumentis comperit à Chærea fratre perpetratum scelus.**

Iambici senarii, & trochaici octonarii.

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

EXi foras, sceleste: at etiam restitas?
Fugitive, prodi: malè conciliate. D. *obsecro.* Ph. *oh!*
Illud vide os ut sibi distorsit carnufex.
Quid huc reditio est? quid vestis mutatio est?
Quid narras? paulùm si cessâssem, Pythia,
Domi non offendissem; ità jam ornabat fugam.
Py. *Habésne hominem, amabo?* Ph *Quid ni?* Py. *ô factum bene!*
D. *Isthuc pol vero bene.* Py. *ubi est?* Ph. *rogitas? non vides?*
Py. *Videam, obsecro, quem?* Ph. *hunc scilicet.* Py. *quis hic est homo?*
Ph. *Qui ad vos deductus hodie est.* Py. *hunc oculis suis,*
Nostrarum nunquam quisquam vidit, Phædria,
Ph. *Non vidit!* Py. *an tu hunc credidisti esse, obsecro,*
Ad nos deductum? Ph. *namque alium habui neminem.* Py. *au!*
Nè comparandus hic quidam ad illum est: ille erat

Honestâ

Honeſtâ facie & liberali. Ph. *Ità viſus eſt*
Dudum, quia variâ veſte exornatus fuit:
Nunc tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. *Tace, obſecro: quaſi verò paulùm interſiet.*
Ad nos deductus hodie eſt adoleſcentulus,
Quem tu verò videre velles, Phædria
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſtelino. Ph. *hem, quæ hæc eſt fabula?*
Eò redigis me, ut quid egerim egomet neſciam.
Eho tu? emin' ego te? D. *emiſti.* Py. *Jube mihi denuo*
Reſpondeat. Ph. *roga.* Py. *veniſtin' hodie ad nos? negat.*
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. Ph. *agedum, hoc mihi expedi:*
Primùm unde habes iſtam quam habes veſtem? taces?
Monſtrum hominis! non dicturus? D. *venit Chærea.*
Ph. *Fratérne?* D. *ità eſt.* Ph. *quando?* D. *hodie.* Ph. *quàm dudum?* D. *modò.*
Ph. *Quîcum?* D. *cum Parmenone.* Ph. *nôráſne eum prius?*
D. *Non: nec quis eſſe unquam audieram dicier.*
Ph. *Unde igitur meum fratrem eſſe ſciebas?* D. *Parmeno*
Dicebat eum eſſe: is dedit hanc mihi veſtem. Ph. *occidi.*
D. *Meam ipſe induit: poſt unà ambo abierunt foras.*
Py. *Jam ſatìs credis ſobriam eſſe me, & nil mentitam tibi?*
Jam ſatìs certum eſt virginem vitiatam eſſe? Ph. *agè nunc bellua,*
Credis huic quod dicat? Py. *quod iſti credam? res ipſa indicat.*
Ph. *Concede iſthuc paululùm: audin'? etiam paululùm: ſat eſt*
Dicdum hoc rurſum: Chæreán' tuam veſtem detraxit tibi?
D. *Factum.* Ph. *& eâ eſt indutus?* D *factum.* Ph. *& pro te huc deductus eſt.* D. *ità.*
Ph. *Jupiter magne, ô ſceleſtum atque audacem hominem!* Py. *væ mihi!*
Etiam nunc non credis indignis nos eſſe irriſas modis?
Ph. *Mirum, ni tu credas quod iſte dicat: quid agam neſcio.*
Heus tu negato rurſum: poſſúmne ego hodie ex te exculpere
Verum? vidiſtín' fratrem Chæream? D. *non.* Ph. *non poteſt ſine*
Malo fateri, videò: ſequere hác: modò ait, modò negat.

Ora me. D. *obsecro te verò, Phædria.* Ph. *I intrò nunc jam*
D. *hei, hei!*
Ph. *Aliq pacto honestè quomodo hunc nunc abeam, nescio;*
Actum est siquidem, tu me hîc etiam nebulo ludificabere?
Py. *Parmenonis tam scio esse hanc technam, quàm me vivere.*
D. *Sic est.* Py. *inveniam hodie, parem ubi pol referam gratiam,*
Sed nunc quid faciendum censes, Dorias? D. *isthac rogas*
Virgine? Py. *ità: utrùm taceam, an prædicem.* D. *POL, si sapis,*
Quod scis nescis, deque de enuncho, neque de vitio virginis:
Hac re & omni turba evolves te, & illi gratum feceris.
Id modò dic, abisse Dorum. Ph. *ità faciam.* D. *sed videón'*
Chremem?
Thais jam aderit. Py. *quid itá?* D. *quia cùm indè abeo, jam nunc*
inceperat
Turba inter eos. Py. *aufer aurum hoc: ego scibo ex hoc, quid siet.*

ACT. IV. SCENA V.

Arg. A cœna militis vino semigravis egreditur Chremes adolescens, in cujus persona Terentius exprimit egregiè temulentorum consuetudinem, qui priorum memores, in præsentibus titubant.

Iambici octonarii.

Chremes, Pythias.

At, data hercle verba mihi sunt: vicit vinum quod
bibi.
At dum accubabam, quàm videbar mihi esse pulchrè sobrius!
Postquam surrexi neque pes, neque mens satis suum officium facit.
Py. *Chreme.* C. *quis est? ehem Pythia, vah! quanto nunc formo-*
sior
Videre, quàm dudum! Py. *certè quidem tu pol multo alacrior.*
C. *Verbum hercle verum hoc est: SINE Cerere & Libero friget*
Venus.
Sed Thais multò antè venit? Py. *anne abiit jam à milite?*
C. *Jamdudum, ætatem. Lites sunt inter eos factæ maximæ.*
Py. *Nil dixit tum, ut sequerêre sese?* C. *nihil, nisi abiens mihi*
innuit.
Py. *Eha! nonne id sat erat?* C. *at nesciebam id dicere illum,*
nisi quia
Correxit miles, quod intellexi minùs: nam me extrusit foras,
Sed eccam ipsam! miror ubi huic ego antevorterim.

ACT.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Colloquuntur Thais & Chremes : contra militem se muniunt, quem venturum putant, ut virginem eripiat. Timidior hic Chremes inducitur, quàm Thais.

Trochaici & iambici octonarii, trochaicus quaternarius, & iambicus quaternarius.

Thais, Chremes, Pythias.

CREDÒ equîdem illum jam affuturum esse, illam ut eripiat : sine
Veniat : atqui si illam, digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur : usquè eò ego illius ferve possum ineptias,
Et magnifica verba, verba dum sint : verùm enim si ad rem conferentur, vapulabit.
C. *Thais, ego jamdudum hîc adsum.* T. *ô mi Chreme, teipsum expectabam :*
Scîn tu turbam hanc propter te esse factam ? & adeo ad te attinere hanc
Omnem rem ? C. *ad me ! qui ? quasi isthuc.* T. *quia dum tibi socerem studeo*
Reddere, & restituere, hæc atque hujusmodi sum multa passa.
C. *Ubi ea est ?* T. *domi apud me.* C. *ehem !* T. *quid est ?*
Educta ità, utì téque illâque dignum est. C. *quid ais ?* T. *id quod res est :*
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quicquam pretii.
C. *Et habetur, & referetur à me, Thais tibi, ità uti merita es,*
Gratia. T. *at enim cave, nè priùs, quàm hanc â me accipias, amittas*
Chreme: nam hæc ea est, quàm miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, cistellam, Pythias, domo effer cum monumentis.
C. *Viden' tu illum Thais?* P. *ubi sita est?* T. *in risco odiosa, cessas ?*
C. *Militem secum ad te quantas copias adducere !*
At at. T. *num formidolosus obsecro es mihi homo ?* C. *apagesis.*
Ego formidolosus ! nemo est hominum qui vivat minùs.
T. *Atque ità opus est.* C. *au ! metuo, qualem tu me esse hominem existumes.*
T. *Immo hoc cogitato : quî cum res tibi est, peregrinus est,*
Minùs potens quam tu, minùs notus, amicorum hîc habens minus.
C. *Scio isthuc. Sed TU quod cavere possis, stultum admittere est.*
Malo ego nos prospicere, quam hunc ulcisci acceptâ injuriâ.

Abi tu, atque oſtium obſera intus, dum ego hinc tranſcurro ad forum.
Volo ego adeſſe hîc advocatos nobis in turba hac. T. *mane.*
C. *Melius eſt.* T. *mane.* C. *omitte, jam adero.* T. *nil opus eſt iſtis Chreme :*
Hoc dic modò, Sororem illam tuam eſſe, & te parvam virginem
Amiſiſſe, nunc cognôſſe : ſigna oſtende. P. *adſunt.* T. *cape.*
Si vim faciet, in jus ducito hominem : intellextin' ? C. *probé.*
T. *Fac animo hæc præſenti dicas.* C. *faciam.* T. *attolle pallium*
Perii ? HUIC ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Inepti militis vanitatem optime hic exprimit Terentius, cùm furenti ſimilis ad amicam, tanquam ad hoſtilem pergit exercitum.

Iambici & trochaici octonarii.

Thraſo, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

HAnccine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam, Gnatho?
Mori me ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.
Primùm ædes expugnabo. G. *rectè.* Thr. *virginem eripiam.* G. *probé.*
Thr. *Male multabo ipſam.* G. *pulchré.* Thr. *in medium huc agmen cum vecti, Donax ;*
Tu, Simalio in ſiniſtrum cornu ; tu, Syriſce, in dexterum.
Cedo alios : ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum ? S. *eccum ! adeſt.*
Thr. *Quid, ignave ? peniculón' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas ?*
S. *Egóne ? imperatoris virtutem noveram, & vim militum :*
Sine ſanguine hoc fieri non poſſe, qui abſtergerem vulnera.
Thr. *Ubi alii ?* S. *qui, malum, alii ? ſolus Sannio ſervat domum.*
Thr. *Tu hoſce inſtrue : hîc ego ero poſt principia : indè omnibus ſignum dabo.*
G. *Illuc eſt ſapere : ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibî cavit loco.*
Thr. *Idem hocce Pyrrhus factitavit.* C. *viden' tu, Thais, quam hic rem agit ?*
Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.
Tha. *Sanè, quòd tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:*

Nè metuas. Thr. *quid videtur?* G. *fundam tibi nunc nimis vellem dari,*
Ut tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.
Thr. *Sed eccam Thaidem! ipſam video.* G. *quàm mox irruimus!* Thr. *mane.*
OMNIA priùs experiri verbis, quàm armis, ſapientem decet.
Quî ſcis, an quæ jubeam, ſine vi faciat? G. *Lî voſtram fidem!*
QUANTI eſt ſapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. *Thais, primùm hoc mihi reſponde: cùm tibi do iſtam virginem.*
Dixtín' mihi hos dies ſoli dare te? Tha. *quid tum poſtea?* Thr. *rogas.*
Quæ mihi ante oculos amatorem coràm adduxti tuum?
Tha, *Quid cum illo ut agas?* Thr. *& cum eo te clàm ſubduxiſti mihi.*
Tha. *Libuit.* Th. *Pamphilam ergò hùc redde, niſi vi mavis eripi.*
C. *Tibi illam reddat? aut tu eam tangas, omnium?* G. *ah! quid ais? tace.*
C. *Quid tu tibi vis?* Thr. *Ego non tangam meam?* C. *tuam autem furcifer?*
G. *Cave ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro.* C. *non tu hinc abis?*
Scin' tu, ut tibi res ſe habeat? ſi quicquam hodie hîc turbæ cœperis,
Faciam ut hujus loci, dieique, meique ſemper memineris, (*tibi.*
G. *Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum.*
C. *Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis.* G. *ain' verò canis,*
Siccine agis? Thr. *quis tu es homo? quid ibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?*
C. *Scibis: principiò eam eſſe dico liberam.* Thr. *hem!* C. *civem Atticam.* Thr. *hui!*
C. *Meam ſororem.* Thr. *os durum.* C. *miles, nunc adeò dico tibi*
Nè vim facias ullam in illam Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam hæc. Thr. *tún' me prohibeas,*
Meam nè tangam? C. *prohibeo inquam.* G. *audín' tu? hic furti ſe alligat.*
C. *Satin' hoc eſt tibi?* Thr. *hoc idem tu ais, Thais?* Tha. *quære qui reſpondeat.*

Thr. *Quid nunc agimus ?* G. *Quin redeamus : jam hæc tibi aderit ſupplicans*
Ultro, Thr. *Credin' ?* G. *immo certè : novi ingenium mulierum :*
NOLUNT, ubi velis ; ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. *bene putas.*
G. *Jam dimitto exercitum ?* Thr. *ubi vis.* G. *Sanga, ità uti fortes decet*
Milites, domique foràque fac viciſſim ut memineris.
S. *Jamdudum EST animus in patinis.* G *frugi es.* Thr. *vos me hàc ſequimini.*

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ex Pythia ancilla Thais à Chærea vitiatam cognoſcit Pamphilam.

Iambici ſenarii.

Thais, Pythias.

PErgin' ſceleſta mecum perplexè loqui ?
Scio, neſcio : abiit : audivi : ego non affui.
Non tu iſthuc mihi dicturæ apertè es, quicquid eſt ?
Virgo conſciſſâ veſte lacrumans obticet :
Eunuchus abiit, quamobrem ? quid factum eſt ? taces ?
P. *Quid tibi ego dicam miſera ? illum eunuchum negant*
Fuiſſe. T. *quis fuit igitur ?* P. *iſte Chærea.*
T. *Qui Chærea.* P. *iſte ephebus frater Phædriæ.*
T. *Quid ais, venefica !* P. *atqui certò comperi.*
T. *Quid is, obſecrò, ad nos ? quamobrem adductus eſt ?* P. *neſcio.*
Ni ſi amâſſe credo Pamphilam. T. *hem miſera occidi.*
Infelix, ſiquidem tu iſthæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo ? P. *id opinor.* T. *quid ais, ſacrilega ?*
Iſthuccine interminata ſum hinc abiens tibi ?
P. *Quid facerem ? ità ut tu juſſiſti, ſoli credita eſt,*
T. *Sceleſta, OVEM lupo commiſi[illegible] diſpudet,*
Sic mihi data eſſe verba : quid hominis illic eſt ?
P. *Hera mea, tace, obſecro : ſalvæ ſumus : hominem*
Habemus ipſum. T. *ubi is eſt ?* P. *hem ! ad ſiniſtram : non vides ?*
En ! T. *video.* P. *comprehendi jube, quantum poteſt ?*
T. *Quid illi facies, ſtulta ?* P. *quid faciam, rogas ?*
Vide amabo, ſi non, cùm adſpicias, os impudens
Videtur. T. *non.* P. *tum, quæ ejus confidentia eſt.*

ACT.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Thaïs cum Chærea contendit ob vitiatam Pamphilam: deinde condonant noxam petenti uxorem, quam vitiaverat.

Ejusdem generis.

Chærea, Thaïs, Pythias.

Apud Antiphonem uterque, mater & pater,
Quasi deditâ operâ, domi erant, ut nullo modo
Introire possem, quin viderent me, interim
Dum ante ostium sto, notus mihi quidam obviam
Venit; ubi vidi, ego me in pedes, quantum queo,
In angiportum quoddam desertum: indè item
In aliud, indè in aliud: ità miserrimus
Fui fugitando, ne quis me cognosceret.
Sed éstne hæc Thaïs, quam video? ipsa est: hæreo.
Ah! quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?
T. *Adeamus. Bone vir, Dore, salve: dic mihi,*
Aufugistin'? C. *hera factum.* T. *satin' id tibi placet?*
C. *Non.* T. *credin' te impunè habiturum?* C. *unam hanc noxiam*
Mitte: si aliam unquam admisero ullam, occidito.
T. *Num meam savitiam veritus es?* C. *non* T. *quid igitur?*
C. *Hanc metui, nè me criminaretur tibi pudens?*
T. *Quid feceras?* C. *paululum quiddam.* P. *eho! paululum im-*
An paululum esse hoc tibi videtur virginem
Vitiare civem? C. *conservam esse credidi.*
P. *Conservam? vix me contineo quin involem in*
Capillum: monstrum! etiam ultro derisum advenit
T. *Abi hinc insana.* P. *quid ità verò? debeam,*
Credo, isti quicquam furcifero, si id fecerim:
Præsertim cum se servum fateatur tuum.
T. *Missa hæc faciamus. Non te dignum Chærea*
Feciſti: nam si ego digna hâc contumeliâ
Sum maximé, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque ædipol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine isthac: ità conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possim suis,
Ità ut æquum fuerat, atque ut studui, tradere, ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium, Chærea.
C. *At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiam*
Fore Thaïs: sæpe ex hujusmodi re quapiam, &

MALO

MALO ex principio magna familiaritas
Conflata eſt. Quid, ſi hoc quiſpiam voluit Deus?
T. *Equidem pol in eam partem accipióque, & volo.*
C. *Immo ità quæſo: unum hoc ſcito, contumeliæ*
Non me feciſſe cauſâ, ſed amoris. T. *ſcio.*
Et pol propterea magis nunc ignoſco tibi.
Non adeò inhumano ingenio ſum, Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, neſciam.
C. *Te quoque jam, Thais, ità me dì bene ament, amo.*
P. *Tum pol ab iſto tibi, hera, cavendum intelligo.*
C. *Non auſim.* P. *nihil tibi quicquam credo.* T. *deſinas.*
C. *Ego me tuæ commendo & committo fidei.*
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adjutrix ſies:
Te mihi patronam cupio, Thais, te obſecro.
Emoriar, ſi non hanc uxorem duxero.
T. *Tamen, ſi pater.* C. *quid? ah! volet, certò ſcio,*
Civis modò hæc ſis. T. *paululùm opperirier*
Si vis, jam frater ipſe hîc aderit virginis:
Nutricem accerſitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoſcendo túte ipſe aderis, Chærea.
C. *Ego verò maneo.* T. *viſne interea, dum is venit,*
Domi operiamur potiùs quàm hîc ante oſtium?
C. *Immo, percupio.* P. *quam tu rem actura, obſecro, es?*
T. *Nam quid ità?* P. *rogitas? hunc tu in ædes cogitas*
Recipere poſthac? T. *cur non?* P. *Crede hoc meæ fidei,*
Dabit hic aliquam pugnam denuo. T. *au! tace, obſecro.*
P. *Parùm perſpexiſſe ejus vidêre audaciam.*
C. *Non faciam, Pythias.* P. *Non pol, credo, Chærea,*
Niſi ſi commiſſum non erit. C. *quin, Pythias,*
Tu me ſervato. P. *neque pol ſervandum tibi*
Quicquam dare auſim, neque te ſervare: apage te.
T. *Optumè, adeſt ipſe frater.* C. *perii hercle: obſecro,*
Abeamus intrò Thaîs: nolo me in via
Cum hac veſte videat. T. *quamobrem tandem? an quia pudet?*
C. *Idipſum.* P. *idipſum? virgo verò.* T. *í præ, ſequar.*
Tu iſthîc mane, ut Chremem introducas, Pythias.

ACT.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Pythias ſecum cogitat, quo dolo Parmenonem ulciſci poſſit.

Iambici ſenarii.

Pythias, Chremes, Sophrona.

QVid? quid venire in mentem nunc poſſit mihi,
Quidnam qui referam illi ſacrilego gratiam,
Qui hunc ſuppoſuit nobis? C. move verò ocyùs
Te, nutrix. S. moveo. C. video, ſed nil promoves.
P. Jámne oſtendiſti ſigna nutrici? C. omnia.
P. Amabò, quid ait? cognoſcitne? C. ac memoriter.
P. Bene ædipol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intrò: jamdudum hera vos expectat domi.
Virum bonum eccum Parmemonem incedere
Video; vide ut otioſus ſit, ſi diis placet.
Spero me habere, quî hunc meo excruciem modo.
Ibo intrò, de cognitione ut certum ſciam:
Poſt exibo, atque hunc perterrebo ſacrilegum.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Gloriatur Parmeno, quod Chærea pro eunucho ad Thaidem deduxerit: meretricum ſordes commemorat, quam rem iniquo fert animo Pythias.

Ejuſdem rationis.

Parmeno, Pythias.

REviſo quidnam Chærea hîc rerum gerat.
Quòd ſi aſtu rem tractavit (di voſtram fidem!)
Quantam, & quàm veram laudem capiet Parmeno!
Nam ut omittam, quòd ei amorem difficillimum, &
Cariſſimum ab meretrice avara, virginem
Quam amabat, eam confeci ſine moleſtia,
Sine ſumptu, ſine dispendio, tum hoc alterum,
Id verò eſt quod ego mihi putò palmarium,
Me repperiſſe, quomodo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſcit noſcere;
Maturè ut cùm cognôrit perpetuò oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quicquam, nec magis elegans:
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque avidæ cibi,

Quo pacto ex jure hesterno panem atrum vorent,
Nôsse omnia hæc, salus est adolescentulis.
P. *Ego pol te pro istis dictis & factis, scelus,*
Ulciscar, ut nè impunè in nos illuseris.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Parmenonem terret Pythias, confingens intus colligatum à Chremete Chæream. propter oblatum Pamphilæ vitium.

Trochaici cëlonarii catalectici.

PRô deûm fidem? *facinus fœdum: ô infelicem adolescentulum!*
O sceleſtum Parmenonem, qui istum huc adduxit? Pa. *quid est?*
Py. *Miseret mi: itaque, ut nè viderem, misera huc effugi foras.*
Quæ furura exempla dicunt in eum indigna? Pa. *ô Jupiter!*
Quæ illæc turba est? numnam ego perii? adibo: quid isthuc, Pythias?
Quid ais? in quem exempla fient? Py. *rogitas, audacissime?*
Perdidisti istum quem adduxti pro eunucho adolescentulum,
Dum studes dare verba nobis. Pa. *quid ità? aut quid factum est? cedo.*
Py. *Virginem istam, Thaidi hodie, quæ dono data est,*
Scin' eam hinc civem esse? & ejus fratrem apprimè nobilem?
Pa. *Nescio.* Py. *atqui sic inventa est: eam iste vitiavit miser.*
Ille ubi id rescivit factum frater violentissimus.
Pa. *Quidnam fecit?* Py. *colligavit primùm eum miseris modis.*
Pa. *Colligavit! hem!* Py. *atque equidem orante, ut nè id faceret, Thaide.*
Pa *Quid ais?* Py. *nunc minatur porrò sese id quod mœchis solet fieri,*
Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. *quâ audaciâ*
Tantum facinus audet? Py. *quid? ita tantum?* Pa. *an non hoc maxumum est?*
Quis homo pro mœcho unquam vidit in domo meretricia
Deprendi quenquam? Py. *nescio.* Pa. *at nè hoc nesciatis, Pythias,*
Dico, edico vobis, nostrum esse illum herilem filium. Py. *hem!*
Obsecro, an is est? Pa. *nè quam in illum Thais vim fieri sinat.*
Atque adeò autem cur non egomet intrò eo? Py. *vide Parmeno,*
Quid agas, nè neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quicquid factum est, ex te esse ortum. Pa. *quid igitur faciam miser?*

Quidve

Quídve incipiam? ecce autem video rure redeuntem ſenem.
Dicam huic, an non? dicam hercle: etſi mihi magnum malum
Scio paratum; ſed neceſſe eſt, huic ut ſubveniat. Py. *ſapis:*
Ego abeo intrò: tu iſti narrato ordine, ut factum ſiet.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. A villa otioſo & quieto redit ad urbem animo hic ſenex, neque enim mores ſuorum clamitat, neque mali quidpiam ſuſpicatur: ſed ruſculo ſuo gratias agit, cujus beneficio ignorat, quid in urbe agant filii, quorum amores & facta nunc demum cognoſcit ex Parmenone.

Iambici ſenarii.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neque agri neque urbis odium me unquam percipit.
Ubi ſati'as cœpit fieri, commuto locum.
Sed eſtne ille noſter Parmeno? & certè ipſus eſt.
Quem præſtolare, Parmeno hîc ante oſtium?
Pa *Quis homo eſt? hem! ſalvum te advenire here, gaudeo.*
L. *Quem præſtolare?* P. *perii; lingua hæret metu.* L. *hem!*
Quid eſt quod trepidas? ſati'ne ſalvæ? dic mihi.
P. *Here primùm te arbitrari id, quod res eſt, velim:*
Quicquid hujus factum eſt, culpâ non factum eſt meâ.
L. *Quid?* P. *rectè ſanè interrogâſti: oportuit*
Rem prænarrâſſe me. Emit quendam Phædria
Eunuchum, quem dono huic daret. L. *cui?* Pa. *Thaidi.*
L. *Emit? perii hercle: quanti?* P. *viginti minis.*
L. *Actum eſt.* P *tum quandam fidicinam amat hic Chæreа.*
L. *Hem! quid! amat? an ſcit jam ille quid meretrix ſiet?*
An in aſtu venit? ALIUD ex alio malum.
Pa. *Here, né me ſpectes: me impulſore hæc non facit.*
L. *Omitte de te dicere: ego te, furcifer,*
Si vivo: ſed iſthuc, quicquid eſt, primùm expedi.
L. *Pro eunuchón!* P. *ſic eſt: hunc pro mæcho poſtea*
Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. L. *occidi.*
Pa. *Audaciam meretricum ſpecta.* L. *nunquid eſt,*
Aliud mali damnive quod non dixeris,
Reliquum? Pa. *tantum eſt.* L. *ceſſón' huc intrò irrumpere?*

Pa. *Non*

P. *Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum,*
Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo.
Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali.
Nam jamdiu aliquam cauſam quærebat ſenex,
Quamobrem inſigne aliquid faceret : is nunc repperit.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Pythias egrediens irridet Parmenonem plàs ſatis credulum ; ſimul populum docet, quid intus egerit ſenex.

Iambici octonarii cataleſtici.

Pythias, Parmeno.

NUnquam ædipol quicquam jamdiu, quod magis vellem evenire,
Mî evénit quàm qnòd modò ſenex intrò ad nos venit errans.
Mihi ſolí ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſcibam.
Pa. *Quid hoc autem eſt ?* Py. *nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem.*
Sed ubi obſecro eſt ? Py. *mén' quærit hæc ?* Py. *atque eccum ! video : adibo.*
Pa. *Quid eſt, inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin ?* Py. *perii.*
Defeſſa jam ſum miſera te ridendi. Pa. *quid ità ?* Py. *rogitas ?*
Nunquam ædipol hominem ſtultiorem vidi, nec videbo : ah !
Non poteſt ſatìs narrari quo ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum & diſertum credidi hominem.
Quid ? illicone credere ea, quæ dixi oportuit te ?
An pœnitebat flagitii, te autore quod feciſſet
Adoleſcens, ni miſerum inſuper etiam patri indicares ?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem vidit
Illam eſſe eum indutum pater ? quid jam ſcis te periiſſe ?
Pa. *Ehem ! quid dix'ti peſſuma ? an mentita es : etiam rides ?*
Itán' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere ? Py. *nimiùm.*
Pa. *Siquidem illhuc impunè habueris.* Py. *verum ?* Pa. *reddam hercle.* Py. *credo :*
Sed in diem iſthic Parmeno eſt fortaſſe, quod minitare :
Tu jam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobilitas
Flagitiis, & eundem indicas : uterque in te exempla edent
Pa. *Nullus ſum.* Py. *hic pro illo munere tibi honos eſt habitus : abeo.*
Pa, *Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodie perii.*

ACT.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Statuit hic miles ultro ſe dedere Thaidi, Herculis exemplo, qui Omphalæ ſervivit in lanificio, pro clava & leonis tegmine, acceptis ab ea calatho & colo.

Trochaici octonare. catalectici.

Gnatho, Thraſo.

QVid nunc! quâ ſpe, aut quo conſilio huc imus? quid inceptas, Thraſo? (eſt?

T. *Egóne? ut Thaidi me dedam & faciam quod jubeat.* G. *quid*

T. *Quî minùs huic, quàm Hercules ſervivit Omphalæ?* G. *exemplum placet.*

Utinam tibi commitigari videam ſandalio caput!

Sed quid? fores crepuêre ab ea: quid autem hoc eſt mali!

Hunc ego nunquam videram etiam: quidnam properans, hinc proſilit?

ACT. V. SCENA IX.

Arg. Qui aliàs gaudebat à ſe vitiatam puellam Chæreà, eandem quod permiſſu ſit parentis habiturus uxorem, nunc exultat: & in partem amoris recipitur a Thaide miles Thraſo.

Chærea, Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraſo.

O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior?

Nemo hercle quiſquam: nam in me plane dî poteſtatem ſuam

Omnem oſtendêre, cui tam ſubitò tot congruerint commoda.

Pa. *Quîd hic lætus eſt?* C. *ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium*

Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me, in quibus ſim gaudiis?

Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. *audivi.* C. *ſcis ſponſam mihi?*

Pa. *Bene, ità me dî ament factum.* G. *audin' tu illum, quid ait?*

C *tum autem Phædriæ,* (domus.

Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt

Thais patri ſeſe commendavit, in clientelam & fidem

Nobis dedit ſe. Pa. *fratris igitur Thais tota eſt.* C. *ſcilicet.*

Pa. *Jam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.*

C. *Tum tu, frater, ubi ubi eſt, fac quamprimum hæc audiat.*

Pa. *viſam domum.*

T. *Nunquid, Gnatho, dubitas, quin ego perpetuò perierim?*

G. *ſine*

Dubio, opinor. C. *quid commemorem primùm? aut quem laudem maxume?*

Illum

Illum, qui mihi dedit consilium an facerem; tu me, quid id ausus
Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit, (sim
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum concluſit diem? an
Mei patris feſtivitatem & facilitatem? ô Jupiter
Serva obſecro hæc nobis bona. Ph. *dî voſtram fidem! incredibilia*
Parmeno modò quæ narravit: ſed ubi eſt frater? C. *præſto eſt.*
Ph. *gaudeo.*
C. *Satis credo: nihil eſt Thaide hac frater, tuâ dignius*
Quod ametur: ita noſtræ eſt omni fautrix familiæ. Ph. *hui! mihi*
Illam laudas! T. *perii: quanto ei eſt minu', tanto magis amo.*
Obſecro, Gnatho; in te ſpes eſt. G. *quid vis faciam?* T. *perfice hoc*
Precibus, pretio, ut hæream in parte aliena tandem apud Thaide.
G. *Difficile eſt* T. *ſiquid collibuit, novi te: hoc ſi effeceris,*
Quodvis donum præmium à me optato, id optatum feres.
G. *Itáne?* T. *ſic erit.* G. *hoc ſi efficio, poſtulo ut mihi tua domus*
Te præſente, abſente, pateat; invocato ut ſit locus (audio?
Semper. T. *do fidem ita futurum.* G. *accingar.* Ph. *quem hîc ego*
O Thraſo. T. *Salvete.* Ph. *tu fortaſſe, quæ facta hîc ſient,*
Neſcis. T. *ſcio.* Ph. *cur ergo in his te ego conſpicor regionibus?*
T. *Vobis fretus.* Ph. *ſcin' quám fretus? miles edico tibi,*
Si in platea hac te offendero poſt unquam nihil quod dicas mihi,
Alium quærebam iter hâc habui: periiſti. G. *eia haud ſic decet.*
Ph. *dictum iſt.* G. *non cognoſco veſtrum tam ſuperbum.* P. *ſic erit*
G. *Prius audite paucis; quod cùm dixero, ſi placuerit,*
Facitot'. Ph. *audiamus.* G. *tu concede paulùm iſthuc, Thraſo*
Principio ego? vos credere ambos hoc mihi vehementer velim.
Me, hujus quicquid facio, id facere maximè cauſâ meâ:
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
P, *Quid id eſt?* G. *militem rivalem ego recipiendum cenſeo.* P. *hem!*
Decipiendum? G. *cogita modó: tu hercle cum illa Phædria*
Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas:
Et quod det paulum: & neceſſe eſt multum accipere Thaidem,
Ut tuo amori ſuppeditare poſſit ſine ſumptu tuo
Ad omnia hæc magis opportunus nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt, principio & habet quod det, & dat nemo largius:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus ſtertit noctéſque & dies:
Neque tu iſtum metuas nè amet mulier: pellas facilè, ubi velis.
Ph. *Quid agimus?* G. *præterea hoc etiam quod ego vel primum*
puto. *Accipi*

Accipit hominem nemo meliùs prorſus, neque prolixiùs.
P. *Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt.* C. *idem arbitror.*
G. *Rectè facitis unũ etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem*
Recipiatis: ſati' diu hoc jam ſaxum volvo. P. *recipimus.*
C. *ac libenter.* G. *at ego pro iſthoc, Phædria, & tu Chæreа,*
Hunc comedendum, & deridendum vobis præbeo. C. *placet.*
P. *Dignus eſt.* G. *Thraſo, ubivis, accede.* T. *obſecro te, quid agimus*
G. *quid? iſti te ignorabant: poſtquam eis mores oſtendi tuos,*
Et collaudavi ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. *benefeciſti: gratiam habeo maximam*
Nunquam etiã fui uſquam, quin me omnes amarent plurimùm
C. *Dixin' ego, vobis, in hoc eſſe Atticam eloquentiam?*
P. *Nihil præter promiſſum eſt.* C. *ite hàc. Vos valete, & plaudite.*

HEAUTONTIMORUMENI

Perſonæ earumque interpretatio.

Chremes, ſenex.
Menedemus, ſenex, ἤτοι τὸ τῆς δήμου μένον, ἢ μένων παρὰ τῷ δήμῳ, vel robur populi, vel apud populum manens.
Clitipho, adoleſcens, κλειτὸν φῶς, *claritas lucis.*
Clinia, adoleſcens, παρὰ τὸ κλεινόν, à celebritate.
Syrus, ſervus, nomen gentile.
Dromo, ſervus.
Bacchis, meretrix, ἀπὸ τῆς βάκχης
Antiphila, amaſia, ἡ ἐν τῷ μέρει φιλοῦσα, redamans vel contra amans.
Soſtrata, matrona, τὸν στρατὸν σώζουσα, à ſalute copiarum; fœminium eſt, de maſculinis factum.
Nutrix.
Phrygia, ancilla, gentile nomen.

Sequentium perſonarum tantùm hîc mentio ſit.

Archonides, ſenex, ἀπὸ τῆς ἄρχων παρωνύμως, eſt principatûs in eo nomine ſignificatio.
Phanocrates, ſenex, φανερὸν τὸ κράτος, manifeſtum ſeu illuſtre robur.

M. ANTONII MURETI IN *HEAUTONTIMORUMENON* *TERENTII* ARGUMENTUM.

CHremes Sostratæ uxori gravidæ præceperat, si puellam pareret, ut eam statim interficeret. Fuit hæc immanitas in veterum moribus, ut, cùm fera nulla sit, quæ fœtus suos non diligat, ipsi, quos alere nollent liberos, eos recens natos aut interficere, aut exponere fas putarent. Sostrata puellam enixa (ut est maternus semper animus clementior) vitam ei adimere non sustinuit; sed pauperculæ cuidam anui Corinthiæ, Philtere nomine, exponendam dedit, etiámque muliebri quadam superstitione, annulum digito detractum suo, jussit, ut unà cum puella exponeret; id quod tum stultè factum videri poterat, postea puellæ saluti fuit: ejus enim annuli ope tandem agnita est à suis. Anus acceptam puellam, Antiphilam nominat, educátque ut suam: eam cùm adolevisset, anúsque illius filia putaretur, Menedemi filius Clinia perditè amare cœpit, propè jam ut pro uxore haberet: quod ubi rescivit pater, ità violenter tulit, ut filium assiduitate jurgandi, clàm militatum in Asiam abire coegerit: tum verò qui filii amorem iniquo animo tulerat, multò iniquiore ejusdem absentiam ferre cœpit. Itaque ut de se supplicium absenti filio daret, qui eum sævitiâ suâ exegisset ex ædibus, ædes, supellectilem, familiam vendit, præter qui servi ad opus rure faciundum utiles erant: ingentémque sibi agrum comparat, ubi à prima luce ad noctem non servos modò exerceret, verùm etiam homo, sexaginarius, senectutem miseris modis excruciaret suam. Profectò Clinia, Philtera, quæ, ut dixi, Antiphilæ putabatur mater, extremum vitæ diem morte confecit. Clinia, cùm jam menses tres abfuisset, amicæ desiderio rever sus, non ausus est patri se in conspectum dare, antiquam illius asperitatem veritus: sed ad Clitiphonem, Chremetis filium, divertit, quicum magna ipsi à puero familiaritas intercesserat. Clitipho, sodalis reditu lætus, Syrum & Dromonem servos (jam autem adv esperascebat) in urbem ad accersendam Antiphilam mittit. Exposuerat eo ipso die Menedemus Chremeti quanto sibi desiderio esset filius; parum ut abfuerit quin Chremes, tùm primùm de reditu Cliniæ accepit, mitterat, qui ei nunciarent: continuit tamen se in diem posterum, quòd ità magis è re illius fore censeret Syrus, summâ servus & auda cià & astutiâ, qui cùm Antiphilâ tantùm accersere jussus esset, etiam Bacchidem adduxit: erat hæc meretrix procax, potens, sumptuosa, nobilis, cujus se amore haud ità pridem irretierat Clitipho. Quò autem res Chremetem lateret, hoc consilium capiunt, ut Bacchidem quidem amicam Cliniæ, Antiphilam verò unam ex illius ancillis esse simularent. Postridie manè Chemes ad Menedemum diluculo profectus, & rediisse Cliniam nunciatr: ille gaudio amens filium jamjam videre,

jamjam

jamjam amplecti, jamjam ei se suáque omnia permittere cupiebat: at Chremes, Cave, inquit, faxis, ist hoc enim modo & te, & eum, & rem unà perdideris tuam! simul ei ostendit, quot incommoda capturus sit, si tam molli esse se, támque infracto animo ostenderit. Cliniæ amicam (eam enim Bacchidem existimabat) non jam pauperculam esse, aut parvo contentam, ut antea, sed sumptuosam gemmis atq; auro collucentem, cum familia numerosissima. Una, inquit, mihi mox tantùm non paupertatem attúlit, nedum tu te censeas oneri ferundo fore, si se illi perpetuò sumptibus suppeditare oporteat: quin tu ità potiùs agito, humanè quidem & comiter excipito filium: istud tamen tam impotens illius desiderium occultum habeto, tum si ille, quod amicæ det, ut habeat, machinam adversum te aliquam struet, falli te sinito, ità & eum commodiùs retinebis apud te, & sumptuum facies minus. Hæc Chremes, nescius (ut sunt homines) oculatum foris esse se, cæcum domi: interea enim meditabatur Syrus, decem minas, quas Bacchidi pollicitus erat dare, eas quomodo illi à Chremete ipso conficeret: jámque inibi erat, cùm eum Chremes arreptum blandè compellat, hortatúrque, aliquam ad Menedemum fallaciam moliatur. Injecit in sermone Syrus mendacium à se pro tempore confictum; anum Corinthiam, Antiphilæ (ità enim putabatur) matrem, mille drachmarum mutuò accepisse à Bacchide: eâ mortuâ, puellam pro pecunia illa arrhaboni relictam. Dum hæc aguntur, annulum suum agnovit Sostrata, ejúsque indicio, Antiphilam filiam suam esse cognovit: gaudio exiliens omnem rem defert ad virum; qui, eâ leviter objurgatâ, repertam tamen filiam, ipse quoque gavisus est. Jam omnia in tranquillo erant, absque Bacchide fuisset: sed & illi quoquo modo decem excudendæ erant argenti minæ: & periculum erat, ne aliquò eam Chremes filii amicam esse resciisset: ibi Syrus audax consilium init! quomodo & utrique seni rem, ut erat patefaceret, & commodè se è tam impedito negotio expediret: primùm igitur Chremeti, Reperi, inquit, quomodo argentum à Menedemo eripiam; dicemus ei, Bacchidem hanc tui Clitiphonis amicam esse: orabimúsque ut eam domi suæ dies aliquot esse patiatur, téque id celatum velit: porrò Clinia filiæ tuæ, quæ modo reperta est, formam sibi complacitam esse dicat, eámque petat uxorem. Quid tum? Pecuniam, inquit, petet à patre suo, qui novæ nuptæ ornamenta coemat: eam pecuniam numeraturus est Bacchidi: jam autem ad Menedemum, Syri hortatu, transierat Bacchis, & ei pompam omnem suam traduxerat. Chremes primò non satis consilium illud probare; At illam certè, inquit Syrus, pecuniam, pro quâ filia tua oppesita erat pignori, quin dissolvas, facere honestè non potes. Ego verò, inquit Chremes, & libenter quidem. Imò verò, infit Syrus, dato eam Clitiphoni, qui ad Bacchidem deferat: ità enim facilius credet Menedemus eam illius esse. Sit ità jane. Numeratur à patre Clitiphoni pecunia quam ad meretricem perferet: interea tota res detegitur: indignari Chremes, & fremere, & minitari se omnia atrocissima exempla editurum. Tandem, cum prius Antiphilam Cliniæ collocâsset, partim Menedemi, partim uxoris precibus delinitus, ignoscit. Clitipho se, relictis meretriciis amoribus, uxorem ducturum pollicetur. Cùm autem cæterarum fabularum argumentum uno die contineri soleat, hujus non nisi biduo explicari potest.

C. SULP. APOLLINARIS *PERIOCHA.*

IN militiam proficiſci gnatum Cliniam,
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animíque ſeſe angebat, facti pœnitens.
Mox ut reverſu' eſt, clàm patrem divortitur
Ad Clitiphonem: is amabat ſcortum Bacchidem.
Cùm accerſeret cupitam Antiphilam Clinia,
Ut ejus Bacchis venit amica, ac ſervolæ
Habitum gerens Antiphila: factum id, quò patrem
Suum celaret Clitipho; hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert à ſene.
Antiphila Clitiphonis reperitur ſoror.
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAUTONTIMORUMENOS *TERENTII.*

ACTA LUDIS MEGALENSIBUS, L. CORNELIO LENTULO ET L. VALERIO FLACCO ÆD. CURUL. EGIT AMBIVIUS TURPIO. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. GRÆCA EST MENANDRII, ACTA PRIMUM TIBIIS IMPARIBUS, DEINDE DUABUS DEXTRIS. ACTA ETIAM TERTIO: T. SEMPRONIO, M. JUVENTIO COSS.

PROLOGUS.

NE cui sit vostrûm mirum, cur partes seni
Poeta dederit, quæ sunt adolescentium:
Id primùm dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie sum acturus Heautontimorumenon,
Duplex quæ ex argumento facta est simplici.
Novam esse ostendi, & quæ esset: nunc qui scripserit,
Et cuja Græca sit, ni partem maximam:
Existimarem scire vostrûm, id dicerem.
Nunc, quam ob rem has partes didicerim, paucis dabo
Oratorem voluit esse me, non prologum:
Vestrum judicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia,
Quantum ille potuit cogitare commodè,
Qui orationem hanc scripsit, quam dicturu' sum
Nam quod rumores distulerunt malevoli,
Multas contaminâsse græcas, dum facit
Paucas Latinas: factum hic esse non negat,
Neque se id pigere; & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum, quod malevolus vetus poeta dictitat:
Repentè ad studium hunc se applicâsse musicum,
Amicûm ingenio fretum, haud naturâ suâ:
Arbitrium vestrum, vestra existimat o

Valebit: quam ob rem omnes vos oratos volo,
Nè plus iniquûm possit quàm æquûm oratio.
Facite æqui sitis, date crescendi copiam
Novarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: nè ille pro se dictum existumet,
Qui nuper fecit servo currenti in via
Decêsse populum, cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cùm dabit
Alias novas nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo: date potestatem mihi.
Stataria agere ut liceat per silentium:
Nè semper servus currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assiduè agendi sint mihi
Clamore summo, cum labore maxumo.
Meâ causâ, causam hanc justam esse, animum inducite,
Ut aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Laboriosa si qua est, ad me curritur:
Si levis est, ad alium mox defertur gregem.
In hac est pura oratio: experimini
In utramque partem ingenium quid possit meum:
Si nunquam avarè pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quàm maximè servire vostris commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potiùs quàm sibi.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Menedemum excruciantem sese in agro laboribus Chremes alloquitur, sedulò causam inquirens, cur præter ætatem ille suam id faciat: respondens Menedemus, sui mœroris causam dicet esse filii abitionem, quem jurgiis & contumeliis domo ejectum impotentiùs desiderat.

Iambici senarii:

Chremes, Menedemus, senes.

Quanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est;
Indè adeò, quod agrum in proxumo hic mercatus es.
Nec rei ferè sanè amplius quicquam fuit:

Tamen

Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas,
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter,
Quòd mihi vidêre præter ætatem tuam
Facere, & præterquam res te adhortatur tua.
Nam prô deûm atq; hominum fidem! quid vis tibi?
Quid quaris? annos sexaginta natus es,
Aut plus eo, ut conjicio, agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris nemo habet:
Servos complures: proinde, quasi nemo siet,
Ità túte attentè illorum officio fungere.
Nunquam tam manè egredior, neque tam vesperi
Domum revertor, quin te in fundo conspicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te respicis
Hæc non voluptati esse satis certò scio.
At enim me, quatum hîc operis fiat, pœnitet:
Quod in opere faciundo operæ consumis tuæ,
Si sumas in illis exercendis, plus agas.
M. Chreme, tantúmne ab re tua est otii tibi,
Aliena ut cures, eáque, nihil quæ ad te attinent?
C. *HOMO sum: humani nihil à me alienum puto.*
Vel me monere hoc, vel percontari puta;
Rectum est, ego ut faciam: non, te ut deterream.
M. *Mihi sic est usus, tibi ut opus est facto, face.*
C. *An cuiquam est usus homini se ut cruciat?* M. *mihi est.*
C. *Si quid laboris est, nollem: sed isthuc quid mali est?*
Quæso, quid de te tantum meruisti? M. *heu, hei!*
C. *Nè lacruma: atque isthuc, quicquid est, fac me ut sciam.*
Nè retice, nè verêre: crede, inquam, mihi.
Aut consolando, aut consilio, aut re juvero.
M. *Scire hoc vis?* C. *hûc causâ equidem, quâ dixi tibi.*
M. dicetur. C. *at istos rasiros interea tamen*
Depone, ne labora. M. *minimè.* C. *quam rem agis?*
M. Ah! sine me, vacivom tempus nè quod dem mihi
Laboris. C. *non sinam, inquam.* M. *ah! non æquum facis.*
C. *Hui! tam graves hos, quæso?* M. *sic meritum est meum.*

C. *Nunc loquere.* M. *filium unicum adoleſcentulum*
Habeo : (ah!) quid dixi? habere me? imò habui, Chreme :
Nunc habeam, necne, incertum eſt. C. *quid ità iſthuc?* M. *ſcies.*
Eſt è Corintho hîc advena anus paupercula :
Ejus filiam ille amare cæpit perditè,
Propè ut jam pro uxore haberet : hæc clàm me omnia.
Ubi rem reſcivi, cæpi non humaniter,
Neque ut ægrotum animum decuit adoleſcentuli,
Tractare, ſed vi & viâ pervolgatâ patrum :
Quotidie accuſabam : hem! Tibine hæc diutiùs
Licere ſperas facere me vivo patre,
Amicam ut habeas propè jam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me igneras, Clinia.
EGO, te meum eſſe, dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies : ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeò ex re iſthuc ſit, niſi ex nimio otio.
Ego iſthuc ætatis non amori operam dabam :
Sed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, atque ibi
Simul rem & gloriam armis belli reperi.
Poſtremò adeò res redit : adoleſcentulus
Sæpe eadem & graviter audiendo victus eſt:
Ætate me putavit & ſapientiâ
Plus ſcire, & providere, quàm ſeipſum ſibi :
In Aſiam ad regem militatum abit, Chreme.
C. *Quid ais?* M. *clàm me profectus menſes tres abeſt.*
C. *Ambo accuſande : etſi illud inceptum tamen*
Animi eſt fidentis ſignum, & non inſtrenui.
M. *Ubi comperi ex iis, qui ei fuêre conſcii,*
Domum reverter mœſtus, atque animo ferè
Perturbato atque incerto præ ægritudine :
Aſſido, accurrunt ſervi, ſoccos detrahunt :
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare : pro ſe quiſque ſedulò
Faciebant, quò illam mihi leniret miſeriam.
Ubi video hæc, cæpi cogitare, Hem! tot mea
Solius ſolliciti ſunt cauſa, ut me unum expleant?
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi

Plautos

Tantos ego ſolas faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etam ampliùs,
Quòd illa ætas magìs ad hæc utenda idonea eſt,
Ego eum hinc ejeci miſerum injuſtitiâ meâ.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam: nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patriâ ob meas injurias,
Interea uſquè illi de me ſupplicium dabo,
Laborans, quærens, parcens, illi ſerviens.
Ità facio prorſus: nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: corraſi omnia,
Ancillas, ſervos, niſi eos qui opere ruſtico
Faciundo facilè victum exerceant ſuum,
Omnes produxi ac vendidi: inſcripſi illico
Ædes mercede: quaſi talenta ad quindecim
Coegi: agrum hunc mercatus ſum: hìc me exerceo?
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer:
Nec fas eſſe ulla me voluptate hîc frui,
Niſi ubi ille huc ſalvus redierit meus particeps.
C. *Ingenio te eſſe in liberos leni puto, &*
Illum obſequentem, ſi quis rectè aut commodè
Tractaret: verùm neque tu illum ſati' noveras,
Nec te ille: hoc ubi fit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes:
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ æquum patri.
Quod ſi eſſet factum, hæc nunquam evenìſſent tibi.
M. *ità res eſt, fateor: peccatum à me maximum eſt.*
C. *Menedeme, at porrò rectè ſpero: & illum tibi*
Salvum affuturum eſſe hîc confido propediem.
M. *Utinam ità dî faxint!* C. *facient: nunc ſi commodum eſt,*
Dionyſia hic ſunt, hodie apud me ſis volo.
M. *Non poſſum.* C. *cur non, quæſo tandem aliquantulum*
Tibi parce: idem abſens facere te hoc vult filius.
M. *Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,*
Nunc meipſum fugere. C. *ſiccine eſt ſententia?*
M. *Sic.* C. *bene vale.* M. *& tu.* C. *lacrumas excuſſit mihi,*
Miſeréque me ejus: ſed, ut diei tempus eſt,

Monere

Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat : ibo, ut visam si domi est.
Nil opus fuit monitore : jamdudum domi
Præsto apud me esse aiunt : egomet convivas moror.
Ibo adeò hinc intrò : sed quid crepuerunt fores ?
Hinc à me quisnam egreditur ? huc concessero.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Clinia domum ex Asia reversus, mirum in modum sollicitus est de amica, quam abiens Athenis reliquerat. De Cliniæ in patriam reditu, magna cum animi voluptate Clitipho nunciat patri suo Chremeti : Chremes filio ex Cliniæ vita & moribus vivendi modum præscribit.

Ionarii iambici trochaicique inter se mixti.

Clitipho, Chremes.

Nihil adhuc est, quod vereare, Clinia : haudquaquam etiam cessant :
Et illam simul cum nuncio tibi hîc affuturam
Hodie scio : proin tu sollicitudinem istam falsam, qua te
Excruciat, omittas. C. *quî cum loquitur filius?* Cl. *pater adest,*
Quem volui : adibo : pater, opportunè advenis.
C. *Quid id est ?* Cl. *hunc Menedemum nôstin' nostrum vicinum ?* C. *probè.*
Cl. *Huic filium scis esse?* C. *audivi esse in Asia.* Cl. *non est pater,*
Apud nos est. C. *quid ais !* Cl. *advenientem è navi egredientem illico*
Adduxi ad cœnam : nam mihi magna cum eo jam indè usque à pueritia
Semper fuit familiaritas. C. *voluptatem magnam nuncias.*
Quàm vellem Menedemum invitatum, ut nobiscum hodie esset amplius,
Ut hanc lætitiam nec opinanti primus ei objicerem domi !
Atque etiam nunc tempus est. Cl. *cave faxis : non est opus, pater.*
C. *Quapropter?* Cl. *quia enim incertum est etiam, quid se faciat, modò venit.*
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.
Eam miserè amat : propter eam hæc turba, atque abitio evenit.
C. *scio.*
Cl. *Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum unà Syrum.*

C. *Quid*

C. *Quid narrat ! Cl. quid ille ! ſe miſerum eſſe. C. miſerum ! quem minu' credere eſt ?*
Quid reliqui eſt, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona ?
Parentes, patriam incolumem, amicos, genus, cognatos, divitias :
Atque HÆC perinde ſunt, ut illius animus, qui ea poſſidet :
Qui uti ſcit, ei bona : illi, qui non utitur rectè, mala.
Cl. *Immo ille ſenex fuit importunus ſemper & nunc nihil magis*
Vereor, quàm nè quid in illum iratus plus ſatìs faxit pater.
C. *Illéne ! ſed reprimam me : nam, in metu eſſe hunc, illi eſt utile.*
Cl. *Quid túte tecum ?* C. *dicam : utut erat, manſum tamen oportuit.*
Fortaſſe aliquando iniquior erat præter ejus lubidinem :
Pateretur : nam quem ferret, ſi parentem non ferret ſuum ?
Hunccine erat æquum ex illius more, an illum ex hujus vivere ? &
Quod illum inſimulat durum, id non eſt : nam parentum injuria
Uniuſmodi ſunt ferme : paulò qui eſt homo tolerabilis,
Scortari crebrò nolunt : nolunt crebrò convivarier :
Præbent exiguè ſumptum : & ea ſunt tamen ad virtutem omnia
Verùm ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mali.
Neceſſe eſt, Clitipho, conſilia conſequi conſimilia : HOC
Scitum eſt, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu ſiet.
Cl. *Ità credo.* C. *Ego ibo hinc intrò, ut videam nobis quid cœnæ ſiet.*
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis nè quo hinc abeas longiùs.
Cl. *Quàm iniqui ſunt patres in omnes adoleſcentes judices :*
Qui æquum eſſe cenſent, nos jam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines rerum eſſe, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, nunc quæ eſt, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre :
Nam & cognoſcendi & ignoſcendi dabitur peccati locus :
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii : is mihi, ubi adhibit plus paulò, ſua quæ narrat facinora !
Nunc ait, PERIclum ex aliis facito, tibi quod ex uſu ſiet.
Aſtutus : næ ille haud quàm mihi nunc SURDO narrat fabulam.

Magis

Magis nunc me amicæ dictâ ſtimulant: Da mihi atq; affer mihi:
Cui quid reſpondeam nil habeo: neq; me quiſquam eſt miſerior:
Nam Clinia hic, etſi is quoque ſuarum rerum ſatagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ.
Mea eſt potens, procax, magnifica, ſumptuoſa, nobilis.
Tum, quod dem ei, rectè eſt: nam nihil eſſe mihi, relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum ſcit pater.

ACT. II. SCENA I.

Arg. Clinia ceſſatione & morâ Antiphilæ amicæ nimiùm torquetur: ſolet enim amantis animus omnis moræ, quantumvis brevis, impatientior eſſe.

Ejuſdem generis.

Clinia, Clitipho.

SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, jamdudum ſcio
Veniſſent: ſed vereor nè mulier me abſente, hîc corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant;
Occaſio, locus, ætas, mater, cujus ſub imperio eſt, mala;
Cui nihil præter pretium jam dulce eſt. Clit. *Clinia.* Clin. *hei miſero mihi!*
Clit. *Etiam caves, nè videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?*
Clin. *Faciã: ſed neſcio quid profectò mihi animus præſagit mali.*
Clit. *Pergin' iſthuc priùs dijudicare, quàm ſcis quid veri ſiet?*
Clin. *Si nihil mali eſſet, jam hîc adeſſent.* Clit. *jam aderunt.*
Clin. *quando iſthuc erit?*
Clit. *Non cogitas hinc longiùs eſſe: & nôſti mores mulierum;*
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Clin. *ô Clitipho,*
Timeo. Clit. *reſpira: eccum Dromonẽ cum Syro! unà adſunt tibi.*

ACT. II. SCENA II.

Arg. Clinia ex Syro intelligit, ſe abſente, pudicè admodum vixiſſe Antiphilam qua ex re ingenti gaudio perfunditur. Bacchis Clitiphonis amica ad cœnam adducitur, quæ tamen interim fingitur eſſe amica Cliniæ.

Octonarii trochaici & iambici, quibus immixti iambici ſenarii.

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

AIn' tu! D. ſic eſt. S. *verùm interea dum ſermones cædimus,*
Illæ ſunt relictæ. C. *mulier tibi adeſt: audin' Clinia?*
Cl. *Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo, Clitipho:*
D. *Minimè mirum: adeò impeditæ ſunt, ancillarum gregem*

Ducun-

Ducunt secum. Cl. *perii : unde illi sunt ancillæ?* C. *men' rogas?*
S. *Non oportuit relictas : portans quid rerum.* Cl. *hei mihi!*
S. *Aurum, vestem : & vesperascit, & non noverunt viam.*
Factum à nobis stultè est : abi dum tu, Dromo, illis obviàm.
Propera : quid stas? Cl. *væ misero mihi, quanta de spe decidi!*
C. *Quid isthuc? quæ res te sollicitat autē?* Cl. *rogitas quid fiet?*
Vidén' tu ancillas, aurum, vestem? quam ego cum una ancillula
Hîc reliqui, unde esse censes? C. *vah! nunc demum intelligo.*
S. *Dii boni! quid turbæ est! ædes nostræ vix capient, scio.*
Quid comedent, quid ebibent? quid seni erit nostro miserius?
Sed video, eccos quos volebam! Cl. *ô Jupiter! ubinam est fides?*
Dum ego propter te errans patriâ careo demens, tu interea loci
Collocupletâsti te, Antiphila, & me in his deseruisti malis,
Propterquam in summa infamia sum, & meo patri minùs obsequens:
Cujus nunc pudet me, & miseret, qui harum mores cantabat mihi,
Monuisse frustra neq; potuisse eum unquā me ab hac expellere.
Quod nunc faciam tamen : cùm gratum mihi esse potuit, nolui.
Nemo est miserior me. S. *hic de nostris verbis errat videlicet,*
Quæ hîc sumus locuti, Clinia alter tuā amorum atq; est, accipis:
Nam & vita est eadem, & animus te erga idem ac fuit,
Quantum ex ipsa re conjecturam fecimus.
Cl. *Quid est, obsecro? nam mihi nunc nihil rerum omnium est*
Quod malim, quàm me hoc falsò suspicarier.
S. *Hoc primum, ut nè quid hujus ignores : Anus*
Quæ est dicta mater esse ei antehac, non fuit :
Ea obiit mortem : hoc ipsa in itinere alteræ
Dum narrat, fortè audivi. C. *quænam est altera!*
S. *Mane, hoc, quod cepi, primùm enarrem, Clitipho :*
Post isthùc veniam. C. *propera.* S *jam primùm omnium,*
Ubi ventum ad ædes est, Dromo pultat fores :
Anus quædam prodit : hæc ubi aperuit ostium,
Continuò hic se conjecit intrò : ego consequor.
Anus foribus obdit pessulum, ad lanam redit.
Hinc sciri potuit, aut nusquam alibi, Clinia ;
Quo studio vitam suam, te absente, exegerit :
Ubi de improviso est interventum mulieri

(*Nam*

(Nam ea res dedit tum existumandi copiam
Quotidianæ vitæ consuetudinem;
Quæ, cujusq; ingenium ut sit, declarat maximè)
Texentem telam studiosè ipsam offendimus,
Mediocriter vestitam veste lugubri,
Ejus anuis causâ, opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ità utì quæ ornantur sibi:
Nullâ malâ re esse expolitam muliebri,
Capillus passus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter: par. Clin. *Syre mi, obsecro,*
Nè me in lætitiam frustra conjicias. S. *anus*
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat: ea texebat unà pannis obsita,
Neglecta, immunda illuvie. Clit. *si hæc sunt, Clinia,*
Vera, ità utì credo, quis te est fortunatior?
Scin' tu hanc, quam dicit sordidatam & sordidam?
Magnum hoc quoque signum est dominam esse extra noxiam,
Cùm ejus tam negliguntur internuncii:
Nam disciplina est, eisdem munerarier
Ancillas primùm, ad dominas qui affectant viam.
Clin. *Perge, obsecro te, & cave nè falsam gratiam*
Studeas inire: quid ait, ubi me nominas?
S. *Ubi dicimus rediisse te, & rogare utì*
Veniret ad te, mulier telam deserit
Continuò, & lacrumis opplet os totum sibi, ut
Facilè scires desiderio id fieri tuo.
Clin. *præ gaudio (ità me dî ament) ubi scim nescio:*
Ità timui. Clit. *at ego nihil esse scibam, Clinia.*
Agedum, vicissim, Syre, dic, quæ illa est altera?
S. *Adducimus tuam Bacchidem.* Clit. *hem! quid Bacchidem?*
Eho! sceleste, quò illam ducis? S. *quò illam ego! ad nos scilicet.*
Clit. *Ad patrémne?* S. *ad eum ipsum.* Clit. *ô hominis impudentem audaciam!* S. *heus*
Tu! Non fit sine periculo facinus magnum & memorabile.
Clit. *Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæsitum scelus.*
Ubi si paululum modò te fugerit, ego perierim.

Quid

Quid illo facias ? S. *at enim.* Clit. *quid enim ?* S. *si sinas, dicam.* Clin. *sine.*
Clit. *Sino.* S. *ità res est, hæc nunc quasi cum.* Clit. *quas, malùm, ambages mihi*
Narrare occipit ! Clin. *Syre, verum hic dicit : mitte : ad rem redi.*
S. *Enimvero reticere nequeo : multimodis injurius*
Clitipho est : neque ferri potis est. Clin. *audiendum hercle est : tace.*
S. *Vis amare : vis potiri : vis quod des illi effici :*
Tuum esse in potiundo pericʼlum non vis. HAUD stultè sapis :
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non potest contingere.
AUT hæc cum illis sunt habenda, aut illa cum his amittenda.
Harum duarum conditionum nunc utrum malis vide :
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse, & tutum scio :
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit, copia est :
Tum illi argentum quod pollicitus es, eâdem hâc inveniam viâ.
Quod ut efficerem, orando surdas jam aures reddideras mihi.
Quid aliud tibi vis ? Clit. *siquidem hoc sit.* S. *siquidem ! experiundo scies,*
Clit. *Agè, agè, cedo isthuc tum consilium : quod id est ?* S. *assimulabimus,*
Tuam amicam hujus esse amicam. Clit. *pulchrè : cedo : quid hic faciet suâ ?*
An ea quoque hujus dicetur, si hæc unà dedecori est parùm.
S. *Immo ad tuam matrem abducetur.* Clit. *quid eò ?* S. *longum est, Clitipho,*
Tibi si narrem, quam ob rem id faciam : vera causa est. Clit. *fabulæ.*
Nihil satiʼ firmi video, quam ob rem accipere hanc mihi expediat mecum.
S. *Mane. habeo aliud, si isthuc metuis, quod ambo confiteamini*
Sine pericʼlo esse. Clit. *hujusmodi, obsecro aliquid reperi.* S. *maximè :*
Ibo obviam hinc : dicam, ut revortantur domum. Clit. *hem !*
Quid dixʼti ! S. *ademptum tibi jam faxo omnem metum*
In aurem utram vis otiosè ut dormias. (*modò*
Clit. *Quid ago nunc ?* Clin. *túne ? quod boni est.* Clit. *Syre, dic*
Verum. S. *agè modo : hodie serò ac nequicquam voles.*
Clin. *Datur modò : fruere dum licet : nam nescias,*
Ejuʼ fit potestas posthac, an nunquam, tibi. Clit.

Clit. *Syre, inquam.* S. *perge porrò ; tamen isthuc ago:*
Clit. *Verum hercle isthuc est : Syre, Syre, inquam, heus, heus Syre.*
S. *Concaluit: quid vis?* Clit. *redi, redi.* S. *adsum : dic, quid est?*
Jam hoc quoque ne negabis tibi placere. Clit. *immo, Syre,*
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi.
Tu es judex : nè quid accusandus sis, vide.
S. *Ridiculum est, te isthuc me admonere, Clitipho :*
Quasi isthîc minor meares agatur, quàm tua;
Hîc si quid nobis fortè adversi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera,
Quapropter neutiquam hæc res negligetur est mihi.
Sed istum exora, ut suum esse assimulet : Clin. *scilicet*
Facturum me esse : in eum jam res rediit locum,
Ut sit necesse. Clit. *meritò amo te, Clinia.*
Clin. *Verùm illa nè quid titubet.* S. *perdocta est probè.*
Clit. *At hoc demiror, quî tam facilè potueris*
Persuadere illi, quæ solet quos spernere !
S. *INTempore ad eam veni, quod omnium rerum est*
Primum : nam miserum quendam offendi ibi militem
Eju' noctem orantem : hâc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopiâ incenderet,
Eadémque ut esset apud te hoc quàm gratissimum :
Sed heus tu : vide sis, nè quid imprudens ruas.
Patrem novisti, ad has res quàm sit perspicax :
Ego te autem novi, quàm esse soleas impotens :
Inversa verba, eversas cervices tuas,
Gemitus. screatus, tussis, risus abstine.
Clit. *Laudabis.* S. *vide sis.* Clit. *tutémet mirabere :*
S. *Sed quàm citò sunt consecutæ mulieres !*
Clit. *Ubi sunt ? cur retines ?* S. *jam nunc hæc non est tua.*
Clit. *Scio, apud patrem, at nunc interim.* S. *nihilò magis.*
Clit. *Sine.* S. *non sinam inquam.* Clit. *quæso pauliſper.* S. *veto.*
Clit. *Saltem salutare.* S. *abeas, si sapis.* Clit. *eo : quid*
Isthic ? S. *manebit.* Clit. *ô felicem hominem !* S. *ambula.*

ACT.

ACT. II. SCENA III.

Arg. Meretricia conditio per eam exprimitur, quæ meretrix eſt. Habet deinde hæc ſcena jucundum Cliniæ & Antiphilæ congreſſum.
Mixti generis, ut ſcena ſuperior.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

Æ Depol, Antiphila mea, laudo tè & fortunatam judico,
Id cùm ſtuduiſti iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Minimèque (ità me dii ament) miror, ſi te ſibi quiſque expetit.
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio tua.
Et cùm egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero,
Adeóque voſtrarum omnium, vulgus quæ ab ſeſe ſegregant;
Et vos eſſe iſtiúſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas: nos quibuſcum res eſt, non ſinunt:
Quippe formâ impulſi noſtrâ nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi ſi proſpectum eſt interea aliquid, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſemel ubi ætatem agere decretum eſt viro,
Cujus mos maximè eſt conſimilis voſtrûm, hi ſe ad vos appli-
Hoc beneficio utrique ab utriſque vero devincimini; (*cant:*
Ut nunquam ulla amori voſtro incidere poſſit calamitas
A. *Neſcio alios: me quidem ſemper ſcio feciſſe ſedulò,*
Ut ex illius commodo meum compararem commodum. C. *ah!*
Ergò, mea Antiphila, tu nunc ſola reducem me in patriam facis:
Nam dum abs te abſum, omnes mihi labores fuêre, quos cepi, leves,
Præterquam tui carendum quòd erat. S. *credo.* C. *Syre, vix ſuffero.*
Hoccine me miſeram non licere meo modo ingenio frui? (*bit.*
S. *Immo, ut patrem tuum vidi eſſe habitum, diu etiam duras da-*
B. *Quiſnam hic adoleſcens eſt, qui intuetur nos?* A. *ah! retine me obſecro.*
B. *Amabo, quid tibi eſt?* A. *diſperii.* B. *perii miſera quid ſtupes,*
Antiphila? B. *videón' Cliniam, an non?* B. *quem vides?* C. *ſalve anime mi.*
A. *O mi exſpectate Clinia, ſalve.* C. *ut vales?*
A. *Salvum veniſſe gaudeo.* C. *teneóne te,*
Antiphila, maximè animo exoptatam meo?
S. *Ite intrò: nam vos jamdudum expectat ſenex.*

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Chremes Menedemo nunciat ex Asia rediisse filium: ex qua re Menedemus incredibili gaudio perfunditur, & filio posthac indulgere magis instituit, quod ei magnopere dissuadet Chremes.

Iambici senarii.

Chremes, Menedemus.

Luceſcit: hoc jam ceſſo pultare oſtium
Vicini? primùm ex me ut ſciat, ſibi filium
Rediiſſe: etſi adoleſcentem hoc nolle intelligo.
Verùm, cùm videam miſerum hunc tam excruciarier
Ejus abitu, celem tam inſperatum gaudium,
Cùm illi nihil pericli ex indicio ſiet?
Haud faciam: nam, quod potero, adjutabo ſenem.
Item, ut filium meum amico atque equali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis,
Nos quoque ſenes eſt æquum ſenibus obſequi.
M. *Aut ego profectò ingenio egregio ad miſerias*
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod vulgò audio
Dici, DIEM adimere ægritudinem hominibus:
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo, & quantò diutiùs
Abeſt, magi' capio tantò, & magi' deſidero.
C. *Sed ipſum egreſſum foras video! adibo, alloquar,*
Menedeme, ſalve, nuncium apporto tibi,
Cuju' maximè te fieri particìpem cupis.
M. *Nunquidnam de gnato meo audiſti, Chreme?*
C. *Valet atque vivit.* M. *ubinam eſt quæſo?* C. *apud me domi.*
M. *Meus gnatus!* C. *ſic eſt.* M. *venit!* C. *certè.* M. *Clinia*
Mem venit! C. *dixi.* M. *eamus: duc me ad eum, obſecro.*
C *Non vultis ſcire ſe rediiſſe: etiam & tuum*
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet,
Ne tua duritia antiqua illa etiam adaucta ſit.
M. *Non tu ei dixiſti, ut eſſem?* C. *non.* M. *quam ob rem, Chreme?*
C. *Quia peſſimè iſtuc in te atque in illum conſulis,*
Si te tam leni & victo eſſe animo oſtenderis.
M. *Non poſſum: ſatis jam, ſatis pater durus fui.* C. *ah!*
Vehemens in utramque partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimiâ, aut parſimoniâ.
Tu tandem fraudem ex hac re atque illa incides!

Primùm

Primùm olim, potiùs commeare filium
Quàm paterere ad mulierculam, quæ paululo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruisti hinc. Ea coacta ingratiis
Post illa cæpit victum volgò quærere.
Nunc, sine magno intertrimento non potest
Habere, quidvis dare cupis. Nam, ut tu scias
Quam ea nunc instructa pulchrè ad perniciem siet,
Primùm, jam ancillas secum adduxit plus decem,
Oneratas, veste atque auro. Satrapes si siet,
Sufferre amator nunquam ejus sumptus queat.
Nedum tu possis. M. *Estne ea intus?* C. *Sit rogas!*
Sensi: nam ei unam cœnam atque ejus comitibus
Dedi: quòd si iterum mihi sit danda, actum siet.
Nam, ut alia omittam, pitissando modò mihi
Quid vini absumpsit! sic, Hoc, dicens, asperum,
Pater, est: hoc aliud lenius: sodes vide,
Relevi dolia omnia, omnes serias.
Omnes habui sollicitos: atque hæc una nox.
Quid te futurum censes, quem assiduè exedent?
Sic me dii amabunt, ut tuarum miseritum est,
Menedeme, fortunarum. M. *faciat, quod lubet:*
Sumat, consumat, perdat, decretum est pati:
Dum illum modò habeam mecum. C. *si certum est tibi*
Sic facere: illud permagni referre arbitror,
Ut nescientem sentiat te id sibi dare.
M. *Quid faciam? quidvis potiùs quàm quod cogitas:*
Per alium quemvis ut des: falli te sinas
Technis per servulum: etsi subsensi id quoque,
Illos ibi esse, id inter se agere clanculum.
Syru' cum illo vostro consusurrat: conferunt
Consilia adolescentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto satius est, quàm illo minam.
Non nunc pecunia agitur, sed illud quo modo
Minimo peri'clo id demus adolescentulo.
Nam si semel tuum animum is intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, & priùs
Pecuniam omnem, quàm abs te amittas filium hui!

Quantam feneſtram ad nequitiam patefecęris:
Tibi autem porro aut non ſit ſuave vivere.
Nam DETERIORES omnes ſumus licentiâ.
Quodcunque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravúmne an rectum ſit quod petet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegâris: ibis ad illud illico,
Quo maximè apud te ſe valere ſentiet.
Abiturum ſe abs te eſſe illicò minabitur.
M. *Vidêre verum, atque ità uti res eſt, dicere.*
C. *Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,*
Dum id quæro; tibi qui filium reſtituerem.
M. *Cedo dextram: porrò te oro idem ut facias, Chreme.*
C. *Paratus ſum.* M. *ſcin' quid nunc facere te volo?*
C. *Dic.* M. *quod ſenſiſti illos me incipere fallere,*
Id ut maturent facere; cupio illi dare
Quod volt, cupio ipſum jam videre. C. *operam dabo.*
Syrus eſt prehendendus, atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum;
Nè nos inter nos congruere illi ſentiant.
Paulum hoc negotî mi obſtat: Simus & Crito
Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus:
Me cepêre arbitrum! ibo, ac dicam, ut dixeram
Operam daturum me, hodie non poſſum his dare.
Continuò hîc adero. M. *ità quæſo, dii voſtram fidem!*
Itán' comparatam eſſe hominum naturam omnium,
Aliena ut melius videant, & dijudicent
Quàm ſua? an eo ſit quia in re noſtra aut gaudio
Sumus præpediti nimio, at ægritudine?
Hic mihi nunc quantò plus ſapit quàm egomet mihi!
C. *Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.*

ACT. III. SCENA II.

Arg. Servus herum Chremetem decipit, credentem Menedemo fallaciam intendi, & ità ſuâ ipſius conjecturâ & ſolertiâ fallitur.

Ejuſdem generis.

Syrus, Chremes.

Hac illàc circumcurſas, inveniendam eſt tamen
Argentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
C. *Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet*

Eſt

Est Clinia ille servus tardiusculus
Idcirco huic nostro tradita est provincia.
S. *Quis hic loquitur? perii nunnam hæc audiit.* C. *Syre.* S. *hem!*
C. *Quid tu istîc? rectè equidem te demiror, Chreme,*
Tam manè, qui heri tantum biberis. C. *nihil nimis.*
S. *Nihil narras! visa verò est, quod dici solet,*
A QUILÆ senectus. C. *Eia.* S. *mulier commoda, &*
Faceta hæc est meretrix. C. *sanè idem visa est mihi.*
S. *Et quidem hercle forma luculenta.* C. *sic satis.*
S. *Ità non ut olim, sed utì nunc sanè bona:*
Minimé que miror: Clinia hanc si deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miserum, atque aridum,
Vicinum hunc: nostin'? at quasi is non divitiis
Abundet gnatu' ejus profugit inopiâ.
Scin' esse factum, ut dico? C. *quid ego nesciam?*
Hominem pistrino dignum! S. *quem?* C. *isthunc servolum*
Dico adolescentis. S. *Syre, tibi timui malè*
C. *Qui passus est id fieri.* S. *quid faceret?* C. *rogas!*
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Unde esset adolescenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum servaret senem.
S. *Garris.* C. *hæc facta pro illo oportebant, Syre.*
S. *Eho, quæso, laudas qui heros fallunt!* C. *in loco*
Ego verò laudo. S. *rectè sanè.* C. *quippe quia*
Magnarum sæpe id remedium ægritudinum est:
Jam huic mansisset unicus gnatus domi.
S. *Jocóne an seriò illæc dicat, nescio,*
Nisi mihi quidem addit animum, quò lubeat magis.
C. *At nunc quid expectat, Syre? an dum hinc denuò*
Abeat, cùm tolerare hujus sumptus non queat?
Nónne ad senem aliquam fabricam fingit? S. *stolidus est.*
C. *At te adjutare oportet adolescentuli*
Causâ. S. *equidem facilè facere possum si jubes;*
Etenim, quo pacto id fieri soleat calleo.
C. *Tanto hercle melior.* S. *NON est mentiri meum.*
C. *Fac ergo.* S. *at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,*
Si quid hujus simile fortè aliquando evenerit,
Ut sunt humana, tuus ut faciat filius.

C. *Non usus veniet, spero.* S. *spero hercle ego quoque:*
Neque eà nunc dico, quò quicquam illum senserim:
Sed si quid, nè quid: quæ sit ejus ætas, vides.
Et næ ego te, si usus veniat, magnificè, Chreme,
Tractare possim. C. *de isthoc cùm usus venerit,*
Videbimus quid opus sit: nunc isthuc age.
S. *Nunquam commodiùs unquam herum audivi loqui.*
Nec, cùm malefacerem, crederem mî impuniùs
Licere. Quisnam à nobis egreditur foras?

ACT. III. SCENA III.

Arg. Chremes filium objurgat, & immodestiæ arguit, quem cum Bacchide ludentem viderat. Syrus hero id suadet, quòd maximè ad extorquendum facit argentum.

Iambici & trochaici catalectici, & acatalectici, senarius unus, quaternarii duo.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Quid isthuc, quæso? qui isthic mos est, Clitipho? itáne fieri
Oportet? Cl. *Quid ego feci?* Ch. *vidine ego te modo manum in sinum huic*
Meretrici inserere? S. *acta est res, perii.* Cl. *mènè?* Ch. *hisce oculis, nè nega.*
Facis adeò indignè injuriam illi qui non abstineas manum:
Nam isthæc quidem contumelia est, hominem amicam ad te recipere.
Atque ejus amicam subagitare: Vel herì in vino quàm immodestus.
Fuisti? S. *factum est.* Ch. *quàm molestus! ut equidem,*
(Itá me dî ament) metui quid futurum denique esset! novi ego
Amantium animos: graviter advertunt, quæ non censeas.
Cl. *At mihi fides apud hunc est, nihil me istius facturum, pater.*
Ch. *Esto: at certe concedas ab ore eorum aliquantisper aliquò.*
LIBIDO multa fert: ea facere prohibet tua præsentia.
Ego de me facio conjecturam. Nemo est meorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam:
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet,
Nè ineptus, nè protervus videar: quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, utcunque: atque ubicunq; opus sit, obsequi.
S. *Quid isthic narrat?* Cl. *perii.* S. *Clitipho, hæc ego præcipio tibi:*

Hominis

Hominis es frugi & temperantis functus officium. Cl. *tace*
Sodes. S. *rectè sanè.* Ch. *Syre, pudet me.* S. *credo: neq; id injuriâ.*
Quin mihi molestum est. Cl. *pergin' hercle?* S. *verùm dico, quod videtur.*
Cl. *Nónne accedam ad illos?* Ch. *eho quæso, una accedundi via est?*
S. *Actum est, hic priùs se indicârit, quàm ego argentum effero.*
Chreme, vin' tu homini stulto mihi auscultare? Ch. *quid faciam.* S. *jube hunc.*
Abire hinc aliquò. Cl. *quò ego hinc abeam?* S. *quò! quò lubet: da illis locum,*
Abi deambulatum, Cl. *deambulatum! quò?* S. *vah! quasi desit locus.*
Abi sane istâc, istorsum, quo vis. Ch. *rectè dicit: censeo.*
Cl. *Dii te eradicent, Syre, qui me istinc extrudas.* S. *at tu pol tibi posthac comprimito istas manus.*
Censen' verò? quid illum porrò credis facturum, Chreme,
Nisi eum, quantum dî dant opis tibi, servas, castigas, mones?
Ch. *Ego istuc curabo.* S. *atqui nunc, here, hic tibi asservandus est*
Ch. *Fiet.* S. *si sapias: nam mihi jam minùs minùsque obtemperat.*
Ch. *Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egisti, Syre? aut*
Reperisti tibi quod placeat, an nondum etiam? S. *de fallacia*
Dicis? est: invenî quandam nuper. Ch. *frugi es: cedo, quid id est?*
S. *Dicam: verùm, ut aliud ex alio incidit.* Ch. *quidnam Syre?*
S. *Pessuma hæc est meretrix.* Ch. *ità videtur.* S. *immo si scias.*
Vah! vide quod inceptat facinus. Fuit quædam anus Corinthia
Hîc: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum.
Ch. *Quid tum?* S. *ea mortua est: reliquit filiam adolescentulam:*
Ea relicta huic arrhaboni est pro illo argento. Ch. *intelligo.*
S. *Hanc secum huc adduxit, eáque est nunc ad uxorem tuam.*
Ch. *Quid tum?* S. *Clinia orat, sibi uti nunc det illam: illi tamen*
Dêst daturum mille nummum possit. Ch. *& poscit quidem!*
S. *hui!*
Dubiúmne id est? Ch. *ego sic putavi, quid nunc facere cogitas?*
S. *Egone! ad Menedemum ibo: dicam hanc esse captam è Caria,*
Ditem, & nobilem: si redimat; magnum inesse in ea lucrum.

C. *Erras.* S. *quid ità?* C. *pro Menedemo nunc tibi ego respondet.*
Non emo: quid ais? S. *optata loquere.* C. *atqui non est opus.*
S. *Non opus est!* C. *non hercle verò.* S. *quid isthuc miror.* C. *jam scies.*
Mane, mane quid est, quòd tam à nobis graviter cr epuê re fores?

ACT. IV. SCENA I.

Arg. Hæc scena Antiphilæ continet agnitionem, unde jurgium inter virum & uxorem oritur. Chremes enim jusserat exponi partum, si puellam peperisset ipsa: quòd factum non est. Post agnitam Antiphilam, Syro novum quæritur de invenienda pecunia consilium.

Octonarii Iambici & trochaici.

Sostrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

Nisi me animus fallit, hic profectò est annulus, quem ego suspicor,
Is, qui cum exposita est gnata. C. *quid volt sibi Syre, hæc oratio?*
So. *Quid est? isne tibi videtur?* N. *dixi equidem ubi ostendisti, illico*
Eum esse. So. *at ut sati' contemplata modò sis, mea nutrix.*
N. *satis.*
So. *Abi nunc jam intrò: atque, illa si jam laverit, mihi nuncia.*
Hîc ego virum interea opperibor. Sy. *te volt: videas quid velit.*
Nescio quid tristis est: non temerè est: metuo quid sit. C. *quid fiet!*
Næ ista hercle magno jam conatu magnas nugas dixerit.
So. *Ehem mi vir!* C. *ehem mea uxor!* So. *teipsum quæro.* C. *loquere quid velis.*
So. *Primùm hoc te oro, nè quid credas me adversus edictum tuum* (*dere?*
Facere esse ausam. C. *vin' tibi me isthuc, etsi incredibile est, cre-*
Credo Sy. *nescio quid peccati portet hæc purgatio.*
So. *Meministin' me esse gravidam, & mihi te maxumo opere dicere,*
Si puellam parerem, nolle tolli? C. *Scio quid feceris:*
Sustulisti. So. *Sic est factum.* Sy. *Domina, ergo heru' damno auctus est.*
So. *Minimè: sed hîc erat Corinthia anus haud impura: ei dedi*
Exponendam. C. *ô Jupiter! tantam esse in animo' insertiam!*
So. *Perii:*

So. Perii: quid ego feci? C. at rogitas! So. si peccavi, mi Chreme,
Insciens feci. C. id quidem ego, etsi tu neges, certò scio,
Te inscientem atque imprudentem dicere, ac facere omnia:
Tot peccata in hac re ostendis: nam jam primum, si meum
Imperium exequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, reipsâ spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: sino
Quàm bene verò abs te prospectum est! quid voluisti? cogita:
Nempe annui illi prodita abs te filia est planissimè.
Per te vel utì questum faceret, vel utì veniret palàm.
Credo, id cogitâsti: quid vis: satìs est, dum vivat modò.
Quid cum illis agas, qui neq; jus neq; bonum, atq; æquum sciunt,
Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccavi, fateor: vincar: nunc hoc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu gravior, ignoscentior,
Ut meæ stultitiæ justitia tua sit aliquid præsidi.
C. Scilicet equidem isthuc factum ignoscam: verùm Sostrata,
Malè docet te mea facilitas multa, sed istuc quicquid est,
Quâ hoc occeptum est causâ, loquere. So. ut stultæ & miseræ omnes sumus
Religiosæ! Cùm exponendam do illi de digito annulum
Detrahо; & eum dico ut unà cum puella exponeret;
Si moreretur, nè expers partis esse de nostris bonis.
C. Istuc rectè conservâsti te atque illam. So. is hic est annulus.
C. Unde habes? So. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. Sy. hem! (dedit
C. Quid ea narrat? So. ea lavatum dum it, servandum mihi
Annulum, non advorti primò: at postquam aspexi, illico
Cognovit: ad te exilui. C. quid nunc suspicare aut invenis
De illa? So. Nescio, nisi ex ipsâ quæras, unde hunc habuerit:
Si potis est reperiri. Sy. interii, plus spei video, quàm volo:
Nostra est, ità si est. C. vivítne illa cui tu dederas? So. nescio.
C. Quid renunciavit olim feciſſe? So. id quod jusseram.
C. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur. So. Philtere.
Sy. Ipsa est, mirum ni illa salva est, & ego perii. C. Sostrata,
Sequere me intrò hàc. So. ut præter spem evenit! quàm timæ malè,
Nè nunc animo ità esses duro, ut olim in tollendo, Chreme!

C. NON

C. *NON licet hominem esse sæpe ità ut volt, si res non sinit.*
Nunc ità tempus est mi, ut cupiam filiam : olim nil minùs.
S. *Nisi fallit me animus, haud multùm à me aberit infortunium*
Ità hercle in angustum oppidò nunc meæ coguntur copiæ :
Nisi aliquid video, nè esse amicam gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem me fallere,
Nihil est : TRIumpho, si licet me latere tecto abscedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam subitò è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiscar? ratio de integro ineunda est
NIL tam difficile est, quin quærendo investigari possit. (mihi.
Quid si hoc sic incipiam nunc? Nihil est. Si sic: Tantundem egero.
At sic opinor : non potest : immo optumè. Euge, habeo optumam.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTUS IV. SCENA II.

Arg. Clinia hic testatur, quàm gaudeat de agnita Antiphila : & à Syro admonetur, ut amici etiam Clitiphonis rem curet in servanda Bacchide.

Iambici octonarii catalectici, unus senarius acatalecticus reliqui trochaici octonarii.

Clynia, Syrus.

NUlla mihi res posthac jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat : tanta hæc lætitia oborta
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior sim quàm vult. (est.
S. *Nil me fefellit : cognita est, quantum audio hujus verba.*
Isthuc tibi ex sententia tua obtegisse lætor.
C. *O mi Syre, audistine obsecro?* S. *quidni, qui usq; unà affuerim?*
C *Cui æquè audisti commode quicquam evenisse?* S. *nulli.*
C. *Atque ità me dii ament, ut ego nunc non tam meâpte causâ*
Lætor quàm illius : quam ego scio esse honore quovis dignam.
S. *Ità credo : sed nunc, Clinia, age, da te mihi vicissim :*
Nam amici quoque res est videnda, in tuto ut collocetur :
Nè quid de amica nunc senex. C. *ô Jupiter!* S. *quiesce.*
C. *Antiphila mea nubet mihi.* S. *siccine me interloquere?*
C. *Quid faciam, Syre mi? gaudeo : fer me.* S. *fero hercle verò.*
C. *Deorum vitam adepti sumus.* S. *frustrà operam hanc opinor sumo.*
C. *Loquere, audio.* S. *at jam hoc non ages.* C. *agam.* S. *videndum est, inquam.*

Amici

Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam si nunc à nobis abis, & Bacchidem hîc relinquis,
Senex resciscet illico esse amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc est.
C. *At enim isthuc nihil est magis, Syre, meis nuptiis advorsum:*
Nam quo ore appellabo patrem! teues quid dicam? S. *quidni?*
C. *Quid dicam? quam causam afferam?* S. *quin nolo mentiare:*
Aperte, ità ut res sese habet, narrato. C. *quid ais!* S. *jubeo,*
Illam te amare, & velle uxorem hanc esse Clitiphonis.
C. *Bonam atque justam rem oppidò imperas, & factu facilem.*
Et scilicet jam me hoc voles orare patrem, ut celet
Senem vostrum. S. *immo ut rectâ viâ rem narret ordine omnem.*
C. *hem!*
Satin' sanus es, aut sobrius? tu quidem illum planè prodis:
Nam quî ille poterit esse in tuto? dic mihi.
S. *Huic equidem consilio palmam do: hîc me magnificè effero,*
Qui vim tantam in me & potestatem habeam tantæ astutiæ.
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cùm narrat senex
Vester nostro, esse istam amicam gnati, non credat tamen.
C. *At enim spem isthoc pacto rursum nuptiarum omnem eripis:*
Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam
Tu fortasse, quid me fiat, parvi pendis, dum illi consulas.
S. *Quid? (malum!) me tandem censes velle id assimulare?*
Unus est dies, dum argentum eripii, pax, nihil ampliùs.
C. *Tantùm satis habes? quid tum, quæso, si hoc pater resciverit?*
S. *Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cælum ruat?*
C. *Metuo quid agam.* S. *metuis? quasi non ea potestas sit tua,*
Quo velis in tempore ut te exolvas, rem facias palàm.
C. *Age, age, traducatur Bacchis.* S. *optumè ipsa exit foras.*

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Bacchis irata ob decem minas nondum traditas, abituram se assimulat: cum Syro expostulat: tandem placata suasu ejusdem, cum omni strepitu ac turba transit ad Menedemum, tantisper dum Chremes fallatur.

Iambici octonarii catalectici.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

SAti' pol protervè me Syri promissa hac induxerunt,
Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc me

Dece-

Deceperit, ſæpe obſecransme ut veniam, fruſtra veniet:
Aut cùm venturam dixero & conſtituero; cùm is certè
Renunciârit; Clitipho cum ſpe pendebit animi;
Decipiam, ac non veniam. Syrus mihi terga pœnas pendet.
C. *Satis ſcitè promittit tibi.* S. *atqui tu hanc jocari credis?*
Faciet, niſi caveo. B. *dormiunt: pol ego iſtos commovebo.* (*vit*
Mea Phrygia, audiſti'n' modo iſte homo quàm villam demonſtra-
Charini? P. *audivi.* B. *proxumam eſſe huic fundo ad dextram?*
P. *memini.*
B. *Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.*
S. *Quid inceptat?* B. *dic me hîc oppido eſſe invitâ, atq; aſſervari:*
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.
S. *perii hercle: Bacchis mane, mane: quò mittis iſthanc, quæſo?*
Jube maneat. B. *abi.* S. *quin paratū eſt argentum.* B. *quin maneo.*
S. *Atqui jam dabitur.* B. *ut lubet: num ego inſto?* S. *at ſcin' quid*
ſodes? (*pompa*
B. *Quid?* S. *tranſeundum nunc tibi ad Menedemum eſt, & tua*
Eò traducenda eſt. B. *quam rem agis ſcelus?* S. *egone? argentum cudo*
Quod tibi dem. B. *dignam me putas: quam illudas?* S. *non eſt temerè.*
B. *Etiámne tecum hîc res mihi eſt?* S. *minimè: tuum tibi reddo.*
B. *Eatur.* S. *ſequere hàc: heus Dromo!* D. *Quis me volt?* S. *Syrus.*
D. *quid eſt rei?*
S. *Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.*
D. *Quamobrem?* S. *nè quæras: & ferant, quæ ſecum huc attule-*
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harum abitu levatum (*runt*
Næ ille haud ſcit, hoc paulum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. D. *mutum dicis.*

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Per fallaciam Syrus ab hero Chremete argentum accipit. Menedemi Chremes rurſum miſeretur ob traductam ad illum cum omni pompa ſumptuoſam Bacchidem, quam Cliniæ, non ſui filii amicam putat. *Iambici ſenarii.*

Chremes, Syrus.

Ità me dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me tantum deveniſſe ad eum mali.
Illancccine mulierem alere cum illa familia?
Etſi, ſcio, hoſce aliquot dies non ſentiet,

Ità

Ità magno desiderio fuit ei filius :
Verùm ubi videbit tantos sibi sumptus domi
Quotidianos fieri, nec fieri modum,
Optabit rursum ut abeat abs se filius :
Syrum optumè eccum ! S. cesso hunc adoriri ? C. Syre.
S. hem !
C. Quid est ? S. te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
C. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
S. De illo quod dudum ? dictum ac factum reddidi.
C. Bonân' fide ? S. bonâ hercle. C. non possum pati
Quin tibi caput demulceam, accede huc, Syre :
Faciam boni tibi aliquid pro ista re ac lubens.
S. At si scias quàm scitè in mentem venerit.
C. Vah ! gloriare evenisse ex sententia ?
S. Non hercle verò : verum dico. C. dic, quid est ?
S. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem,
Menedemo dixit Clinia, & eâ gratiâ
Secum adduxisse, nè tu id persentiscres.
C. Probè. S. Dic sodes. C. nimiùm, inquam. S. immo, si scias,
Sed porro ausculta quod superest fallaciæ.
Sese ipse dicit tuam vidisse filiam :
Sibi complacitam ejus formam, postquam aspexerit :
Hanc cupere uxorem. C. modòne quæ inventa est ? S. eam
Et quidem jubebit posci. C. quamobrem isthuc, Syre ?
Nam prorsum nihil intelligo. S. vah ! tardus es.
C. Fortasse. S. argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem, quî : Tenésne ? C. comparet.
S. Id ipsum. C. at ego illi nec do, nec despondeo.
S. Non ! quamobrem ? C. quamobrem, me rogas ! homini fugitivo dabo ? S. ut lubet.
Non ego perpetuò dicebam illam illi ut dares,
Verùm ut simulares. C. NON mea est simulatio :
Ità tu isthæc tua misceto, nè me admisceas.
Ego cui daturus non sim, ut ei despondeam ?
S. Credebam. C. minimè. S. scite poterat fieri ;
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere jussisti,
Eò cœpi. C. credo. S. cæterùm equidem isthuc, Chreme,
Æqui bonique facio. C. atqui tum maximè

Volo te dare operam ut fiat : verùm aliâ viâ.
S. *Fiat : quæratur aliud : sed illud quod tibi*
Dixi de argento, quod ista debet Bacchidi,
Id nunc reddendum est illi neque tu scilicet
Eò nunc confugias, Quid meâ ? num mihi datum est ?
Num jussi ? num illa oppignorare filiam
Meam me invito potuit ? Verum illud, Chreme,
Dicunt, JUS summum sæpe summa injuria est?
C. *Haud faciam.* S, *immò aliis si licet, tibi non licet.*
Omnes in lauta te & bene parte aucta putant.
C. *Quin egomet jam ad eam deferam.* S. *imò filium*
Jube potiùs : C. *quamobrem?* S. *quia enim in eum suspicio est*
Translata amoris. C. *quid tum?* S. *quia videbitur*
Magìs verisimile id esse, cùm hic illi dabit :
Et simul conficiam faciliùs ego, quod volo.
Ipse adeò adest : abi : effer argentum. C. *effero.*

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Irascitur Clitipho, à Syro placatur: eidem præscribente, quibus uti mox debeat verbis, & oratione apud patrem, pro amica ab illo argentum accepturus.

Iambici senarii.

Clitipho, Syrus.

NULLA *est tam facils res, quin difficilis siet.*
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Quam non laboriosa ad languorem dedit,
Nec quicquam magìs nunc metuo, quàm nè denuo
Miser aliquo extrudar hinc, nè accedam ad Bacchidem
Ut te quidem omnes dî, deæque quantum est, Syre,
Isthoc tum invento, cúmque incepto perduint !
Hujusmodi mihi res semper comminiscere,
Ubi me excarnufices. S. *i tu hinc quo dignus es,*
Quàm penè tua me perdidit protervitas !
C. *Vellem hercle factum : ità meritu'.* S. *meritu' ! qũomodo ?*
Næ me isthuc ex te priùs audîsse gaudeo,
Quàm argentum haberes, quod daturus jam fui.
C. *Quid igitur dicam tibi vis? abiisti : mihi*
Amicam addux'ti, quam non licitum est tangere.
S. *Jam non sum iratus : sed scîn ubi nunc sit tibi*

Tua Bacchis? C. *apud nos.* S. *non.* C. *ubi ergo?* S. *apud Cliniam.*
C. *perii.* S. *bono animo es: jam argentum ad eam deferes*
Quod ei es pollicitus. C. *garris: unde id?* S. *à patre.*
C. *Ludis fortaſſe me.* S. *ipſa re experibere.*
C. *Næ ego fortunatus homo ſum: deamo te, Syre.*
S. *Sed pater egreditur: cave quicquam admiratu' ſis,*
Quâ causâ id fiat, obſecundato in loco;
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Chremes argentum adfert, quod det Clitiphoni: ad poſtremum queritur de ſumptu faciendo filiæ causâ.

Ejuſdem generis.

Chremes, Clitipho, Syrus.

UBi Clitipho nunc eſt? S. *eccum me! inquæ.* Cl. *eccum hîc tibi!*
C. *Quid rei eſſet, dixti huic?* S. *dixti pleraque omnia,*
C. *Cape hoc argentum, ac defer.* S. *I, quid ſtas, lapis?*
Quin accipis? Cl. *cedo ſanè.* C. *ſequere hâc me ocyùs;*
Tu hîc nos, dum eximus, interea opperibere:
Nam nihil eſt illîc quod moremur diutiùs.
C. *Minas quidam jam decem habet à me filia;*
Quas pro alimentis eſſe nunc duco datas.
Haſce ornamentis conſequentur alteræ.
Porrò hæc talenta dotis appoſcent duo.
Quàm multa injuſta ac prava fiunt moribus!
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus eſt
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Jucundum habet errorem Chremetis, qui Menedemum falli putat, dum ipſe fallitur.

Ejuſdem generis.

Menedemus, Chremes.

MUlto omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe, gnate, cùm te intelligo
Reſcipiſſe. C. *ut errat!* M. *teipſum quærebam, Chreme:*
Serva, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
C. *Cedo, quid vis faciam?* M. *inveniſti hodie filiam?*
C. *quid tum?* M. *hanc uxorem ſibi dari volt Clinia,*
C. *Quæſo quid hominis es?* M. *quid?* C. *jamne oblitus es*
Inter nos quid ſit dictum de fallacia.

Ut eâ viâ abs te argentum auferretur? M. ſcio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras, Chreme!
C. Erravi, ſic res acta eſt. M. quantâ ſpe decidi?
C. Immò hæc quidem quæ apud te eſt, Clitiphonis eſt
Amica. M. ità aiunt. C. & tu credis? M. omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorem, ut cùm deſponderim,
Des, qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus ſunt, comparet.
M. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. C. ſcilicet
Daturum. M. ah! fruſtra igitur gaviſus ſum miſer.
Quidvis tamen jam malo, quàm hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum, Chreme,
Nè ſentiat me ſenſiſſe, atque ægrè ferat?
C. Ægrè! nimium illi, Menedeme, indulges. M. ſine:
Inceptum eſt; perfice hoc mihi perpetuum, Chreme.
C. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. Dicam: quid deinde? C. me facturum eſſe omnia:
Generum placere: poſtremò etiam ſi voles,
Deſponſam quoque eſſe dicito. M. hem! iſthuc volueram.
C. Tanto ocyùs te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
Quàm ocyſſimè ut des. M. cupio. C. nè tu propediem,
Ut iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc utut ſunt cautim & paulatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intrò: vide quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. M. ſanè volo:
Nam te ſciente faciam, quicquid egero.

ACT. V. SCENA I.

Arg. Ad exitum jam properante Comœdiâ, Syri fallacia detegitur; Ut Cliniæ nubet Antiphila. Bacchidem Clitiphonis eſſe amicam Menedemus oſtendit.

Trochaici octonarii, & Iambici ſenarii.

Menedemus, Chremes.

EGo me non tam aſtutum neq, ità perſpicacem id ſcio:
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. In me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum; CAVdex, ſtipes, aſinus plumbeus.
In illum nil poteſt, nam exuperat ejus ſtultitia omnia hæc.
C. Obe! jam deſine deos, uxor, gratulando obtundere,

Tuam

Tuam esse inventam gnatam; nisi illos tuo ex ingenio judicas,
Ut nil credas intelligere, nisi idem dictum est centies,
Sed interim quid jamdudum illîc gnatus cessat cum Syro?
M. *Quos ait homines, Chremos, cessare?* C. *hem! Menedeme, advenis?*
Dic mihi, Clinea, quæ dixi, nunciastin'? M. *omnia.*
C. *Quid ait?* M *gaudere adeò occæpit, quasi qui cupiunt nuptias.*
C. *Ha, ha, he!* M. *quid risisti?* C. *servi venere in mentem Syri*
Calliditates. M. *itane?* C. *voltus quoque hominum fingit scelus.*
M. *Gnatus quod se assimulat lætum, id dicis?* C. *id.* M. *idem isthuc mihi*
Venit in mentem. C. *veterator.* M. *magi', si magi' nôris, putes*
Ità rem esse. C. *ain' tu?* M. *quin tu ausculta.* C. *mane priùs hoc*
scire expeto,
Quid perdideris: nam, ubi desponsam nunciâsti filio,
Continuò injecisse verba tibi Dromonem scilicet, (dares.
Sponsæ vestem, aurum, atque ancillas opus esse, argentum ut
M. *Non.* C. *quid non!* M. *non inquam.* C. *neque ipse gnatus?*
M. *Nil prorsus, Chreme.*
Magis unum etiam instare, ut hodie conficerentur nuptiæ. (hil.
C. *Mira narras, quid Syrus meus nè is quidem quicquam* M. *ni-*
C. *Quamobrem* M. *nescio equidem: sed te miror, qui alia tam*
planè scias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Ut nè paululùm quidem juboleat amicam esse hanc Cliniæ.
C. *Quid ais!* M. *mitto jam osculari, atq; amplexari: id nil puto.*
C. *Quid est, quod amplius simuletur?* M. *vah!* C. *quid est?* M.
audi modò:
Est mihi ultimis conclave in ædibus quoddam retro:
Huc est intro latus lectus; vestimentis stratus est.
C. *Quid postquam hoc est factum?* M. *dictum factum, huc abiit*
Clitipho.
C. *Solus?* M. *solus.* C. *timeo.* M. *Bacchis consecuta est illico.*
C. *Sola?* M *sola.* C. *perii.* M. *ubi abiêre intro, operuêre ostium.*
Clinia hæc fieri videbat? M. *quidni? unà mecum simul.* (C. *hem!*
C. *Filii est amica Bacchis, Menedeme: occidi.*
M. *Quamobrem?* C. *decem dierum vix mihi est familia.*
M. *Quid? isthuc times, quòd operam amico ille dat suo?*

C. *Immo quòd amicæ.* M. *ſi dat.* C. *an dubium id tibi eſt ?*
Quemquamne animo tam comi eſſe aut leni putas,
Qui, ſe videnté, amicam patiatur ſuam ? M. *ha, ha, he !*
Quid ni ? quo verba faciliùs dentur mihi.
C. *Derides ! meritò mihi nunc ego ſuccenſeo.*
Quot res dedêre, ubi poſſem perſentiſcere.
Ni eſſem lapis : quæ vidi ! væ miſero mihi !
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent :
Nam jam. M. *non tu te cohibes ? non te reſpicis ?*
Non tibi ego exempli ſati' ſum ? C. *præ iracundia,*
Menedeme, non ſum apud me. M. *té ne iſthuc loqui ?*
NONNE id flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Forìs ſapere, tibi non poſſe auxiliarier ?
C. *Quid faciam ?* M. *id quod me feciſſe aiebas parùm :*
Fac te eſſe patrem ſentiat ! fac ut audeat
Tibi credere omnia, abs te petere, & poſcere,
Nè quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
C. *Immo abeat potiùs multò quovis gentium,*
Quàm hîc per flagitium ad inopiam redigat patrem :
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus,
Menedeme, mihi illæc verò ad raſtros res redit.
M. *Quot incommoda tibi in hac re capies, niſi caves !*
Difficilem oſtendis te eſſe, & ignoſces tamen
Pòſt: & id ingratum. C. *ah ! neſcis quàm doleam.* M. *ut lubet.*
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro ? niſi quid eſt,
Quod malis. C. *immo & gener & affines placent.* M. *Quid dotis dicam te dixiſſe filio ?*
Quid obticuiſti ? C. *Dotis ?* M. *itá dico.* C. *ah !* M. *Chreme,*
Nè quid vereare, ſi eſt minus : nil dos nos movet.
C. *Duo talenta pro re noſtra ego decrevi eſſe ſatis :*
Sed ita dictu opus eſt, ſi me vis ſalvum eſſe, & rem, & filium.
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. M. *quam rem agis ?*
C. *Id miravi te ſimulato, & illum hoc rogitato ſimul,*
Quamobrem id faciam. M. *quin ego verò, quamobrem id faciaſs neſcio.*
C. *Egóne ? ut illius animum qui nunc luxuriâ & laſciviâ*
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò ſe vortat neſciat.
M. *Quid agis ?* C. *mitte, ac ſine me in hac re gerere mihi morem.*
M. *ſino :* *Itáne*

Istúne vis? C. *ità.* M. *fiat.* C. *agè jam, ut uxorem accersat, paret.*
Hic, ità ut liberos eſt æquum, dictis confutabitur.
Sed Syrum. M. *quid eum?* C. *egóne? ſi vivo, adeò exornatũ dabo,*
Adeò depexum, ut dum vivat meminerit ſemper mei:
Qui ſibi me pro ridiculo ac delectamento putat.
Non (ità me dii ament) audere facere hæc viduæ mulieri,
Quæ in me feci.

ACT. V. SCENA II.

Arg. Clitiphonem filium objurgat propter amicam pater: idq; adeò fit, ut ſic admonitus rédeat in viam, & Bacchide relictâ, uxorem ducat. Continet hæc ſcena & callidum Syri conſilium, quo cataſtrophen, id eſt, exitum eventúmque negotii machinatur.

Trochaici & iambici octonarii.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

I Túne tandem quæſo, eſt, Menedeme, ut pater
Tam in brevi ſpatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus! quid ego tantùm ſceleris admiſi miſer?
Volgò id faciunt. M. *ſcio tibi eſſe graviùs multò, ac duriùs*
Cui fit: verùm ego haud minùs egrè patior id, qui neſcio,
Nec rationem capio, niſi quod tibi bene ex animo volo. Cl. *hîc*
Patrem eſſe aiebas? M. *eccum!* C. *quid me incuſas, Clitipho?*
Quicquid ego hujus feci, tibi proſpexi, & ſtultitiæ tuæ:
Ubi te vidi animo eſſe omiſſo, & ſuavia in præſentia
Quæ eſſent, prima habere, neque conſulere in longitudinem:
Cepi rationem, ut neque egeres, neque ut hæc poſſes perdere.
Ubi, cùm decuit primo tibi non licuit per te mihi dare.
Abii ad proximos tibi qui erant: eis commiſi & credidi,
Ibi tuæ ſtultitiæ ſemper erit præſidium, Clitipho
Victus, veſtitus, quo in tectum te receptes. Cl. *hei mihi!*
Cl. *Satius eſt, quàm teipſo hærede hæc poſſidere Bacchidem:*
S. *Diſperii: ſceleſtus quantas turbas conſcivi inſciens!*
C. *Emori cupio.* C. *priùs, quæſo diſce quid ſit vivere.*
Ubi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſthoc utitor.
S. *Here, licétne?* C, *loquere.* S. *at tutò?* C. *loquere.* S. *quæ*
iſta eſt pravitas,
Quæve amentia eſt, quod peccavi ego, id obeſſe huic? C. *ilicet,*
Ne te admiſce nemo accuſat, Syre, te: nec tu aram tibi,
Neque precatorem parâris? S. *quid agis?* C. *nil ſuccenſeo,*
Nec tibi, nec huic: nec vos eſt æquum, quod facio, mihi.

S. *Abiit, vah! rogâsse vellem.* Cl. *quid, Syre?* S. *unde mihi peterem cibum.*
Ità nos alienavit, tibi jam esse ad sorovem intelligo.
Cl. *Adeóne rem rediisse, ut periculum etiam fame mihi sit, Syre?*
S. *Modò liceat vivere spes est.* Cl. *quæ?* S. *Nos esurituros satis.*
Cl. *Irrides in re tanta, neque me quicquam consilio adjuvas?*
S. *Immo & ibi nunc sum, & usque dudum id egi, dum loquitur pater:* (*longiùs.*
Et quantum ego intelligere possum. Cl. *quid?* S. *non aberit.*
Cl. *Quid id ergo?* S. *sic est, non esse horum te arbitror.* Cl. *quid isthuc, Syre?*
Satin' sanus es? S. *ego dicam, quod mî in mentem: tu dijudica.*
Dum istis fuisti solus, dum nulla alio delectatio,
Quæ proprior esset te, indulgebant, tibi dabant: nunc filia
Postquam est inventa vera, inventa est causa quâ te expellerent.
Cl. *Est verisimile.* S. *an tu ob peccatum hoc esse illum iratum putas?*
Cl. *Non arbitror.* S. *nunc aliud specta: MATRES omnes filiis*
In peccato adjutrices, auxilio in paterna injuria,
Solent esse: id non fit. C. *verum dicis: quid ergò nunc, Syre,*
Faciam? S. *suspicionem istam ex illis quære: rem profer palàm.*
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò, aut
Scibis cujus sis. Cl. *rectè suades: faciam.* S. *sat rectè hoc mihi*
In mentem venit namq; adolescens, quàm minima in spe situs
Tam facillimè boni patris pacem in leges conficiet suas. (*erit,*
Et jam haud scio anne uxorem ducat, ac Syro nil gratiæ. (*est,*
Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio: ob hoc factum quod
Miror non jussisse illico me arripit: ad Menedemum hinc pergam: cum
Precatorem mî paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Chremes filii occasione uxorem objurgat, & mordacibus dictis impetit, salibúsque non illepidis, & maternum animum in hac scena ob oculos ponit Terentius.

Iambici octonarii, & trochaici, iambicus quaternarius unus.

Sostrata, Chremes.

Prosectò, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idq; adeò miror, quî tam ineptum quicquam potuerit tibi
Venire in mentem, mi vir. C. *oh! PERGIN' mulier esse? nullam-*
ne ego Rem

Rem unquam volui, quin tu in ea mihi advorſatrix fueris, Soſtrata? at
Si rogitem jam, Quid eſt, quod peccem, aut quamobrem id faciam; neſcias.
In qua re nunc tam confidenter reſtas ſtulta? S. *ego neſcio.*
C. *Immo ſcis potiùs, quam quidem redeat ad integrum eadem*
S. *Oh! iniquus es, qui me tacere de re tanta poſtules.* (*oratio.*
Ch. *Non poſtulo, jam Loquere, nihilominus ego hoc faciã tamen.*
S. *Facies?* C. *Verum.* S. *non vides quantum mali ex eâ re excites?*
Subditum ſe ſuſpicatur. C. *ſubditum! aín' tu?* S. *certè ſic erit,*
Mi vir. C. *confitere.* S. *ah? obſecro te, iſthuc inimicis ſiet.*
Egón' confitear meum non eſſe filium qui ſit meus?
C. *Quid? metuis nè non, cùm velis, convincas eſſe illum tuum?*
S. *quod filia è ſt inventa?* C. *non, ſed, quod magì' credendum ſiet.*
Quod eſt conſimilis moribus,
Facilè convinces ex te natum: nam tui ſimilis eſt probè:
Nam illi nihil vitii eſt relictum, quin id itidem ſit tibi:
Dum præterea talem, niſi tu, nulla pareret filium.
Sed ipſe egreditur; quàm ſeverus! rem cùm videas, cenſeas.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Clitipho cum matre colloquens, ſuos ſibi parentes commonſtrari cupit: quâ oratione hanc admodum reddit ſolicitam. Chremes contumeliosè filium objurgat.

Trochaici octonarii.

Clitipho, Soſtrata, Chremes.

Si unquam tollum fuit tempus, mater, cùm ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tuâ voluntate, obſecro.
Ejus ut memineris, atque inopis, nunc te miſereſcat mei:
Quod peto, & volo, parentes meos ut commonſtres mihi.
So. *Obſecro, mi gnate, nè iſthuc in animum inducas tuum,*
Alienum eſſe te. Cl. *ſum.* S. *miſeram me! hoccine quæſiſti, obſecro?*
Ità mihi, atq; huic ſis ſuperſtes, ut ex me, atq; ex hoc natus es.
Et cave poſthac, ſi me amas, unquam iſthuc verbum ex te audiam. Ch. *at*
Ego, ſi me metuis, mores cave in te eſſe iſtos ſentiam.
Cl. *Quos?* Ch. *ſi ſcire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,*
Ganeo, damnoſus: crede, & noſtrum te eſſe credito.
Cl. *Non ſunt hæc parentis dicta.* Cl. *NON, ſi ex capite ſis meo.*

Natus, item ut aiunt Minervam esse ex Jove, eâ causâ magis
Patiar, Clitipho, flagitiis tuis me infamem fieri.
S. *Dî istbæc.* Ch. *nescio Deos: ego quod potero, enitar sedulò.*
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quomodo obsequare, & serves quod labore invenerit.
Non mihi per per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere, hâc præsente, verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit. Cl. *eheu! quàm ego nunc totus displiceo mihi!*
Quàm pudet! neq; quod principiũ inveniam ad placandum, scio.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Menedemi interventu post turbationes tranquilla fiunt omnia: volenti datur Clitiphoni uxor Archonidis filia: Syro à Chremete ignoscitur.

Iambici & trochaici octonarii.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

ENimvero Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisq; inhumanè. Exeo ergo, ut pacem conciliem: optumè
Ipsos video. Ch. *ehem! Menedeme cur non accersi jubes*
Filiam, & quod dixi dotis, firmas? S. *mi vir, te obsecro*
Nè facias. Cl. *pater, obsecro ut mî ignoscas.* M. *da veniã, Chreme*
Sine te exorẽ. Ch. *Egone mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?*
Non faciam. M. *ad id nos non sinemus.* Cl. *si me vivum vis pater*
Ignosce. So. *agè, Chreme mi.* M. *agè, quæso, nè tam obfirma te,*
Chreme.
Ch *Quid istbuc? video non licere, ut cœperam, hoc hoc tertendere:*
M. *facis ut te decet.* Ch. *eâ lege hoc adeò faciam, si facit*
Quod ego hunc æquum censeo. Cl. *pater, omnia faciam: impera.*
Ch. *Uxorem ut ducas.* Cl. *pater.* C. *nihil audio.* M. *ad me recipio,*
Faciet. Ch. *nil etiam audio ipsum.* Cl. *perii.* S. *an dubitas, Clitipho?*
Ch. *Immo, utrum vult.* M. *faciet omnia.* S. *hæc, dum incipias, gravia sunt,*
Dumque ignores; ubi cognoris, facilia. Cl. *faciam pater.*
S. *Nate mi, ego puellam tibi pol dabo lepidam, quam tu facilè ames,*
Filiam Phanocratæ nostri. Cl. *rufámne illam virginem,*

Cæsiam

Ceſſiam, ſparſo ere, adunco naſo ! non poſſum, pater.
Ch. *Eia, ut elegans eſt ! credas animum ibi eſſe.* S. *aliam dabo.*
Cl. *Quid iſthuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum.*
Pol quam volo. S. *nunc te laudo gnate.* Cl. *Archonidis filiam.*
S. *Perplacet.* Cl. *pater, hoc nunc reſtat.* Ch. *quid?* Cl. *Syro ignoſcas volo,*
Quæ meâ causâ fecit. Ch. *fiat. Vos valete, & plaudite.*

ADELPHORUM PERSONÆ
Earumque interpretatio.

Mitio, ſenex, ἀπὸ τῆ μήπω, à mente, & conſilio: vel ἀπὸ τῆ μικκῆ, unde & μικκύλος, quod in eo omnia ſint mitia, depreſſa & placida.

Demea, ſenex, ἀπὸ τῆ δήμου, antiquis homo moribus, & popularis ſtatus amans.

Hegio, ſenex, ἀπὸ τῆ ἡγεῖσθαι, à ductu, ſeu principatu.

Æſchinus, adoleſcens, ἀπὸ τῆ αἰσχύνης, à pudore. Vide num ſcribi debeat *Æſchines*, quomodo Græcis αἰσχίνης.

Cteſipho, adoleſcens, τὸ τῆ κτήσεως φῶς, patrimonii ſplendor

Soſtrata, matrona.

Pamphila, puerpera.

Canthara, nutrix, à cantha : nomen aptum nutricibus, quæ ferè bibulæ ſunt.

Syrus, ſervus nomen gentile, ut etiam *Geta* à Getis, qui poſtea Gothi dicti,

Dromo, ſervus.

Sannio, leno, à ſannis, vel potiùs ἀπὸ τῆ σαννίου, ab haſta, quâ valere à jocantibus dicebatur.

Sequentium perſonarum tantùm hîc mentio fit.

Babylo, vel fortè *Babyla*, Βαβύλας, futilis videtur trapezitæ nomen fuiſſe.

Storax, vel *ſtyrax*, ſervus olidus, per antiphraſim, cùm ſtyracis odor ſit longe optimus.

M. ANTONII MURETI IN *ADELPHOS TERENTII* ARGUMENTUM.

MItio, & Demea, duo dissimillimo fratres ingenio fuêre: ille urbanam vitam secutus est, hic rusticam: ille cœlebs vixit, hic uxorem duxit: ille ingenio lenissimo, hic asperrimo: ille mitis etiam in alienos, hic sævus etiam in suos: ille etiam in ira placidus, hic etiam citra iram ferox. Erant Demeæ filii duo: ex quibus natu majorem Æschinum sibi adoptavit mitio, eúmque secum in urbe liberalissimè indulgentissiméque educavit: minorem Ctesiphonem ruri secum severè in primis ac restrictè habuit pater. Æschinus multas meretrices, patre ad omnia connivente, adamavit: multa convivia celebravit: quæ deniq; juventus fert, ea omnia non liberè modò, sed etiam licenter exercuit. Postremo usque eò progressus est, in virginem pauperculam quidem, sed bonam, bonis pregnatam, pamphilam nomine quam mater Sophrona vidua sanctè secum & pudicam, ut poterat, educabat, noctu temulentus cùm incidisset, vim ei attulit, gravidámque fecit: venit postea ad matrem illius, veniam petens, pollicénsque se puellam uxorem ducturum: eâ fide datâ, & ignotum est, & tacitum. Ctesipho, cùm in urbem interdum ventitaret, ipse quoque citharistriæ cujusdam amore correptus est: totam ejus rei famam, nè quâ emanaret, nè perveniret ad Demeam, in sese Æschinus transferebat: tandem cum leno, puellæ dominus, aut pecuniam sibi, quanti ea erat, vellet in manum dari, aut se eam alii venditurum minitaretur, adductus in summam desperationem Ctesipho, jam de relinquenda patria cogitabat: cùm Æschinus, re intellectâ, qui nullo neq; pudore teneretur, neque metu, domum lenonis per vim ingressus est, & ipsum, & familiam contudit pugnis, puellam per vim abreptam tradidit fratri. Spergitur tota urbe rumor, venit Demea, Mitionem objurgat, inclamat, testatur deos atque homines, quòd dissolutus, quòd intemperatus, quòd vinosus, quòd scortator, quòd nullius bonæ rei Æschinus foret, omnem in Mitione uno hærere culpam: Diis gratias agere, quòd ille saltem, quem ipse ruri haberet, frugi ac temperans esset, rei studeret, & famæ, illarum rerum nihil nè cogitaret quidem: tantum videlicet interesse inter suam, & fratris disciplinam: placat hominem quantum in se est, Mitio: jámque se ab eo expediverat, cùm supervenit aliud, quod majores etiam tumultus excitaret: raptam ab Æschino citharistriam, perfertur ad matrem Pamphilæ, quæ quidem Pamphila ità erat ad pariendum vicina, ut jam è dolore laboraret. Quid faceret misera? mutatum Æschini animum, se verò filiámq; suam proditas per summam perfidiam, ac desertas putabat. Getam servulum, qui pauperem familiam solus, ut poterat alebat, mittit ad Hegionem

onem, puellæ cognatum, jubètque ei rem, ut erat, exponere: interea audierat Demea, suum quoq; Cteſiphonem in raptione fuiſſe: jámque totus in fermento, ut aiunt, erat; cùm ei Syrus ſervus vaferrimus, mendaciolum adſpergit: veniſſe quidem rure Cteſiphonem, ſed veniſſe objurgatum Æſchinum, multa ei medio foro mala dixiſſe, deinde rediiſſe rus in præfecturã ſuam: lacrumare gaudio Demea, & gratulari ſibi, quòd unum ſaltem haberet, in quo extaret paternæ ſeveritatis exemplum: dum rus redit, incidit in Hegionem, à quo de conſtuprata per vim ab Æſchino Pamphila intelligit: denuò commotus, dum fratrem, ut in eum iram evomeret, quærit, obviàm habuit mercenarium à villa, ex quo ſuſcitatus de filio, accipit, non eſſe ruri: redit ad Syrum; à quo ei rurſus novum mendacium, velut offa in os, nè latraret, objicitur: quærit, ubi fratrem reperire poſſet: id verò ità indicavit Syrus, ut infelix ſenex, dum illius verbis fidem habet, nequidquam omne oppidum perreptaverat: interea Mitio omnium ab Hegione certior factus, ipſemet ad mulieres profectus, jacentes jam & afflictas erexerat, labantes & dubias confirmaverat, triſtitiâ de mœrore confectas recreaverat, pollicitus, ſe Æſchino Pamphilam uxorem daturum: venit Demea: clamor, jurgium, convitia; etiam eo præſente, ſervulus quidam Cteſiphonem per imprudentiam nominat: ille cùm ſubitò per vim in ædes irrupiſſet; quem jampridem putabat ruri fodère, aut arare, aut aliquid ferre denique, eum accubantem cum amica, & ſuaviter potitantem deprehendit: ibi verò tanta iracundia incitatus eſt, ut arderet ſatis diu vociferatus cùm eſſet; tandem placida & compoſita Mitionis oratione, eò perducitur, ut depoſitâ vetere ſævitiâ, benignus, affabilis, lepidus eſſe meditetur: itaque ipſo non permittente tantùm, ſed etiam jubente, puerpera domum traducitur: fiunt nuptiæ; lenoni numeratur argentum; Mitio ipſe Sophronam ducit uxorem: Hegioni datur unde vivat. Syrus unà cum Phrygia uxore manumittitur. Cùm Mitio, cæteríque omnes, ſed tamen præcipuè Mitio, illam tantam, tam inſperatam, tam ſubitam mutationem admiraretur, gravi & cordata oratione claudit fabulam Demea; ſi omnia profundere, ſi in omni libidine ac nequitia vivere, ſi totam rem helluationibus, ſcortationibus, largitionibus conſumere lubeat, nihilo id ſua magìs aliquanto etiam minùs, quò ſibi minus ætatis ſuperſit, quàm aliorum intereſſe: ſin corrigi ſe in loco, & modicè coerceri, atque admoneri velint, eum eſſe ſe, qui id præſtare poſſit: permittuntur ei omnia, ità fabula concluditur.

C. SULP.

C. SULP. APOLLINARIS *PERIOCHA.*

Duos cùm haberet Demea adoleſcentulos,
Dat Mitioni fratri adoptandum Æſchinum:
Sed Cteſiphonem retinet. Hunc citharistriæ
Lepôre captum, ſub duro ac triſti patre,
Frater celabat Æſchinus; famam quoque
Amoris in ſe transferebat: denique
Fidicinam lenoni eripuit. Vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticam pauperculam,
Fidémque dederat hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre: mox tamen,
Ut veritas patefacta eſt, ducit Æſchinus
Vitiatam: potitur Cteſipho citharistriam,
Exorato ſuo patre duro Demeâ.

ADELPHI TERENTII.

ACTA LUDIS FUNEBRIBUS L. AEMELII PAULI: Q. FABIO MAXIMO ET P. CORNELIO AFRICANO AED. CURUL. EGERUNT L. ATTILIUS PRÆNESTINUS, ET MINUTIUS PROTIMUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS SARRANIS. FACTA E GRAECA MENANDRU, L. ANITIO ET M. CORN. COSS.

PROLOGUS.

Poſtquam poeta ſenſit ſcripturam ſuam
Ab iniquis obſervari, & adverſarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi ſumus
Indicio de ſe ipſe erit: vos eritis judices,
Laudine an vitio ducti factum id oporteat:
SYNAPOTHNESCONTES Diphili Comœdia eſt.
Eam COMAMORIENTES Plautus fecit fabulam.
In Græca adoleſcens eſt, qui lenoni eripit.

Meretricem,

Meretricem, in prima fabula: eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum ſumpſit ſibi
In Adelphos, verbum de verbo expreſſum extulit.
Eam nos acturi ſumus novam, pernoſcite,
Furtúmne factum exiſtumetis, an locum
Reprehenſum, qui præteritus negligentia eſt:
Nam quod iſti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adjutare, aſſiduéque unà ſcribere,
Quod illi maledictum vehemens eſſe ex'tumant.
Eam laudem hic ducit maxumam, cùm illis placet,
Qui vobis univerſis & populo placent:
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quiſque tempore uſu' eſt ſine ſuperbia.
Dehinc nè expectetis argumentum fabulæ;
Senes qui primi venient, hi partim aperient,
In agendo partem oſtendent. Facite, æquanimitas
Veſtra poetæ ad ſcibendum augeat induſtriam.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Admodum eſt ſollicitus Mitio quòd nondum à cœna redierit filius Æſchinus. Oſtendit in liberis educandis lenitate, plùs quàm aſperitate parentes proficere.

Iambici ſenarii.

Mitio.

Storax, non rediit hac nocte à cœna Æſchinus,
Neque ſervulorum quiſquam qui advorſum ierant?
Profectò hoc verè dicunt. Si abſis uſpiam,
Aut ubi ſi ceſſes evenire; ea ſatiu' eſt,
Quæ in te uxor dicit, & quæ in animo cogitat
Irata quàm illa, quæ parentes propitii.
Uxor ſi ceſſes; aut te amare cogitat,
Aut tété amari, aut potare, aut animo obſequi,
Et tibi bene eſſe ſoli, cùm ſibi ſit malè.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito!
Quibus nunc ſollicitor rebus, nè aut ille alſerit,
Aut uſpiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid! vah! Quenquámne hominem in animo inſtituere, aut
Parare, quod ſit charius, quam ipſe eſt ſibi?
Atqui ex me hic non natus eſt, ſed ex fratre: is adeò

Diſſimilis

Dissimili studio est, jam inde ab adolescentia.
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: &, quod fortunatam isti putant,
Uxorem nunquam habui: ille contra hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parce ac duriter
Se habere: uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc majorem adoptavi mihi:
Eduxi è parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est charum mihi:
Ille ut item contra me habeat, facio sedulò:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea nè me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insuêrit patrem, aut
Audebit; tantò magis audebit cæteros.
PUDORE & liberalitate liberos
Redire, satiùs esse credo quàm metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent,
Venit ad me sæpe clamans, Quid agis, Mitio?
Cur perdis adolescentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus sumptum suggeris?
Vestitu nimium indulges: nimium ineptus es:
Nimiùm ipse est durus, præter æquúmque & bonum.
Et ERRAT longè meâ quidem sententiâ,
Qui imperium credat gravius esse aut stabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitiâ adjungitur.
Mea sic est ratio, & sic animum induco meum.
MALO coactus qui suum officium facit,
Dum id rescitum iri credit, tantisper cavet:
Si sperat fore clàm, rursum ad ingenium redit.
QUEM beneficio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre, præsens absénsque idem erit.
Hoc patrium est, potiùs consuefacere filium,
Suâ sponte rectè facere, quàm alieno metu.
Hoc pater ac dominus interest. Hoc qui nequit,
Fateatur nescire imperare liberis.
Sed éstne hic ipsus, de quo agebam? & certè is est.

Nescio

Neſcio quid triſtem video : credo jam ut ſolet,
Turgabit : ſalvum te advenire, Demea,
Gaudemus.

ACT. I. SCENA II.

Arg. Demea Æſchinum abſentem petulantiæ graviter recuſat, excuſat eundem Mitio, plus nimio indulgens pater. Hic attende lenem Mitionem, aſperum Demeam induci à Terentio.

Iambici ſenarii.

Demea, Mitio.

EHem ! opportunè : teipſum quærito.
M. Quid triſtis es ? D. *rogas me, ubi nobis Æſchinus*
Siet, quid triſtis ego ſim ! M. dixin' hoc fore ?
Quid fecit ? D. *quid ille fecerit ! quem neque pudet*
Quicquam, nec metuit quenquam, neque legem putat
Tenere ſe ullam : nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto : modò quid deſignavit ! M. quidnam id eſt ?
D. *Fores effregit, atque in ædes irruit.*
Alienas : ipſum dominum atque omnem familiam
Multavit uſque ad mortem : eripuit mulierem,
Quam amabat. Clamant omnes indigniſſimè
Factum eſſe. Hoc advenienti quot mihi, Mitio,
Dixêre ! in ore eſt omni populo. Denique,
Si conferendum exemplum eſt, Non fratrem videt
Rei dare operam, ruri eſſe parcum ac ſobrium ?
Nullum hujus ſimile factum. Hæc cùm illi, Mitio,
Dico, tibi dico : tu illum corrumpi ſinis.
M HOMINE imperito nunquam quicquam injuſtius,
Qui, niſi quod ipſe facit, nihil rectum putat.
D. *Quorſum iſthuc ? M. quia tu Demea, hæc malè judicas.*
Non eſt flagitium, mihi crede, adoleſcentulum
Scortari, neque potare, non eſt, neque fores
Effringere. Hæc ſi neque ego, neque tu fecimus,
Non fuit egeſtas facere nos. Tu nunc tibi
Idlaudi ducis, quod tum feciſti inopiâ :
Injurium eſt : nam, ſi eſſet unde id fieret,
Faceremus : & tu illum tuum, ſi eſſes homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potiùs quàm ubi te expectatum ejeciſſet foras :

Alienore

Alieniore ætate poſt faceret tamen.
D. *Prò Jupiter! Tu me homo adigis ad inſaniam.*
Non eſt flagitium facere hæc adoleſcentulum? M. *ah!*
Auſculta: nè me obtundas de hac re ſæpius.
Tuum filium dediſti adoptandum mihi:
Is meus eſt factus: ſi quid peccat, Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obſonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? Dabitur à me argentum, ubi erit commodum:
Ubi non erit, fortaſſe excludetur foras.
Fores effregit? reſtituentur. Diſcidit
Veſtem? reſarcietur. Eſt, diis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non moleſta ſunt.
Poſtremò, aut deſine, aut cedò quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare oſtendam. D. *hei mihi!*
Pater eſſe diſce ab illis qui verè ſciunt.
M. *Naturâ tu illi pater es, conſiliis ego.*
D. *Tûn' conſulis quicquam!* M. *ah! ſi pergis, abiero.*
D. *Siccine agis?* M. *an ego toties de eadem re audiam?*
D. *Curæ eſt mihi.* M. *& mihi curæ eſt: verùm, Demea,*
Curemus æquam uterque partem; tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare propemodum
Repoſcere illum eſt quem dediſti. D. *ah Mitio!*
M. *Mihi ſic videtur.* D. *quid iſthuc! tibi ſi iſthuc placet.*
Profundat, perdat, pereat: nihil ad me attinet.
Jam ſi verbum unum poſthac. M. *rurſum Demea,*
Iraſcere? D. *annon credis? repetón' quem dedi?*
Ægrè eſt: alienus non ſum, ſi obſto; hem deſino,
Unum vis curem, curo: & eſt Diis gratia,
Cùm ità, ut volo, eſt; Iſte tuus ipſe ſentiet
Poſteriùs: nolo in illum gravius dicere.
M. *Nec nihil, neque omnia hæc ſunt quæ dicit: tamen*
Nonnihil moleſta hæc ſunt mihi: ſed oſtendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam, ità eſt homo,
Cùm placo, adverſor ſedulò, & deterreo:
Tamen humanè vix patitur, verùm ſi augeam,
Aut etiam adjutor ſim ejus iracundiæ,
Inſaniam profectò cum illo, etſi Æſchinus

Non-

Nonnullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem! at cui non dedit
Aliquid! poſtremò, nuper (credo, jam omnium
Tadebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam jam deſervîſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. Ecce autem de integro: niſi quicquid eſt,
Volo ſcire, atque hominem convenire, ſi apud forum eſt.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Senibus omiſſis, deſcribitur Æſchini factum jurgantis cum leno-ne; nec error eſt poetæ, quòd hîc fiant, quæ facta eſſe Demea dixit, qui forta ſe rumore nuntio acceperat feciſſe Æſchinum, quod factu-rum ille ſe minatus fuerat.

Trochaici & iambici octonarii & unus quaternarius.

Sannio, Æſchinus.

OBſecro, populares, ferte miſero atq; innocenti auxilium:
Subvenite inopi. Æ. otioſe, nunc jam illico hîc conſiſte:
Quid reſpectas? nihil periculi eſt: nunquam dum ego adero, hic te
Tanget. S. ego iſtam inviti' omnibus.
Æ. Quanquam eſt ſceleſtus; non committet hodie unquam iterum ut vapulet.
S. Audi Æſchine: nè ignarum fuiſſe te dicas morum meorum,
Ego leno ſum. Æ. ſcio. S. at ità ut uſquam fuit fide quiſquam optumâ.
Tu quòd te poſteriùs purges, Nolle hanc injuriam mihi
Factam eſſe; hujus non faciam: credè hoc, EGO meum jus perſe-
Neq; tu verbis ſolves unquam, quod re mihi malefeceris. (quar.
Novi ego veſtra hæc, Nollè factum, Dabitur jusjurandum eſſe te
Indignum injuriâ hâc; indignis cùm egomet ſim acceptus modis.
Æ. Abi præſtrenuè, ac fores aperi, S. cæterum hoc nihil facis.
Æ. I intrò nunc jam. S. at enim non ſinam. Æ. accede illuc Parmeno;
Nimiùm abiiſti iſthoc: hîc propter hunc aſſiſte. Hem! ſic volo.
Cave nunc jam oculos à meis oculis quoquam dimoveas tuos.
Nè mora ſit, ſi innuero, quin pugnus continuò in mala hæreat.
S. Iſthuc volo ergò ipſum experiri. Æ. hem! ſerva: omitte mulierem.
S. O facinus indignum! Æ. geminabit, niſi caves. S. hei mi-ſero mihi!
Æ. Non innueram: verùm in iſtam partem potiùs peccatot amen:

I nunc

I nunc jam. S. *quid hoc rei est? Regnúmne Æschine: hîc tu pos-*
Æ. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus. (*sides?*
S. *Quid tibi rei mecum est? Æ. nihil.* S. *quid? nostin' qui sim?*
Æ. non desidero.
S. *Tetigíne tui quicquam? Æ. si attigisses, ferres infortunium.*
S. *Quî tibi magìs licet meam habere, pro qua ego argentum*
dedi?
Respónde. Æ. ante ædes nou feciße erit mollus hîc convitium:
Nam si molestus pergis eße, jam intrò abripiere, atque ibi
Usque ad necem operiêre loris. S. *loris liber? Æ. sic erit.*
S. *O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam eße*
omnibus?
Æ. Si satìs jam debacchatus es, leno, audi si vis nunc jam.
S. *Egóne debacchatus sum autem, an tu in me? Æ. Mitte ista,*
atque ad rem redi.
S. *Quam rem? quò redeam? Æ. jámne me vis dicere id quod ad*
te attinet? (*loqui.*
S. *Cupio, æqui modò aliquid. Æ. vah! leno iniqua me non volt*
S. LENO *sum, fateor,* PER*nicies communis adoleſcentium,*
Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.
Æ. Nam hercle etiam hoc restat. S. *illuc, quæso, redi quo cepisti,*
Æschine.
Æ. Minis viginti tu illam emisti: quæ res tibi vortat malè.
Argenti tantum dabitur. S. *quid, si ego illam nolo vendere?*
Coges me? Æ. minimè. S. *namque id metui. Æ. neque vendun-*
dam censeo
Quæ libera est: nam ego illam liberali assero causâ manu.
Nunc vide utrum vis, argentum accipere, an causam meditari
tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. S. *prò supreme Jupiter!*
Minimè miror, qui insaniare occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit meam:
Homini misero plus quingentos colaphos infregit mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum jus postulat.
Agè, jam cupio, modò si argentum reddat: sed ego hæc hariolor,
Ubi me dixero dare tanti, testes faciet illico,
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras redi.

Id

Id quoq; possem ferre, si modo reddat: quanquam injurium est:
Verùm cogito id quod res est, quando cum quæstum occeperis,
Accipiunda & missitanda injuria adolescentium est.
Sed nemo dabit: frustrà egomet mecum has rationes deputo:

ACT. II. SCENA II.

Arg. Sannio queritur de injuria sibi factâ ab Æschino, & Syri consiliis eluditur. *Iambici octonarii.*

Syrus Sannio.

Tace; egomet conveniam jam ipsum: cupidè accipiat faxo atque etiam (dio
Bene dicat secum esse actum: quid isthuc Sannio est, quod te aucum hero nescio quid concertâsse? Sa. *nunquam vidi iniquius,*
Concertationem comparatam quàm quæ hodie inter nos fuit,
Ego vapulando, ille verberando, usque ambo defessi sumus.
Sy. *Tua culpa.* Sa. *quid agerem?* Sy. *adolescenti morem gestum oportuit.*
Sa. *Quid potui melius, hodie qui usque os præbui?* Sy. *agè; scis quid loquar?*
PECUNIAM in loco negligere, maximum interdum est lucrum: hui!
Metuisti, si nunc de tuo jure concessisses paululum,
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum homo stultissime,
Ne non tibi isthuc fœneraret. Sa. *EGO spem pretio non emo,*
Sy. *Nunquam rem facies: abi, ue scis inescare homines, Sannio,*
Sa. *Credo isthuc melius esse: verùm EGO nunquam adeò astutus fui.*
Quin, quicquid possem, mallem auferre potiùs in præsentia.
Sy. *Agè, novi tuum animum: quasi quicquam tibi sint viginti*
Dum huic obsequare: præterea autem te aiunt proficisci (minæ,
Cyprum. Sa. *hem!* *(hoc scio,*
Sy. *Coemisse hinc, quæ illùc velleres, multa; navem conductam,*
Animus tibi pendet: ubi illinc, spero, redieris, tamen hoc ages.
Sa. *Nusquam pedem! perii hercle: hâc illi spe hoc inceperunt.*
Sy. *timet.*
Injeci scrupulum homini. Sa. *ô scelera! illud vide,*
Ut in ipso articulo oppressit: emptæ mulieres
Complures, & item hinc aliæ, quæ porto Cyprum.
Ni eò ad mercatum veniam, damnum maximum est.

Nunc si hoc omitto, ubi illinc rediero, actum agam;
Nihil est refrixerit res: Nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quàm aut hîc manere tam diu, aut tum persequi.
Sy. *jámne enumerâsti id quod ad te redditurum putes?*
Sa. *Hoccine illo dignum est? hoccine incipere Æschinum?*
Per oppressionem ut hanc mî eripere postulet?
Sy. *Labascit: unum hoc habeo: vide, si satìs placet.*
Potiùs quàm venias in periculum, Sannio,
Servésne an perdas totum, dividuum face.
Minas decem corradet alicunde. **Sa.** *hei mihi!*
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi:
Præterea colaphis tuber est totum caput:
Etiam insuper defraudet? nusquam abeo. **Sy.** *ut lubet.*
Nunquid vis, quin abeam? **Sa.** *immo hercle hoc quæso, Syre,*
Ut ut hæc sunt facta, potiùs quàm lites sequar,
Meum mihi reddat, saltem quanti empta est, Syre.
Scio te non usum antehac amicitiâ meâ:
Memorem me dices esse & gratum. **Sy.** *sedulò*
Faciam: sed Ctesiphonem video; lætus est
De amica. **Sa.** *quid quod te oro?* **Sy.** *paulisper mane.*

ACT. II. SCENA III.

Arg. Ctesipho fratrem laudat & commendat, agitque gratias absenti pro accepto beneficio.

Iambici senarii.

Ctesipho, Syrus.

Abs quivis homine, cùm est opus, beneficium accipere gaudeas:
Verùm enimvero id demum juvat, si quem æquum est facere, is benefacit.
O frater, frater? quid ego nunc te laudem? satìs certò scio,
Nunquam ità magnificè quicquam dicam, id virtus quin superet tua.
Itaq; unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarum artium magis principem
Sy. *ô Ctesipho.* **C.** *ô Syre, Æschinus ubi est?* **Sy.** *illum! te expectat domi.* **C.** *hem!*

Sy. *Quid*

Sy. *Quid est?* C. *quid sit! illius operâ, Syre, nunc vivo festivum caput.*
Omnia sibi qui pòst putârit esse præ meo commodo,
Maledicta, famam, meum laborem, & peccatum in se transtulit,
Nihil pote suprà: sed quisnam foris crepuit? Sy. *mane, ipse exit foras.*

ACT. II. SCENA IV.

Arg. Colloquuntur fratres: agitur de pecunia reddenda lenoni, & paranda cœna.

Ejusdem generis.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

*U*Bi ille est sacrilegus? Sa. *me quærit: num quidnam effert? occidi:* (Ctesipho?
Nil video. Æ. *ehem! opportunè: te ipsam quærito: quid fit,*
INTUTO est omnis res: omitte verò tristitiam tuam.
Ct. *Ego illam verò omitto, qui te fratrem habeam quidem, ô mi Æschine,*
O mi germane: (ah!) vereor coram in os te laudare amplius,
Nè id assentandi magis quàm quòd habeam gratum facere existumes.
Æ. *Agè, inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho,*
Hoc mihi dolet, nos penè serò scisse, & penè in eum locum
Rediisse, ut, si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
Ct. *Pudebat.* Æ. *ah! stultitia est isthæc, non pudor, tam ob parvolam*
Rem penè è patria turpe dictu: deos quæso, ut isthæc prohibeant.
Ct. *Peccavi.* Æ. *quid ait tandem nobis Sannio?* Sy. *jam mitis est.*
Æ. *Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intrò ad illam, Ctesipho.*
Sa. *Syre, insta.* Sy. *eamus: namque hic properat in Cyprum.* Sa. *nè tam quidem,*
Quamvis etiam maneo otiosus hîc. Sy. *reddetur: nè time.*
Sa. *At ut omne reddat.* Sy. *omne reddet: tace modò ac sequere hûc.* Sa. *sequor.*
Ct. *Heus, heus, Syre.* Sy. *hem quid est?* Ct. *obsecro here le hominem istum impurissimum*
Quamprimùm absolvitote, nè si magis irritatus siet,
Aliquâ ad patrem hoc permânet, atqui ego tum perpetuò perierim!

Sy. *non fiet : bono animo esto : tu cum illâ te intùs oblectà interim,*
Et lectulos jube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam transactâ re convortam me domum cum obsonio.
C. *Ità quæso : quando hoc bene successit, hilarem hunc sumamus diem.*

ACT. III. SCENA I.

Arg. Sollicitam inducit Sostratam, ob filiæ, quæ ex Æschino gravida est, vicinum partum.

Iambici & trochaici octonarii.

Sostrata, Cantharа.

OBsecro, mea tu nutrix, quid nunc fiet! C. *quid fiet, rogas!*
Rectè ædipol, spero. S. *modò dolores, mea tu, occipiunt primulùm.*
C. *Jam nunc times, quasi nunquam affaeris, nunquam tùte pepereris!*
S. *miseram me! neminem habeo; solæ sumus, Geta autem hic (chinum,*
non adest;
Nec habeo quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat Æs-
C. *Pol is quidem jam hîc aderit: nam nunquam unum intermittit diem,*
Quin semper veniat. S. *solus mearum miseriarum est remedium.*
C. *E re nata melius fieri haud potuit, quàm nunc factum est, hera*
Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,
Talem, tali genere, tali animo, natum ex tantâ familiâ.
S. *ità potest ut dicis salvus nobis, deos quæso ut fiet.*

ACT. III. SCENA II.

Arg. Geta Sostratæ servulus commotior, heræ nunciat Æschinum alio captum amore, puellam eripuisse lenoni.

Ejusdem generis, inserto quaternario.

Geta, Sostrata, Cantharа.

NUnc illud est, quòd, si omnes omnia sua consilia conferant,
Atq; huic malo salutem quæraut, auxilii nihil afferant,
Quod mihique, heræque, filiæque herili orta est: væ misero mihi!
Tot res repentè circumvallant, unde emergi non potest;
Vis, egestas, injustitia, solitudo, infamia. (pium!
Hoccine scelum? ô scelera! ô genera sacrilega! ô hominem im-
S. *Me miseram! quidnam est, quod sic video timidum & properantem Getam?*

G. *Quem*

G. *Quem neq; fides, neque jusjurandum, neq ulla miſericordia*
Repreſſit, neque reflexit: neque quòd partus inſtabat propè,
Cui miſeræ indignè per vim vitium obtulerat. So. *non intelligo*
Satìs, quæ loquatur. C. *propiùs, obſecro accedamus; Soſtrata.*
G. *ah,*
Me miſerum! vix ſum compos animi: ità ardeo iracundiâ.
Nihil eſt quod malim, quàm totam familiam dari mihi obviàm,
Ut iram hanc in eos evomã omnem, dum ægritudo hæc eſt receus
Satìs mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modò.
Seni animam primùm extinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus
Tum autem Syrum impulſorem (vah!) quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, capite primùm in terram ſtatuerem.
Ut cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi eriperem oculos, poſt hæc præcipitem darem:
Cæteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo hoc malo heram impertiri properè? So. *revocemus:*
Geta. G. *hem!*
Quiſquis es, ſine me. So. *ego ſum Soſtrata.* G. *ubi ea eſt? te*
ipſam quærito.
Te expecto: oppidò opportunè te obtuliſti mì obviam,
Hera. So. *quid eſt? quid trepidas? hei mihi!* So. *quid feſtinas,*
mi Geta?
Animam recipe. G. *prorſùm.* So. *quid iſthuc prorſus ergò eſt?*
G. *periimus:*
Actum eſt. S. *obſecro te quid ſit.* G *jam.* So. *quid jam, Geta?*
G. *Æſchinus.* So. *quid ergò is?* G. *alienus eſt ab noſtra familia.*
S. *hem?*
Perii! quare? G. *amare occepit aliam.* S. *væ miſeræ mihi!*
G. *Neque id occultè fert: à lenone ipſus eripuit palàm.*
S. *Satin' hoc certum?* G. *certum: hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata.* S. *ah,*
Me miſeram? quid credas jam, aut cui credas? noſtrúmne Æſchinum.
Noſtram vitam omnium in quo noſtræ ſpes opéſque omnes ſitæ
Erant, qui ſine hac jurabat ſe unum nunquam victurum diem.

Qui se in sui gremio positurum puerum dicebat patris,
Ita obsecraturum, ut liceret hanc uxorem ducere?
G. *Hera, lacrumas mitte, ac potiùs quod ad hanc rem opus, porrò prospice,*
Patiamúrne, an narremus cuipiam. C. *au, au mi homo, sanúsne es? an*
Hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. *mihi quidem non placet.*
Jamprimùm, illum alieno animo à nobis esse, res ipsa indicat.
Nunc si hoc palàm proferimus, Ille inficias ibit, sat scio:
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet: tum si maxumè
Fateatur, cùm amet alium, non est utile hanc illi dari,
Quapropter quoquo pacto tacito est opus. S. *ah minimè gentium:*
Non faciam. G. *quid ages?* S. *proferam.* G. *hem, mea Sostrata, vide quam rem agas.*
S. *Pejore res loco non potis est esse quàm in hoc, quo nunc sita est.*
Primùm indotata est: tum præterea, quæ secunda ei dos erat,
Perit: pro virgine dari nuptum non potest. Hoc reliquum est,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat.
Postremò, quando ego conscia mî sum, à me culpam hanc procul esse, nec
Pretium, neque rem ullam intercêsse illâ aut me indignam; experiar, Geta.
G. *Quid isthuc? accedo, ut meliùs dicas.* S. *tu quantum potes, abi,*
Atque Hegioni cognato hujus rem omnem narrato ordine:
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit maxumè. (ra
G. *Nam hercle alius nemo respicit nos.* S. *propera tu, mea Cantha-*
Curre, obstetricem accerse: ut, cùm opus sit, nè in mora nobis siet.

ACT. III. SCENA III.

Arg. Malè est Demeæ, quod filium Ctesiphonem audiverit unà adfuisse, cùm eriperet mulierem Æschinus.

Iambici senarii:

Demea.

Disperii: Ctesiphonem audivi filium
Unà fuisse in raptione cum Æschino,
Id misero restat mihi mali, si illum potest,
Qui alicui rei est, etiam eum ad nequitiam abducere
Ubi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquò: persuasit ille impurus, sat scio.

Sed

Sed eccum ire Syrum video: hinc ſcibo jam ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt: ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex,
Non oſtendam id me velle.

ACT. III. SCENA IV.

Arg. Commendatur Cteſipho, vituperantur Mitio & Æſchinus: callidè utrumque Syrus facit. Demea autem narratione virtutum Cteſiphonis plurimum gaudet.

Ejuſdem generis.

Syrus, Demea.

OMnem rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarrâmus ordine.
Nil quicquam vidi lætius. D. *prò Jupiter*
Hominis ſtultitiam! S. *collaudavit filium:*
Mihi, qui dediſſem conſilium, egit gratias.
D. *Diſrumpor.* S. *argentum adnumeravit illico:*
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſanè eſt ex ſententia. D. *hem!*
Huic mandes, ſi quid rectè curatum velis.
S. *Hem, Demea! haud aſpexeram te: quid agitur?*
D. *Quid agitur! voſtram nequeo mirari ſatis*
Rationem. S. *eſt hercle inepta, nè dicam dolo, &*
Abſurda. Piſces cæteros purga, dromo:
Congrum iſtum maximum in aqua ſinito ludere
Paulliſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Priùs nolo. D. *hæccine flagitia?* S. *mihi quidem non placent:*
Et clamo ſæpe. Salſamenta hæc Stephanio
Fac macerentur pulchrè. D. *Dî voſtram fidem!*
Utrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi!
Videro vereor jam diem illum, cùm hinc egens
Profugiet aliquò militatum. S. *ô Demea,*
ISTHÙC eſt ſapere, non, quòd ante pedes modò eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt
Proſpicere. D. *quid? iſthæc jam penes vos pſaltria eſt?*
S. *Ellam intus!* D. *eho! an domi eſt habiturus?* S. *credo, ut eſt*
Dementia. D. *hæccine fieri?* S. *inepta lenitas*
Patris, & facilitas prava. D. *fratris me quidem*

Pudet, pigetque. S. *nimiùm inter vos, Demea; ac*
Non quia ades præsens, dico hoc, pernimiùm interest:
TU, QUANtus quantus, nihil nisi sapientia es:
Ille futilis, somnium: sineres verò illum tuum
Facere hæc? De. *sinerem illum! an non sex totis mensibus*
Priùs olfecissem, quàm ille quicquam ceperit?
Sy. *Vigilantiam tu mihi narras?* De. *sic fiet*
Modò ut nunc est. Sy. *uT QUIS QUE suum volt esse, ità est.*
D. *Quid eam? vidistin' hodie?* Sy. *tuúmne filium?*
D. *Abigam hunc rus.* S. *jamdudum aliquid ruri agere arbitror.*
De. *Sati' scis ibi esse?* Sy. *oh! quem egomet produxi.* D. *optumè est*
Metui, nè hæreret hîc. Sy. *atque iratum admodum.*
D. *Quid autem?* Sy. *adortus jurgio fratrem apud forum.*
De psaltria isthac. De. *ain' verò?* S. *vah! nil reticuit:*
Nam ut numerabatur fortè argentum, intervenit
Homo de improviso, cœpit clamare Æschine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere nostro? D. *oh! lacrumo gaudio.*
S. *Non tu hoc argentum perdis, sed vitam tuam.*
D. *Salvos sit: spero, est similis majorum suûm.* S *hui!*
D. *Syre, præceptorum plenus istorum ille.* S. *phy!*
Domi habuit unde disceret. D. *fit sedulò:*
Nil prætermitto: consuefacio: denique
Inspicere tanquam in speculum, in vitas omnium
Jubeo, atque ex aliis sumere exemplum sibi.
Hoc facito. S. *rectè sanè.* D. *hoc fugito.* S. *callidè.*
D. *Hoc laudi est.* S. *Isthæc res est.* D. *hoc vitio datur.*
S. *Probissimè.* D. *porrò autem.* S. *non hercle otium est*
Nunc mihi auscultandi: pisces ex sententia
Nactus sum: hi mi nè corrumpantur, cautio est.
Nam id nobis tam flagitium est, quàm illa, Demea,
Non facere vobis quæ modò dix'ti: & quod queo
Conservis ad eundem isthunc præcipio modum.
Hoc salsum est, hoc adustum est, hoc lautum est parùm;
Illud rectè: iterum sic memento: sedulò
Moneo quæ possum pro mea sapientia:
Postremo, tanquam in speculum, in patinas, Demea,

Inspicere

Inſpicere jubeo, & moneo quid facto uſu' ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus ſentio,
Verùm quid facias? ut homo eſt, ità morem geras.
Nunquid vis? D. *mentem vobis meliorem dari.*
S. *Tu rus hinc abis?* D. *rectà.* S. *nam QUID tu hîc agas,*
Ubi, ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet.
D. *Ego verò hinc abeo, quando is, quamobrem huc veneram,*
Rus abiit: illum curo unum: ille ad me attinet:
Quando ità volt frater, de iſthoc ipſe viderit,
Sed quis illic eſt, quem video procul? éſtne hic Hegio
Tribulis noſter? ſi ſatis cerno, is hercle eſt: vah!
Homo amicus nobis jam inde à puero: dî boni!
Næ illiuſmodi jam magna nobis civium
Penuria eſt: antiquâ homo virtute ac fide.
Haud citò mali quid ortum ex hoc ſit publicè.
Quàm gaudeo! ubi etiam hujus generis reliquias
Reſtare video (vah!) vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hîc, ut ſalutem, & colloquar.

ACT. III. SCENA V.

Arg. Hegio docet Soſtratæ filiam iniquè ab Æſchino tractatam, ac tandem vitiatam eſſe. Id factum nunc Demea narrat.

Ejuſdem generis.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRÔ dî immortales! *facinus indignum.* Geta,
Quid narras? G. *ſic eſt factum.* H. *ex illan' familia*
Tam illiberale facinus eſſe ortum! ô Æſchine,
Pol haud paternam iſthuc dediſti. D. *videlicet*
De pſaltria hac audivit! id illi nunc dolet
Alieno: pater is mihili pendit: hei mihi!
Utinam hic propè adeſſet alicubi atque audiret hæc!
H. *Ni facient quæ illos æquum eſt, haud ſic auferent.*
G. *In te ſpes omnis, Hegio, nobis ſita eſt.*
Te ſolum habemus: tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit ſenex.
Si deſeris tu, perimus. H. *Cave dixeris:*
Nec faciam: neque me ſatis piè poſſe arbitror.
D. *Adibo. Salvere Hegionem plurimum*
Jubeo. H. *oh! te quærebam ipſum: ſalve, Demea.*

D. *Quid*

D. *Quid autem ?* H. *major filius tuus Æschinus,*
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni,
Neque liberalis functus officium viri est.
D. *Quid isthuc ?* H. *nostrum amicum nôras Simulum, atque*
Æqualem ? D. *quidni ?* H. *filiam ejus virginem*
Vitiavit. D. *hem !* H. *mane, nondum audîsti, Demea,*
Quod est gravissimum. D. *an quid est etiam amplius ?*
H. *Verò amplius : nam hoc quidem ferundum aliquò modo est:*
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia :
Humanum est : ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultrò, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum,
Ignotum est, tacitum est, creditum est : virgo ex eo
Compressa gravida facta est : meusi' hic decimus est :
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quîcum vivat : illam deserit.
D. *Pro certón' tu isthæc dicis ?* H. *mater virginis*
In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas solus omnem familiam
Sustentat : hunc abduce, vincl, quære rem.
G. *Immo hercle extorque, nisi ita factum est, Demea :*
Postremó, non negabit : coram ipsum cedò.
D. *Pudet ; nec quid agam, neq; quid huic respondeam,*
Scio. P. *miseram me ! differor doloribus.*
Juno Lucina, fer opem, serva me, obsecro. H. *hem !*
Numnam illa, quæso, parturit ? G. *certè Hegio.* H. *hem !*
Illæc fidem nunc vostram implorat, Demea,
QUOD vos jus cogit, id voluntate impetret :
Hæc primùm ut fiunt, deos quæso, ut vobis decet
Sin aliter animus vester est ; ego, Demea,
Summâ vi defendam hanc atque illum mortuum:
Cognatus mihi erat : unà à pueris parvoli
Sumus educti : unà semper militiæ, & domi
Fuimus : paupertatem unà pertulimus gravem.
Quapropter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potiùs, quàm illas deseram.
Quid mihi respondes ? D. *fratrem conveniam, Hegio :*

Is quod mihi de hac re dederit consilium, id sequar.
H. *Sed, Demea, hoc tu facito cum animo cogites,*
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maximè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos veltis perhiberi probos.
D. *Redito: fient, quæ fieri æquum est, omnia.*
H. *Decet te facere: Geta, duc me intrò ad Sostratam.*
D. *Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit modo*
Defunctum! verùm nimia illæc licentia
Profectò evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACT. III. SCENA VI.

Arg. Hegio Sostratam consolatur, & dilemmate consilium suum concludit.

Iambici senarii.

Hegio.

Bono animo fac sis Sostrata: & istam, quod potes,
Fac consolere: ego Mitionem si apud forum est,
Conveniam: atque, ut res gesta est narrabo ordine.
Si est, ut facturum officium siet suum,
Faciat: sin aliter de hac re ejus sententia est,
Respondeat mî, ut quid agam quamprimum sciam.

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Probi adolescentis ingenium moresque hâc scenâ exprimuntur, Syrus Ctesiphonem instituit, quemadmodum respondere debeat patri: initio Scenæ ostendit non rarò contingere, ut filii optent parentum absentiam, si quando solutiùs vivere, & genio indulgere statuerint.

Iambici octonarii, & quaternarius.

Ctesipho, Syrus.

A In' patrem hinc abiisse rus? S. jamdudum. G. dic sodes.
S. *apud*
Villam est: nunc eum maximè operis aliquid facere credo. C. *utinam quidem!*
Quod cum salute ejus' fiat, ità se defatigârit velim
Ut triduo hoc perpetuò e lecto prorsus nequeat surgere.
S. *Ità fiat, & isthoc si quid potis est rectiùs.* C. *ità: nam hunc diè*
Misere nimi' perpetuum, ut cœpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nullâ aliâ causâ tam malè odi, nisi quia
Propè est: quòd si abesset longiùs, Pri-

Priùs nox oppreſſiſſet illîc, quàm huc reverti poſſet iterum.
Nunc, ubi me illîc non videbit, jam hîc recurret ſat ſcio:
Rogitabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? S. *nihilne in mentem?* C. *nunquam quicquam.*
S. *tanto sequior.*
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt Vobis? C. *ſunt: quid poſtea?*
S. *Hiſce opera ut data ſit.* C. *quæ non data ſit, non poteſt fieri.*
S. *poteſt.*
C. *Interdiu: ſed ſi hîc pernocto, cauſæ quid dicam? Syre?*
S. *Vah! quàm vellem etiam noctu amicis operam meos eſſet dari!*
Quin tu otioſus es: ego illius ſenſum pulchrè calleo.
Cùm fervet maxumè, tam placidum quàm ovem reddo. C. *quo-*
S. *Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum: (modo?*
Virtutes narro. C. *meas!* S. *tuas. Homini illico lacrumæ cadunt,*
Quaſi puero, gaudio. Hem tibi autem! C. *quidnam eſt?* S. *LUPUS in fabula.*
C. *Pater adeſt?* S. *Ipſu' eſt.* C. *Syre, quid agimus?* S. *fuge modò intrò: ego videro.*
C. *Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'?* S *potin' ut deſinas?*

ACT. IV. SCENA II.

Arg. Queritur Demea, quòd fratrem non reperirit: idem à Syro deluditur, locum in quo ſit frater, bifariam deſcribente.

Trochaici octonarii.

Demea, Cteſipho, Syrus.

NÆ ego homo infelix, primùm fratrem nuſquam invenio gentium:
Præterea autem dum illum quæro, à villa mercenarium
Vidi: is filium negat eſſe turi: nec quid agam ſcio.
C. *Syre.* S. *quid ais.* C. *men' quærit?* S. *verùm.* C. *perii.* S. *quin tu animo bono es.*
D. *Quid hoc (malum!) infelicitatis? nequeo ſat' decernere:*
Niſi me credo huic eſſe natum rei, ferundis miſeriis.
Primus porrò obnuncio: ægrè ſolus, ſi quid ſit, fero.
S. *Redeo hunc: primùm ait ſe ſcire: is ſolus ne ſcit omnia.*
D. *Nunc redeo, ſi fortè frater redierit, viſo.* C. *Syre,*
Obſecro, vide ne ille huc prorſus ſe irruat. S. *etiam taces?*
Ego cavebo. C. *nunquam hercle hodie ego iſt huc committam tibi:*
Nam me jam in cellam aliquam eum illa concludam: id tutiſſimum eſt.

S. *Agè,*

S. *Agè, tamen ego hunc amovebo.* D. *ſed eccum ſceleratum Syrũ!*
S. *Non hercle hîc quidem durare quiſquam, ſi ſic fit poteſt.*
Scire equidem volo quot mihi ſunt domini: quæ hæc eſt miſeria?
D. *Quid ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? hem! eſt fra-*
ter domi? (*tibi eſt?*
S. *Quid (malum!) bone vir, mihi narras? equidem perii.* D. *quid*
S. *Rogitas? Cteſipho me pugnis miſerum, & iſtam pſaltriam*
Vſque occidit. D. *hem! quid narras?* S. *hem! vide ut diſcidit la-*
brum.
D. *Quamobrem?* S. *me impulſore hanc emptam eſſe ait.* D. *non*
tu eum rus hinc modò
Produxe aiebas? S *factum: verùm poſt venit inſaniens:*
Nil pepercit: non puduiſſe verberare hominem ſenem,
Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtavi meis?
D. *Laudo Cteſipho: patriſſas: abi: virum te judico.*
S. *Laudas? næ ille continebit poſthac ſi ſapiet, manus.*
D. *fortiter.* S. *perquam: quia miſeram mulierem, & me ſervo-*
Qui referire non audebam, vicit: hui! perfortiter. (*lum*
D. *Non potuit melius: idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput:*
Sed eſtne frater intus? S. *non eſt.* D. *ubi illum quæram cogito.*
S. *Scio ubi ſit: verùm hodie nunquam monſtrabo.* D. *hem! quid*
ais? S. *ita.*
D. *Diminuetur tibi quidem jam cerebrum.* S. *at nomen neſcio*
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. D. *dic ergò locum.*
S. *Nôſtin' porticum apud macellum hanc deorſum* D. *quid ni no-*
S. *Præterito hâc rectâ plateâ ſurſum ubi eò veneris,* (*verim?*
Clivos deorſum vorſum eſt: hâc te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. *Quonam?* S. *ubi etiam caprificus magna eſt. noſtin'?* D. *novi.*
S. *hâc pergito.*
D. *Id quid me angiportum non eſt pervium.* S. *verum hercl.* (*vah*)
Cenſen' hominem me eſſe? erravi: in porticum rurſum redi.
Sanè hâc multò propiùs ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini hujus ditis ædes? D. *ſcio* S. *ubi eas præterieris,*
Ad ſiniſtram hâc rectâ plateâ: ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: priuſquam ad portum venias, apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla & ex advorſum fabrica: ibi eſt. D. *quid ibi facit.*
S. *Lectulos in ſole iligneis pedibus faciundos dedit.*

Ubi

Ubi potetis vos. D. *bene sanè : sed cesso ad eum pergere ?*
S. I sanè : ego te exercebo hodie, ut dignus es silicernium.
Æschinus odiosè cessat : prandium corrumpitur :
Ctesipho autem in amore est totus. Ego jam prospiciam mihi :
Nunc jam adibo, atq; unumquodq; quod quidem erit bellissimũ
Carpam, & cyathos sorbillans paulatim hunc producam diem.

ACT. IV. SCENA III.

Arg. Rogat Mitionem Hegio, ut Softratam adeat, narraturus illi suspicionem alienati à Pamphila Æschini, ortam esse propter ereptam Ctesiphoni Psaltriam.

Iambici octonarii.

Mitio, Hegio,

EGo in hac re nihil reperio, quamobrem lauder tantoperè, Hegio, (rigo :
Meum officium facio : quod peccatum à nobis ortum est, cor-
Nisi si me in illo credidisti esse hominum numero, qui ità putant
Sibi fieri injuriam, ultrò si quam fecêre ipsi : expostulant,
Et ultrò accusant : id quia non est à me factum, agi' gratias !
H. *Ah! minimè nunquam te aliter, atq; es, in animũ induxi me-*
Sed quæso, ut unà mecum ad matrem virginis eas, Mitio, (um.
Atque ipsæc eadem quæ mihi dix'ti, tute dicas mulieri,
Suspicionem hanc propter fratrem ejus esse, & illam psaltriam.
M. *Si ità æquũ censes, aut si ità opus est facto, eamus.* H *benefa-*
Nam & illi animum jam relevabis, quæ dolore ac miseriâ (cis :
Tabescit, & tu officio fueris functus : sed si aliter putas,
Egomet narrabo quæ mihi dix'ti. M. *immo ego ibo.* H. *benefacis :*
O Mues, quibu' res sunt minu' secundæ, magi' sunt nescio quo-
Suspiciosi: ad contumeliam omnia accipiunt magis (modo
Propter suam impotentiam : se semper credunt negligi.
Quapropter, teipsum pugnare ipsis coram, placabilius est. (*xumè*
M. *Et rectè, & verũ dicis.* H. *sequerere me ergò hàc intrò.* M. *ma-*

ACT. IV. SCENA IV.

Arg. Dolet vehementer Æschinus in suspicionem venisse, se apud Softratam & Pamphilam, quòd amare Psaltriam cœperit, quam non sibi, sed fratri ut gratum faceret, à lenone eripuerat.

Trochaici & Iambici octonarii, trochaicus unus quaternarius abundans syllabâ.

Æschinus.

DIscrucior animi; boccine de improviso mali mihi objici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neq; quid agam, certum siet !

Membra

Membra metu debilia ſunt: animus' timore obſtupuit: pectore
Conſiſtere nihil conſilî quicquam poteſt. Vah! quo modo
Me ex hac turba expediam tanta? Nunc ſuſpicio de me incidit,
Neq; ea immeritò. Soſtrata credit, mihi me emiſſe hanc pſaltriam:
Anus indicium id fecit mihi. (lico
Nam ut hinc fortè ea ad obſtetricem miſſa erat, ubi eam vidi, il-
Accedo: rogito Pamphila quid agat; jam partus adſiet:
Eòne obſtetricem accerſat. Illa exclamat, abi, abi, jam Æſchine
Sati' diu dediſti verba, ſat adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem! quid iſthuc, obſecro, inquam, eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſſi tamen,
Nè quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palàm.
Nunc quid faciam? dicámne fratris eſſe hanc? quod minimè eſt opus
Uſquam efferri: age, mitto: fieri potis eſt, utì nè quà exeat.
Ipſum id metuo ut credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egòmet rapui: ipſe egòmet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum.
Hæc adeò meâ culpâ fateor fieri: non me hanc rem patri, ut ut
Erat geſta, indicâſſe, exorâſſem ut eam ducerem domum.
Ceſſatum uſquè adhuc eſt: nunc porrò Æſchine, expergiſcere:
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores
Perii: horreſco ſemper, ubi fores pultare hasce occipio miſer.
Heus, heus! Æſchinus ego ſum: aperite aliquis aſtutum oſtium.
Prodit neſcio quis: concedam huc.

ACT. IV. SCENA V.

Arg. Mirè faceto commento novum incutit Æſchino metum pater, oſtendens alii verò nupturam Pamphilam. Tandem amoto ludo agere ſerio incipiens, filii animum gaudio explet, futurum promittens, ut illam ipſe duceret uxorem.

Trochaici octonarii, Iambici ſenarii & octonarii.

Mitio, Æſchinus.

Ità utì dixi, Soſtratæ,
Facito: ego Æſchinum convéniam, ut quo modo acta hæc ſint, ſciat
Sed quis oſtium hoc pultavit? Æ. pater hercle eſt perii. M. Æſchine.

Æ. Quid

Æ. *Quid hic negotî est?* M. *tûne has pepulisti fores?* tacet:
Cur hunc aliquantisper non laudo? melius est:
Quandoquidem hoc nunquam mihi ipse voluit credere.
Nil mihi respondes? Æ. *non equidem istas quòd sciam.*
M. *Ità! nam mirabar quid hîc negotî esset tibi.*
Erubuit: salva res est. Æ. *dic sodes pater,*
Tibi verò quid isthîc est rei? M. *nihil mihi quidem.*
Amicus quidam me à foro abduxit modò
Huc advocatum sibi. Æ. *quid?* M. *ego dicam tibi.*
Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non nôsse te, & certò scio:
Neque enim diu huc commigrârunt. Æ. *quid tum postea?*
M. *Virgo est cum matre.* Æ. *perge.* M. *hæc virgo orba est patre:*
Hic meus amicus illi genere est proximus.
Huic leges cogunt nubere hanc. Æ. *perii.* M. *quid est?*
Æ. *Nil: rectè: perge.* M. *is venit, ut secum avehat:*
Nam habitat Mileti. Æ. *hem! virginem ut secum avehat?*
M. *Sic est.* Æ. *Miletum usque, obsecro?* M. *ità.* Æ. *animo malè est.*
Quid ipsæ? quid aiunt? M. *quid illas censes? nihil enim:*
Commenta mater est esse ex alio viro
Nescio quo puerum natum, neque eum nominat:
Priorem esse illum, non oportere huic dari.
Æ. *Eho! nonne hæc justa tibi videntur posse?*
M. *Non.* Æ. *obsecro, non? an illam hinc abducet pater?*
M. *Quidni illam abducat?* Æ. *factum à vobis duriter,*
Immisericorditerque, atque etiam, si est, pater,
Dicendum magìs apertè, illiberaliter.
M. *Quamobrem?* Æ. *rogas me! quid illi tandem creditis*
Fore animi misero, qui illi consuevit prius.
(*Ut infelix, haud scio, an illam miserè nunc amat*)
Cùm hanc sibi videbit præsens præsenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum, pater.
M. *Qua ratione isthuc? quis despondit? quis dedit?*
Cui, quando nupsit? autor his rebus quis est?
Cur duxit alienam? Æ. *an sedere oportuit*
Domi virginem tam grandem, dum cognatus hinc
Illinc veniret, expectantem? hæc mi pater,

Te discere æquum fuit, & id defendere.
M. Ridicule, adversúmne illum causam dicerem,
Cui veneram advocatus ? sed quid ista, Æschine,
Nostra ? aut quid nobis cum illis ? abeamus : quid est ?
Quid lacrumas ? Æ. pater, obsecro, ausculta. M. Æschine, audivi omnia,
Et scio, nam amo te : quò magis, quæ agi' curæ sunt mihi.
Æ. Ità velim me promerentem ames, dum vivas, mi pater,
ut, me hoc delictum admisisse in me, id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet. M credo hercle : nam ingenium novi tuum
Liberale ; sed vereor nè indiligens nimiùm sies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere ?
Virginem vitiasti, quam te jus non fuerat tangere.
Jam id peccatum primùm magnum ; at humanum tamen.
Fecêre alii sæpe, item boni : at postquam evenit, cedo,
Nunquid circumspex'ti ? aut nunquid tute prospex'ti tibi,
Quid fieret ? quâ fieret ? Si teipsum mihi puduit dicere,
Quâ rescisceremus ? hæc dum dubites, menses abierunt decem.
Prodidisti te, & illam miseram, & gnatum, quod quidem in te fuit.
Quid ? credebas dormienti hæc tibi confecturos deos ?
Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductum domum ?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. Æ. hem! M. bono animo es, inquam. Æ. pater.
Obsecro, non ludis tu nunc me? M. ego te ! quamobrem? Æ. nescio :
Nisi, quia tam miserè hoc cupio verum, eò vereor magis.
M. Abi domum, ac deos comprecare, ut uxorem accersas : abi.
Æ. Quid! jam uxorem! M jam. Æ. jam! M. jam quantum potes. Æ. dî me, pater,
Omnes oderint, ni magi' te quàm oculos nunc amo meos.
M. Quid! quàm illam! Æ. æquè. M. perbenignè. Æ. quid ? ille ubi est Milesius ?
M. Abiit, perit, navem ascendit : sed cur cessas ? Æ. ubi, pater.
Tu potiùs Deos comprecare : nam tibi eos certò scio,
Quo vir melior multò es quàm ego sum, obtemperaturos magis.

M. *Ego eo intrò, ut quæ opu' ſunt, parentur: fac tu, ut dixi, ſi ſapis.*
Æ. *Quid hoc negotî! hoc eſt patrem eſſe, aut hoc eſt filium eſſe!*
Si frater aut ſodalis eſſet, qui magì morem gereret?
Hic non amandus! hiccine non geſtandus in ſinu eſt! hem,
Itaque adeo magnam mî injecit ſua commoditate curam,
Nè fortè imprudens faciam quod nolit: ſciens cavebo.
Sed ceſſo ire intrò, nè moræ meis nuptiis egomet ſim.

ACT. IV. SCENA VI.

Arg. Demea ambulando fatigatus, de Syro queritur, quòd non apertè ſatis commonſtraverit locum, ubi frater eſſet Mitio.

Iambici ſenarii.

Demea.

Defeſſus ſum ambulando: ut, Syre, te cum tua
Monſtratione magnus perdat Jupiter!
Perreptavi uſquè omne oppidum, ad portum, ad lacum:
Quò non? neque fabrica ulla erat, neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam: nunc verò domi
Certum obſidere eſt uſquè donec redierit.

ACT. IV. SCENA VII.

Arg. Demea de vitio virgini oblato, nuptiis reſcitcit: is fingitur jam tumultuari, ſed poſtea placatur.

Ejuſdem generis.

Mitio, Demea.

Ibo, illis dicam nullum eſſe in nobis moram
D. *Sed eccum ipſum! te jamdudum quæro, Mitio.*
M. *Quidnum?* D. *fero alia flagitia ad te ingentia*
Boni illius adoleſcentis. M. *ecce autem:* D. *nova,*
Capitalia. M. *ohe, jam!* D. *ah! neſcis qui vir ſit.* M. *ſcio.*
D. *O ſtulte! tu de pſaltria me ſomnias*
Agere. Hoc peccatum in virginem eſt civem. M. *ſcio.*
D. *Ohe! ſcis & patere?* M. *quidni patiar!* D. *dic mihi,*
Non clamas? non inſanis? M. *non: malim quidem.*
D. *Puer natu' eſt.* M. *Dî bene vortant.* D. *virgo nihil habet.*
M. *Audivi.* D. *& ducenda indotata eſt?* M. *ſcilicet.*
D. *Quid nunc futurum eſt?* M. *id enim, quod res ipſa fert:*
Illinc huc transferetur virgo. D. *ô Jupiter!*

Hhoc-

Isthoccine pacto oportet? M. quid faciam amplius?
D. Quid facias, rogitas! si non re ipsâ tibi dolet,
Simulare certè est hominis. M. quin jam virginem
Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ:
Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis. D. cæterùm
Placet tibi factum, Mitio? M. non, si queam
Mutare: nunc, cùm non queo, æquo animo fero.
ITA VITA est hominum, quasi cùm ludas tesseris;
Si illud, quod maximè opus est jactu, non cadit,
Illud quod cecidit fortè, id arte ut corrigas.
D. Corrector! nempe tuâ arte viginti minæ
Pro psaltria periêre: quæ, quantum potest,
Aliquò abjicienda est, si non pretio, at gratiis.
M. Neque est, neque illam sanè studeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. prò divûm fidem!
Meretrix & mater familiâs unà in domo!
M. Cur non? D. sanum te credis esse? M. equidem arbitror.
D. Ità me dî amentt, ut video ego tuam ineptiam;
Facturum credo, ut habeas quicum cantites.
M. Cur non? D. & nova nupta eadem hæc discet? M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè!
Et tu nobiscum unà, si opus sit,. D. hei mihi!
Non te hæc pudent? jam verò omitte, Demea,
Tuam isthanc iracundiam, atque ità mî decet,
Hilarem ac lubentem fac te gnati in nuptiis.
Ego hos conveniam, prìst huc redeo. D. ô Jupiter!
Hanccine vitam! hoscine mores! hanc dementiam!
Uxor sine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex deliranS: IPSA, si cupiat, Salus
Servare prorsus non potest hanc familiam.

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Servorum licentiam in hac scena Terentius ostendit. Exit egregiè potus Syrus, multùm exultans, lautè se ac opiparè cœnatum esse: hunc Demea ob temulentiam increpat, & objurgat.

Ejusdem generis.

Syrus, Demea.

S. *Æ Depol, Syrisce, te curâsti molliter,*
Lautèque munus administrâsti tuum:

Abi : ſed poſtquam intus ſum omnium rerum ſatur,
Prodeambulare huc lubitum eſt. D. *illud ſis vide*
Exemplum diſciplinæ. S. *ecce autem hic adeſt ſenex*
Noſter : quid fit? quid tu es triſtis? D. *ohe ſcelus!*
S. *Ohe!* *jam tu verba fundes hîc ſapientia?*
D. *Tũn? ſi meus eſſes.* S. *dis quidem eſſes, Demea,*
Ac tuam rem conſtabilîſſes. D. *exemplum omnibus*
Curarem ut eſſes. S. *quamobrem? quid feci?* D. *rogas?*
In ipſa turba, atque in peccato maxumo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potâſti, ſcelus,
Quaſi re bene geſtâ. S. *ſanè nollem hunc exitum.*

ACT. V. SCENA II.

Arg. Exitu Paraſiti cujuſpiam Cteſipho Demeæ proditur.
Ejuſdem generis.

Dromo, Syrus, Demea.

Dr. HEus *Syre, rogat te Cteſipho ut redeas.* S. *abi.*
De. *Quid Cteſiphonem hic narrat?* S. *nihil.* De. *eho carnufex!*
Et Cteſipho intus? S. *quid agis? quò abis?* De. *mitte me.*
S. *Noli, inquam.* D. *non manum abſtines, maſtigia!*
An tibi jam mavis cerebrum diſpergam hîc? S. *abît.*
Ædepol commiſſatorem haud ſanè commodum,
Præſertim Cteſiphoni : quid ego nunc agam?
Niſi dum hæ fileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquò abeam, atque edormiſcam hoc villi. Sic agam.

ACT. V. SCENA III.

Arg. Cognito Cteſiphonis amore Demea exclamat, & Mitionem jurgio adoritur, ut liberorum corruptelam : per quem placatur tandem & Æſchino & Cteſiphoni.
Ejuſdem generis.

Mitio, Demea.

M. PArata à nobis ſunt, *ut dixi, Soſtrata,*
Ubi vis. Quiſnam à me pepulit tam graviter fores?
D. *Hei mihi! quid faciam? quid agam? quid clamem, aut quo-*
O cœlum! ô terra! ô maria Neptuni! M. *hem tibi,* (rar?
Reſcivit omnem rem, id nunc clamat ſcilicet.

Parate

Paratæ lites : ſuccurrendum eſt. D. *eccum adeſt*
Communis corruptela noſtrûm liberûm.
M. *Tandem reprime iracundiam, atque ad te redi.*
D. *Repreſſi, redii, mitto maledicta omnia :*
Rem ipſam putemus : dictum hoc inter nos ſuit,
Ex te adeò eſt ortum, nè tu curares meum,
Néve ego tuum : reſponde. M. *factum eſt : non nego.*
D. *Cur nunc apud te potat ? Cur recipis meum ?*
Cur emis amicam, Mitio ? nam quî minùs
Mihi idem jus æquum eſt eſſe, quod mecum eſt tibi ?
Quando ego tuum non curo, nè cura meum.
M. *Non æquum dicis, non : nam vetus verbum hoc quidem eſt,*
COMMUNIA eſſe amicorum inter ſe omnia.
D. *Facetè : nunc demum iſthæc nata oratio eſt.*
M. *Auſcultà paucis, niſi moleſtum eſt, Demea.*
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii
Quem faciunt, quæſo facito hoc tecum cogites.
Tu illos duos olim pro re tolerabas tua,
Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et me tum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum : eandem illam rationem antiquam obtine :
Conſerva, quare, parce : fac quamplurimum
Illis relinquas : gloriam tu iſtum obtine :
Mea, quæ præter ſpem evenêre, utantur ſine ;
De ſumma nihil diſcedet : quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe : omnia ſi hæc voles
In animo verè cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis dempſeris moleſtiam.
D. *Mitto rem : conſuetudinem ipſorum.* M. *mane :*
Scio, iſthùc ibam, MULTA in homine, Demea,
Signa inſunt, ex quibu' conjectura facilè fit,
Duo cùm idem faciunt, ſæpe ut poſſis dicere,
Hoc licet impunè facere huic, illi non licet :
Non quod diſſimilis res ſit, ſed quòd, qui facit :
Quæ ego eſſe in illis video : ut confidam fore ità
Ut volumus : video ſapere, intelligere, in loco
Vereri, inter ſe amare : ſcire eſt liberum
Ingenium, atque animum : quovis illos tu die

Reducas? at enim metuas, nè ab re sint tamen
Omissiores paulò: ô noster Demea,
AD OMNIA alia ætate sapimus rectiùs;
SOLUM UNUM hoc vitium affert senectus hominibus,
Attentiores sumus ad rem omnes quàm sat est;
Quod illos sat ætas acuet. D. nè nimiùm modò
Bonæ tuæ istæ nos rationes, Mitio,
Et tuus iste animus æquus subvortat. M. tace,
Non fiet: mitte jam isthæc; da te hodie mihi.
Expor'ge frontem. D. scilicet, ità tempu' fert,
Faciundum est: cæterum rus cras cum filio
Cum prima luce. M. immo de nocte censeo:
Hodie modò hilarem te face. D. & istam psaltriam
Unà illuc mecum hinc abstraham. M. pugnaveris.
Eo prorsus pacto illi alligâris filium
Modò facito, ut illam serves. D. ego isthuc videro:
Atque ibi favillæ plena, fumi, ac pollinis
Coquendo sit faxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipso faciam ut stipulam colligat:
Tam excoctam reddam atque atram, quàm carbo est. M. placet.
Nunc mihi videre sapere: atque equidem filium,
Tum etiam si nolit, cogas, cum illa unà cubet.
D. Derides? fortunatus, qui isto animo sies:
Ego sentio. M. ah! pergísne? D. jamjam desino.
M. Ergò intrò, & cui rei est, ei rei hunc sumamus diem.

ACT. V. SCENA IV.

Arg. Demea cùm videat non probari vulgò severitatem in liberos, diversam institutionis viam meditatur, in qua persona Terentius indicat mitioribus se favere patribus, seculi sui moribus hoc magis concedens, quàm quod ità faciendum esse existimet.

Trochaici octonarii catalectici.

Demea.

Nunquam ità quisquam bene seductâ ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, usus, semper aliquid apportet novi,
Aliquid moneat: ut illa quæ te scire credas, nescias,
Et, quæ tibi putaris prima, in experiundo repudies.

Quod

Quod nî evenit nunc: nam ego vitam duram, quam vixi usquè adhuc,
Propè jam decurso spatio mitto: id quamobrem? re ipsâ repperi,
FACILITATE nihil esse homini melius, neque clementiâ: id
Esse verum, ex me, atque ex fratre cuivis facile est noscere.
Vitam ille suam semper egit in otio, in conviviis:
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit, sibi sumptum fecit: omnes benedicunt, amant.
Ego ille agrestis, sævus, tristis, parcus, truculentus, tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miseriam vidi! nati filii,
Alia cura? porrò autem, illis dum studeo ut quamplurimum
Facerem; contrivi in quærendo vitam atq ætatem meam.
Nunc exactâ ætate hoc fructi pro labore ab iis fero
Odium: ille alter sine labore patria potitur commoda;
Illum amant: me fugitant: illi credunt consilia omnia,
Illum diligunt, apud illum sunt ambo: ego desertu' sum:
Illum ut vivat optant; meam autem mortem expectant scilicet:
Ità eos meo labore eductos maxumo, hic fecit suos
Paulo sumptu: miseriam omnem ego capio; hic potitur gaudia.
Agè, agè, jam experiamur porrò contrà, & quid ego possem
Blandè dicere, aut benignè facere, quando huc provocat.
Ego quoque à meis me amari & magni pendi postulo.
Si id fit dando atque obsequendo non posteriores feram.
Deerit: id meâ minimè refert, qui sum natu maxumus.

ACT. V. SCENA V.

Arg. Demea absurdè contra ingenium suum blandus esse conatur.

Iambici senarii.

Syrus, Demea.

HEus Demea! rogat frater, nè abeas longiùs.
D. *Quis homo? ô Syre noster! salve: quid fit? quid agitur?*
S. *Rectè.* D. *optimè est: jam nunc hæc tria primùm addidi*
Præter naturam: ô noster! quid fit? quid agitur?
Servum haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens benefaxim. S. *gratiam habeo.* D. *atqui, Syre,*
Hoc verum est, & ipsâ re experiêre propediem.

ACT. V. SCENA VI.

Arg. Pergit esse commodus Demea ut instituerat.

Ejusdem generis.

Geta, Demea.

HEra, ego huc ad vos provisò, quam mox virginem
Accersant: sed eccum Demeam! salvos sies.
D. oh! quî vocare. G. Geta D. Geta! hominem maximi
Pretii esse te hodie judicavi animo meo:
Nam is mihi est profectò servus spectatus satìs,
Cui dominus curæ est, ità ubi tibi sensi, Geta:
Et tibi ob eam rem, si quid usûs venerit,
Lubens bene faxim: meditor esse affabilis
Et bene procedit. G. bonus es cum hæc existimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACT. V. SCENA VII.

Arg. Nuptiarum morâ offenditur Æschinus: hunc Demea blandè alloquitur: & maceriam dirui jubet, quâ puerperam traducat.

Ejusdem generis.

Æschinus, Demea, Syrus, Geta.

OCcidant me equidem, dum nimi' sanctas nuptias
Student facere: in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, Æschine? Æ. hem, pater mi! tu hîc eras!
D. Tuus hercle verò & animo, & naturâ pater,
Qui te plùs quàm oculos hosce: sed cur non domum
Uxorem accersis? Æ. cupio: verùm hoc mihi moræ est,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho?
Vin tu huic seni auscultare? Æ. quid? D. missa hæc face,
Hymenæum, turbas, lampadas, tibicinas;
Atque hanc in horto maceriam jube dirui,
Quantum potest: hàc transfer; unam fac domum:
Traduce & matrem, & familiam omnem ad nos. Æ. placet,
Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet: multa: quid meâ?
Ego lepidus ineo gratiam: jube nunc jam
Dinumerat illi Babylo viginti minas.
Syre, cessas ire, ac facere! S. quid ago? D. dirue:
Tu, illas, abi, & tradûce. G. dî tibi, Demea,
Benefaxint, cùm te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle. dignos arbitror.

Tu quid ais? Æ. sic, opinor. D. multò rectiùs est,
Quàm illam puerperam nunc duci huc per viam
Ægrotam. Æ. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo: sed eccum! Mitio egreditur foras.

ACT. V. SCENA VIII.

Arg. Mitioni suadetur, ut uxorem ducat Sostratam, ac vix tandem persuadetur: & non sine risu spectantium Demea, præter naturam, facilis esse studet.

Iambici senarii & octonarii.

Mitio, Demea, Æschinus.

JUbet frater? ubi is est? tu jubes hoc, Demea?
D. Ego verò jubeo, & hac re, & aliis omnibus
Quàm maximè unam facere nos hanc familiam,
Colere, adjuvare, adjungere. Æ. ità quæso, pater.
M. Haud aliter censeo. D. immo hercle ità nobis decet.
Primùm hujus uxoris est mater. M. quid postea?
D. Proba, & modesta. M. ità aiunt. D. natu grandior.
M. scio. D. parere jamdiu hæc per annos non potest:
Nec qui eam respiciat, quisquam est: sola est. M. quam hic rem a-
D. Hanc te æquum est ducere, & te operam, ut fiat, dare. (git?
M. Me ducere autem! D. te. M. me! D. te, inquam. M, ineptis.
D. si tu sis homo,
Hic faciat. Æ. mi pater. M. quid? tu autem huic, asine, auscultas! D. nil agis.
Fieri aliter non potest. M. deliras. Æ. sine te uxorem, mi pater.
M. Insanis! aufer. D. agè, da veniam filio. M. satìne sanus es!
Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam, atque anum decrepitam ducam? idne estis autores mihi?
Æ. Fac: promisi ego illis. M. promîsti autem, de te largitor, puer.
D. Agè, quid si quidte majus oret? N. quasi non hoc sit maximum.
D. Da veniam. Æ. nè gravere. D. fac, promitte. M. non omittis!
M. Etsi hoc mihi pravum, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videatur; si vos tantopere isthuc vultis, fiat. Æ. bene facis:
Meritò te amo. D, verùm quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc quod restat? Hegio cognatus his est proximus,
affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.

M. Quid

M. *Quid facere?* D. *agelli est hic sub urbe paulum, quod locitas foras;*
Huic demus, qui fruatur. M. *paulum id autem!* D. *si multum, tamen*
Faciundum est: pro patre huic est, bonus est, noster est, rectè datur.
Postremò, non meum illud verbum facio, quod tu, Mitio,
Bene & sapienter dixti dudum: VITIUM commune omnium est.
Quòd nimium ad rem in senecta attenti sumus: hanc maculam nos decet
Effugere: dictum est verè, & reipsâ fieri oportet, Mitio.
M. *Quid isthuc? dabitur, quandoquidem hic volt.* Æ. *mi pater,*
D. *Nunc mihi germanus es pariter corpore, & animo.* M *gaudeo.*
D. *Suo sibi hunc gladio jugulo.*

ACT. V. SCENA IX.

Arg. Servis libertas, filiis dantur uxores. Mitioni narrat Demea, cur tam repentè mores mutaverit, in cujus persona Terentius nobis ridicula prodigalitatis exempla proponit.

Trochaici octonarii.

Syrus, Demea, Mitio, Æschinus.

Factum est, quod jussi, Demea.
D. *Frugi homo es: ego ædepol hodie meâ quidem sententiâ*
Judico, Syrum fieri, æquum, liberum. M. *isthunc liberum!*
Quodnam ob factum? D. *multa.* S. *ô noster Demea, ædepol vir bonus es.*
Ego istos vobis usque à pueris curavi ambos sedulò.
Docui, monui, bene præcepi semper quæ potui omnia.
D. *Res apparet, & quidem hæc porrò, Obsonare, cum fide*
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc sunt officia. S. *ô lepidum caput!*
D. *Postremò, hodie in psaltria ista emunda hic adjutor fuit.*
Hic curavit: prodesse æquum est: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. *vin' tu hoc fieri?* Æ. *cupio.* M. *siquidem.*
Tu vis, Syre, eho accede huc ad me, liber esto. S. *bene facis:*
Omnibus gratiam habeo, & seorsum tibi præterea, Demea.
D. *Gaudeo.* Æ. *Et ego.* S. *credo: utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut*
Phrygiam uxorem meam unà mecum videam liberam! D. *optumam*
Multierem quidem. S. *& quidem nepoti tuo huius filio*
Hodie primam mammam dedit hæc. D. *herclè verò, siquidem*

Siquidem primam dedit, haud dubium quin emitti æquum fiet.
M. *Ob eam rem!* D. *ob eam. Postremò, à me argentum, quanti est sumito.*
S. *Dî tibi, Demea, omnes semper omnia optata offerant.*
M. *Syre, processisti hodie pulchrè.* D. *siquidem porrò, Mitio. Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paulum præ manu Dederis, unde utatur, reddet tibi citò.* M. *isthoc vilius.*
Æ. *Frugi homo est.* S. *reddam hercle: da modò.* Æ. *agè pater.*
M. *post consulam.*
M. *Faciet.* S. *ô vir optume!* Æ *ô pater mi festivissime!*
M. *Quid isthuc? quæ res tam repentè mores mutavit tuos? Quod proluvium? quæ isthæc subita est largitas?* D. *dicam tibi. Ut id ostenderem, quod te isti facilem, & festivum putant, Id non fieri ex vera vita, neque adeò ex æquo & bono, Sed ex assentando, indulgendo, & largiendo, Mitio. Nunc adeò si ob eam rem vobis mea vita invisa est, Æschine, Quia non justa injusta, prorsus omnia omnino obsequor: Missa facio, effundite, emite, facite quod vobis lubet. Sed si id vultis potiùs, quæ vos propter adolescentiam Minùs videtis, magìs impensè cupitis, consulitis parùm, Hæc reprehendere, & corrigere me, obsecundare in loco: Ecce me, qui id faciam vobis!* Æ. *tibi pater permittimus: Plùs scis, quid facto opus est. Sed de fratre quid fiet?* D. *sino. Habeat: finem in isthæc faciat.* M. *isthuc rectè. plaudite.*

PHORMIONIS PERSONÆ
Earumque interpretatio.

Phormio, parasitus, ἀπὸ τῶν φορμῶν, à sarmentis & codicibus: vel, ut vult Donatus, à Sparteis fiscis & stramentis nauticis.
Demipho, senex, τὸ τῶν δήμων φῶς, populi claritas.
Chremes, senex. Vide suprà, Andr.
Antipho, adolescens. Eunuch.
Phædria, adolescens. Eunuch.
Geta, servus. Adelph.
Davus, servus. Andr.

Pa-

Dorio, leno, à gente, unde etiam Δωριάζειν.
Sobbrona, nutrix. Eunuch.
Nauſiſtrata, matrona, magnificũ nomen à copiis navalibus, quarum gloriâ populus Athenienſis aliquando floruit.
Cratinus, advocatus, à robore, quod eſt κράτος.
Hegio, advocatus. Adelph.
Crito, advocatus. Andr.

Sequentium perſonarum tantùm hîc mentio fit.

Dorio, ancilla, ἀπὸ τ δορκὰς, à dama.
Phanium, adoleſcentula, ἀπὸ τ φανὸς, à facula.

M. ANTONII MURETI IN PHORMIONEM TERENTII ARGUMENTUM.

CHremes & Demipho fratres Athenienſes erant: Chremes Athenis uxorem divitem & bene dotatam duxerat Nauſiſtratam, & ex ea ſuſceperat filium Phædriam. Habeat Nauſiſtrata, præter cæteras opes, opima prædia in Lemno: eò igitur Chremes quotannis, ad ea locanda, capiendaſque fructus commeabat: Dum illîc reſidet, pauperculæ cujuſdam mulieris amore correptus eam quoque ducit uxorem, & ex ea ſuſcipit filiam Phanium: ac nè res emanaret, commutato nomine, Stilphonem ſe Lemni vocari jubet. Detrahebat autem à fructibus prædiorum uxoris Athenienſis, quantum ſatis eſſet ad illam alteram unà cum filia nutriendam: deinde Athenas reverſus, aut calamitatem, aut vilicatem, aut tale aliquid cauſabatur. Erat Demiphoni filius Antipho. Cum igitur Phanium quindecim jam haberet annos, conveniunt inter ſe Chremes & Demipho, ut Chremes quidem & Lemniam uxorem, & Phanium Athenas clanculum adduceret, Demipho vero Phanium filio ſuo uxorem daret: ejus rei causâ proficiſcitur in Lemnum Chremes: eodem tempore accidit, ut Demiphoni quoque iter eſſe in Ciliciam: abeuntes ambo, Getæ (is Demiphonis ſervus erat) filios committunt ſuos. Profectis jenibus, Phædria ſe ſtatim citharistriæ cujuſdam amore implicat. Sed hoc erat incommodi, quòd, qui à lenone amaret, quod daret, nihil habebat. Interea uxor è Lemno, quæ, propter pauperatem, viri diutiùs fortè quam ſolebat morantis adventum expectare non poſſet, conſcensâ navi, Athenas unà cum filia & nutrice ipſius venit, quærunt Stilphonem fruſtrà Athenis, qui quenquam eo nomine nôſſet, reperiebatur nemo. Ibi mater (tanta eam ægritudo cœperat) moritur: ei funus unà cum nutrice procurantem Phanium cùm aſpexiſſet Antipho, ſubito amore illius exarſit; venit ad nutri-

cem

em postridie, ut ejus sibi copiam faceret, obsecrans: illa, se, nisi puellam uxorem duceret, facturam negat. Illi, cùm & quidvis facere cuperet, & patrem absentem vereretur, parasitus Phormio hoc consilium dedit: lex erat Athenis, ut orbas puellas, qui eis genere proxumi essent, ducerent; aut, si id nollent, dotem eis dare cogerentur: Ego, inquit parasitus, si mulabo, me patri virginis amicum fuisse, ideóque causam illius suscipere: vocabo te in judicium, tanquam illius cognatum, tecumque lege agam ut eam ducas. Tu ità te defendes, ut mihi facilem victoriam præbeas, ità condemnabere: sic fiet, ut & tu potiaris tuâ, & patre reverso paratam excusationem habeas. Ità fiunt omnia, ut parasitus suaserat. Confectis jam nuptiis, eodem die ambo redeunt senes: turbati uterque: ille, quòd filius indotatam uxorem se absente duxisset; hic, quòd vereretur, nè erepta sibi hac colocandæ filiæ occasione, tota res fieret palàm: eo ipso die, leno, citharistriæ, quam Phædria amabat, dominus, nisi sibi pro ea triginta minæ darentur, venditurum se eam minitabatur: ad eas conficiendas hanc fallaciam Geta confingit, ait senibus, se cum Phormione collocutum: Phormionem verò, si sibi dotis triginta minæ darentur, paratum eam uxorem accipere, quam duxisset Antipho: eam pecuniam à Chremete sumptam numerat Phormioni; is eam Phædriæ, Phædria leno pro amica tradit. Cùm hæc jam confecta essent, agnoscitur Phanium. Ibi verò senes gaudere, quòd, quas nuptias ipsi facere moliebantur, eæ ipsis absentibus atq; inscientibus factæ essent: sed dolebant, sibi periisse triginta minas. Eas, dum à Phormione, primò blanditiis, postea etiam per vim eripere conantur; Phormio, qui jam de duabus Chremetis uxoribus, déq; tota re intellexerat, inclamat Nausistratam, eique aperit omnia. Illa, cùm aliquandiu de viro conquesta abesset, tandem placatur, filiique ipsius judicio omnia se permissuram pollicetur.

C. SULP. APOLLINARIS *PERIOCHA.*

CHremetis frater aberat peregrè Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio.
Chremes clam habeat Lemni uxorem & filiam;
Athenis aliam conjugem, & amantem unicè
Gnatum fidicinam. Mater è Lemno advenit
Athenas, moritur. Virgo sola (aberat Chremes)
Funus procurat. Ibi eam visam Antipho
Cùm amaret, operâ parasiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reversi fremere, dein minas
Triginta dant parasito, ut illam conjugem
Haberet ipse: argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho à patruo aguitam.

PHOR-

PHORMIO TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS. L. POSTHUMIO ALBINO, ET L. CORNELIO MERULA: ÆD. CURUL. EGERE L. AMBIVIUS TURPIO, L. ATTILIUS PRÆNESTINUS. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS IMPARIBUS. TOTA GRÆCA APOLLODORU EPIDICAZOMENOS ACTA III. C. FANNIO, ET M. VALERIO COSS.

PROLOGUS.

Postquàm poeta vetus portam non potest
Retrahere à studio, & transdare hominem in otium,
Maledictis deterrere, nè scribat, parat:
Qui ità dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione & scripturâ levi,
Quia nusquam insanum scripsit adolescentulum
Cervam videre, fugere, & sectari canes,
Et eam plorare, orare ut subveniat sibi.
Quòd si intelligeret, olim cùm stetit nova,
Actoris operâ magi' stetisse, quàm suâ:
Minùs multò audacter, quàm ladit, læderet;
Et magi' placerent quas fecisset fabulas.
Nunc si quis est, qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetu' si poeta non lacessîsset prior,
Nullum invenire prologum potuisset novus
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret:
Is sibi responsum hoc habeat; in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere:
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certâsset, audîsset bene:
Quod ab illo allatum est, sibi id esse relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi,
Peccandi cùm ipse de se finem non facit.
Nunc quid velim, animum attendite. Apporto novam
EPIDICAZOMENON quam vocant comœdiam

Graci,

Græci, Latini PHORMIONEM *nominant,*
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res agetur maxumè.
Voluntàs vestra si ad poetam accesserit,
Date operam, adeste æquo animo per silentium,
Nè simili utamur fortunâ, atque usi sumus,
Cùm per tumultum noster grex motus loco est:
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Eunitáque vostra adjutans, atque æquanimitas.

ACT. I. SCENA I.

Arg. Davus exiens dicit adferre se quam debet Getæ pecuniam: & hæc persona extra argumentum inducitur, cui rem gestam narraturus est Geta.

Iambici senarii.

Davus.

A Micus summus meus & popularis Getæ
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Jam pridem apud me reliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem: confeci: affero.
Nam herilem filium ejus duxisse audio
Uxorem: ei, credo, munus hoc corraditur.
QUAM iniquè comparatum est, hi qui minùs habent,
Ut semper aliquid adduut divitioribus!
Quod ille unciatim vix demensо de suo,
Suum defraudans genium, comparsit miser,
Id illa universum abripiet, haud existimans
Quanto labore partum: porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera peperit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies:
Ubi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer causa erit mittundi. Sed video n' Getam?

ACT. I. SCENA II.

Arg. Geta narrat, quo sint profecti senes Demipho & Chremes; quâ occasione cœperit amare Demiphonis filius Antipho.

Ejusdem generis.

Geta, Davus.

G. *SI quis me quæret Rufus.* D. *præstò est, desine.* G. *oh!*
At ego obviam conabar tibi, Dave. D. *accipe, hem*
Lectum est, convenit numerus, quantum debui.

G. *Ame*

G. *Amo te, & non neglexisse habeo gratiam.*
D. *Præsertim ut nunc sunt mores: adeò res redit,*
SI quis quid reddit, magna habenda est gratia.
Sed quid tu es tristis? G. *egóne! nescis quo in metu, &*
Quanto in peric'lo sim. D. *quid isthuc est?* G. *scies,*
Modò ut tacere possis. D. *abi, sis insciens:*
Cujus tu fidem in pecunia perspexeris,
Verere ei verba credere! Ubi quid mihi lucri est
Te fallere? G. *ergò ausculta.* D. *hanc operam tibi dico.*
G. *Senis nostri, Dave, fratrem majorem Chremem*
Nôstin'? D. *quidni?* G. *quid? ejus natum Phædriam?*
D. *Tanquam te.* G. *evênit senibus ambobus simul,*
Iter illi in Lemnum ut esset, nostro in Ciliciam
Ad hospitem antiquum: is senem per epistolas
Pellexit, modò non montes auri pollicens.
Sic est ingenium. D. *bh! regem me esse oportuit.*
G. *Abeuntes ambo hinc tum senes me filiis*
Relinquunt quasi magistrum. D. *ô Geta, provinciam*
Cepisti duram. G. *mî usus venit, hoc scio.*
Memini relinqui me deo irato meo.
Cepi adversari primò: quid verbis opu'st?
Seni fidelis dum sum, scapulas perdidi.
D. *Venêre in mentem isthæc mihi: namq; INSCITIA est,*
Adversum stimulum calces. G. *cœpi his omnia*
Facere, obsequi quæ vellent. SCISTI uti foro.
G. *Noster mali nil quicquam primò: hic Phædria*
Continuò quandam nactus est pusillulam
Citharistriam: hanc amare cœpit perditè.
Ea serviebat lenoni impurissimo:
Neque quod daretur quicquam: id curârant patres,
Restabat aliud nihil nisi oculos pascere,
Sectari, in ludum ducere, & reducere:
Nos otiosi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc discebat ludo, ex adverso illico
Tonstrina erat quædam: hîc solebamus ferè
Plerúmque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum sedemus illîc, intervenit
Adolescens quidam lacrumans: nos mirarier:

Rogamus

Rogamus quid sit: Nunquàm æquè (inquit) ac modò
Paupertas mihi onus visum est & miserum, & grave.
Modò quandam vidi virginem hîc vicinæ
Miseram, suam matrem lamentari mortuam.
Ea sita erat ex adverso: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam aniculam,
Quisquam aderat, qui adjutaret funus: miseritum est.
Virgo ipsa facie egregiâ: quid verbis opu'st?
Commôrat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltísne eamus visere? alius, Censeo,
Eamus, duc nos sodes. Imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra; & quò magi' diceres,
Nihil aderat adjumenti ad pulchritudinem:
Capillus passus, nudus pes, ipsa horrida:
Lacrumæ, vestitus turpis, & ni vis boni
In ipsa inesset forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam, tantummodo,
Satis scita, inquit: noster verò. D. jam scio,
Amare cœpit. G. scîn' quàm! quo evadat vide:
Postridie ad anum rectà pergit: obsecrat,
Ut sibi ejus faciat copiam, illa enim se negat:
Neq; eum æquum ait facere: illam civem esse Atticam,
Bonam, bonis prognatam: si uxorem velit,
Lege id licere facere: sin aliter, negat.
Noster, quid ageret, nescire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat absentem patrem.
D. Non si rediisse pater ei veniam daret?
G. Ille indotatam virginem atque ignobilem
Daret illi! nunquam faceret. D. quid sit denique?
G. Quid fiat! est parasitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum dii omnes perduint)
D. Quid is fecit? G. hoc consilium, quod dicam, dedit,
Lex est, ut orbæ, qui sint genere proximi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Egote cognatum dicam, & tibi scribam dicam:
Paternum amicum me assimulabo virginis.
Ad judices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, quî cognata tibi sit, omnia hæc

Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum.
Cùm tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet.
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. D. *jocularem audaciam!*
G. *Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:*
Duxit. D. *quid narras!* G. *hoc quod audis.* D. *ô Geta,*
Quid te futurum eſt? G. *neſcio hercle: unum hoc ſcio,*
Quod ſors feret, feremus æquo animo. D. *placet:*
Hem iſtuc viri eſt officium. G. *in me omnis ſpes mihi eſt.*
D. *Laudo.* G. *ad precatorem abeam, credo, qui mihi*
Sic oret: Nunc omitte, quæſo, hoc: cæterùm
Poſthac ſi quicquam, nihil precor: tantummodo
Non addat, ubi ego hinc abiero, vel occidito.
D. *Quid pædagogus ille, qui cithariſtriam?*
Quid rei gerit? G. *ſic tenuiter.* D. *non multum habet*
Quod det fortaſſe. G. *immo nihil niſi ſpem meram.*
D. *Pater ejus rediit, an non?* G. *nondum.* D. *quid? ſenem*
Quoad expectatis voſtrum? G. *non certum ſcio:*
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modò, &
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
D. *Nunquid, Geta, aliud me vis?* G. *ut bene ſit tibi.*
Puer heus, nemón' huc prodiit? cape, da hoc Dorcio.

ACTUS I. SCENA III.

Arg. Contendunt inter ſe adoleſcentes, uter eorum magis ſit miſer unde tota hæc ſcena verſatur in genere cauſæ demonſtrativo.

Trochaici & Iambici octonarii, & quaternarius unus.

Antipho, Phædria.

A Deòn' rem rediiſſe, ut, qui mihi conſultum eſſe optumè velit,
Phædria, patrem extimeſcam, ubi in mentem ejus adventi venit?
Quòd nî fuiſſem incogitans, ità cum expectarem, ut par fuit.
P. *Quid iſtuc eſt?* A. *rogitas, qui tam audacis facinoris mihi conſcius*
Sis! quod utinam nè Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eò impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.

Non

Non potitus eſſem: fuiſſet tum illos mihi ægrè aliquot dies!
At non quotidiana cura hæc, angeret animum. P. *audio,*
A. *Dum expecto quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.*
P. *Aliis, quia deſit quod amant, ægrè eſt, tibi, quia ſupereſt, dolet.*
Amore abundas Antipho.
Nam tua quidem hercle certè vita hæc expetenda optandáque eſt:
Ità me dî bene ament; ut mî liceat tamdiu, quod amo, frui,
Jam dépacíſci morte cupio: tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſthac copia:
Ut nè addam, quòd ſine ſumptu, ingenuam, liberalem nactus es?
Quòd habes, ità ut voluiſti, uxorem ſine mala fama: palam
Beatus, ni unum deſit, animus qui modeſtè iſthæc ferat.
Quòd ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
ITA PLERIque ingenio ſumus omnes: noſtrî noſmet pœnitet.
A. *At tu mihi contrà nunc vidêre fortunatus, Phædria,*
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis;
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi infelix locum,
Ut neque mi ejus ſit amittendi nec retinendi copia.
Sed hic quid eſt? videón' ego advenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt: timeo miſer, quam nunc mihi hic rem nunciet.

ACTUS I. SCENA IV.

Arg. Geta Antiphoni affert é Cilicia rediiſſe patrem: quo nuntio tantus injicitur metus malè ſibi conſcio adoleſcenti, ut ſubducat illico ſeſe.

Octonarii trochaici iambicique, ſenarii iambici, & unus quaternarius cum ſenario hypercatalectico.

Geta, Antipho, Phædria.

Nullu' es Geta, niſi jam aliquod tibi conſilium celere repereris:
Ità ſubitò nunc imparatum tanta te impendent mala,
Quæ neque utì devitem ſcio, neq; quo modo me indè extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutiùs jam audacia:
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſundabunt.
A. *Quidnam ille commotus venit?* G. *tum, temporis punctum*
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. A. *quid iſtuc eſt mali?* (*mihi*
G. *Quod cùm audierit, quod ejus remedium inveniam iracundiæ?*

Loquárne? incendam? taceam? insligem? purgem me? LATEREM lavem.

Eheu me miserum! cùm mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:

Ejus me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absq; eo

Esset, rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam:

Aliquid convasâssem, atque hinc me conjicerem protinus in pedes.

A. *Quam hic fugam, aut furtum parat?*

P. *Sed ubi Antiphonem reperiam? aut quâ quærere insistam viâ:*

G. *Te nominat.* A. *nescio quod magnum hoc nuncio expecto ma-* (*lum.*

P. *Ah! sanu'ne es?*

G. *Domum ire pergam: ibi plurimum est.* Ph. *revocemus hominem.* A. *statillico.* G. *hem!*

Satis pro imperio, quisquis es. A. *Geta.* G. *ipse est, quem volui obviam.*

A. *Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.*

G. *Faciam.* A. *eloquere.* G. *modò apud portum.* A. *meúmne?* G. *intellex'ti.* A. *occidi.* Ph. *hem!*

A. *Quid agam?* Ph. *quid ais?* G. *hujus patrem vidisse me, patrium tuum.*

A. *Nam quod ego huic nunc subito exitio remedium inveniam miser?*

Quòd si eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar:

Nulla est mihi vita expetenda. G. *ergò isthæc cùm ità sint, Antipho,*

Tantò magis' te advigilare æquum est. FORtes fortuna adjuvat.

A. *Non sum apud me.* G. *atqui opus est nunc, cùm maximè, ut sis Antipho:*

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur

Commeruisse culpam. Ph. *hoc verum est.* A. *non possum immutarier.*

G. *Quid si aliquid gravius tibi nunc faciendum foret?*

A. *Cùm hoc non possum, illud minus possem.* G. *hoc nihil est, Phædria: ilicet,*

Quid conterimus operam frustra? quin abeo? Ph. *& quidem ego.* A. *obsecro,*

Quid si assimulabo? satin' est? G. *garris.* A. *voltum contemplamini: hem!*

Sa-

Satin' sic est? G. non. A. quid si sic? G. prepemodum. A. quid si sic? G. sat est:
Hem! isthuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas,
Nè suis te iratus sævis dictis protelet. A. scio.
G. Vi coactum te esse invitum, lege, judicio: teneris?
Sed quis hic est senex, quem video in ultima platea? A. ipsus est.
Non possum adesse. G. ah! quid agis? quò abis, Antipho? mane,
Mane, inquam. A. egomet me novi, & peccatum meum;
Vobis commendo Phanium & vitam meam.
Ph. *Geta, quid nunc fiet? G. tu jam lites audies:*
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed quod modò hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria.
Ph. *Asfer mihi. Oportet: quin tu, quid faciam, impera.*
G. *Meministin' olim ut fuerit vostri oratio*
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Justam illam causam, facilem, vincibilem, optumam.
Ph. *Memini.* G. *hem! nunc ipsâ est opus, aut, si quid potest,*
Meliore, & callidiore. Ph. *fiet seduló.*
G. *Nunc prior adito tu: ego in insidiis hîc ero*
Succenturiatus, si quid deficies. Ph. *agé.*

ACTUS I. SCENA V.

Arg. Filium Antiphonem se absente uxorem duxisse admodum egrè fert Demipho: à Phædria ille & Geta servo defenditur: ad postremum Demipho convenire Phormionem constituit, ut injuriam cum eo expostulet, qui ducendæ puellæ auctor fuerit.

Iambici octonarii & senarii.

Demipho, Geta, Phædria.

I Táne tandem, uxorem duxit Antipho injussu meo!
Nec meum imperium (agę, mitto imperium) non simultatem meam
Revereri! saltem non pudere! ô facinus audax! ô Geta
Monitor! G. *vix tandem.* D. *quid mihi dicent? aut quam causam reperient?*
Demiror! G. *atqui repperi jam: aliud cura.* D. *an hoc dicet mihi?*
Invitus feci: lex coegit: audio, & fateor. G. *placet.*
D. *Verùm scientem, tacitum, causam tradere adversariis,*
Etiámne id lex coegit? Ph. *illud durum.* G. *ego expediam: sine.*

D. *Incertum eſt quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi obtigit.*
Ità ſum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere,
Quamobrem OMNES, cùm ſecundæ res ſunt maximè, tum maximè.
Meditari ſecum oportet, quo pacto adverſam ærumnam ferant:
Periçla, damna, exilia peregrè rediens ſemper cogitet,
Aut filî peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ;
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
Quicquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
G. *O Phædria, incredibile eſt, quantò herum ante eo ſapientiâ.*
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus ſi redierit,
Molendum uſquè in priſtino; vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciendum: horum nil quicquam accidit animo novum:
Quicquid præter ſpem eveniet, omne id deputabo eſſe in lucro.
Sed quid hominem eſſas adire, & blandè in principio alloqui?
D. *Mei fratris video filium ire mihi obviam.*
P. *Mi patrue, ſalve.* D. *ſalve: ſed ubi eſt Antipho?*
P. *Salvum venire.* D. *credo: hoc reſponde mihi.*
P. *Valet: hic eſt: ſed ſatin' omnia ex ſententia?*
D. *Vellem quidem.* P. *quid iſthuc?* D. *rogitas, Phædria!*
Bonas me abſente hic confeciſtis nuptias.
P. *Eho! an id ſuccenſes nunc illi?* G. *artificem probum!*
D. *Egóne illi non ſuccenſeam! ipſum geſtio*
Dari mî in conſpectum, nunc ſuâ culpâ ut ſciat
Lenem patrem illum factum me eſſe acerrimum.
P. *Atqui nil fecit, patrue, quod ſuccenſeas.*
D. *Ecce autem SIMILIA omnia; omnes congruunt.*
Unum cognôris, omnes nôris. P. *haud ità eſt.*
D. *Hic in noxa eſt, ille ad defendendam cauſam adeſt.*
Cùm ille eſt, hic præſto eſt: traduut operas mutuas.
G. *Probè eorum facta imprudens depinxit ſenex.*
D. *Nam nî hæc ità eſſent, cum illo haud ſtares, Phædria.*
P. *Si eſt, patrue, culpam ut Antipho in ſe admiſerit,*
Ex qua re minùs rei foret, aut famæ temperans;

Non

Non Causam dico, quin, quod meritus sit, ferat:
Sed si quis fortè malitiâ fretus suâ,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit; nostrân' culpa ea est, an judicum,
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,
Aut propter misericordiam addunt paupері?
Ge. *Nî nossem causam, crederem verâ hunc loqui.*
De. *An quisquam judex est, qui possit noscere*
Tua justa, ubi tute verbum non respondeas,
Ità ut ille fecit? Ph. *functus adolescentuli est*
Officium liberalis: postquam ad judices
Ventum est, non potuit cogitata proloqui:
Ità eum tum timidum ibi obstupefecit pudor.
Ge. *Laudo hunc: sed cessò adire quam primum senem?*
Here, salve: salvum te advenisse gaudeo. De. *oh!*
Bone custos, salve; columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. *Jamdudum te omnes nos accusare audio*
Immeritò, & me horum omnium immeritissimo.
Nam quid me in hac re facere voluisti tibi?
Servum hominem causam orare leges non sinunt:
Neque testimônii dictio est. De. *mitto omnia: adde*
Isthuc: Imprudens timuit adolescens: sino:
Tu servus verùm: si cognata est maximè,
Non fuit necesse habere: sed, id quod lex jubet,
Dotem daretis! quæreret alium virum.
Quâ ratione inopem potiùs ducebat domum?
Ge. *Non ratio, verùm argentum deerat.* D. *sumeret*
Alicunde. Ge. *alicunde! Nihil est dictu facilius.*
D. *Postremò, si nullo alio pacto, fœnore.*
Ge. *Hei! dix'ti pulchrè, siquidem quisquam crederet*
Te vivo. D. *non, non sic futurum est: non potest.*
Egône illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nil suave meritum est: hominem commonstrarier
Mî istum volo, aut, ubi habitet, demonstrarier.
Ge. *Nempe Phormionem.* De. *istum patronum mulierum.*
Ge. *Jam, saxo, hic aderit.* De. *Antipho ubi nunc est?* Ph. *foris.*
De. *Abi Phædria, eum require, atque adduce huc.* Ph. *eo*

Rectâ viâ quidem illuc. G. *nempe ad Pamphilam.*
D. *At ego deos penates hinc salutatum domum*
Divortar: indè ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient,
ut nè imparatus sim, cùm adveniat Phormio.

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Adducitur Phormio, ut factum defendat, qui hic se instruit cum sene litigaturus.

Trochaici octonarii i catalectici.

Phormio, Geta.

ITáne patris ais conspectum veritum hinc abiisse! G. *admodum.*
P. *Phanium relictam solam!* G. *sic.* P. *& iratum senem!*
G. *Oppidó.* P. *ad te summa solum, Phormio, rerum redit!*
TUTÉ hoc intrîsti; tibi omne est exedendum? accingere.
G. *Obsecro te.* P. *si rogitabit.* G. *in te spes est.* P. *ecce re.*
Quid si reddet? G. *tu impulisti.* P. *sic opinor.* G. *subveni.*
P. *Cedo senem: jam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.*
G. *Quid ages?* P. *quid vis, nisi ut ì maneat Phanium, atque ex crimine hoc.*
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?
G. *O vir fortis atque amicus! verùm hoc sæpe, Phormio,*
Vereor, nè isthæc fortitudo in nervum erumpat denique. P. *ah!*
Non ità est: FACTUM est periclum: jam PEDUM visa est via.
Quot me censes homines jam diverberâsse usque ad necem
Hospites? tum cives? quò magì' novi, tantò sæpius.
Cedo dum, en unquam injuriarum audîsti mî scriptam dicam?
G. *Qui isthuc?* P. *quia NON rete accipitri tenditur neque milvio,*
Qui malè faciunt nobis; illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus est, in illis opera luditur.
Aliis aliunde est periclum, unde aliquid abradi potest;
Mihi sciunt nihil esse: dices, Ducent damnatum domum.
Alere nolunt hominem edacem; & sapiunt meâ sententiâ,
Pro maleficio beneficium summum nolunt reddere.
G. *Non potest satì pro merito ab illo tibi referri gratia.*
P. *Immo enim nemo satì' pro merito gratiam regi refert.*

Téne

Téne aſymbolum venire, unctum, atque lautum à balneis,
Otioſum ab animo, cùm ille & curâ, & ſumptu abſumitur,
Dum tibi ſit quod placeat ? ille ringitur, tu rideas :
Prior bibas, prior decumbas : cœna dubia apponitur ?
G. *Quid iſthuc verbi eſt ?* P. *ubi tu dubites, quid ſumas potiſſimum.*
Hæc, cùm rationem inceas, quàm ſint ſuavia, & quàm cara ſint ;
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem deum ?
G. *Senex adeſt : vide quid agas : prima coitio eſt acerrima :*
Si eam ſuſtinueris, poſt illa jam, ut lubet, ludas licet.

ACTUS II. SCENA II.

Arg. Hæc ſcena concertationem habet Demiphonis & paraſiti. Clam patre uxorem duxerat Antipho : domum reverſus pater illam vult ejicere : contradicit Phormio.

Iambici ſenarii.

Demipho, Geta, Phormio.

EN unquam cuiquam contumelioſiùs
Audiſtis factam injuriam, quàm hæc eſt mihi ?
Adeſte, quæſo. G. *iratus eſt.* P. *quin tu hoc age :*
Jam ego hunc agitabo, prô deum immortalium !
Negat Phanium eſſe hanc ſibi cognatam Demipho !
Hanc Demipho negat eſſe cognatam ! G. *negat*
D. *Ipſum eſſe opinor, de quo agebam : ſequimini.*
P. *Neq; ejus patrem ſe ſcire, qui fuerit !* G. *negat.*
P. *Nec Stilphonem ipſum ſcire, qui fuerit !* G. *negat.*
P. *Quia egens relicta eſt miſeria, ignoratur parens.*
Negligitur ipſa : VIDE, avaritia quid facit.
G. *Si herum inſimulabis avaritiæ, malè audies.*
D. *O audaciam ! etiámne ultro accuſatum advenit ?*
P. *Nam jam adoleſcenti nihil eſt quod ſuccenſeam,*
Si illum minùs nôrat : quippe homo jam grandior,
Pauper, cui in opere vita erat, ruri ſerè
Se continebat : ibi agrum de noſtro patre
Colendum habebat : ſæpe interea mihi ſenex
Narrabat, ſe hunc negligere cognatum ſuum :
At quem virum ! quem ego viderim in vita optumum.
G. *Videas te, atque illum, ut narras.* P. *abi in malam crucem :*
Nam ni ità eum exiſtumâſſem, nunquam tam graves

Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quem is aspernatur nunc tam illiberaliter.
G. *Pergin' hero absenti male loqui, impurissime!*
P. *Dignum autem hoc illo est.* G. *aín' tandem, carcer!* D. *Geta.*
G. *Bonorum extortor, legum contortor.* D. *Geta.*
P. *Responde.* G. *quis homo est? ehem!* D. *tace.* G. *absenti tibi*
Te indignas, séque dignas contumelias
Nunquam cessavit dicere hodie. D. *ohe! desine.*
Adolescens, primum abs te hoc bonâ veniâ peto.
Si tibi placere potis est, mihi ut respondeas:
Quem amicum tuum ais fuisse istum, explana mihi,
Et quî cognatum me sibi esse diceret.
P. *Proinde expiscare quasi non nósses.* D. *nóssem!* P. *ità.*
D. *Ego me nego: tu qui ais, redige ad memoriam.*
P. *Eho! tu sobrinum tuum non nóras!* D. *enecas:*
Dic nomen. P. *nomen maxumé.* D. *quid nunc taces?*
P. *Perii hercle, nomen perdidi.* C. *hem, quid ais!* P. *Geta,*
Si meministi quod olim dictum est, subjice: hem,
Non dico: quasi non nóris, tentatum advenis.
D. *Egón' autem tento!* G. *Stilpho.* P. *atque adeò quid mea?*
Stilpho est. D. *quem'ti?* P. *Stilphonem, inquam, noveras?*
D. *Neque ego illum nóram, neque mihi cognatus fuit*
Quisquam isto nomine. P. *itáne! non te horum pudet?*
At si talentúm rem reliquisset decem.
D. *Dii tibi male faciant.* P. *primus esses memoriter*
Progeniem vostram usquè ab avo atque atavo proferens.
D. *Ità ut dicis: ego tum si advenissem, quî mihi*
Cognata ea esset dicerem: itidem tu face:
Cedo quî est cognata? G. *heus noster, reflé: heus tu, cave.*
P. *Dilucidè expedivi, quibus me oportuit*
Judicibus: tum, tú si falsum fuerat, filius
Cur non refellit? D. *filium narras mihi,*
Cujus de stultitia dici, ut dignum est, non potest!
P. *At tu, qui sapiens es, magistratus adi,*
Judicium de eadem causa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem solus regnas & soli licet
Bis de eadem causa bis judicium adipiscier,

D. *Etsi*

D. *Etsi facta mihi injuria est, veruntamen*
Potiùs quàm lites sectèr, aut quàm te audiam,
Itidem ut cognata si sit, id quod lex jubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
P. *Ha, ha, hæ, homo suavis!* D. *quid est? num iniquum postulo?*
Annè hoc quidem ego adipiscar, quod jus publicum est?
P. *Itáne tandem, quæso, civem ubi abusu' sies.*
Mercedem dare lex jubet ei, atque amittere! an,
Ut nè quid turpe civis in se admitteret
Propter egestatem, proxumo jussa est dari,
Ut cum uno ætatem degeret, quod tu vetas!
D. *Ità, proxumo quidem: at vos unde? aut quamobrem?* P. *obe!*
ACTUM, aiunt, nè agas. D. *non agam! immo haud desinam,*
Donec perfecero hoc. P. *ineptis.* D. *sine modò.*
P. *Postremò, tecum nihil rei nobis, Demipho, est:*
Tuus est damnatus gnatus, non tu: nam ut
Præterierat jam ducendi ætas. D. *omnia hæc*
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere:
Aut quidem cum uxore hac ipsum prohibebo domo.
G. *Iratus est.* P. *túte idem melius feceris.*
D. *Itáne es paratus facere me advorsum omnia,*
Infelix! P. *metuit hic nos, tametsi sedulò*
Dissimulat. G. *bene habent tibi principia.* P. *quin quod est*
Ferendum feras: tuis dignum factis feceris,
Ut amici inter nos simus. D. *egón' tuam expetam*
Amicitiam? aut te visum, aut auditum velim?
P. *Si concordabis cum illa, habebis quæ tuam*
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
D. *Te oblectet: tibi habe.* P. *minue verò iram.* D. *hoc age:*
Sati' jam verborum est: nisi tu properas mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
P. *Si tu illam attingeris secùs quàm dignum est liberam.*
Dicam impingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. G. *intelligo.*

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Consulit Demipho advocatos super filii conjugio: unus suadet, dissuadet alter, tertius nihil dicit, qui se alterutri jungere debuit: versatur autem in deliberativo.

Ejusdem generis.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

Quant â me curâ & sollicitudine afficit
Gnatus, qui me & se hisce impedivit nuptiis,
Neque mi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ,
Abi tu, vise redierítne jam, an nondum, domum.
G. *Eo.* D. *videtis quo in loco res hæc siet.*
Quid ago? dic, Hegio. H. *ego! Cratinum censeo,*
Si tibi videtur. D. *dic, Cratine.* Cra. *méne vis?*
D. *Te.* Cra. *ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias: mihi*
Sic hoc videtur. Quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum æquum est, & bonum:
Et id impetrabis: dixi. D. *dic nunc, Hegio.*
H. *Ego sedulò hunc dixisse credo: verùm ità est,*
QUOT homines tot sententiæ: suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus
Rescindi posse: & turpe inceptu est. D. *dic, Crito.*
Cri. *ego ampliùs deliberandum censeo:*
Res magna est. H. *nunquid nos vis?* D. *feciſtis probè:*
Incertior sum multò quàm dudum. G. *negant*
Rediisse. D. *frater est expectandus mihi: is*
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar
Percontatum ibo ad portum, quoad se recipiat.
G. *At ego Antiphonem quæram, ut quæ acta hîc sint sciat.*
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Antipho se vehementer incusat, quòd ità inconsulto patri se subduxerit, & causam suam aliis tutandam dederit: rem totam denique ex Geta cognoscit.

Iambici catalectici, & acatalectici octonarii, in fine trochaici.

Antipho, Geta.

ENimvero, Antipho, multimodis cum isthoc animo vituperandus es:
Itáne te hinc abiisse, & vitam tutandam dedisse aliis tuam!
Alios tuam rem credidisti, quàm te, animadversuros magis!

Nam,

Nam, ut erant alia, illi certè consuleres, quæ nunc tuæ est domi.
Nè quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cujus nunc miseræ spes, opésque sunt in te uno omnes sitæ.
G. *Equidem, here, nos jamdudum hîc te absentem incusamus, qui abieris.*
A. *Te ipsum quærebam.* G. *sed eâ causâ nihilò magis defecimus.*
A. *Loquere, obsecro: quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?*
Nunquid patri subolet? G. *nil etiam.* A. *ecquid spei porrò est?*
G. *nescio.* A. *ah!*
G. *Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti.* A. *Nihil fecit novi.*
G. *Tum Phormio itidem in hac re, ut in aliis, strenuum hominem præbuit.*
A. *Quid is fecit?* G. *confutavit verbis admodum iratum senem.*
A. *Heu Phormio!* G. *ego quod potui porrò.* A. *mi Geta, ómnes vos amo.*
G. *Sic sese habent principia, ut dico: adhuc tranquilla res est.*
Manſurúsque patruum pater est, dum huc adveniat. A. *quid eum?* G. *aiebat,*
De ejus consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.
A. *Quantus metus est mihi, venire huc salvum nunc patrem Geta!*
Nam, ut audio, per unam ejus aut vivam, aut moriar sententiam.
G. *Phædria tibi adest.* A. *ubinam?* G. *ecce exit à sua palæstra foras.*

ACTUS III. SCENA II.

Arg. Phædria lenonem orat, ut venditam militi Pamphilam non tam citò abducendam tradat: se intra triduum nummos adnumeraturum, quos pro illius redemptione sit pollicitus.

Trochaici octonarii & iambici, uno addito senario.

Phædria, Dorio, Antipho, Geta.

D. *Dorio audi obsecro.* D. *non audio.* P. *parumper.* D. *quin omitte me.*
P. *Audi quid dicam.* D. *at enim tædet jam audire eadem millies.*
P. *At nunc dicam, quod lubenter audias.* D. *loquere: audio.*
P. *Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quò nunc abis?*
D. *Mirabar, si tu mihi quicquam afferres novi.*

A. *Hei!*

A. *Hei! metuo leonem, nè quid ſuo ſuat capiti.* G. *idem ego metuo.*
P. *Non mihi credis!* D. *hariolare.* P. *ſin fidem do.* D. *fabulæ.*
P. *Fœneratum iſtuc beneficium tibi pulchrè dices.* D. *logi.*
P. *Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc eſt.* D. *ſomnium!*
P. *Experire, non eſt longum.* D. CANTILENAM *eandem canis.*
Tu mihi cognatus, tu parens, tu amicus, tu. D. *garris modò.*
P. *Adeón' ingenio te eſſe duro atque inexorabili,*
Ut neque miſericordiâ neque precibus molliri queas!
D. *Adeón' te eſſe incogitantem atque impudentem, Phædria.*
Ut phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratis?
A. *Miſeritum eſt.* P. *hei! veris vincor.* G. *quàm ſimilis uterque eſt ſui!*
P. *Neque aliâ Antipho cùm occupatus eſſet ſollicitudine,*
Tum eſſe hoc mî objectum malum! A. *ah. quid iſtuc autem eſt, Phædria!*
P. *O fortunatiſſime Antipho!* A. *egóne!* P. *cui quod amas domi eſt;*
Nec cum hujuſmodi unquam uſus venit ut conflictares malo.
A. *Mihine domi eſt! immo id quod ainnt,* AURIBUS *teneo lupum.*
Nam neq; quò amittam à me, invenio, neq; uti retineam, ſcio:
D. *Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt.* A. *eia, nè parum leno ſies.*
Num quid hic confecit. P. *hiccine! quod homo inhumaniſſimus?*
Pamphilam meam vendidit. G. *quid! vendidit!* A. *aín' vendidit!*
P. *Vendidit.* D. *quàm indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo!*
P. *Nequeo exorare, ut maneat, & cum illo ut mutet fidem,*
Triduum hoc, dum id, quod eſt promiſſum ab amicis, argentum aufero.
Si non tum dedero, unam præterea horam nè oppertus ſies.
D. *Obtundi.* A. *haud longum eſt id quod orat, Dorio, exoret ſine.*
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit,
D. *Verba iſthæc ſunt.* A. *Pamphilámne hac urbe privari ſinas!*
Tum tu præterea horum amorem diſtrahi poterín' pati!
D. *Neq; ego neq; tu.* G. *dii tibi omnes id, quod eſt dignum, duint.*
D. *Ego te complures advorſum ingenium meum menſes tuli,*
Pollicitantem, flentem, & nil ferentem: nunc contrà, omnia hæc

Repperi

Repperi qui det, neque lacrumet : da locum melioribus.
A. *Certè hercle, ego fatì si commemini, tibi quidem est olim dies,*
Quam ad dares huic, præstituta. P. *factum.* D. *num ego istuc*
nego ? (*pudet*
A. *Famne ea præteriit?* D. *non, verùm ei hæc antecessit.* A. *non*
Vanitatis! D. *minimè, dum ob rem.* G. *stercquilinium!* P. *Dorio,*
Itáne tandem facere oportet ! D. *sic sum : si placeo, utere.*
A. *Siccine hunc decipis !* D. *immo enimvero Antipho hic me de-*
cipit :
Nam hic me hujusmodi scîbat esse : ego hunc esse aliter credidi.
Iste me fefellit : ego isti nihilò sum aliter ac fui.
Sed utut hæc sunt, tamen hoc faciam : cras manè argentum mihi
Miles dare se dixit : si mihi prior tu attuleris, Phædria,
Meâ lege utar, ut potior sit qui prior ad dandum est. Vale.

ACTUS III. SCENA III.

Arg. Antipho Getam monet, ut argentum inveniat, quod detur lenoni à Phædria.

Trochaici octonarii & unus iambicus quaternarius.

Phædria, Antipho, Geta,

Quid faciam ? unde ego nunc tam subitò huic argentum in-
veniam miser,
Cui minus nihilo est ? quod si hic potuisset nunc exorarier
Triduum hoc, promissum fuerat. A. *itáne hunc patiemur Geta,*
Fieri miserum, qui me dudum, ut dixʼti, adjúrit comiter ?
Quin, cùm opus est, beneficium rursum ei experimur reddere ?
G. *Scio equidem hoc esse æquum.* A. *agè ergo, solus servare hunc*
potes.
G. *Quid faciam? A. invenias argentum.* G. *cupio: sed, id unde,*
edoce. (*sat est.*
A. *Pater adest hic.* G. *scio: sed quid tum?* A. *ah! dictum sapienti*
G. *Itáne!* A. *ita.* G. *sanè hercle pulchre suades: etiam tu hinc abis!*
Non triumpho, ex nuptiis tuis si nil nanciscor mali ;
Nî etiam nunc me hujus quærere cautâ in malo jubeas crucem !
A. *Verum hic dicit.* P. *quid! ego vobis, Geta, alienus sum !*
G. *haud puto :*
Sed parúmne est, omnibus quod nunc nobis succenset senex,
Nî instigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci !
P. *Alius ab oculis meis illam in ignotum hinc abducet locum !*
Hem ! dum igitur licet, dúmque adsum, loquimini mecum, An-
tipho : *Contem-*

Contemplamini me. A. *quamobrem? aut quidnam facturus? cedo.*
P. *Quoquo hinc asportabitur terrarum, certum est persequi,*
Aut perire. G. *dî bene vertant, quod agas: pedetentem tamen.*
A. *Vide, si quid opis potes afferre huic.* G. *si quid! quid!* A. *quære, obsecro.*
Nè quid plus minúsve faxit, quod nos pòst pigeat, Geta.
G. *Quæro: salvos est, ut opinor: verùm enim metuo malum.*
A. *Noli metuere: unà tecum bona, mala tolerabimus.*
G. *Quantum argenti opus est tibi? loquere.* P. *solæ triginta minæ.*
G. *Triginta! hui! perchara est, Phædria.* P. *isthæc verò vilis est.*
G. *agè, agè, inventas reddam.* P. *ô lepidum caput!* G. *auser te hinc.* P. *jam opus est.*
G. *Jam feres: sed opu' st mihi Phormionem adjutorem ad rem hanc dari.*
A. *Præstò est: audacissimè oneris quidvis impone; & feret:*
SOLUS est homo amico amicus. G. *eamus ergò ad eum ocyús.*
P. *Abi: dic, præstò ut sit domi.*
A. *Nunquid est, quod operâ meâ vobis opu' sit?* G. *nil: verùm abi domum, &*
Illam miseram, quam ego nunc intu' scio esse exanimatam metu,
Consolare: cessas! A. *nihil est æquè quod faciam lubens.*
P. *Quâ viâ isthuc facies?* G. *dicam in itinere: modò te hinc amove.*

ACTUS IV. SCENA I.

Arg. Demipho & Chremes colloquuntur, ambo natu grandes: narrat hic illi, cur in Lemno diutiùs hæserit: fit & mentio nuptiarum Antiphonis.

Iambici senarii.

Demipho, Chremes.

Quid? quâ profectus causâ hinc es Lemnum Chremes?
Addux'tin' tecum filiam? C. *non.* D. *quid ità non?*
C. *Postquam videt me ejus mater esse hic diutiùs,*
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam; ipsam cum omni familia
Ad me esse profectam aiebant. D. *quid illic tamdiu,*
Quæso, igitur commorabare, ubi id audiveras?
C. *Pol me detinuit morbus.* D. *unde? aut qui?* C. *rogas?*
SENECTUS ipsa est morbus: sed venisse eas
Salvas audivi ex nauta qui illas vexerat.

D. *Quid*

D. *Quid gnato obtigerit me abſente, audiſtin' Chreme?*
C. *Quod quidem me factum conſilii incertum facit:*
Nam hanc conditionem ſi cui tulero extraneo.
Quo pacto, aut unde mihi ſit, dicendum ordine eſt.
Te mihi fidelem eſſe æquè atque egomet ſum mihi,
Scibam: ille ſi me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin ſpreverit me, plus, quam opus eſt ſcito, ſciet.
Vereorque, ne uxor aliquà hoc reſciſcat mea.
Quod ſi fit, ut me excutiam atque egrediar domo,
Id reſtat: nam ego meorum ſolus ſum meus.
D. *Scio ità eſſe, & iſthæc mihi res ſollicitùdini eſt:*
Neque defetiſcar unquam ego experier,
Donec tibi id, quod pollicitus ſum, effecero.

ACTUS IV. SCENA II.

Arg. Tota hæc ſcena eſt Getæ exultantis, duos ſibi ſenes offerri quos fallere poſſi. *Ejuſdem generis.*

Geta.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quàm Phormionem: venio ad hominem, ut dicerem
Argento opus eſſe, & id quo pacto fieret.
Vix dum dimidium dixeram: intellexerat:
Gaudebat: me laudabat; quærebat ſenem:
Diis gratias agebat, tempus ſibi dari,
Ubi Phædriæ ſe oſtenderet nihilo minùs
Amicum eſſe, quàm Antiphoni: hominem ad forum
Juſſi opperiri: eò me eſſe adducturum ſenem.
Sed eccum! quis eſt ulterior? at at Phædriæ
Pater venit: quid pertimui autem bellua!
An quia, quos fallam, pro uno duo ſunt mihi dati!
Commodius eſſe opinor duplici ſpe utier.
Petam hinc, unde à primo inſtitui: is ſi dat, ſat eſt;
Si ab hoc nil fiet, tum hunc adoriar hoſpitem.

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Geta cudit argumentum Phædriæ.
Iambicæ dimenſionis.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXpecto, quàm mox recipiat huc ſeſe Geta:
Sed patruum video eum patre aſſtantem: hei mihi!

Quàm timeo, adventus hujus quò impellat patrem?
G. *Adibo hosce: ô noster Chremes!* C. *salve; Geta:*
G. *Venire salvum volupe est.* C. *credo.* G. *quid agitur?*
C. *Multa advenienti, ut fit, nova hîc compluria.*
G. *Ità de Antiphone audistin' quæ facta?* C. *omnia.*
G. *Tún' dixeras huic? facinus indignum Chreme,*
Sic circumiri. D. *id cum hoc agebam commodum.*
G. *Nam hercle ego quoque id quidem agitans mecum sedulò,*
Invêni, opinor, remedium huic rei. D. *quid, Geta?*
Quod remedium? G. *ut abii abs te, fit fortè obviàm*
Mihi Phormio. C. *qui Phormio?* G. *is qui istanc.* C. *scio.*
G. *Visum est mihi, ut ejus tentarem sententiam.*
Prendo hominem solum: cur non, inquam, Phormio,
Vides, inter vos sic hæc potius cum bona
Ut componantur gratiâ, quàm cum mala?
Herus' liberalis est, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Uno ore autores fuêre, ut præcipitem hanc daret.
A. *Quid hic cœptat? aut quò evadet hodie?* G. *an legibus*
Daturum pœnas dices, si illam ejecerit?
Jam id exploratum est: eia, sudabis satis,
Si cum illo inceptas homine: eâ eloquentiâ est.
Verùm pone esse victum eum: at tandem tamen
Non capitis ejus res agitur, sed pecuniæ
Postquam hominem his verbis sentio mollirier,
Soli sumu' nunc hîc, inquam: eho! dic quod velis dari
Tibi in manum, ut herus his desistat litibus,
Hæc hinc faciessat, tu molestus nè sies.
A. *Satin' illi dii sunt propitii?* G. *nam sat scio,*
Si tu aliquam partem æqui bonique dixeris,
Ut ille est bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos. D. *quis te isthæc jussit loqui?*
C. *Immo non potuit meliùs pervenirier*
Eò quò nos volumus. A. *occidi.* C. *perge eloqui.*
G. *At primò homo insanibat.* C. *cedo, quid postulat?*
G. *Quid! nimium, quantum lubuit.* C. *dic.* G. *si quis daret*

Talentum

Talentum magnum. C. *immo malum hercle: ut nil pudet!*
G. *Quod dixi adeò ei; quæso, quid si filiam*
Suam unicam locaret? parvi rettulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
ut ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias,
Hæc denique ejus fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam,
Ità ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat mentem ejus incommodum,
In servitutem pauperem ad dotem dari:
Sed mihi opus erat (ut apertè tibi nunc fabuler)
Aliquantulum quæ afferret, quî dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quam isthanc, uxorem dari.
A. *Utrùm stultitiâ facere ego hunc an malitiâ*
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
D. *Quid, si animam debet?* G. *ager oppositus est pignori ob*
Decem minas, inquit. D. *agè, agè, jam ducat: dabo.*
G. *Ædiculæ item sunt ob decem alias.* D. *hoi, hui!*
Nimium est. C. *nè clama: petito hasce à me decem.*
G. *uxori emunda ancillula est: tum autem plusculâ*
Suppellectile opus est: opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
D. *Sexcentas proin potius scribito jam mihi dicas:*
Nil do: imperatus me ille ut etiam irrideat!
C. *Quæso, ego dabo, quiesce: tu modò filius*
Fac ut illam ducat nos quam volumus. A. *hei mihi,*
Geta! occidisti me tuis fallaciis.
C. *Meâ causâ ejicitur: me hoc est æquum amittere.*
G. *Quantum potes, me certiorem, inquit, face.*
Si istam dant, hanc & omittam, nè incertus siem:
Nam illi mî dotem jam constituerunt dare.
C. *Jam accipiat: illis repudium renunciet:*
Hanc ducat. D. *quæ quidem illi res vortat malè.*
C. *Opportunè adeò nunc mecum argentum attuli,*
Fructum quem Lemni uxoris reddunt prædia,
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Objurgat Antipho Getam, cujus operâ, se in periculum veniſſe putat, ſi extrudatur conjux: idem ab eodem placatur.

Ejuſdem generis.

Antipho, Geta.

GEta. G. *hem!* A. *quid egiſti?* G. *emunxi argento ſenes.*
A. *Satin' eſt id?* G. *neſcio hercle: tantùm juſſiu' ſum.*
A. *Ebo verbero, aliud mihi reſpondes ac rogo!*
G. *Quid ergò narras.* A. *quid ego narrem! operâ tuâ ad*
Reſtim mihi quidem res rediit planiſſimè:
Ut te quidem omnes dii, deæque, ſuperi, inferi
Malis exemplis perdant: hem! ſi quid velis,
Huic mandes, qui te ad ſcopulum e tranquillo inferat.
Quid minùs utile fuit, quàm hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? injecta eſt ſpes patri,
Poſſe illam extrudi: cedo, nunc porrò Phormio
Dotem ſi accipiet, uxor ducenda eſt domum:
Quid fiet? G. *non enim ducet.* A. *novi: cæterùm*
Cùm argentum repetent, noſtra cauſa ſcilicet
In nervum potiùs ibit. G. *Nihil eſt, Antipho,*
Quàm malè narrando poſſit depravarier.
Tu id quod boni eſt, excerpis, dicis, quod mali eſt.
Audi nunc contrà jam, Si argentum acceperit,
Ducenda uxor ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias,
Vocandi, ſacrificandi dabitur paululum:
Interea amici, quod polliciti ſunt, dabunt:
Indè iſtis reddes. A. *quam ob rem? aut quid dicet?* G. *rogas!*
Quot res poſt illa monſtra evenerunt mihi?
Introiit in ædes ater alienus canis:
Anguis per impluvium decidit de tegulis?
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Haruſpex vetuit ante brumam aliquid novi
Negotî incipere; quæ cauſa eſt juſtiſſima.
Hæc fient. A. *ut modò fiant.* G. *fient: me vide.*
Pater exit: abi, dic eſſe argentum Phædriæ.

ACT.

ACTUS IV. SCENA V.

Arg. Colloquuntur ſenes de tradendo Phormioni argento: Chremes Demiphonem inſtigat, ut argentum ſolvere feſtinet.

Iambici octonarii.

Demipho, Geta, Chremes.

Quietus eſto, inquam: ego curabo, nè quid verborum duit.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi teſtes adhibeam,
Cui dem, &, quamobrem dem, commemorabo. G. *ut cautus eſt, ubi nil opuſt!*
C. *Atqui ità opus eſt facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet:*
Nam ſi altera illa magìs inflabit, forſitan nos rejiciat.
G. *Rem ipſam putâſti.* D. *duc me ad eum ergò.* G. *non moror.*
C. *ubi hoc egeris, (beat:*
Tranſito ad uxorem, meam ut conveniat hanc priùs quàm hinc a-
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, nè ſuccenſeat;
Et magìs eſſe illum idoneum, qui ipſi ſit familiarior;
Nos noſtro officio nihil egreſſos eſſe; quantum is voluerit,
Datum eſſe dotis. D. *quid, malùm, tuâ id refert?* C. *magni, Demipho.*
D. *Non ſat, tuum te officium feciſſe, ſi non id fama approbat?*
C. *Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, nè ſe ejectam putet.*
D. *Idem ego iſthuc facere poſſum.* C. *mulier mulieri magìs congruet.*
D. *Rogabo.* C. *ubi nunc illas ego reperire poſſim cogito.*

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Hæc ſcena continet mutuam agnitionem Sophronæ nutricis & Chremetis. Chremes ex eadem nutrice diſcit filiam ſuam Phanium nuptam eſſe Antiphoni, quæ res ingentem ei lætitiam affert: cavet item nè uxor hoc reſciſcat.

Octonarii iambici, catalectici, & acatalectici, & iambicus quaternarius unus, miſtis aliquot trochaicis octonariis.

Quid agam? quem amicum inveniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam?
Nam vereor, hera nè ob meum ſuaſum indignâ injuriâ afficiatur:
Ità patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.

C. *Nam quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo ?*

S. *Quod ut facerem, me egeſtas impulit, cùm ſcirem infirmas*
Haſce eſſe nuptias: ut id conſulerem, interea vita
Ut in tuto foret. C. *certè ædipol, niſi me animus fallit,*
Aut parùm proſpiciunt oculi, meæ nutricem gnatæ video.

S. *Neque ille inveſtigatur.* C. *quid ago ?* S. *qui eſt ejus pater.*
C. *adeon',*
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cogno ſco ? S. *quòd ſi eum nunc*
Reperire poſſim, nihil eſt quod verear. C. *ea ipſa eſt: colloquar.*
S. *Quis hìc loquitur?* C. *Sophrona.* S. *& meum nomen nominat!*
C. *ad me reſpice.*

S. *Dii, obſecro vos: éſtne hic Stilpho ?* C. *non.* S. *negas!*
C. *Concede hinc paululùm à foribus iſthorſum ſodes, Sophrona:*
Nè me iſthoc poſthac nomine appellâſſis. S. *quid! non is obſecro es,*
Quem ſemper te eſſe dictitâſti! C. *eſt.* S. *quid has metuis fores ?*
C. *Concluſam hìc habeo uxorem ſævam: verùm iſthoc me nomine*
Eò perperam olim dixi, nè vos fortè imprudentes foris
Effutiretis, atque id porrò aliquà uxor mea reſciſceret.
S. *Hem, iſthoc pol nos te hìc invenire miſeræ nunquam potuimus.*
C. *Eho! dic mihi, quid rei tibi eſt cum familia hac unde exis! aut ubi (gnata.*
Illæ ſunt ? S. *miſeram me!* C. *hem quid eſt? vivúntne?* S. *vivit*
Matrem ipſam ex ægritudine miſeram mors conſecuta eſt.
C. *Malè factum.* S. *ego autem, quæ eſſem anus deſerta, egens,*
Ut potui nuptam virginem locavi huic adoleſcenti, (ignota,
Harum qui eſt dominus ædium. C. *Antiphonine ?* S. *hem iſti ipſi*
C. *quid!*
Duáſne is uxores habet! S. *obſecro, unam quidem hanc ſolam.*
C. *Quid illa altera, quæ dicitur cognata?* S. *hæc ergò eſt.* C. *Quid ais!*
S. *Compoſitò eſt factum, quo modo hanc amans habere poſſet*
Sine dote. C. *dii veſtram fidem! quàm ſæpe forte temere*
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens,

Quicum

Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam:
Quod, nos ambo opere maxumo dabamus operam, ut fieret,
Sine nostra cura maxuma, suâ curâ hæc sola fecit.
S. *Nunc quid facto sit opus vide: pater adolescentis venit,*
Eúmq; animo iniquo hoc oppidó ferre aiunt. C. *nihil periculi est.*
Sed per deos atque homines, meam esse hanc, cave resciscat quis-
S. *Nemo ex me scibit.* C. *sequere me: cætera intus audies. (quam.*

ACTUS V. SCENA II.

Arg. Demipho se ipsum accusat, quòd dum avaritiæ maculum studet effugere, in stultitiæ reprehensionem incideret: dolet Phormioni datum esse argentum.

Iambici octonarii catalectici.

Demipho, Geta.

NOs nostrâpte culpâ facimus, ut malos expediat esse,
Dum nimiùm dici nos bonos studemus & benignos.
ITA fugias, nè præter casam, quod aiunt: nonne id sat erat,
Accipere ab illo injuriam! etiam argentum est ultro objectum ei,
ut sit quí vivat, dum aliud aliquid flagitii conficiat.
G. *Planissimè.* D. *ITA nunc præmium est, qui recta prava faciunt.*
G. *Verissimè.* D. *ut stultissimè quidem illi rem gesserimus.*
G. *Modò ut hoc consilio posset discedi, ut istam ducat.*
D. *Etiámne id dubium est?* G. *haud scio hercle, ut homo est, an*
mutet animum.
D. *Hem, mutet autem!* G. *nescio: verùm, si forte, dico.*
D. *Ità faciam, ut frater censuit; uxorem ejus huc adducam,*
Cum ista ut loquatur: tu abi, Geta: prænuncia hanc venturam.
G. *Argentum inventum est Phædriæ: de jurgio siletur:*
Provisum est, nè in præsentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?
Quid fiet? IN EODEM luto hæsitas: vorsuram solvis (scunt,
Geta, præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ cre-
Nisi prospicis: nunc hinc domum ibo: ac Phanium edocebo,
Nè quid vereatur Phormionem, aut ejus orationem.

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Apud Demiphonem queritur Nausistrata, suum viri Chremetis negligentiâ minui patrimonium.

Iambici octonarii & catalectici.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

AGedum, ut soles, Nausistrata, facilis ut placetur nobis;
Ut suâ voluntate id, quod est faciundum, faciat. N. *faciam.*

D. Pariter nunc operâ me adjuves, ac dudum re opitulata es.
N. Factum volo: ac pol queo minùs viri culpâ, quam me dignum eſt.
D. Quid autem? N. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Statim capiebat: hem, vir viro quid præſtat! D. bina, quæſo!
N. Ac rebus vilioribus multò, tamen talenta bina. D. hei!
N. Quid hæc videntur? D. ſcilicet. N. virum me natam vellem:
Ego oſtenderem. D. certò ſcio. N. quo pacto? D. parce ſodes,
Ut poſſis cum illa, nè te adoleſcens mulier defatiget.
N. Faciam, ut jubes: ſed meum virum abs te exire video. C. hem Demipho,
Jam illi datum eſt argentum! D. curavi illico. C. nollem datum
Hei! video uxorem: penè plus quàm ſat erat. D. cur nolles, Chreme?
C. Jam rectè. D. quid tu? cequid locutus cum iſta es, quamobrem hanc ducimus?
C. Tranſegi. D. quid ait tandem. C. abduci non poteſt. D. quid non poteſt?
C. Quia uterq; utriq; eſt cordi. D. quid iſthuc noſtra? C. magni: præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. D. quid! deliras! C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. D. ſati'ne ſanus es?
N. An obſecro, vide nè in cognatam pecces. D. non eſt. C. nè nega:
Patri aliud nomen dictum eſt: hoc tu errâſti. D. non nôrat patrem!
C. Nôrat. D. cur aliud dixit? C. nunquam hodie concedes mihi, neque
Intelleges! D. ſi tu nil narres. C. pergù! N. miror quid hoc ſiet.
D. Equidem hercle neſcio. C. vin' ſciret? at ità me ſervet Jupiter,
Ut propior illi, quàm ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. D. dii voſtram fidem!
Eamus ad ipſam unà omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo.
C. ah!

D. Quid

D. Quid eſt? C. itáne parvam mihi fidem eſſe apud te? D. vín' me credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſthuc eſſe? agè, fiat, quid illa filia
Amici noſtri, quid futurum eſt? C. rectè. D. hanc igitur mittimus?
C. Quidni? D. illa maneat. C. ſic. D. ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.
N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quàm ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
D. Quid iſthuc negotii eſt? C. jámne operuit oſtium? D. jam. C. ô Jupiter!
Dii nos reſpiciunt: gnatam invèni nuptam cum tuo filio. D. hem
Quo pacto id potuit? C. non ſatis' tutus eſt ad narrandum hic locus
D. At tu intrò abi. C. heus; nè filii noſtri quidem hoc reſciſcant volo.

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Antipho redemptam Phædriæ amicam gratulatur: ſeque involutum his malis queritur, unde expediri nequeat.

Iambici octonarii catalectici.

Antipho.

LÆtus ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.
Quàm ſcitum eſt, ejuſmodi parare in animo cupiditates,
Quas, cùm res adverſæ ſient, paulò mederi poſſis?
Hic ſimul argentum reperit, curâ ſeſe expedivit:
Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis,
Quin, ſi hoc celetur, in metu; ſin' patefiat, in probo ſim.
Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenſa
Hujuſce habendæ: ſed ubinam Getam invenire poſſum, ut
Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere jubeat?

ACTUS V. SCENA V.

Arg. Adnumeratam eſſe lenoni pecuniam narrat Phormio: & quaſi re bene geſtâ, nunc ſeſe curaturum cuticulam dicit.

Iambici octonarii catalectici.

Phormio, Antipho.

ARgentum accepi: tradidi lenoni: abduxi mulierem:
Curavi, propriâ eâ Phædria ut potiretur: nam emiſſa eſt manu.
Nunc una mihi res etiam reſtat, quæ eſt conficiunda, otium
A ſenibus ad potandum ut habeam; nam aliquot hos ſumam dies

A. *Sed Phormio eſt: quid ais?* P. *quid!* A. *quidnam nunc facturus Phædria?*
Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?
P. *Viciſſim partes tuas acturus eſt.* A. *quas?* P. *ut fugitet patrem.*
Te ſuum rogavit rurſum ut ageres cauſam, ut pro ſe diceres:
Nam potaturus eſt apud me: ego me ire ſenibus Sunium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum quam dixit Geta;
Ne, cùm hic non videant me, conficere credant argentum ſuum.
Sed oſtium concrepuit abs te. A. *vide quis egrediatur.* P. *Geta eſt.*

ACTUS V. SCENA VI.

Arg. Geta Antiphoni nunciat Phanium inventam eſſe Chremetis filiam.

Trochaici octonarii catalectici, & iambici ſenarii.

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna! ô ſors fortuna! Quantis commoditatibus,
Quàm ſubitò meo hero Antiphoni ope veſtrâ hunc oneraſtis diem!
A. *Quidnam hic ſibi volt?* G. *nôſq; amicos ejus exoneraſtis metu!*
Sed ego nunc mihi ceſſo, qui non humerum hunc onero pallio,
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ contigerint, ſciat!
A. *Num tu intelligis hic quid narret?* P. *num tu?* A. *nil.* P. *tantundem ego.*
G. *Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc ſunt.* A. *heus Geta.*
G. *hem tibi!*
Num mirum aut novum eſt revocari, curſum cùm inſtitueris?
A. *Geta.*
G. *Pergis hercle: nunquam tu odio tuo me vinces.* A. *non manes?*
G. *Vapulabis, curialis verzula eſt, qui me vocat.*
A. *Id tibi quidem jam fiet, niſi reſiſtis, verbero.*
G. *Familiariorem oportet eſſe hunc, qui minitatur malum.*
Sed iſne eſt quem quæro an non? ipſus eſt. P. *congredere actutum.*
A. *quid eſt?*
G. *O omnium, quantum eſt, qui vivant homo hominum ornatiſſime!*
Nam ſine controverſia à diis ſolus diligere, Antipho,
A. *Ità velim! ſed qui iſthuc credam ità eſſe, mihi dici velim.*
G. *Satin' eſt, ſi te deliburum gaudio reddo?* A. *enecas.*
P. *Quin tu hinc pollicitationes auferis, & (quod fere) cedo.* G. *oh!*
Tu quoque hic aderas, Phormio! P. *adcram: ſed ceſſas!* G. *accipe: hem!*

ut

Ut modò argentum dedimus tibi apud forum, rectè domum
Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam.
A. *Quamobrem? G. omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem est,*
Antipho.
Ubi in gynæceum ire occipio, puer ad me occurrit Mida:
Ponè apprehendit pallio, resupinat: respicio: rogo (dere:
Quamobrem retineat me. Ait esse vetitum intrò ad heram acce-
Sophrona modò fratrem huc, inquit, senis introduxit Chremem
Eúmque nunc esse intus cum illis. Hoc ubi ego audivi, ad fores
Suspenso gradu placidè ire perrexi: accessi, astiti,
Animam compressi, aurem admovi: ità animum cœpi attendere,
Hoc modo sermonem captans. A. cuge Geta. G. hîc pulcherrimum
Facinus audivi: itaque penè hercle exclamavi gaudio.
P. *Quod? G. Quodnam arbitrare? A. nescio. G. atqui mirifi-*
cissimum:
Patruus tuus est pater inventus Phanio uxori tuæ: A. hem!
Quid ais! G. cum ejus olim consuevit matre in Lemno clanculum.
P. *Somnium: utín' hæc ignoraret suum patrem! G. aliquid credito*
Phormio esse causæ: sed me censen' potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint!
P. *Atque hercle ego quoq; illam audivi fabulam. G. immo etiam*
dabo,
Quò magi' credas: patruus interea indè huc egreditur foras:
Haud multò pòst cum patre idem recipit se intrò denuò:
Ait uterque tibi potestatem ejus habendæ se dare:
Denique ego sum missus, te ut requirem, atque adducerem.
A. *Hem! quin ergo? rape me: cessas! G. fecero. A. ô mi Phormio,*
Vale. P. vale, Antipho: bene ità me dii ament, factum: & gaudeo.
Tantam fortunam de improviso esse his datam!
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Nè cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ità ut datum est ingratiis,
His datum erit: hoc quí cogam, re ipsâ reperi.
Nunc gestus mihi voltúsque est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Indè hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quò me assimulâram ire ad mercatum, non eo.

ACT.

ACTUS V. SCENA VII.

Arg. Cognitâ Phanio, senes à Phormione pecuniam repetunt. Phormio negat se redditurum: hinc contentio inter eos oritur.

Ejusdem generis.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dii magnas meritò gratias habeo, atque ago,
Quando evenêre hæc nobis, frater, prosperè.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Ut auferamus. P. *Demiphonem, si domi est,*
Visam, ut quod. D. *at nos ad te ibamus, Phormio.*
P. *De eadem hac fortasse causa.* D. *ità hercle.* P. *credidi.*
Quid ad me ibatis? ridiculum: an verebamini,
Nè non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Adhuc curavi unum hoc quidem, ut mî esset fides.
C. *Estne ea ità, ut dixi, liberalis?* D. *oppidò.*
P. *Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,*
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date:
Nam omnes posthabui mihi res, ità uti par fuit,
Postquam, tantopere id vos velle, animum advorteram.
D. *At hic dehortatus est me, nè illam tibi darem:*
Nam, Qui rumor erit populi, inquit, si id feceris!
Olim cùm honestè potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi, turpe est; ferme eadem omnia,
Quæ túte dudum coram me incusaveras.
P. *Satìs superbè illuditis me.* D. *qui?* P. *rogas!*
Quia nè alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim!
C. *Tum autem Antiphonem video ab sese amittere*
Invitum eam, eam inque. D. *tum autem video filium*
Invitum sanè mulierem ab se amittere.
Sed transi sodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursum rescribi, Phormio.
P. *Quodne ego perscripsi porrò illis, quibus debui?*
D. *Quid igitur fiet?* P. *si vis mihi uxorem dare,*
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere apud te illam, hîc dos maneat, Demipho:

Num

Nam non est æquum me propter vos decipi;
Cùm ego vestri honoris causâ repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
D. *I hinc in malam rem cum isthac magnificentia,*
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeò. **P.** *irritor.* **D.** *túne hanc duceres,*
Si tibi data esset! **P.** *fac periclum.* **D.** *ut filius*
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consilium fuit.
P. *Quæso, quid narras!* **D.** *quin tu mihi argentum cedo.*
P. *Immo verò uxorem tu cedo.* **D.** *in jus ambula.*
P. *In jus! enimvero si porro esse odiosi pergitis.*
D. *Quid facies?* **P.** *egòne? vos me indotatis modò*
Patrocinari fortasse arbitraminí:
Etiam dotatis soleo. **C.** *quid id nostrâ?* **P.** *nihil.*
Hîc quandam nôram, cujus vir uxorem. **C.** *bem!* **D.** *quid est?*
P. *Lemni habuit aliam.* **C.** *nullus sum.* **P.** *ex qua filiam*
Suscepit, & eam clàm educat. **C.** *sepultus sum.*
P. *Hæc adeò ego illi jam denarrabo.* **C.** *obsecro,*
Nè facias. **P.** *oh! túne' is eras* **D.** *ut ludos facit?*
C. *Missum te facimus.* **P.** *fabulæ.* **C.** *quid vis tibi?*
Argentum quod habes, condonamus te. **P.** *audio:*
Quid vos, malùm, ergò me sic ludificamini
Inepti vestrâ puerili sententiâ?
NOLO, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape:
Quod dictum, indictum est: quod modò erat ratum, irritum est.
C. *Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit?* **D.** *nescio,*
Nisi, Me dixisse nemini, id certò scio.
C. *Monstri, ità me dii ament, simile.* **P.** *injeci scrupulum.* **D.** *hem!*
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat,
Tam apertè irridens! emori hercle satius est:
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam:
Nunc quod ipsa ex aliis audítura sit, Chreme,
Id nosmet indicare placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Ulcisci. **P.** *at, at, nisi mihi prospicio, hæreo:*

Hi gladiatorio animo ad me affectant viam.
C. *At vereor, ut placari possit.* D. *bono animo es:*
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus, Chreme,
Cum è medio excessit, unde hæc suscepta est tibi.
P. *Itáne mecum agitis? satis astutè aggredimini:*
Non hercle ex re istius me insti gâsti, Demipho.
Ain' tu ubi peregrè, quæ libitum fuerit, feceris,
Neque hujus fis veritus fœminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias;
Venias mihi precibus lautum peccatum tuum!
Hisce ego illam dictis ità tibi incensam dabo,
Ut nè restinguas lacrumis, si extillaveris.
D. *Malùm, quod isti dii, deæque omnes duint.*
Tantáne affectum hominem quenquam esse audaciâ?
Non hoc publicitus scelus hinc deportarier
In solas terras! C. *in id redactus sum loci,*
ut nesciam prorsus quid agam cum illo. D. *ego scio:*
In jus eamus. P. *in jus! huc, si quid lubet.*
D. *Assequere, ac retine, dum huc ego servos evoco.*
C. *Solus enim nequeo: accurre huc.* P. *una injuria est*
Tecum. C. *lege agito ergó.* P. *altera est tecum, Chreme,*
D. *Rape hunc.* P. *itáne agitis! enimvero voce est opus.*
Nausistrata, exi. C. *os opprime.* D. *impurum vide,*
Quantum valet. P. *Nausistrata, inquam.* C. *non taces!*
P. *Taceam!* D. *nisi sequitur, pugnos in ventrem ingere,*
Vel oculum excupe. P. *est ubi vos ulciscar probè*

ACTUS V. SCENA VIII.

Arg. Phormio Chremetem prodit uxori de altera conjuge: Chremes graviter objurgatur. Phormio exultat, tam probè se ultum esse senes. Demipho pro fratre intercedit, & orat, ut huic uxor factum condonet. Ea neque se ignoscere dicit, neque promittere quicquam, sed filii judicio permittere omnia.

Iambici senarii, & trochaici octonarii.

Nausistrata, Chremes, Phormio, Demipho.

Quis nominat me? C. *hem!* N. *quid isthuc turbæ est, obsecro.*
Mi vir? P. *hem quid nunc obticuisti?* N. *quis hic homo est?*
Non mihi respondes! P. *hiccine ut tibi respondeat,*

Qui hercle, ubi sit, uescit! C. *cave isti quicquam credueas.*
P. *Abi: tange, si non totus friget, me eneca.*
C. *nil est.* N. *quid ergó? quid isthic narrat?* P. *jam scies.*
Ausculta. C. *pergin' credere!* N. *quid ego, obsecro,*
Huic credam, qui nil dixit? P. *delirat miser*
Timore. N. *non pol temere est, quod tu tam times.*
C. *Ego timeo!* P. *rectè sanè, quando nihil times.*
Et hoc nihil est quod dico ego: tu narra. D. *scelus,*
Tibi narret! P. *eho tu? factum est abs te sedulò*
Pro fratre. N. *mi vir, non mî narras!* C. *at.* N. *quid at?*
C. *Non opus est dicto.* P. *tibi quidem: at scito huic opu'st.*
In Lemno. C. *hem, quid ais.* D. *non taces!* P. *clam te.* C. *hei mihi*
P. *uxorem duxit.* N. *mi homo, dii melius duint.*
P. *Sic factum est.* N. *perii misera.* P. *& indè filiam*
Suscepit jam unam dum tu dormis. C. *Quid agimus?*
N. *Prô dii immortales? facinus indignum & malum.*
P. *Hoc actum est.* N. *an quicquam hodie est factum indignius?*
Qui mî, ubi ad uxores ventum est, tum fiunt senes.
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipso distædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ & mansiones diutinæ
Lemni! hæccine erat quæ nostros fructus minuebat vilitas!
D. *Ego, Nausistrata, esse in hac re culpam meritum non nego:*
Sed eam quæ sit ignoscenda. P. *VERBA fiunt mortuo.*
D. *Nam neque negligentiâ tuâ, neque odio id fecit tuo.*
Vinolentus forte abhinc annos quindecim mulierculam
Eam compressit unde hæc nata est, neque pòst illam unquam attigit.
Ea mortem abiit: è medio abiit: quî fit in re hac scrupulus?
Quamobrem te oro, ut alia facta tua sunt, æquo animo hoc feras.
N. *Quid ego æquo animo! cupio misera in hac re jam defungier.*
Sed quid sperem? ætate porrò minu' peccaturum putem?
Jam tum erat senex, senectus si verecundos facit:
An mea forma atque ætas nunc magis expetenda est, Demipho?
Quid mihi hîc affers, quamobrem expectem aut sperem porrò non fore?
P. *Exequias Chremeti: quibus est commodum ire, hem tempus est.*

Sic

Sic dabo: agè nunc, Phormionem, qui volet, lacessitó:
Faxo tali cum mactatum, atque hic est, infortunio.
Redeat sanè in gratiam: jam supplicii satis est mihi:
Hæc habet, ei quod, dum vivat, usque ad aurem obganniat
N. *At meo merito, credo: quid ego nunc commemorem, Demipho.*
Sigillatim qualis in istum fuerim? D. *novi æquè omnia*
Tecum. N. *merito hoc meo hoc videtur factum?* D. *minimè gentium:*
Verùm, quando jam accusando fieri infectum non potest,
Ignosce: orat, confitetur, purgat: quid vis amplius?
P. *Enimvero priùs quàm hæc dat veniam, mihi prospiciam, & Phædriæ.*
Heus Nausistrata, priùs quàm huic respondes temere, audi.
N. *quid est?*
P. *Ego minas triginta ab isto per fallaciam abstuli:*
Eas dedi tuo gnato: is pro sua amica lenoni dedit.
C. *Hem, quid ais!* N. *adeòn' indignum tibi videtur, filius*
Homo adolescens unam si habet amicam, tu uxores duas!
Nil pudere! quo ore illum objurgabis! responde mihi.
D. *Faciet, ut voles.* N. *immo ut meam jam scias sententiam,*
Neque ego ignosco, neque promitto quicquam, neque respondeo,
Priùs quàm gnatum vidco: ejus judicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. P. *mulier sapiens es Nausistrata.*
N. *Satin' id est tibi?* P. *Immo verò pulchrè discedo, & probè,*
Et præter spem. N. *tu tuum nomen, dic, quod est?* P. *mihin'? Phormio,*
Vestræ familiæ hercle amicus, & tuo summus Phædriæ.
N. *Phormio, at ego ecastor posthac tibi, quod potero, & quæ voles,*
Faciámque, & dicam. P. *benignè dicis.* N. *pol meritum est tuum.*
P. *Vin primùm hodie facere quod ego gaudeam, Nausistrata,*
Et quod tuo viro oculi doleant? N. *cupio.* P. *me ad cœnam voca,*
P. *Pol verò voco.* D. *Eamus intrò hinc.* N. *fiat: sed ubi est Phædria*
Judex noster? P. *jam hic, faxo, aderit. Vos valete, & plaudite.*

HECYRÆ

HECYRÆ PERSONÆ
Earúmque interpretatio.

Syra, anus, Syriaci generis mulier.
Philotis, meretrix, ἀπὸ τῆς φιλότητος, vel ἀπὸ τοῦ δήμου φιλεῖν unde & *Philotion* fieri poteſt, ut ſit in nomine aurium ſignificatio.
Laches, ſenex. Eunuch.
Soſtrata, mulier. Heautont.
Pamphilus, adoleſcens. Andr.
Parmeno, ſervus. Eunuch.
Sofia, ſervus. Andr.
Bacchis, meretrix, à parſimonia equeſtri; ejus enim ſtudii, ut gloria erat ingens, ità magni ſumptus.
Myrrhina, mulier, matronale nomen, à myrto, quâ Magiſtratus quondam coronabantur.

Sequentium perſonarum tantùm hîc mentio fit.

Philumena, ἡ φιλουμένη, amabilis.
Scirtus, ἀπὸ τοῦ σκιρτᾶν à ſaltatione.

M. ANTONII MURETI IN *HECYRAM TERENTII* ARGUMENTUM.

Pamphilus, Lachetis è Soſtrata uxore filius, Bacchidem meretricem deperibat. Is cùm aliquando noctu ad eam temulentus iret, in Philumenam Phidippi & Myrrhinæ filiam, incidit, eámque in via per vim compreſſit, atq; ità effugit, ut neq; ipſe eam neq; puella ipſum cognoſcere potuerit: in illa autem luctâ etiam annulum ei detraxit, cúmq; Bacchidi dono dedit: paulò pòſt pater eum, tum ut à meretricio amore averteret, tum ut præſidium ſuæ ſenectuti pararet, ad uxorem ducendam perpulit. Contigit, ut ea ipſa uxor ei diceretur, quam ipſe conſtupraverat; gaudente admodum puellæ matre, quæ, quia ſola conſcia erat filiam è ſtupro gravidam eſſe, quàm primùm eam collocare properabat: ut ſi fortè poſt aliquot menſes pararet, nuptiis, quemadmodum ſæpe, fit, obtegeretur ſtuprum. Cecidit res longè aliter ac putabatur: etenim Pamphilus, qui invitiſſimus adjeciſſet animum ad rem uxoriam, quiq; avellere ſe de repente à Bacchidis more non poſſet, ità dormiit cum uxore, ut eam nè attigerit quidem

Bacchis, quòd eâ vivâ nunquam se uxorem ducturum, sæpe ei promiserat Pamphilus, nonnullam sibi ab eo factam injuriam putans, multò ei minùs, quàm solebat, placida & obsequens esse cœpit. Eò factum est, ut Pamphilus ei se paulatim subduxerit, quámq; priùs spernebat uxorem, ejus mirificum quendam amorem animo conceperit. Interea quiddam accidit, ut iter Pamphilo in Imbrum esset: profecto eo, Philumena, quæ intumescere sibi uterum sentiret, cùm aliorum, tum socrûs imprimis suæ conspectum refugiebat: tandem cum in eo esset, ut celare vix posse amplius videretur, sumptâ occasione, per sacrificandi speciem ad matrem se, unam omnium rerum conscium, confert. Post dies compluſculos mittit Sostrata, qui eam accerserent: respondetur, ægrotam esse. It, ut eam saltem viseret: non admittitur. Laches accusare uxorem & dicere, hæc omnia illius culpâ contingere. Illa contrà excusare se, & culpam deprecari: nullius se rei conscium esse, cur sua consuetudo nurui odiosa esse debeat: interea redit Pamphilus, atq; ità fors tulit, ut quo die ipse Athenas appulit, eo ipso Philumena partu levaretur. Cùm igitur, videndi cupidus (ægrotare enim acceperat, & ità amabat, ut qui vehementissimè) subitò ad eam ingressus esset, peperisse deprehendit; ibi eum Myrrhina exeuntem prosecuta, lacrumans obtestari cœpit, quando ea res nihil ipsi nocitura esset, nè reciperet quidem uxorem, si ità videretur; sed tamen nè famam illius proderet; ità se facturum recipit. Cùm igitur neq; vellet uxorem recipere, neq; rursum veram afferret causam, suspicati sunt senes, eum Bacchidis adhuc amore impeditum, ea de causa ab uxore abhorrere; accersitam itaque Bacchidem objurgat Phidippus. Ea, cùm se illi purgâsset, jubetur ad mulieres ingredi, & eis quoq; illam suspicionem adimere; ingreditur annulum habens in digito, quem olim Philumenæ ereptum, sibi dederat Pamphilus; is annulus effecit, ut vitiatam esse ab ipso Pamphilo Philumenam, cognosceretur. Lætus Pamphilus, & uxorem & filium recipit.

C. SULP. APPOLLINARIS
PERIOCHA.

UXorem duxit Pamphilus Philumenam,
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit:
Ejusdem per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ.
Dein profectus in Imbrum est: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam, nè id sciat socrus,
Ut ægram ad se transfert. Revertit Pamphilus;
Deprehendit partum, celat; uxorem tamen
Recipere non volt. Pater incusat Bacchidis
Amorem. Dum se purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ fortè agnoscit Myrrhina.
Uxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECYRA

HECYRA TERENTII.

ACTA LUDIS ROMANIS SEX. JULIO CÆSARE ET CN. CORNELIO DOLABELLA, ÆDILIBUS CUR. NON EST PERACTA TOTA. MODOS FECIT FLACCUS CLAUDII F. TIBIIS PARIBUS CN. OCTAVIO ET T. MANLIO COSS. RELATA EST ITERUM LUDIS FUNEBRIBUS. RELATA EST TERTIO Q. FULVIO, ET T. MARTIO ÆDIL. CURUL.

PROLOGUS.

HECYRA est huic nomen fabulæ. Hæc cùm data
Est nova, novum intervênit vitium & calamitas:
Ut neque spectari, neque cognosci potuerit:
Ità populus studio stupidus in funambulo
Animum occupârat. Nunc hæc planè est pronova:
Et is qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Alias cognôstis ejus: quæso, hanc noscite.

ALTER PROLOGUS.

ORator ad vos venio ornatu prologi:
Sinite exorator sim, eodem ut jure uti senem
Liceat, quo jure sum usus adolescentior,
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Nè cum poeta scriptura evanescceret.
In his, quas primùm Cæcili didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia scibam dubiam fortunam esse scenicam.
Spe incertâ, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem alias discerem
Novas studiosè, ne illum ab studio abducerem,
Perfeci, ut spectarentur: ubi sunt cognitæ,
Placitæ sunt. Ità poetam restitui in locum,

Propè jam remotum injuriâ adversariûm
Ab studio, atque ab labore, atque arte musicâ.
Quòd si scripturam sprevissem in præsentia, &
In deterrendo voluissem operam sumere,
ut in otio esset, potiùs quàm in negotio:
Deterruissem facilè, nè alias scriberet.
Nunc quid petam, meâ causâ, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero, quam mihi per silentium
Nunquam agere licitum est, ità eam oppressit calamitas.
Eam calamitatem vostra intelligentia
Sedabit, si erit adjutrix nostræ industriæ.
Cùm primùm eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eadem accessit expectatio,
Comitum conventus, studium, clamor mulierum
Fecêre, ut ante tempus exiram foras.
Vetere in nova cœpi uti consuetudine,
In experiundo ut essem; refero denuo:
Primo actu placeo. Cùm interea rumor venit,
Datum ibi gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco:
Interea ego meum non potui tutari locum.
Nunc turba nulla est: otium & silentium est:
Agendi tempus mihi datum est: vobis datur
Potestas condecorandi ludos scenicos.
Nolite sinere per vos artem musicam
Recidere ad paucos: facite, ut vestra autoritas
Meæ autoritati fautrix adjutrixque sit.
Si nunquam avare statui pretium arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maximum,
Quàm maximè servire nostris commodis:
Smite impetrare me, qui in tutelam meam
Studium suum, & se in vostram commisit fidem,
Nè eum circumventum iniqui irrideant.
Meâ causâ causam hanc accipite, & silentium
Date, ut lubeat scribere aliis, mihique ut discere
Novos expediat posthac, pretio emptas meo.

ACT.

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Philotis & Syra indignè ferunt Pamphilum uxorem duxisse, relictâ quam amare videbatur Bacchide, & protaticæ sunt personæ: nam extra fabulæ argumentum inducuntur, ut Parmenoni detur occasio commemorandi argumenti.

Iambici senarii.

Philotis, Syra.

Perpol quàm paucos reperias meretricibus
Fideles evenire amatores, Syra!
Vel hic Pamphilus jurabat quoties Bacchidi,
Quàm sanctè ut quivis facilè posset credere,
Nunquam illa vivâ ducturum uxorem domum!
En! duxit. S. *ergò propterea te sedulò*
Et moneo & hortor, nè cujusquam misereat,
Quin spolies, mutiles, laceres, quenquam nacta sis.
P. *utine eximium neminem habeam?* S. *neminem:*
Nam nemo illorum quisquam scito, ad te venit,
Quin ità paret sese, abs te blanditiis suis
Quàm minimo pretio suam voluptatem expleat.
Hiscine tu amabò non contrà insidiabere?
P. *Tamen eandem pol esse omnibus, injurium est.*
S. *Injurium est autem ulcisci adversarios!*
Ac quâ viâ captent te illi, eâdem ipsos capi!
Eheu me miseram! cur non aut isthæc mihi
Ætas & forma est, aut tibi hæc sententia?

ACTUS I. SCENA I.

Arg. Redeunti peregrè Philoti Parmeno totius narrat argumentum fabulæ. *Ejusdem generis.*

Parmeno, Philotis, Syra.

Senex si quæret me, modò îsse dicito
Ad portum percontatum adventum Pamphili.
Audin, quid dicam, Scirte? si quæret me, ubi
Tum dicas: si non quæret, nullus dixeris;
Aliàs ut uti possim causâ hâc integra.
Sed videón' ego Philotin? unde hæc advenit?
Philotis salve multùm. Ph. *ô salve Parmeno.*
S. *Salve mecastor, Parmeno.* Pa. *& tu ædepol Syra.*
Dic mihi Philoti', ubi te oblectâsti tam diu?
Ph. *Minimè me equidem oblectavi, quæ cum milite*

Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſimo:
Biennium ibi perpetuum miſeram illum tuli.
Pa. *Ædepol te deſiderium Athenarum arbitror*
Philotium cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. **Ph.** *non dici poteſt,*
Quàm cupida cram huc redeundi, abeundi à milite,
Vôſque hîc videndi, antiquâ ut conſuetudine
Agitarem inter vos liberè convivium:
Nam illic haud licebat, niſi præfinitò loqui
Quæ illi placerent. **Pa.** *haud opinor commodè*
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. *Sed quid negotî hoc? modò quæ narravit mihi*
Hîc intus Bacchis! quod ego nunquam credidi
Fore, ut ille hâc vivâ poſſet animum inducere
Uxorem habere. **Pa.** *habere autem!* **Ph.** *ebo tu, an non habet?*
Pa. *Habet: ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.*
Ph. *Ità dî deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.*
Sed quî iſthuc credam ità eſſe? dic mihi, Parmeno.
Pa. *Non eſt opus prolato hoc: percontarier*
Deſiſte. **Ph.** *nempe eâ cauſâ, ut nè id fiat palàm.*
Ità me dî amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
Pa. *Nunquam tam dices commoda, ut tergum meum*
Tuam in fidem committam. **Ph.** *ah! nolo, Parmeno:*
Quaſi non tu multò malis narrare hoc mihi,
Quàm ego, quæ percontor, ſcire. **Pa.** *vera hæc prædicat:*
Et mî illud vitium maximum eſt. Si mihi fidem
Das te taciturum, dicam. **Ph.** *ad ingenium redis,*
Fidem do: loquere. **Pa.** *Auſculta.* **Ph.** *iſthic ſum.* **Pa.** *hanc Bacchidem*
Amabat, ut cum maximè, tum Pamphilus,
Cùm pater uxorem ut ducat, orare occipit:
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,
Seſe ſenem eſſe, dicére, illum autem unicum,
Præſidium velle ſe ſenectuti ſuæ.
Ille ſe primò negare: ſed poſtquam acriùs
Pater inſtat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obſequeretur magis.

Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam hujus vicini proximi.
usque illud visum est Pamphila neutiquam grave,
Donec jam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ità ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi ejus commiserescceret.
Ubicunque datum erat spatium solitudinis,
Ut colloqui mecum unà posset: Parmeno,
Perii, quid ego egi! in quod me conjeci malum!
Non potero hoc ferre, Parmeno: perii miser.
Ph. *At te dî deæque perduint cum isto odio Laches.*
Pa. *Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum,*
Nocte illâ primâ virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilò magis.
Ph. *Quid ais! cum virgine unà adolescens cubuerit*
Plus potus, se illac abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis? nec verum arbitror.
Pa. *Credo ità videri tibi: nam nemo ad te venit.*
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. *Quid deinde fit?* Pa. *diebus sanè pauculis*
Pòst Pamphilus me solum seducit foras,
Narrátque, ut virgo ab se integra etiam tum siet:
Séque, antè eam quàm uxorem duxisset domum,
Sperâsse eas tolerare posse nuptias
Sed quam decrêrim me non posse diutiùs
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accêpi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. *Pium ac pudicum ingenium narras Pamphili.*
Pa. *Hoc ego proferre incommodum esse mihi arbitror:*
Reddi patri autem, cui nihil dicas vitî,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. *Quid interea? ibátne ad Bacchidem?* Pa. *quotidie:*
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt,
Maligna multò & magis procax facta illico est.
Ph. *Non ædepol mirum.* Pa. *atque ea res multò maximè*

Dijunxit illum ab illa, poſtquam & ipſe ſe,
Et illam, & hanc, quæ domi erat, cognovit ſatis,
Ad exemplum ambarum mores earum æſtimans.
Hæc, ità uti liberali eſſe ingenio decet,
Pudens, modeſta, incommoda atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris miſerico dia
Devictus, partim victus hujus injuriis,
Paulatim elapſus eſt Bacchidi, atque huc tranſtulit
Amorem, poſtquam par ingenium nactus eſt.
Interea in Imbro moritur cognatus ſenex
Horunc: ea ad hos redibat lege hereditas.
Eò amantem invitum Pamphilum extrudit pater.
Reliquit cum matre hîc uxorem: nam ſenex
Rus abdidit ſe: huc raro in urbem commeat.
Ph. *Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?*
Pa. *Nunc audies, primùm dies compluſculos*
Bene conveniebat ſanè inter eas: interim
Miris modis odiſſe cœpit Soſtratam,
Neque lites ullæ inter eas, poſtulatio
Nunquam. Ph. *quid igitur?* Pa. *ſi quando ad eam acceſſerat,*
Confabulatum, fugere è conſpectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non queit pati,
Simulat ſe à matre accerſi ad rem divinam: abit.
Ubi illîc eſt dies complures, accerſi jubet.
Dixere cauſam tunc neſcio quam: iterum jubet:
Nemo remiſit poſtquam accerſunt ſæpius,
Ægram eſſe ſimulant mulierem: noſtra illico
It viſere ad eam: admiſit nemo: hoc ubi ſenex
Reſcivit, herì eâ cauſâ rure advenit huc,
Patrem continuò convenit Philumenæ.
Quid egerint inter ſe, nondum etiam ſcio:
Niſi ſanè curæ eſt; quorſum eventurum hoc ſiet.
Habes omnem rem: pergam quo cœpi hoc iter.
Ph. *Et quidem ego: nam conſtituì cum quodam hoſpite*
Me iſſe illum conventuram. Pa. *dî vortant bene*
Quod agas. Ph. *vale.* Pa. *& tu bene vale, Philotium.*

ACT

ACTUS II. SCENA I.

Arg. Soſtratam uxorem accuſat Laches, quod nurum Philumenam duritie ſuâ & morum incommoditate domo ejecerit: ſocrus contrà nihil à ſe peccatum eſſe contendit.

Iambici octonarii, & pauci ſenarii admixti trochaicis octonariis.

Laches, Soſtrata.

PRo Deûm atque hominum fidem! quod hoc genus eſt, quæ hæc conjuratio,
Ut omnes mulieres eadem æquè ſtudeant, nolintque omnia,
Neque declinatam quicquam ab aliarum ingenio ullam reperias!
Itaque adeò una animo omnes ſocrus oderunt nurus; virîs
Eſſe advorſas æquè ſtudium eſt, ſimilis eſt pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: & Ei ludo, ſi ullus eſt, magiſtram hanc eſſe ſatìs certò ſcio.
S. Me miſeram, quæ nunc quamobrem accuſer neſcio! L. bem!
Tu neſcis! S. non, ità me dî bene ament, mi Laches,
Itáq; una inter nos agere ætatem liceat. L. dî malæ prohibeant.
S. Méq; abs te immeritò eſſe accuſatam poſt modo reſciſces. L. ſcio.
Te immeritò! an quicquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras:
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines facis,
Qui illum decrêrunt dignum, ſuos cui liberos committerent?
Tu ſola exorere, quæ perturbes hæc tuâ impudentiâ.
S. Egóne? L. tu, inquam, mulier, quæ me omnino lapidem haud hominem, putas.
An, quia rari eſſe crebrò ſoleo, neſcire arbitramini,
Quo quæque pacto hîc vitam voſtrarum exigat?
Multò meliùs, hîc quæ fiunt, quàm illic ubi ſum aſſiduè, ſcio:
Ideo quia, uti vos mihi domi eritis, proinde ego ero famâ foris.
Jampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Miniméque adeò mirum: &, ni id feciſſet, magìs mirum foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odiſſet domum:
Quod ſi ſciſſem, illa hîc maneret potiùs, tu hinc iſſes foras.
At vide, quàm immeritò ægritudo hæc oritur mî abs te, Soſtrata,
Rus habita tum abii, concedens vobis, & rei ſerviens;
Sumptus voſtros otiúmque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquum atque ætatem meam.
Non te pro his curâſſe rebus, nè quid ægre eſſet mihi?

S. Non

S. *Non meâ operâ; neque pol culpâ evênit.* L. *immo maxumè.*
Sola hîc fuisti: in te omnis hæret culpa sola, Sostrata.
Quæ hic erant, curares; cùm ego vos solvi curis cæteris.
Cum puella anum suscepisse inimicitias non pudet!
Illius dices culpâ factum. S. *haud equidem dico, mi Laches.*
L. *Gaudeo, ità me dii ament, gnati causâ, nam de te quidem*
Satìn' scio, peccando detrimenti nil fieri potest.
S. *Quî scis, an eâ causâ, mi vir, me odisse assimulaverit,*
Ut cum matre unà plus esset? L. *quid ais! non signi hoc sat est,*
Quòd heri nemo voluit visentem te ad eam intromittere!
S. *Eam tassam oppidò tum aiebant: eo ad eam, non admissa sum.*
L. *Tuos esse illi mores morbum magìs quàm ullam aliam rem arbitror:*
Et meritò adeò: nam vostrarum nulla est, quin gnatum velit
Ducere uxorem, & quæ vobis placita conditio est datur:
Ubi duxêre impulsu vostro, vostro impulsu easdem exigunt.

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Laches remitti cupit nurum suam: pater Phidippus dicit non posse eam perdurare apud socrum, absente Pamphilo.

Iambici octonarii catalectici.

Phidippus, Laches, Sostrata.

ETsi scio, Philumena, meum jus esse, ut te cogam,
Quod ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus faciam,
Ut tibi concedam, neque tuæ libidini advorsabor. (*fiet.*)
L. *Atq; eccum Phidippum optumè video, ex hoc jam scibo quid*
Phidippe, esse ego meis omnibus scio me apprimè obsequentem:
Sed non adeò, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.
Quòd si tu idem faceres, magìs in rem & nostram, & vostram
id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. P. *eia verò.*
L. *Adi te herì de filia; ut veni, itidem incertùm amîsti.*
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc,
Celare te iras. Si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea refellendo, aut purgando vobis, corrigemus,
Te judice ipso: sin ea est causa retinendi apud vos,
Quia ægra est: te mî injuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satìs ut meæ domi curetur diligenter:

At,

At, ità me dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Ut tu illam salvam magi' velis quàm ego, id adeò gnati causâ,
Quem ego intellexi illam haud minùs, quàm seipsum magnificare.
Neq; adeò me clàm est, quàm esse eum graviter laturum credam:
Hoc si resciverit: eo domum: studeo hæc priùs, quàm ille huc redeat.
P. *Laches, & diligentiam vestram, & benignitatem*
Novi: & quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco;
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo.
Si facere possim ullo modo. L. *quæ res te facere id prohibet?*
Eho! nunquidnam accusat virum? P. *minimè: nam postquam at-*
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, sanctè adjurat (tendi
Nam posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse alii vitii est: leni ego animo sum natus:
Non possum adversari meis. L. *hem Sostrata.* S. *heu me miseram!*
L. *Certúmne est istuc?* P. *nunc quidem, ut videtur: sed nunquid*
vis? (*una.*
Nam est, quod me transire ad forum jam oportet. L. *eo tecum*

ACTUS II. SCENA III.

Arg. Sostrata queritur genus mulierum nimis esse suspectum viris.

Trochaici octonarii.

Sostrata.

Æ Depol ne nos æquè sumus omnes invisæ viris,
Propter paucas; quæ omnes faciunt dignæ ut videamur
malo.
Nam, ità me ament dii, quod me accusat nunc vir, sum extra
noxiam.
Sed non facile est expurgatu: itá animum induxerunt, socrus
Omnes esse iniquas. Haud pol me quidem: nam nunquam secus
Habui illam, ac si ex me esset nata: nec, quî hoc mî eveniat, scio:
Nisi pol filium multimodis jam expecto ut redeat domum.

ACTUS III. SCENA I.

Arg. Pamphilus queritur se absente uxorem ad suos abiisse, relictâ socru.

Octonarii iambici & trochaici: item iambici senarii.

Pamphilus, Parmeno, Myrrhina.

N Emini ego plura esse acerba ex amore homini unquam ob'ata
credo,
Quàm mi. Heu me infelicem! Hanccine ego vitam parsi perdere?
Haccine causâ ego eram tantopere cupidus redeundi domum?

Cui

Cui quanto fuerat præstabiliu', ubivis gentium ætatem agere,
Quàm hùc redire, atque hæc ità esse miserum me resciscere!
Nàm nos omnes, quibus est alicunde aliquis objectus labos,
Omn: quod est interea tempus, priùs quàm id rescitum est, lucro
Par. *At sic, citiùs quî te expedias his ærumnis, reperies.* (est.
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multò ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies, restitues rursùm in gratiam.
Levia sunt hæc quæ tu pergravia esse in animum indux'ti tuum.
Pam. *Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æquè miser?* (deditum:
Priùs quàm hanc uxorem duxi, habeam alibi animum amori.
Jam in hac re ut taceam cuivis facile scitu'est quàm fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mi obtrudit pater
Vix me illinc abstraxi, atq; impeditum in ea expedivi animum meum, (me abstrahat.
Vixque huc contuleram; hem nova res orta est, porrò ab hac quæ
Tum matrem ex ea re me aut uxorem in culpa inventurum arbitror: (ser
Quæ cùm ità esse invenero, quid restat, nisi porrò ut fiam mi-
Nam matris ferre injurias me, Parmeno, pietas jubet:
Tum uxori obnoxius sum: ità olim suo me ingenio pertulit;
Tot meas injurias quæ nunquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum nescio quid necesse est evenisse, Parmeno,
Unde ira inter eas intercesserit, quæ tam permansit diu.
Par. *Hoc quidem hercle parvum est: si vis veram rationem exequi,*
Non maximas, quæ maximæ sunt interdum iræ, injurias
Faciunt: nam sæpe est, quibus in rebus alius ne iratus quidem est,
Cùm de eadem causa est iracundus factus inimicissimus,
Pueri inter sese quàm pro levibus noxiis iras gerunt! (gerunt.
Quapropter? quia enim qui eos gubernat animus, infirmum
Itidem mulieres sunt fermæ, ut pueri, levi sententiâ:
Fortasse unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. *Abi Parmeno, intrò, ac me venisse nuncia.* Par. *hem quid hoc?* Pam. *tace.*
Par. *Trepidari sentio, cursari sursùm prorsùm; agedum ad fores*
Accede propiùs. Hem! sensistin'? Pam. *noli fabularier.*

Pro

Pro Jupiter! audio clamorem. Par. *tûte loqueris, me vetas?*
M. *Tace, obsecro, mea gnata.* Pam. *matris vox visa est Philumenæ;*
Nullus sum. Par. *quî dum?* Pam. *perii.* Par. *quamobrem?* Pam. *nescio quod magnum malum*
Profectò, Parmeno, me celas. Par. *uxorem Philumenam.*
P. *avitare nescio quid dixerunt: id si fortè est, nescio.*
Pam. *Interii: cur mihi id non dix'ti.* Par. *quia non poteram unà omnia.*
Pam. *Quid morbi est?* Par. *nescio.* Pam. *quid? nemône medicum adduxit?* Par. *nescio.*
Pam. *Cesso hinc ire intrò, ut hoc quamprimum, quicquid est, certum sciam?*
Quonam modo, Philumena mea nunc te offendam affectam?
Nam si periculum ullum in te est, periisse me unà haud dubium est.
Par. *Non usus facto mihi est nunc hanc intrò sequi,*
Nam invisos omnes nos esse illis sentio:
Here nemo voluit Sostratam intrò admittere.
Si fortè morbus ampliùs factus sit,
Quod sanè nolim, maximè heri causâ mei:
Servum illico introisse dicent Sostratæ,
Aliquid tulisse comminiscentur mali,
Capiti, atque ætati illorum, morbus quî actus sit:
Hera in crimen veniet, ego in magnum malum.

ACTUS III. SCENA II.

Arg. Pamphilus tristior egreditur à Philumena, deprehenso ejus partu, quem modis omnibus celare conatur, ac tegere.

Trochaici octonarii catalectici.

Sostrata, Parmeno, Pamphilus.

Nescio quid jamdudum hîc audio tumultuari misera?
Malè metuo, nè Philumenæ magìs morbus aggravescat:
Quod te Æsculapi, & te Salus, nè quid sit hujus, oro.
Nunc ad eam visam. Par. *heus Sostrata.* S. *ehem!* Par. *iterum istîne excludêre.*
S. *Ehem Parmeno! tûne hîc eras! perii: quid faciam misera?*
Non visam uxorem Pamphili, cùm in proximo hîc sit ægra?
Par. *Non visas, nec mittas quidem visendi causâ quenquam.*
Nam qui amat cui odio ipsus est, bis facere stultè duco:
Laborem inanem ipsus capit, & illi molestiam affert.

Tum

Tum autem, filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. *Quid ais! an vênit Pamphilus?* Par. *venit.* S. *Diis gratiam habeo.*
Hem, isthoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.
Par. *Jam eâ te causâ maximè huc nunc introire nolo:*
Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli,
Quæ inter vos intervênit, unde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est. S *ô mi gnate!*
Pam. *Mea mater, salve.* S *gaudeo venisse salvum: salvan⁹*
Philumena est? Pam. *meliusculа.* S. *utinam isthuc ità dii faxint!*
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. *rectè mater.*
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè invasit?*
Pam. *Ità factum est.* S. *quid morbi est?* Pam. *febris.* S. *quotidiana?*
Pam. *ità aiunt.*
I sodes intro: consequar jam te, mea mater. S. *fiat.*
Pam. *Tu pueris curre, Parmeno, obviàm, atque his onera adjuta.*
Par. *Quid? non sciunt ipsi viam, domum quâ redeant!* Pam. *cessas!*

ACTUS III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velitne uxorem recipere an repudiare.

Trochaici octonarii & iambici, aliquot senarii.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus;
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Namque modò me intrò ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: (hei mihi!)
Postquam me aspexêre ancillæ advenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant Venit, id quod me repentè aspexerant.
Sed continuò voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis fors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea properè præcucurrit nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus rectà consequor.
Postquam intrò advêni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:

Neque

Neque voce aliâ, ac res monebat, ipsa poterat conqueri.
Postquam aspexi, O facinus indignum, inquam! & corripui illico
Me indè lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater consequitur: jam & limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans misera. Miseritum est: profectò hoc sic est, ut puto.
OMNIBUS nobis ut res dant sese, ità magni atq; humiles sumus.
Hanc habere orationem mecum à principio instituit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, causam vides:
Nam vitium est oblatum virgini olim ab nescio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret suum
Sed cùm orata ejus reminiscor, nequeo quin lacrumem miser.
Quæque fors fortuna est, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obsecramus ambæ, si jus, si fas est, uti
Advorsa ejus per te tecta tacitáque apud omnes sient:
Si unquam erga te animo esse amico sen'sti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, utì sibi des pro illa nunc, rogat:
Cæterùm de reducenda id fac, quod in rem sit tuam,
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius:
Nam aiunt tecum pòst duobus concubuisse eam mensibus:
Tum, postquam ad te vênit, mensis agitur hic jam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res: nunc si potis est Pamphile,
Maxumè volo, dóque operam, ut clam partus eveniat patrem;
Atque adeo omnes: sed si fieri id non potest quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te rectè eum natum putent.
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quicquam incommodi: &
Illi miseræ indignè factam injuriam conexeris.
Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id verò neutiquam honestum esse arbitror,
Nec faciam: etsi amor me graviter consuetudóque tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cùm in mentem venit,
Solitudóque; ô FORTUNA ut nunquam perpetuò es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
Quem ego consilio missum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adest Parmeno cum pueris: hunc minimè est opus.
In hac re adesse: nam olim soli credidi,
Eâ me abstinuisse in principio, cùm data est:

Vereor

Tum autem, filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
S. *Quid ais! an vênit Pamphilus?* Par. *venit.* S. *Diis gratiam habeo.*
Hem, isthoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde excessit.
Par. *Jam eâ te causâ maxumè huc nunc introire nolo:*
Nam si remittent quippiam Philumenæ dolores,
Omnem rem narrabit, scio, continuò sola soli,
Quæ inter vos intervênit, unde ortum est initium iræ.
Atque eccum video ipsum egredi: quam tristis est. S *ô mi gnate!*
Pam. *Mea mater, salve.* S *gaudeo venisse salvum: salvan' Philumena est?* Pam. *meliuscula.* S. *utinam isthuc ità dii faxint!*
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam tristis? Pam. *rectè mater.*
S. *Quid fuit tumulti? dic mihi: an dolor repentè invasit?*
Pam. *Ità factum est.* S. *quid morbi est?* Pam. *febris.* S. *quotidiana?* Pam. *ità aiunt.*
I sodes intro: consequar jam te, mea mater. S. *fiat.*
Pam. *Tu pueris curre, Parmeno, obviàm, atque his onera adjuta.*
Par. *Quid? non sciunt ipsi viam, domum quâ redeant?* Pam. *cessas!*

ACTUS III. SCENA III.

Arg. Deliberat Pamphilus, velitne uxorem recipere an repudiare.

Trochaici octonarii & iambici, aliquot senarii.

Pamphilus.

Nequeo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Unde exordiar narrare, quæ nec opinanti accidunt,
Partim quæ perspexi his oculis, partim quæ accepi auribus;
Qua me propter exanimatum citiùs eduxi foras.
Namque modò me intrò ut corripui timidus, alio suspicans
Morbo me visurum affectam, ac sensi esse, uxorem: (hei mihi!)
Postquam me aspexêre ancillæ advenisse, illico omnes simul
Lætæ exclamant Venit, id quod me repentè aspexerant.
Sed continuò voltum earum sensi immutari omnium,
Quia tam incommodè illis sors obtulerat adventum meum.
Una illarum interea properè præcucurrit nuncians
Me venisse: ego ejus videndi cupidus rectà conscquor.
Postquam intrò advêni, extemplo ejus morbum cognovi miser.
Nam neque, ut celari posset, tempus spatium ullum dabat:

Neque

Neque voce aliâ, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam aſpexi, O facinus indignum, inquam! & corripui illico
Me indè lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater conſequitur: jam & limen exirem, ad genua accidit,
Lacrumans miſera. Miſeritum eſt: profectò hoc ſic eſt, ut puto.
OMNIBUS nobis ut res dant ſeſe, ità magni atq; humiles ſumus.
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Nam vitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum
Sed cùm ōrata ejus reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, uti
Advorſa ejus per te tecta tacitáque apud omnes ſient:
Si unquam erga te animo eſſe amico ſen'ſti eam, mi Pamphile,
Sine labore hanc gratiam, te, utì ſibi des pro illa nunc, rogat:
Cæterùm de reducenda id fac, quod in rem ſit tuam,
Parturire eam, neque gravidam eſſe ex te, ſolus conſcius:
Nam aiunt tecum pòſt duobus concubuiſſe eam menſibus:
Tum, poſtquam ad te vênit, menſis agitur hic jam ſeptimus:
Quod te ſcire, ipſa indicat res: nunc ſi potis eſt Pamphile,
Maxumè volo, dóque operam, ut clam partus eveniat patrem;
Atque adeo omnes: ſed ſi fieri id non poteſt quin ſentiant,
Dicam abortum eſſe: ſcio nemini aliter ſuſpectum fore,
Quin, quod veriſimile eſt, ex te rectè eum natum putent.
Continuò exponetur: hîc tibi nihil eſt quicquam incommodi: &
Illi miſeræ indignè factam injuriam comtexeris.
Pollicitus ſum, & ſervare in eo certum eſt, quod dixi, fidem.
Nam de reducenda, id verò neutiquam honeſtum eſſe arbitror,
Nec faciam: etſi amor me graviter conſuetudóque tenet.
Lacrumo, quæ poſthac futura eſt vita, cùm in mentem venit,
Solitudóque; ô FORTUNA ut nunquam perpetuò es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit:
Quem ego conſilio miſſum feci, idem nunc operam huic dabo.
Adeſt Parmeno cum pueris: hunc minimè eſt opus.
In hac re adeſſe: nam olim ſoli credidi,
Eâ me abſtinuiſſe in principio, cùm data eſt:

Vereor

Vereor, si clamorem ejus hic crebrò audiat,
Nè parturire eam intelligat, aliquò mihi est
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTUS III. SCENA IV.

Arg. Narrat Sosia, quæ adierit maris pericula: servus Parmeno in arcem mittitur, ne parere Philumenam interim audiat.

Iambici senarii.

Parmeno, Sosia, Pamphilus.

BIBLIOTHECA BODLEIANA

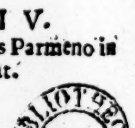

A *In' tu tibi hoc incommodum evenisse iter?*
S. *Non hercle verbis, Parmeno, dici potest*
Tantum, quàm re ipsâ navigare incommodum est.
Par. *itáne est?* S. *O FORTUNATE, nescis quid mali*
Præterieris, qui nunquam es ingressus mare.
Nam alias ut omittam miserias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plùs eo, in navi fui,
Cum interea semper mortem expectabam miser:
Ità usque advorsâ tempestate usi sumus.
Par. *Odiosum.* S. *haud clam me est: denique hercle aufugerim*
Potiùs quàm redeam, si eò mi redeundam sciam.
Par. *Olim quidem te causæ impellebant leves.*
Quod nunc minitare facere, ut faceres, Sosia.
Sed Pamphilum ipsum video stare ante ostium:
Ite intrò, ego hunc adibo, si quid me velit.
Here, etiam tu hîc stas! Pam. *equidem te expecto.* Par. *quid est?*
Pam. *In arcem transcurso opus est.* Par. *cui homini?* Pam. *tibi.*
Par. *In arcem! quid eó?* Pam. *Callidum idem hospitem*
Myconium, qui mecum unà adv ctu'st, conveni.
Par. *Perii, vovisse hunc dicam, si salvus domum*
Rediisset unquam, ut me ambulando rumperet.
Pam. *Quid cessas?* Par. *quid vis dicam? an Conveniam modó?*
Pam. *Immo, quod constitui me hodie conventurum eum,*
Non posse; nè frustrà illîc expectet: vola.
Par. *At non novi hominis faciem.* Pam. *at faciam ut noveris:*
Magnus, rubicundus, crispus, crassus, cæsius,
Cadaverosâ facie. Par. *dî illum perduint.*
Quid si non veniet? maneámne usque ad vesperum?
Pam. *Maneto: curre* Par. *non queo, ità defessu' sum.*
Pam. *Ille abiit: quid agam infelix? prorsus nescio*

Quo

Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum : uam me miseret mulieris :
Quod potero faciam tamen, ut pietatem colam :
Nam me parenti potiùs quàm amori obsequi
Oportet : at eccum Phidippum, & patrem
Video : horsum pergunt ; quid dicam hisce, incertus sum.

ACTUS III. SCENA V.

Arg. De reducenda Philumena inter senes agitur : Pamphilus reducturum se negat : fert eam rem indignè Phidippus.

Trochaici octonarii & Iambici senarii.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

Dixtin' dudum, dixisse illam se expectare filium ?
P. *Factum.* L. *venisse aiunt : redeat.* Pa. *quam causam dicam patri,*
Quamobrem non reducam, nescio. L. *quem ego hîc audivi loqui ?*
Pa. *certum obfirmare est viam me, quam decrevi persequi :*
L. *Ipsus est, de quo hoc agebam tecum.* Pa. *salve, mi pater.*
L. *Gnate mi, salve.* P. *bene factum, te advenisse Pamphile,*
Et adeò, quod maxumum est, salvum atque validum. Pa. *creditur.*
L. *Advenis modò ?* Pa. *admodum.* L. *cedò, quid reliquit Phania*
Consobrinus noster ? SANE hercle homo voluptati obsequens
Fuit, dum vixit, & qui sic sunt, haud multùm hæredem adjuvant :
Sibi verò hanc laudem reliquit, Vixit, dum vixit, bene.
L. *Tum igitur nihil attulisti huc plus unâ sententiâ ?*
Pa. *Quicquid est id quod reliquit, profuit.* L. *immo obfuit :*
Nam illum vivum & salvum vellem. Pa. *impunè optare isthuc licet.*
Ille reviviscet jam nunquam : & tamen utrum malis scio.
L. *Herì Philumenam ad se accersi hic jussit, hic jussisse te.*
P. *Noli fodere : jussi.* L. *sed eam jam remittet.* P. *scilicet.*
Pa. *Omnem rem scio, ut sit gesta : adveniens audivi omnia.* L. *at*
Istos invidos dî perdant, qui hæc libenter nunciant.
Pa. *Ego me scio cavisse, nè ulla meritò contumelia*
Fieri à vobis posset : idque si nunc memorare hîc velim,
Quàm fideli animo & benigno in illam & clementi fui,
Verè possim, nî te ex ipsa id magi' velim rescisscere :

Námque eo pacto maximè apud te meo erit ingenio fides,
Cùm illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque meâ culpâ hoc diſſidium eveniſſe, id teſtor Deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cujus mores toleret ſua modeſtia;
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratias:
Segreganda aut mater à me eſt, Phid ppe, aut Philumena:
Nunc me pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
L. *Pamphile, ad aures haud invitò ſermo mihi acceſſit tuus,*
Cùm te poſt putâſſe omnes res præ parente intelligo:
Verùm vide, nè impulſus irâ pravè inſiſtas, Pamphile.
Pa. *Quibus iris nunc in illam impulſus iniquu' ſim,*
Quæ nunquam quicquam erga me commerita eſt, pater,
Quod nollem, & ſæpe, quod vellem, meritam ſcio!
Amóque, & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, expertu' ſum:
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat
Cum eo vivo, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſſitas.
P. *Tibi in manu eſt, nè fiat.* L. *ſi ſanus ſies,*
Jube illam redire. Pa. *non eſt conſilium, pater:*
Matris ſervibo commodis. L. *quò abis? mane,*
Mane inquam: quò vadis? P. *quæ hæc pertinacia eſt?*
L. *Dixin', Phidippe, hanc rem ægrè laturum eſſe eum?*
Quamobrem, te orabam, ut filiam remitteres.
P. *Non credidi ædepol adeò inhumanum fore:*
Ità nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio eſt animo, remuneret dotem huc, eat.
L. *Ecce autem, tu quoque protervè iracundus es.*
P. *Percontumax redîſti huc nobis Pamphile.*
L. *Decedet jam ira hæc etſi meritò ratus eſt.*
P. *Quia paululum vobis acceſſit pecuniæ,*
Sublati animi ſunt. L. *etiam mecum litigas?*
P. *Deliberet, renuncietque hodie mihi*
Velitne, an non; ut alii, ſi huic non ſit, ſiet.
L *Phidippe, ades; audi paucis: abiit: quid meâ?*
Poſtremò inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:

Quando

Quando nec gnatus, neque hic mî quicquam obtemperant:
Quæ dico, parvi pendunt: porro hoc jurgium ad
Uxorem, cujus fiunt consilio omnia hæc,
Atque in eam hoc omne, quod mihi ægrè est, evovam.

ACTUS IV. SCENA. I.

Arg. Objurgat uxorem maritus ob celatum filiæ partum; hoc etiam quod resciscit de puero Phidippus, ad tumultum augendum facit, & ut Pamphilus uxorem recipere cogatur.

Iambici octonarii catalectici, & acatalectici, & unus quaternarius, item trochaici octonarii catalectici & acatalectici.

Myrrhina, Phidippus.

Perii: quid agam? quò me vortam? quid meo respondebo viro
Misera? nam audisse vocem pueri visus est vagientis.
Ità corripuit de orpente tacitus sese ad filiam:
Quòd si resciverit peperisse, id quâ causâ clam habuisse, me
Dicam non ædepol scio
Sed ostium concrepuit: credo ipsum ad me exire: nulla sum.
P. *uxor ubi me ad filiam ire sensit, se duxit foras.*
Atque eccam video: quid agis, Myrrhina? heus, tibi dico. M. *mihine,*
Mi vir? P. *vir ego tuus! tu virum me, aut hominem adeò esse deputas!*
Nam si utrumvis horum, mulier, unquam tibi visus forem,
Non sic ludibrio tuis factis habitus essem. M. *quibus?* P. *at rogas!*
Peperit filia? hem taces! ex quo? M. *isthuc rogare æquum est patrem!*
Perii: ex quo censes, nisi ex illo, cui data est nuptum, obsecro?
P. *Credo, neque adeò arbitrari patris est aliter: sed demiror*
Quid sit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partum, præsertim cùm & rectè, & suo pepererit tempore.
Adeòn' pervicaci esse animo, ni puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos scires posthac amicitiam fore firmiorem,
Potiùs quàm esse cum illo nupta advorsus animi lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
M. *Misera sum.* P. *utinam sciam ità esse isthuc! sed nunc mihi*
Inventem venit.

De hac re, quam locuta es olim, cùm illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretricem amaret, qui pernoctaret foris.
M. Quamvis causam hunc suspicari, quàm ipsam veram, mavolo,
P. Multò priùs scivi, quàm tu, illum amicam habere, Myrrhina;
Verùm id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est: at pol jam oderit, se quoque cùm oderit.
Sed ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessâsti usque adhuc,
Ut filiam ab eo abduceres: neu, quod ego egissem, esset ratum
Id nunc res indicium hæc fecit, quo pacto factum voluerit.
M. Adeón' me esse pervicacem censes, cui mater siem,
Ut eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
P. Tún' prospirere, aut judicare, nostram in rem quod sit, potes!
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam: quid tum postea,
Si modestè ac rarò hoc fecit? nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quàm dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,
Quîcum 'ot consuêsset annes; non eum hominem ducerem,
Nec virum sati' firmum gnatæ. M. mitte adolescentem, obsecro,
Et quæ me peccâsse ais: abi, solum solus convenit:
Roga, velitne an non uxorem: si est, ut dicat velle se,
Redde; sin est autem, ut nolit, rectè consului meæ.
P. Siquidem ille ipse non volt, & tu sen'sti esse in eo, Myrrhina
Peccatum: aderam, cujus consilio ea par fuerat prospici:
Quam ob rem incendor irâ, te esse ausam hæc facere injussu meo.
Interdico, nè extulisse extra ædes puerum usquam velis.
Sed ego stultior, meis dictis parere hanc qui postulem;
Ibo intrò, atque edicam servis, nè quoquam efferri sinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miseriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc sit, si ipsam rem, ut fiet, resciverit,
Non æpol clam me est, cùm hoc, quòd leviu' est, tam animo iracundo tulit:
Nec, quâ vi â sententia ejus mutari possit, scio.
Hoc mi unum ex plurimis miseriis reliquum fuerat malum;

Si

Si puerum ut tollam cogit, cujus qui ſit neſcimus pater:
Nam cùm compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quicquam eſt, quî pòſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor, Pamphilus nè orata noſtra nequeat diutiùs
Celare, cùm ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTUS IV. SCENA. II.

Arg. Soſtratæ purgatio de Philumenæ abſceſſu: eadem Soſtrata rus abituram ſe filio pollicetur, nè impedimento ſit, quò minùs redeat Philumena filius contrà matri, nè id faciat, diſſuadere conatur.

Iambici octonarii.

Soſtrata, Pamphilus.

NOn clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe; etſi ea diſſimulas ſeduld:
Verùm ità me dii ament, itáque obtingant ex te, quæ exopto mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, meritò ut caperet odium illam mei:
Ieque antequàm me amare rebar, ei rei firmâſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modò, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietati ſcias.
Mi Pamphile, hoc & vobis, & meæ commodum famæ arbitror:
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe certò decrevi patre,
Nè mea præſentia obſtet, neu cauſa ulla reſtet reliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. P. *quæſo, quid iſthuc conſilî eſt!*
Illiu' ſtultitiâ victa, ex urbe tu rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Meâ pertinaciâ eſſe dicat factum, haud tuâ modeſtiâ.
Tum, tuas amicas te & cognatas deſerere, & feſtos dies.
Meâ cauſâ, nolo. S. *nihil pol jam iſtæ res mî voluptatis ſerunt:*
Dum ætatis tempus tulit, perfuncta ſatis ſum: ſatis jam tenet

Studiorum iſtorum hæc mihi nunc cura eſt maxuma, ut nè cui meæ
Longinquitas ætatis obſtet, mortémque exoptet meam,
Hîc video me eſſe inviſam immeritò : tempus eſt concedere :
Sic optumè, ut ego opinor, omnes cauſas præcidam omnibus,
Et me hac ſuſpitione exoluam, & illis morem geſſero.
Sine me obſecro, hoc effugere volgus quod malè audit mulierum.
P. *Quàm fortunatus cæteris ſum rebus, abſque una hac foret,*
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem. S. *obſecro, mi Pamphile,*
Non túte incommodam rem, ut quæq, eſt, in animum indu as pati.
Si cætera ſunt ità ut tu vis, itaque ut eſſe ego illam exiſtimo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc' illam. Pvæ miſero mihi!
S. *Et mihi quidem: nam hæc res non minùs me malè habet, quàm te, gnate mi.*

ACTUS IV. SCENA III.

Arg. Reconciliantur, & omne bellum inter ſe componunt vir & uxor : monetur Pamphilus, ut uxorem reducat.

Trochaici iambicique octonarii, ſenarius unus & quaternarius unus.

Laches, Soſtrata, Pamphilus.

Quem cum iſthoc ſermonem habueris procul hinc ſtans accẽ uxor :
Iſthinc eſt ſapere, qui, ubicunque opus ſit, animum poſſis flectere,
Quod faciundum fortaſſe ſi pòſt, idem hoc nunc ſi feceris.
S. *Fors pol fuat.* L. *Abi rus ergò hinc, ibi ego te, & tu me ſeres.*
S. *Spero, ecaſtor.* L. *I ergò intrò, & compone, quæ tecum ſimul ferantur : dixi.* S. *ità ut jubes, faciam.* P. *pater.*
L. *Quid vis, Pamphile?* P. *hinc abire matrem minimè.* L. *Quid ità iſthuc vis ?* (*eſt ?*
P. *Quia de uxore incertus ſum etiam, quid ſim facturus.* L. *quid*
Quid vis niſi reducere ? P. *equidem cupio, & vix contineo : ſed*
Non minuam meum conſilium : ex uſu quod eſt, id perſequar.
Credo, ſi non reducam, câ gratiâ concordes magìs fore.
L. *Neſcias : verùm tuâ refert nihil, utrùm illæ fecerint,*
Quando hæc abierit : odioſa hæc ætas eſt adoleſcentulis :
E medio æquum eſt excedere : poſtremò, nos jam fabulæ
Sumus Pamphile, ſenex atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi : accedamus.

ACT.

ACTUS IV. SCENA IV.

Arg. Natum puerum Laches reſciſcit, Pamphilum ad recipiendam uxorem ambo ſenes hortantur: ille negat: meretricis amorem incuſat pater.

Iambici ſevarii.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Tibi quoque ædipol ſum iratus, Philumena,
Graviter quidem: nam hercle abs te factum eſt turpiter:
Etſi tibi cauſa eſt de hac re; mater te impulit:
Huic verò nulla eſt. L. *opportunè mihi,*
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. P. *quid eſt?*
Pa. *Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc aperiam?*
L. *Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:*
Nè revereatur minùs jam quò redeat domum. P. *ah!*
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt meâ uxore exorta omnia.
Pa. *Mutatio fit.* P. *ea nos perturbat, Laches.*
Pa. *Dum nè reducam, turbent porrò quàm velint.*
P. *Ego, Pamphile, eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,*
Affinitatem hanc ſanè perpetuam volo:
Sin eſt, ut aliter tua fiet ſententia,
Accipias puerum. P. *ſenſit peperiſſe: occidi.*
L. *Puerum! quem puerum?* P. *natus eſt nobis nepos:*
Nam abducta à vobis pregnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem unquam ante hunc ſcivi diem.
L. *Bene, ità me dii ament, nuncias; & gaudeo*
Natum illum, & tibi illam ſalvam: ſed quid mulieris
Uxorem habes, aut quibus moratam moribus?
Nóſne hoc celatos tamdiu! nequeo ſatis,
Quàm hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.
P. *Non tibi illud factum minùs placet, quàm mihi, Laches,*
Pa. *Etſi jamdudum fuerat ambiguum hoc mihi,*
Nunc non eſt, cùm eam conſequitur alienus puer.
L. *Nulla tibi, Pamphile; hîc jam conſultatio eſt.*
Pa. *Perii.* L. *hunc videre ſæpe optabamus diem,*
Cùm ex te eſſet aliquis qui te appellaret patrem:

Evênit ; habeo gratiam diis. Pa. *nullu' sum.*
L. *Reduc' uxorem, ac noli advorsari mihi.*
Pa. *Pater, si ex me illa liberos vellet sibi,*
Aut se esse mecum nuptam, satis certò scio,
Non me clam haberet, quæ celâsse intelligo.
Nunc cùm ejus alienum esse à me animum sentiam,
Nec conventuram inter nos posthac arbitrer,
Quamobrem reducam ? L. *mater quod suasit sua,*
Adolescens mulier fecit : mirandumne id est ?
Censeâ' te posse reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpâ ? an quia non delinquunt viri ?
P. *Vosmet vid. te jam, Lache, & tu Pamphile,*
Remissân' opus sit vobis, an reductâ domum :
uxor quid faciat, in manu non est mea ;
Neutra in re vobis difficultas à me erit :
Sed quid faciemus puero ? L. *ridiculè rogas.*
Quicquid facturum est, huic reddas, suum scilicet
ut alamus nostrum. Pa. *quem ipsa neglexit, pater,*
Ego alam ? L. *quid dix'ti ! eho ! an non alemus, Pamphile ?*
Prodemus, quæso, potiùs ? quæ hæc amentia est !
Enimvero prorsus jam tacere non queo :
Nam cogis ea, quæ nolo, ut præsente hoc loquar.
Ignarum censes tuarum lacrumarum esse me ?
Aut, quid sit id, quod sollicitere ad hunc modum ?
Primùm hinc ubi dix'ti causam, te propter tuam
Matrem non posse habere hanc uxorem domi ;
Poll cita post ea, se concessuram ex ædibus.
Nunc, postquam ademptam hanc quoque tibi causam vides ;
Puer quia clam te est natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi si me esse ignarum putas.
Aliquando tandem huc animum ut adjungas tuum,
Quàm longum spatium amandi amicam tibi dedi !
Sumptus, quos feciſti in eam, quàm animo æquo tuli !
Ego atque oravi tecum, uxorem ut duceres :
Tempus dixi esse ; impulsu dixisti meo,
Quæ tum obsecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rursum ad meretricem indux'ti tuum :
Cui tu obsecutus, facis huic adeò injuriam.

Nam

Nam in eandem vitam te revolutum denuo
Video esse. Pa. *mene?* L. *teipsum: & facis injuriam,*
Cùm fingis falsas causas ad discordiam:
ut cum illa vivas, testem hanc cùm abs te amoveris:
Sensitque adeò uxor: nam ei causa alia quæ fuit,
Quamobrem abs te abierit? P. *planè hic dixerat: nam id est.*
Pa. *Dabo jusjurandum nihil esse istorum tibi.* L. *ah!*
Reduc' uxorem, aut quamobrem non opu' sit, cedo.
Pa. *Non est nunc tempus.* L. *puerum accipias: nam is quidem*
In culpa non est: pàsi de matre videro.
Pa. *Omnibu' modis miser sum: nec, quid agam, scio:*
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parùm.
Nam puerum injussu, credo, non tollet meo,
Præsertim in ea re cùm sit mihi adjutrix socrus.
L. *Fugis? hem! nec quicquam certi respondes mihi?*
Num tibi videtur esse apud sese? sine:
Puerum, Phidippe, mihi cedo; ego alam. P. *maximè.*
Non mirum fecit uxor, si hoc ægre tulit:
Amaræ mulieres sunt, non facilè hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi:
Id ego præsente hac tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc verò palam est.
Nam omnino abhorrere animum hinc video à nuptiis.
L. *Quid ergò agam, Phidippe? quid das consili?*
P. *Quid agas! meretricem hanc primùm adeundam censeo:*
Oremus: accusemus graviùs: denique
Minetemur, si cum illo habuerit rem postea.
L. *Faciam ut mones. Puer, ebo, curre ad Bacchidem hanc*
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro porrò, in hac re adjutor sis mihi. P. *ah!*
Jamdudum dixi, itidémque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo,
Si ullo modo est ut possit, quod spero, fore.
Sed vísne adesse me unà, dum istam convenis?
L. *Immo verò abi: aliquam puero nutricem para.*

ACT.

ACTUS V. SCENA I.

Arg. Bacchis & Laches colloquuntur : hic illam accusat, quod ad se recipiat filium ; illa constanter negat : mitem autem senem, & meretricem bonam inducit, & occasio est catastrophes.

Iambici octonarii acatalectici & catalectici, trochaici octonarii, & unus quaternarius.

Bacchis, Laches.

NOn hoc de nihilo est, quòd Laches me nunc conventam esse expetit.
Nec pol me multùm fallit, quin, quod suspicor, sit quod velit.
L. *Videndum est, nè minâ propter iram hanc impetrem, quàm possiem,*
Aut nè quid faciam plus, quod pòst me minùs feciſſe satiùs sit.
Aggrediar. Bacchis *salve.* B. *salve* Laches.
L. *Credo ædepol te non nihil mirari, Bacchis,*
Quid sit, quapropter te huc foras puerum evocare jussi.
B. *Ego pol quoque etiam timida sum, cùm venit in mentem, quæ sim,*
Nè nomen mihi quæsti obstet : nam mores facilè tutor.
L. *Si vera dicis, nihil tibi periculi est à me, mulier : nam*
Jam ætate eâ sum, ut non siet peccato mihi ignoſci æquum :
Quò magis omnes res cautiùs, nè temere faciam accuro :
Nam si facis, facturáve es, bonas quod par est facere :
Iuſcitum offerre injuriam tibi me immerenti, iniquum est.
B. *Est magna ecastor gratia de hac re quam tibi habeam : nam qui*
Post factam injuriam se expurget, mihi parùm profit : sed
Quid isthuc est ? L. *meum receptas filium ad te Pamphilum.*
B. *ah !*
L. *Sine dicam : uxorem hanc priùs quàm duxit, vostrum amorem pertuli.*
Mane, nondum etiam dixi id quod volui : nunc hic uxorem habet.
Quære alium firmiorem tibi, dum consulendi tempus est :
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eam istâ ætate tu.
B. *Quis id ait ?* L. *socrus.* B. *mène !* L. *teipſam : & filiam abduxit suam.*
Puerúmque ob eam rem clàm voluit, natus qui est, extinguere.

B. *Aliud*

B. *Aliud si scirem, quî firmare meam apud vos possem fidem,*
Sanctius quàm jusjurandum, id polliceret tibi, Laches;
Me segregatum habuisse, uxorem ut dixit; à me Pamphilum.
L. *Lepida es: sed scín', quid volo Potiùs sodes facias?* B. *quid vis?*
cedo.
L. *Eas ad mulieres huc intrò, atque istuc jusjurandum idem*
Polliceare illis: exple animum iis, téque hoc crimine expedi.
B. *Faciam: quod pol, si esset alia ex hoc quæstu haud faceret,*
scio,
ut de tali causa nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed nolo falsâ famâ esse gnatum suspectum tuum,
Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquum, videri
Immeritó: nam meritus de me est, quod meam, illi ut commodem.
L. *Facilem, benevolúmque lingua tua jam tibi me reddidit:*
Nam non sunt solæ arbitratæ hæc: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc cùm ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porró: nostrâ utere amicitiâ, ut voles.
Aliter si facias: sed reprimam me, nè ægrè quicquam ex me audias.
Verùm te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut quid possiem,
Potiùs quam, inimicus, pericl'um facias. B. *faciam sedulò.*

ACTUS V. SCENA II.

Arg. Quæ dudum Lacheti, eadem hæc Phidippo Bacchis promittit se intrò abiturum ad Softratam & Myrrhinam, ut illis purgetur.

Iambici octonarii catalectici, & unus quaternarius acatalecticus.

Phidippus, Laches, Bacchis.

Nihil apud me tibi defieri patiar, quid quod opu' sit,
Benignè præbeatur.
Sed cùm tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit, facito.
L. *Noster socer, video, venit: pueru nutricem adducit.*
Phidippo, Bacchis dejerat persanctè. P. *hæccine ea est?* L. *hæc est.*
P. *Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.*
B. *Ancillas dedo: quolibet cruciatu per me exquirere;*
Licet: hæc res hîc agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,
Oportet: quod si perficio, non pœnitet me famæ,
Solam fecisse id, quod aliæ meretrices facere fugitant.

L. *Phidippe.*

L. Phidippe, noſtras mulieres ſuſpectas falsò nobis
In re ipſa invenimus: porrò hanc nunc experiamur: nam ſi
Compererit falſo crimine tua ſe uxor credidiſſe,
Miſſam iram faciet: ſin autem ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor etiam, id leve eſt: citò ab eo hæc ira abſcedet.
Profectò in hac re nihil mali eſt, quod ſit diſſidio dignum.
P. Velim quidem hercle. L. exquire: adeſt: quod ſatis' ſit, faciet
ipſa.
P. Quid iſthæc mihi narras? an quia non túte audiſti dudum,
De hac re animus meus ut ſit, Laches? illis modò exple animum.
L. Quæſo æpol, Bacchis, quod mihi es pollicita túte, ut ſerves.
B. Ob eam rem vis ergò intrò eam! L. I, atque exple animum
his, ut credant.
B. Eo: etſi ſcio pol his fore meum conſpectum inviſum hodie:
Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à viro ubi ſegregata eſt.
L. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris, reſciſcent.
P. atqui
Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognôrint:
Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione, exolves.
B. Perii: pudet Philumenæ: me ſequimini intrò huc ambæ.
L. Quid mi eſt quod malim, quàm quod huic intelligo evenire,
ut gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi unà proſit?
Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregârit,
Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe;
Referétque gratiam ei, unâque operâ nos ſibi amicos junget.

ACTUS V. SCENA III.

Arg. Per annuli, quem Pamphilus dederat Baccidi, cognitionem Philumena ab eo compreſſa oſtenditur.

Trochaici iambicique octonarii catalectici.

Parmeno, Bacchis.

Æ Depol næ eſſe meam herus operam deputat parvi pretî,
Qui ob rem nullam miſit, fruſtra ubi totum deſêdi diem,
Myconium hoſpitem dum expecto in arce Callidemidem.
Itaque ineptus hodie dum illîc ſedeo, ut quiſque venerat,
Accedebam: adoleſcens, dic dum quæſo, Túne es Myconius?
Non ſum. At Callidemides? Non. Hoſpitem ecquem Pamphi-
lum

Hîc

Hîc habes? Omnes negabant: neque enim quenquam esse arbitror.
Denique hercle jam pudebat: abii. Sed, quid Bacchidem
Ab nostro affine exeuntem video? quid hunc hîc est rei?
B. *Parmeno, opportunè te offers, properè curre ad Pamphilum.*
P. *Quid eó?* B. *dic me orare, ut veniat.* P. *ad te?* B. *immo ad Philumenam.*
P. *Quid rei est?* B. *tuâ quod nil refert, percontari desinas.*
P. *Nil aliud dicam?* B. *etiam: cognósse annulum illum Myrrhinam*
Gnatæ suæ fuisse, quem olim mî ipsus dederat. P. *scio.*
Tantúmne est? B. *tantum: aderit continuò, hoc ubi ex te audiveris.*
Sed cessas! P. *minimè equidem: nam hodie mihi potestas haud data est,*
Ità cursando atque ambulando totum hunc contrivi diem.
B. *Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!*
Quot commodas res attuli! quot autem ademi curas!
Gnatum ei restituo, qui penè harum ipsiúsque operâ periit:
Uxorem, quam nunquam est ratus posthac se habiturum, reddo:
Quâ re suspectus suo patri, & Phidippo fuit, exolvi:
Hic adeò his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, abhinc menses decem ferè ad me nocte primâ
Confugere anhelantem domum, sine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo: extimui illico: mi Pamphile, inquam amabò,
Quid exanimatus es obsecro? aut unde annulum istum nactus?
Dic mî. Ille alias res agere, se simulare. Postquam id video,
Nescio quid suspicarier: magì cœpi instare, ut dicat.
Homo se fatetur vi in via nescio quam compressisse:
Dicítque sese illi annulum, dum luctat, detraxisse:
Eum hæc cognovit Myrrhina indigito modò me habentem:
Rogat unde sit: narro omnia hæc: indè est cognitio facta,
Philumenam compressam esse ab eo, & filium indè hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigisse lætor:
Etsi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim in rem nostram,
Ut quisquam amator nuptiis lætetur: verùm ecastor
Nunquam animum quæsti gratiâ ad malas adducam partes.
Ego, dùm illo licitum est, usa sum benigno & lepido, & comi.

Incom-

Incommodè mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, nè id meritò mihi eveniret.
MULTA ex quo fuerint commoda, eju' incommoda æquum eſt ferre.

ACTUS V. SCENA IV.

Arg. Pamphilus multo gaudio perfunditur ex cognitione annuli quem olim dederat Bacchidi; ejuſdem mirificè laudatur uxor.
Iambici octonarii & ſenarii, quaternarius unus, trochaici aliquot.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis.

VIde, mi Parmeno, etiam ſodes, ut mî hæc certa & clara attuleris,
Nè me in breve hoc conjiciat tempus, gaudio hoc falſo frui.
Par. *Viſum eſt.* P. *certóne?* Par. *certé.* P. *Deus ſum, ſi hoc ità eſt.*
Par. *erum reperies.*
P. *Manedum, ſodes: timeo nè aliud eſſe credam, atq; aliud nuncies.*
Par. *Maneo.* P. *ſic te dixiſſe opinor, invenîſſe Myrrhinam,*
Suum annulum habere Bacchidem. Par. *factum.* P. *eum quem ego olim ei dedi?*
Eáq; hoc te nunciare mihi juſſit? itane factum? Par. *ità, inquam.*
P. *Quis me eſt fortunatior, venuſtatiſque adeò plenior! Egóne te*
Pro hoc nuncio quid donem? quid? quid? neſcio. Par. *at ego ſcio!*
P. *quid?*
Par. *Nihil enim: nam neque in nuncio, neque in me ipſo boni quid ſit, ſcio.*
P. *Egóne, qui ab orco mortuum me reducem in lucem feceris,*
Sinam ſine munere à me abire? ah! nimium mé ingratum putas.
Sed Bacchidem eccam video ſtare ante oſtium:
Me expectat, credo: adibo. B. *Salve, Pamphile.*
P. *O Bacchis, ô mea Bacchis, ſervatrix mea!*
B. *Bene factum, & volupe eſt.* P. *factis ut credam facis:*
Antiquamque adeò tuam venuſtatem obtines,
Ut voluptati obitus, ſermo, adventus tuus, quocunque adveneris,
Semper ſiet. B. *at tu ecaſtor morem antiquum, atque ingenium obtines,*
ut unus omnium homo te vivat nunquam quiſquam blandior.
P. *Ha, ha, hæ, tún' mihi iſthuc!* B. *rectè amâſti, Pamphile, uxorem tuam;*
Nam nunquam ante hunc diem meis oculis eam, quod néſſem, viderem:

Per-

Per liberalis visa est. P. dic verum. B. ità me dii ament, Pamphile.
P. Dic mihi, harum rerum nunquid dix'ti jam patri? B. nil.
P. neque opus est.
Adeò mutito: placet hoc non fieri itidem, ut in comœdiis,
Omnia ubi omnes resciscunt: hi; quos par fuerat rescíscere,
Sciunt: quos non autem scire æquum est, neque resciscunt, neque scient.
B. Immo etiam, hoc quî occultari posse facilius credas, dabo:
Myrrhina ità Phidippo dixit, jurejurando se meo
Fidem habuisse, & propterea te sibi purgatum. P. est optumè:
Speróque rem hanc esse eventuram nobis ex sententiâ.
Par. Here, licétne me scire ex te, hodie quid sit quod feci boni?
Aut quid isthuc sit, quod vos agitis? P. non. Par. suspicor tamen.
Egóne ab Orco hunc mortuum! quo pacto? P. nescis, Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærumna extraxeris.
Par. Immo verò scio, neque hoc imprudens feci. P. ego isthuc sati' scio. Par. an
Temere quicquam Parmenonem prætereat, quod factu usui sit?
P. Sequere me intrò, Parmeno. Par. sequor. Equidem plus hodie boni
Feci imprudens, quàm sciens ante hunc diem unquam.

PLAUDITE.

FINIS.

VOLCATII SEDIGITI

de Comicis Latinis, Iambici.

Gell. lib. 15. cap. 24.

Multos incertos certare hanc rem vidimus,
Palmam poetæ comico cui de ferant,
Hunc meo judicio errorem dissolvam tibi;
Ut contrà si quis sentiat, nihil sentiat.
Cæcilio palmam Statio do comico:
Plautus secundus facilè exuperat cæteros:
Dein Nævius, qui servet pretium, tertius est:
Si erit quod quarto detur, dabitur Licinio:
Post insequi Licinium facio Atilium.
In sexto consequitur loco hos Terentius:
Turpilius septimum, Trabea octavum obtinet.
Nono loco esse facilè facio Luscium.
Antiquitatis causâ, decimum addo Ennium.

DE PUB. TERENTII

vita, & ejusdem Comœdiis ex ipsius persona, Hexasticon.

Excelsis Carthaginis ædibus altis.

Natus in excelsis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Descripsi mores hominum juvenúmque senúmque;
Qualiter & servi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus.
Hæc quicunque leget: sic puto, cautus erit.

In

In laudem ejuſdem Octonarius.

Aonides quiſquis Muſas, Latiúmque decorem
Artibus ingenuis excoluiſſe cupit:
Quiſquis laſcivi fugiſſe Cupidinis arma,
Et quicquid ſuadet fœda libido mali:
Urbanos quiſquis mores, vitámque probatam,
Aut magnum quidquam voce ſonare cupit:
Huc ſua convertat celeri veſtigia greſſu;
Hunc unum è multis edidiciſſe juvet.
Hîc poſuêre ſuos Nymphæ Libethrides hortos:
Hîc reſonâ doctus ludit Apollo chely:
Hic eſt, occultas qui te tranſire Charybdes
Inſtruat, & placidas æquore reddat aquas,
Hic ille eſt, per quem tutò diſrumpere vafros
Scortorum niſus & malefacta queas.
Auſculta monitis hujus, lenonis avari
A turpi tutus ſi cupis eſſe dolo.

JOHANNIS MURMELII
Ruræmundenſis ad Latinitatis ſtudioſum Hendecaſyllabi.

Una vis operâ polire linguam,
Pulchris moribus erudire pectus?
Vis tanquam ſpeculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas,
Atque ediſcito fabulas ad unguem.

Index verborum veterum & raro usitatorum apud Terentium.

Primus numerus Actum, secundus Scenam, tertius versum indicat.

Algurire, Eunu. 2.2.4
Absente nobis, Eunu. 4.3.7
Abstineo cum accusat. Heaut. 2.2.132
Abutor cum accusativo, Prolog. Andr. 5
Ad Dianæ, Adelph. 4.2.43
Adventi, Phorm. 1.3.2
Advorsum, Andr. 1.1.15
Æsculapius, & Salus, Hec. 3.2.3
Ætatem adverbium, Eunu. 4.5.8
Agellus, Adelph. 5.8.26
Ago me, Andr. 4.2.25
Ain' tu, Heaut. 2.2.1
Alteræ, Heaut. 2.2.30
Altercat activè, Andr. 4.1.29
Amittere pro *dimittere*, Heaut. 3.1.71
Andrios, Andr. 5.4.20
Angiport, masc. Phor. 5.6.52
Annicula, Phor. 1.2.48
Anuis, Heaut. 4.2.46
Apollinis responsum, Andr. 4.2.15
Apellere se, Andr. 4.6.12
Arrhabo, Heaut. 3.3.42
Astu, Eunuch. 5.6.17
Asymbolus, Phor. 2.1.25
Attemperatè, Andr. 5.4.13

B

Babylo, Adelph. 5.7.17
Benevolus, Phor. 2.2.47

C

Cædere sermones, Heaut. 2.2.1
Caprificus, Adelph. 4.2.38
Careo cum Genitivo, Heaut. 2.3.20
Caria, Eunuch. 1.2.46
Heaut. 3.3.47
Catus, Andr. 5.2.14
Caudex, Heaut. 5.1.4
Cedo dum. Phor. 2.1.15
Celere, Phor. 1.4.1
Certè quidem pol, Eu. 4.5.5.
Cistella, Eunuch. 4.6.16
Clanculum cum accusat. Adelph. 1.1.27
Coitio, Phor. 1.2.32
Colaphus, Adelph. 2.2.37
Colet vitam, Heaut. 1.1.84
Columen, Phor. 1.5.57
Comessator, Adelph. 5.2.8
Comessatum, Eunuch. 3.1.52
Commòrat. Phor. 1.2.51
Commotus in aliq; E. 3.5.19
Comparari ad aliquem, Eunu. 4.4.14

Complacita

Complacita est, Andr. 4.1.21
Compluſculi, Hecyr. 1.2.102
Compoſtò, Phor. 5.1.30
Compreſſus pro vitio, *Adelph.* 3.5.29.
Concorda, Phor. 2.2.86
Condono cum ge. accuſ. Phor. 5.7.54
Congruo. Heaut. 3.1.91
Conſit, Adelph. 5.8.23
Conger, Adelph. 3.4.14
Conſueſcere alicui, Adc. 4.5.32
Conſueſcere cum aliqua. Phor. 5.6.34. Hec. 4.1.40
Convaſare, Phor. 1.4.13
Creduas. Phor. 5.8.4
Curriculò, Heaut. 4.3.11
Cum maximè, Hec. 1.2.20

Cyprus, Adelph. 2.2.16. & 22

D

Danae, Eunuch. 3.5.37
Dare bibere, Andr 3.2.4
Debacchatus, Adelph. 2.1.30
Decet cum dativo, *Adelph.* 3.5.45 & 5.8.5
De die, Adelph. 5.9.7
Deduce, Eunuch. 3.3.32
Defervisse, Adelph. 1.2.72
Defetiſcar, Phor. 4.1.23
Delibutus, Phor. 5.6.17
Demenſum, Phor. 1.1.9
Deſpicatur, Eunuch. 2.3.92
Diecula, Andr. 4.2.27
in diem, Eunuch. 5.7.19
Digitulus, Eunuch. 2.2.54
Diphilus, Prolog. *Adelph.* 6
Dis, Adelph. 5.1.1
Diſco dare, Andr. 3.3.43
Diſpudet, Eunuch. 5.1.16
Diſtædet, Phor. 5.8.22
Diverticulum Eunu. 4.2.7
Dividuum, Adelph. 2.2.33
Divitiores, Phor. 1.1.8
Duco, Hecyr. 4.1.7
Duint, And. 4.1.43. Ph. 3.2.34

E

Eccam ipſam, 4.5.12
Eccere, Phor. 2.1.5.
Educere, Eunu. 1.2.37
Ehodum, Andr. 1.2.10 & 2.1.17. Eu. 2.4.68
Elephanti Indici, Eu. 3.1.23
Emergo activè, And. 3.3.30
Emoriri, Eu. 3.1.42
Emungere, Phor. 4.4.1
Ergo, Phor. 5.1.19
Ergo propterea, Hec. 1.1.6
Ere nata, Adelph. 3.1.8
Erumpo activè, Eu. 3.5.2
Exadvorſum, Adelph. 4.5.45 Phor. 1.2.38
Exoſſare, Adelph. 3.4.15
Exporge, Adelph. 5.3.53

F

Fabrica pro *fallacia*, Heaut. 3.2.34
Facito dum Heaut. 3.2.39
Falſus animi, Eu. 2.2.44
Famè, Heaut. 5.2.27
Fœnero, Adelph. 2.2.11
Fervet, Adelph. 4.1.18
Flabellum, Eu. 2.5.47
Fors fortuna, Hecyr. 3.3.16
Forus nominat ſingularis, *Adelph.* 2.2.11
Fructi, Adelph. 4.5.16

Fuat, Hecyr. 4.3.4
Fungor, cum accuſ. *Adelph.* 3 5.18. Phor. 1.5.51

G

Gynæceum, Phor. 5.6.23

H

Hæc, pro *hæ*, Eunuch. 3.5.34 Heaut. 4.6.10
Hariolor, *Adel.* 2.1.48. Phor. 3.2.7
Hercules, Eunuch. 5.8.3
Hice, nominativus, Eunuch. 2.2.38
Hilarus, *Adelph.* 5 3.56

I

Illi, pro *illic*, *Adelph.* 1.2.36 Phor. 1.2.41
Ilignus, *Adelph.* 4.2.46
Illudo aliquem, Heau. 4 3.19 Phor. 5.7.22. *in aliquem*, Eunuch. 5 4.20
Imbrus, Hecyr. 1.2.96
Immiſericorditer, *Ade.* 4.5.29
Impendere cum accuſ. Phor. 1.4.2
Indicente me, *Adel.* 3.6.62
Indulgeo cum accuſ. Eunuch. 2.1.16. Heaut. 5.2.35
Inſcitia, Eunu. 5.9.41
In hónorem eſſe, Eunu. 2.2.19
Ingratiis, Eunu. 2.P.14 Heaut. 3.1.37
Inque, Heau. 4.6.1. Phorm. 5 7.26
Inſiſto cum accuſ. Eunu. 2.3.3
Introſpicere, Andr. 2 2.28
Interea loci, Eunuc. 1.2.46 3.2.24. Heaut 2.2.16
Interloqui cum accuſ. Heaut. 4.2.13
Irruo activè, *Adel.* 4.2.11
Juſta, pro *jura*, Phor. 1.5.50
Juſta injuſta, *Adel.* 5 9.32

L

Labos, Hecyr. 3.1.6
Latere tecto, Heaut. 4.1.59
Lavatum, Eunuch. 3.5.44
Lemnus, Phor. 1.2.16
Liberûm, *Adelph.* 5 3 7
Licitum eſt, *Andr.* 2 6.11 Hecyr. 5.3.39
Limi, Eunuch. 3.5.53
Logi, Phor. 3.2 8
Luceſcit, Heaut. 3.1.1
Luctat, Hecyr. 5.3.31
Ludere, *Adelph.* 3.4.14

M

Magnificare, Hec. 2.2.18
Mancipium, Eunuch. 2.2.43
Manſum, Heaut. 1.2.26
Maſtigia, *Adelph.* 5.2.6
Mavolo, Hecyr. 4.1.25
Maximo opere, Eunu. 3.3.26
Mea tu, *Adel.* 3.1.2
Mediata paſſivè, Pho. 1.5.18
Mercinarius à villa, *Ad.* 4.2.2
Miletum, *Adel.* 4.5.20
Minerva, Heaut. 5.4.13
Mirificiſſimus, Phor. 5.6.32
Miſeritum, Hea. 3.1.54 Phor. 3.2.16. Hecyr. 3.3.19
Miſit orare, Eunu. 3.3.22
Modò non, Phor. 1.2.18
Morigera, *Andr.* 1.5.60
Multare, Eunu. 4 7 4. *Adel.* 1.2.10

Multi-

Multimodis, An. 5.4.37. Hec. 2.2.79. Phor. 3.11. Hec. 2.3.7
Muſſitare, Adel. 2.1.53
Mutire, Andr. 3.2.25
Hecyr. 5.4.25

N

Nam quæ, Phor. 5.1.5
Niſi ſi, And. 1.5.15. Eu. 5.2.63
Non ſcinnt, Hecyr. 3.2.35
Nulli, pro *nullius*, Andr. 3 5.2
Nullus, Andr. 2.2.33. Eunu. 2 1.10. Hec. 1.2.4

O

Obitus, Hecyr. 5.4.18
Obſitus amiu, Eunu. 2.2.5
Obſitus pannis, Eunu. 2.2.5
Obſita pannis, Heaut. 2.2.53
Oedipus, Andr. 1.2.20
Olet unguenta, Adel. 1.2.27
Omphalæ, Eunu. 5.8.3
Ornare fugam, Eunu. 4.4.6
Ornati, And. 2.2.26. Eu. 2.2.6
Oſtenſa, Phor. 5.4.7

P

Pædagogus, Phor. 1.2.94
Papæ, Eunu. 2.1.23. & 2.2.48
Parcere, Adel. 5.3.27
Parſi, Hecyr. 3.1.2
Patriſſo, Adel. 4.2.25
Pax, Heaut. 2.2.50. & 4.2.49
Pendeo animi, Heaut. 4.3.5
Peniculus, Eunu. 4.7.7
Penus maſculinum, Eu. 2.3.18
Percuſſit animum, An. 1.1.98
Perduint, Heau. 4.5.7. Phor. 1 2.73. Hec. 1.2.59 & 3.4.27
Perpetuum, Adelph. 4.1.6
Pertendere, Heaut. 5.5.9
Peſſunda, Phor. 1.4.5
Phalerata dicta, Phor. 3.2.15
Phy, Adelph. 3.4.49
Piræum, Eu. 2.2.59. & 3.41
Piſtrilla, Adelph. 4.2.45
Plerique omnes, And. 1.1.28
Phor. 1.3.20
Pluſculæ, Phor. 4.3.60
Poſt illa, Eunu. 1.2.47. Heaut. 3.1.38. Phor. 2.1.33. & 4.24. & 5.8.29.
Poſtremum, Andr. 2.1.14
Pote, Eunuch. 2.2.32
Poteretur, Phor. 5.5.2
Poteſſe, Eunuch. 4.3.24
Potior cum accuſ. Adel. 5.4.17
Præter, Heaut. 1.2.23
Præut, Eunuch. 2.3.9
Precator, Heaut. 5.2.23
Primulum, Adel. 3.1.2 & 5.6.10
Prodeambulare, Adel. 5.1.4
Prodûxe, Adel. 4.2.22
Prolabium, Adel. 5.9.27
Promittere, pro *minari*, Heaut. 4.3.7
Pro patre, Adel. 5.8.28
Proruo activè, Eunu. 3.5.51
Protelo, Phor. 1.4.37
Protinam, Phor. 1.4.13
Publiticus, Phor. 5.7.85
Pudet cum gemino accuſativo. Adelph. 4.7.36
Pulpamentum, Eunuc. 3.1.36
Pulto, Heaut. 2.2.34. & 3. 1.1
Puto, Eunuch. 4.2.4
Pyrrhus, Eunuch. 4.7.13

Q

Quæsti, Hec. 5.1.9. & 5.3.38
Quantus quantus, Adelph. 3 4.31
Quemquem, Hecyr. 1.1.8
Quidem hercle certè, Phorm. 1.3.12
Quisquam genere fœm. Eunuch. 2.3.82. & 4.4.11
Quita est, Hecyr. 4.1.57
Quivis pro *quivis*, Ad. 2 3.1

R

Raptio, Adelph. 3 3.2
Referire, Adelph. 4.2.28
Riscus, Eunuch. 4.6.17
Ruo activè, Heaut. 2 2.128

S

Salus, Adel 4 7.43. Hec. 3.2 3
Satagit, Heaut. 1.2.1
Satias, Eunuch. 5.6.3
Satrapas, Heaut. 3 1.43
Scibam, Eunuc 1.2.3.3. Heau. 2.2.68
Scirpus And. 2.1.39 & 3.4.19
Scirpus, Andr. 5.4.39
Scirtus, Hecyr. 1.2 3
Senium cum accus. masc. Eunuch. 2.3 10
Sentus, Eunuch. 2.2.5
Seria, Heaut. 3.1.51
Servat domum, Eunu. 4.7.10
Servibo, Hecyr. 3.5 45
Sibi abundat, Adel. 5.8.35
Siliceruium, Adel. 4 2.48
Similis cum gen. Eu. 3.2.43
Socors verum, Adelph. 4.5.61
Sol'æ, pro *soli*, Eunuch. 5.7.3
Sorbillans, Adel. 4.2.52
Sperare, pro *timere*; An. 2.3.21
St silentii nota, Andr. 4 1.59 Phor. 5.1 17
Statim, Phorm. 5.3.7
Sterquilinium, Phor. 3 2.41
Studet se, Prolog. Eunuch. 1
Suffarcinata, Andr. 4.5.31
Subagitare, Heaut. 3.3.6
Subtegmen, Heaut. 2.2.52
Succenturiatus, Phor. 1.4 54
Suæium, Eun. 1.2.35. & 3.13
Sycophanta, Andr. 4.6 20
Symbolum, Andr. 1.1.61
de Symbolis esse, Eunuc. 3.42

T

Tantidem, Adelph. 2.1.46
Techna, Eunuch. 4.4.51
Templa cœli, Eunuch. 3.5.42
Tetulit, Andr. 4.6.13
Traducere, Adelph. 5.7.19
Transdere, Prolog. Phorm. 2
Tumulti, Andr. 1.2.28. Hecyr. 3.2.21

V

Vecti, Eunuch. 4.7.4
Ventulus, Eunuch. 3.5.43
Videre somnum, Heaut. 3.1 82
Vilum, Adelph. 5.2.11
Volupe, Hecyr. 5 4.16
usus, pro *opus*, Heaut. 1.1.28

FINIS.

BIBLIOTHECA BODLEIANA